Regeringens proposition 2021/22:119

Modernare regler för användningen av tvångsmedel

Prop. 2021/22:119

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 10 februari 2022

Magdalena Andersson

Morgan Johansson
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Användningen av tvångsmedel, som beslag och husrannsakan, är ofta en förutsättning för en effektiv brottsutredning. Teknikutvecklingen har bidragit till att brottsligheten har förändrats och i vissa avseenden blivit svårare att utreda och lagföra. Regleringen av tvångsmedelsanvändningen behöver därför moderniseras. Dessutom behöver rättssäkerheten i vissa fall stärkas, bland annat genom en reglering av de förfaranden som i dag är oreglerade och genom en ökad rätt till domstolsprövning.

Regeringen föreslår därför ett antal lagändringar som bland annat handlar om

- ett nytt tvångsmedel, genomsökning på distans, som kan säkra tillgång till elektroniska handlingar, till exempel i externa servrar eller i molntjänster,
- ett avskaffat förbud mot att beslagta meddelanden mellan den misstänkte och en närstående,
- en möjlighet att i vissa fall dröja med en underrättelse om att ett tvångsmedel har använts,
- en skyldighet för en enskild att i vissa fall medverka till biometrisk autentisering, till exempel med hjälp av sitt fingeravtryck, för att öppna en mobiltelefon eller liknande,
- en möjlighet att förelägga enskilda att tillhandahålla handlingar på ett tidigare stadium i förundersökningen, och
- en reglering av möjligheterna att kopiera handlingar och en rätt till domstolsprövning när en kopia förvaras hos en myndighet.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juni 2022.

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut 5

2 Lagtext 6
- 2.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken 6
- 2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare 19
- 2.3 Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387) 20
- 2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet 24
- 2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter 25
- 2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål 26
- 2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling 29
- 2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall 32
- 2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:322) om Tullverkets och Kustbevakningens befogenheter att ingripa mot rattfylleribrott 37
- 2.10 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 39
- 2.11 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder 40
- 2.12 Förslag till lag om ändring i kustbevakningslagen (2019:32) 45
- 2.13 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning 47
- 2.14 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande 49

3 Ärendet och dess beredning 50

4 Teknikutvecklingen ger en förändrad spelplan 50

5 Modernisering av reglerna om beslag 51
- 5.1 Brottsbekämpande myndigheter bör få tillgång till meddelanden mellan närstående 51
- 5.2 Senarelagd underrättelse om beslag 59

6 Utökade möjligheter att få fram lagrade handlingar 65
- 6.1 Enligt dagens regler är det tillåtet att söka efter lokalt lagrade handlingar i elektronisk kommunikationsutrustning 65
- 6.2 En enskilds rätt att närvara vid genomsökningen 69

6.3 Genomsökning på distans – ett nytt tvångsmedel för att få tillgång till externt lagrade handlingar ... 73
6.4 Beslagsförbudet vid genomsökning på distans ... 88
6.5 Vem får besluta om genomsökning på distans? ... 89
6.6 Rätt att närvara vid genomsökning på distans ... 92
6.7 Tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning ... 93
6.8 Underrättelse efter genomsökning på distans ... 95
6.9 Protokoll och bevis om åtgärden ... 96
6.10 Nya grunder för husrannsakan, kroppsvisitation och beslag ... 97
6.11 Bestämmelserna om genomsökning på distans i och utanför rättegångsbalken ... 99
6.12 Behovet av reglering utanför rättegångsbalken ... 99
6.13 Granskning av handlingar som tagits i beslag eller påträffats vid husrannsakan eller vid genomsökning på distans ... 104

7 Ett reglerat förfarande med kopiering av handlingar ... 107
7.1 Behovet av en lagreglering ... 107
7.2 Kopieringsförfarandet regleras i lag ... 109
7.3 Förbud mot att i vissa fall kopiera handlingar ... 116
7.4 Kopiering av försändelser ... 116
7.5 Behörigheten att fatta beslut om kopiering ... 118
7.6 Underrättelse om kopiering och närvarorätt ... 118
7.7 Protokoll och bevis om kopiering ... 121
7.8 Kopiering som en ny grund för kroppsvisitation ... 122
7.9 En skyldighet att i vissa fall förstöra en kopia ... 123
7.10 En rätt till domstolsprövning av om en kopia ska förstöras ... 129
7.11 Behovet av reglering utanför rättegångsbalken i lagstiftning som inte är gränsöverskridande ... 135

8 Gränsöverskridande lagstiftning ... 136
8.1 Lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål ... 136
8.2 Lagen om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall ... 138
8.3 Lagen om en europeisk utredningsorder ... 140

9 En möjlighet att öppna biometriska spärrar ... 142

10 Utökade möjligheter till edition och exhibition ... 155

11 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 159

12 Konsekvenser ... 160

13 Författningskommentar ... 163
13.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken ... 163
13.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ... 186
13.3 Förslaget till lag om ändring i polislagen (1984:387) ... 187
13.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet ... 188

13.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter 189
13.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål 189
13.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling 192
13.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall 194
13.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:322) om Tullverkets och Kustbevakningens befogenheter att ingripa mot rattfylleribrott 199
13.10 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 200
13.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder 200
13.12 Förslaget till lag om ändring i kustbevakningslagen (2019:32) 205
13.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning 207
13.14 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande 208

Bilaga 1 Sammanfattning av betänkandet Beslag och husrannsakan – ett regelverk för dagens behov (SOU 2017:100) 209

Bilaga 2 Lagförslagen i betänkandet 222

Bilaga 3 Förteckning över remissinstanserna 257

Bilaga 4 Lagrådsremissens lagförslag 258

Bilaga 5 Lagrådets yttrande 301

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 februari 2022. 311

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387).
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter.
6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål.
7. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling.
8. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall.
9. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2008:322) om Tullverkets och Kustbevakningens befogenheter att ingripa mot rattfylleribrott.
10. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).
11. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder.
12. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i kustbevakningslagen (2019:32).
13. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.
14. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att 23 kap. 14 §, 27 kap. 1, 2, 11, 18, 19 och 20 a §§, 28 kap. 1 och 11 §§ och rubrikerna till 27 och 28 kap. ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas sjutton nya paragrafer, 27 kap. 11 b, 11 c och 17 a–17 f §§ och 28 kap. 10 a–10 i §§ och närmast före 27 kap. 17 a och 17 f §§ och 28 kap. 10 a och 11 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	23 kap.
	14 §[1]
Undersökningsledaren får inhämta yttrande från en sakkunnig. Innan ett yttrande inhämtas från någon annan än en myndighet, *skall* den *som misstänks för brottet* eller *hans* försvarare ges tillfälle att yttra sig om valet av sakkunnig, om inte särskilda skäl talar mot detta.	Undersökningsledaren får inhämta *ett* yttrande från en sakkunnig. Innan ett yttrande inhämtas från någon annan än en myndighet, *ska* den *misstänkte* eller *försvararen* ges tillfälle att yttra sig om valet av sakkunnig, om inte särskilda skäl talar mot detta.
Om en sakkunnig redan under förundersökningen bör utses av rätten, får undersökningsledaren framställa begäran om det. Han får också *hos rätten* begära *föreläggande att* skriftligt bevis *skall företes* eller föremål tillhandahållas för besiktning eller *förordnande* att allmän handling som kan antas ha betydelse som bevis *skall* tillhandahållas vid förundersökningen.	Om en sakkunnig redan under förundersökningen bör utses av rätten, får undersökningsledaren framställa *en* begäran om det. Han *eller hon* får också begära *att rätten ska förelägga* att *ett* skriftligt bevis *ska läggas fram* eller *att ett* föremål *ska* tillhandahållas för besiktning eller *besluta att en* allmän handling som kan antas ha betydelse som bevis *ska* tillhandahållas vid förundersökningen.
	Innan någon är skäligen misstänkt får ett föreläggande enligt andra stycket beslutas endast om det är uppenbart att den som föreläggandet riktas mot inte kan komma att misstänkas för brottet.

[1] Senaste lydelse 1990:443.

27 kap. Om beslag och hemliga tvångsmedel	**27 kap. Om beslag, *kopiering, biometrisk autentisering* och hemliga tvångsmedel**[2]
1 §[3]	
Föremål som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara avhänt någon genom brott eller förverkat på grund av brott får tas i beslag. Detsamma gäller föremål som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.	*Ett föremål får tas i beslag om det skäligen kan antas* *1. ha betydelse för utredning om brott,* *2. ha tagits ifrån någon genom brott,* *3. vara förverkat på grund av brott,* *4. kunna användas för att utföra en genomsökning på distans, eller* *5. ha betydelse för utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.*
Vad som sägs i detta kapitel om föremål gäller också om skriftlig handling, *i den mån* inte annat är föreskrivet.	Vad som sägs i detta kapitel om föremål gäller också om skriftlig handling, *om* inte annat är föreskrivet.

Tvångsmedel enligt detta kapitel får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

2 §[4]

En skriftlig handling får inte tas i beslag om

1. den kan antas innehålla uppgifter som en befattningshavare eller någon annan som avses i 36 kap. 5 § inte får höras som vittne om, och
2. handlingen innehas av honom eller henne eller av den som tystnadsplikten gäller till förmån för.

Ett skriftligt meddelande mellan den misstänkte och en närstående som avses i 36 kap. 3 §, eller mellan sådana närstående inbördes, får tas i beslag hos den misstänkte eller en närstående endast vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

[2] Senaste lydelse 2014:1419.
[3] Senaste lydelse 2008:376.
[4] Senaste lydelse 2018:559. Ändringen innebär att andra–fjärde styckena tas bort. Ändring av 2 § har också föreslagits i propositionen Utlandsspioneri (prop. 2021/22:55).

3. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

4. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

5. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

6. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,

7. terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, brott enligt 3 eller 3 a § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall eller brott enligt lagen (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet, eller

8. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 2–7, om en sådan gärning är belagd med straff.

Ett beslut enligt andra stycket 2–8 får meddelas endast av rätten eller åklagaren.

Om åklagaren har beslutat om beslag enligt tredje stycket, ska han eller hon utan dröjsmål anmäla åtgärden hos rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten

ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

11 §[5]

Om den *från vilken* beslag sker, inte är närvarande vid beslaget, *skall* han *utan dröjsmål* underrättas om det och om vad som har skett med det beslagtagna. Om en försändelse hos ett befordringsföretag har tagits i beslag, *skall*, så snart det kan ske utan men för utredningen, mottagaren underrättas och, om avsändaren är känd, även denne.

Om den *som* beslag sker *från* inte är närvarande vid beslaget, *ska* han *eller hon så snart det kan ske utan men för utredningen* underrättas om det och om vad som har skett med det beslagtagna. Om en försändelse hos ett befordringsföretag har tagits i beslag, *ska*, så snart det kan ske utan men för utredningen, mottagaren underrättas och, om avsändaren är känd, även denne.

11 b §

Vid genomsökning av handlingar i en beslagtagen elektronisk kommunikationsutrustning eller av en kopia av sådana handlingar ska den som drabbats av åtgärden få tillfälle att närvara, om det kan antas att det kommer fram uppgifter som enligt 2 § hindrar beslag.

Det som sägs i första stycket gäller inte om det finns särskilda skäl mot närvaro.

Undersökningsledaren får besluta att det som förekommit vid en genomsökning inte får uppenbaras.

11 c §

Den som avses i 11 b § första stycket har rätt att ha ett biträde närvarande om det kan ske utan men för utredningen och biträdet uppfyller de krav som ställs på en försvarare i 21 kap. 3 § tredje stycket.

Om den som avses i 11 b § första stycket är under femton år bör den som har vårdnaden om honom eller henne vara närvarande vid genom-

[5] Senaste lydelse 1993:602.

sökningen, om det kan ske utan men för utredningen.

Kopiering

17 a §

En handling som omfattas av ett beslag eller påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans får kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

En handling som inte får tas i beslag enligt 2 eller 3 § får inte heller kopieras.

17 b §

Den som med laga rätt verkställer ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans får besluta om att en handling ska kopieras enligt 17 a §.

17 c §

Den som ska underrättas om ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans enligt 11 § eller 28 kap. 7 eller 10 g § ska även underrättas om att en handling har kopierats enligt 17 a §, så snart det kan ske utan men för utredningen.

17 d §

Om en kopia enligt 17 a § varken läggs till grund för ett beslut att väcka åtal eller används som bevisning till stöd för åtalet, ska den förstöras när ett avgörande i sak har fått laga kraft eller när en åtalsunderlåtelse har beslutats.

En kopia ska omedelbart förstöras i de delar som den omfattas av förbud enligt 17 a § andra stycket.

En åtgärd enligt andra stycket ska protokollföras.

17 e §

Om en kopia enligt 17 a § förvaras hos en brottsbekämpande myndighet får den som drabbats av kopieringen begära rättens prövning av om kopian ska förstöras. Rätten till prövning gäller så länge förundersökningen pågår eller, om åtal har väckts, till dess att målet har avgjorts slutligt.

Om förutsättningarna för kopiering har upphört får rätten besluta att kopian ska förstöras. Rätten får även besluta att en kopia ska förstöras i de delar som den omfattas av förbud enligt 17 a § andra stycket.

När en begäran enligt första stycket har kommit in till rätten ska en förhandling enligt 5 § hållas så snart som möjligt. I högre rätt tillämpas 25 kap. 8 § i fråga om reseförbud även i fråga om kopiering.

Biometrisk autentisering

17 f §

Om det finns anledning att anta att någon har möjlighet att öppna ett avläsningsbart informationssystem genom biometrisk autentisering är han eller hon skyldig att på tillsägelse av en polisman medverka till detta, om en genomsökning av ett beslagtaget föremål, en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Om han eller hon vägrar, får en polisman genomföra autentiseringen.

18 §[6]

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden, som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, i hemlighet

[6] Senaste lydelse 2014:1419.

avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. *brott som avses i 2 § andra stycket 2–7*,	2. *sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,*
	3. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,
	4. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,
	5. högförräderi, krigsanstiftan, spionerі, grovt spionerі, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,
	6. företagsspionerі enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,
	7. terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, brott enligt 3 eller 3 a § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall eller brott enligt lagen (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott

	och annan särskilt allvarlig brottslighet,
3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 *eller 2*, om en sådan gärning är belagd med straff eller	*8.* försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–*7*, om en sådan gärning är belagd med straff*,* eller
4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.	*9.* annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ger också rätt att vidta åtgärder som anges i 19 §.

19 §[7]

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,
2. vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller
3. i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får sådana meddelanden som avses i första stycket 1 även hindras från att nå fram.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,
2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § brottsbalken, barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken som inte är att anse som ringa, narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), narkotikasmuggling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

3. brott som avses i *2* § andra stycket 2–7, eller	3. brott som avses i *18* § andra stycket 2–7, eller

4. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff.

I fall som avses i 20 § andra stycket får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation dock användas endast vid en förundersökning som avser brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 18 § andra stycket.

20 a §[8]

Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda *TV*-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk	Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda *tv*-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk

[7] Senaste lydelse 2014:1419.
[8] Senaste lydelse 2014:1419.

personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas.	personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas.

Hemlig kameraövervakning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. brott som avses i *2* § andra stycket 2–7,	2. brott som avses i *18* § andra stycket 2–7,

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

28 kap. Om husrannsakan *samt* kroppsvisitation och kroppsbesiktning	**28 kap. Om husrannsakan, *genomsökning på distans,* kroppsvisitation och kroppsbesiktning**
1 §[9]	
Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får husrannsakan företas i hus, rum eller slutet förvaringsställe för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.	Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får husrannsakan företas i hus, rum eller slutet förvaringsställe för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar *eller som kan användas för att utföra en genomsökning på distans* eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.
Hos annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får husrannsakan dock företas bara om brottet har begåtts hos honom eller henne eller om den misstänkte har gripits där eller om det annars finns synnerlig anledning att det vid *rannsakningen* ska anträffas föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller att annan utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken kan vinnas.	Hos annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får husrannsakan dock företas bara om brottet har begåtts hos honom eller henne eller om den misstänkte har gripits där eller om det annars finns synnerlig anledning att det vid *husrannsakan* ska anträffas föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller att annan utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken kan vinnas.

[9] Senaste lydelse 2008:376.

För husrannsakan hos den misstänkte får *inte i något fall åberopas hans eller hennes samtycke*, om inte den misstänkte själv har begärt att *åtgärden* ska *vidtas*.

För husrannsakan hos den misstänkte får *hans eller hennes samtycke inte åberopas i något fall*, om inte den misstänkte själv har begärt att *husrannsakan* ska *göras*.

Genomsökning på distans

10 a §

Genomsökning på distans innebär att söka efter handlingar som finns lagrade i ett avläsningsbart informationssystem utanför den elektroniska kommunikationsutrustning som används för att utföra genomsökningen.

10 b §

Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa får en genomsökning på distans utföras för att söka efter handlingar som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Genomsökning på distans får utföras i ett avläsningsbart informationssystem som den som skäligen kan misstänkas för brottet kan antas ha använt. Även i annat fall får en genomsökning på distans utföras om det finns synnerlig anledning att anta att det går att påträffa handlingar som avses i första stycket.

Genomsökning på distans får endast utföras genom autentisering i det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser.

10 c §

Genomsökning på distans får inte avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § hindrar beslag.

Om det vid en genomsökning på distans kommer fram uppgifter som omfattas av första stycket ska genomsökningen omedelbart av-

brytas i den del den avser sådana uppgifter.

10 d §

Beslut om genomsökning på distans fattas av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. En polisman får vidta åtgärden även utan ett sådant beslut, om det är fara i dröjsmål och genomsökningen inte kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas av åtgärden.

Om genomsökningen kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas av åtgärden bör, om det inte är fara i dröjsmål, åtgärden inte vidtas utan rättens beslut.

Fråga om genomsökning på distans får tas upp av rätten på begäran av undersökningsledaren eller åklagaren. Efter åtalet får rätten även på yrkande av målsäganden eller självmant ta upp en sådan fråga.

10 e §

Om en genomsökning på distans verkställs vid en husrannsakan ska 7 § tillämpas i fråga om rätt till närvaro vid genomsökningen.

I andra fall än som avses i första stycket, får den närvara som kan antas ha använt det avläsningsbara informationssystem som genomsökningen avser, om det kan antas att det i informationssystemet finns uppgifter som enligt 27 kap. 2 § hindrar beslag.

Det som sägs i första och andra styckena gäller inte om det finns särskilda skäl mot närvaro.

I övrigt ska 27 kap. 11 b § tredje stycket och 11 c § tillämpas vid en genomsökning på distans.

10 f §

Om det kan antas att utredningen annars försvåras, är den som

närvarar vid en genomsökning på distans skyldig att på tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig annan elektronisk kommunikationsutrustning än sådan som används för att utföra genomsökningen och som han eller hon bär med sig eller har på sig. Om han eller hon vägrar, får en polisman tillfälligt omhänderta utrustningen.

Om det är nödvändigt för att söka efter sådan utrustning som anges i första stycket och det är föreskrivet fängelse för brottet, får en polisman kroppsvisitera den som är skäligen misstänkt för brottet. Någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får kroppsvisiteras endast om det finns synnerlig anledning att anta att utredningen annars kommer att försvåras.

10 g §

Om en genomsökning på distans har utförts utan att den som drabbats av åtgärden har varit närvarande ska han eller hon, så snart det kan ske utan men för utredningen, underrättas om åtgärden.

10 h §

En genomsökning på distans ska protokollföras. I protokollet ska följande anges:

– ändamålet med åtgärden,

– när åtgärden påbörjades och avslutades,

– om åtgärder enligt 10 f § har vidtagits, och

– vad som i övrigt förekommit vid genomsökningen.

Den som har drabbats av en genomsökning på distans har rätt att på begäran få ett bevis om åtgärden. Beviset ska även innehålla uppgift om det brott som misstanken avser.

	10 i §
	Bestämmelserna i 1 § tredje stycket, 3 a § och 8 § om husrannsakan ska tillämpas även i fråga om genomsökning på distans.
	Kroppsvisitation och kroppsbesiktning
	11 §[10]
Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för brottet för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.	Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för brottet för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar *eller som kan användas för att utföra en genomsökning på distans*. *Kroppsvisitation får också annars göras* för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.
Annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får kroppsvisiteras, om det finns synnerlig anledning att anta att det därigenom kommer att anträffas föremål som *kan tas i beslag eller i förvar* eller att det annars är av betydelse för utredningen om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.	*Någon annan* än den som skäligen kan misstänkas för brottet får kroppsvisiteras *endast* om det finns synnerlig anledning att anta att det därigenom kommer att anträffas *sådana* föremål som *avses i första stycket* eller att det annars är av betydelse för utredningen om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

[10] Senaste lydelse 2008:376.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs att 36 och 36 f §§ lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
36 §[1]	
Om någon är misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får, om det finns särskilda skäl, beslag, husrannsakan och kroppsvisitation företas mot den unge, samt fotografi och fingeravtryck tas av honom eller henne enligt bestämmelserna i 23 kap. 9 a §, 27 och 28 kap. rättegångsbalken.	Om någon är misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får, om det finns särskilda skäl, beslag, husrannsakan, *åtgärder för biometrisk autentisering, genomsökning på distans* och kroppsvisitation företas mot den unge, samt fotografi och fingeravtryck tas av honom eller henne enligt bestämmelserna i 23 kap. 9 a §, 27 och 28 kap. rättegångsbalken.

Det som i 27 kap. 7 och 8 §§ rättegångsbalken sägs om åtal och om verkan av att åtal inte väcks ska i stället avse bevistalan och talan om förverkande samt verkan av att sådan talan inte väcks.

Vid kroppsvisitation som görs enligt 28 kap. rättegångsbalken ska 28 kap. 13 a § rättegångsbalken gälla med den skillnaden att den unge får hållas kvar för ändamålet i högst tre timmar.

36 f §[2]

Mot den som är under femton år får endast de tvångsmedel användas som är angivna i

1. denna lag,
2. 23 kap. 7–9 a §§ rättegångsbalken, eller

2. 23 kap. 7–9 a §§ *och 28 kap. 10 f §* rättegångsbalken, eller

3. en annan författning där det uttryckligen föreskrivs att tvångsmedlet får användas mot den som är under femton år.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

[1] Senaste lydelse 2016:547.
[2] Senaste lydelse 2016:547.

2.3 Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387)

Härigenom föreskrivs att 10, 20 och 27 §§ polislagen (1984:387) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
10 §[1]	
En polisman får, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd, om	
1. han möts med våld eller hot om våld,	1. han *eller hon* möts med våld eller hot om våld,
2. någon som *skall* häktas, anhållas eller annars med laga stöd berövas friheten försöker undkomma eller polismannen annars möts av motstånd när han *skall* verkställa ett sådant frihetsberövande,	2. någon som *ska* häktas, anhållas eller annars med laga stöd berövas friheten försöker undkomma eller polismannen annars möts av motstånd när han *eller hon ska* verkställa ett sådant frihetsberövande,
3. det är fråga om att avvärja en straffbelagd handling eller en fara för liv, hälsa eller värdefull egendom eller för omfattande skada i miljön,	
4. polismannen med laga stöd *skall* avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller annan liknande åtgärd, vid beslag eller annat omhändertagande av egendom eller vid sådan husrannsakan som avses i rättegångsbalken,	4. polismannen med laga stöd *ska* avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme, eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller *någon* annan liknande åtgärd, vid beslag eller *något* annat omhändertagande av egendom eller vid sådan husrannsakan som avses i rättegångsbalken *eller vid genomsökning på distans*,
5. polismannen med laga stöd *skall* stoppa ett fordon eller annat transportmedel eller *skall* kontrollera ett fordon eller ett fordons last,	5. polismannen med laga stöd *ska* stoppa ett fordon eller *något* annat transportmedel eller *ska* kontrollera ett fordon eller ett fordons last,
6. polismannen annars med laga stöd *har att* bereda sig tillträde till, *avspärra*, tillstänga eller utrymma byggnad, rum eller område, biträda någon i myndighetsutövning med en sådan eller någon liknande åtgärd eller vid exekutiv förrättning enligt vad som är föreskrivet *därom*, eller	6. polismannen annars med laga stöd *ska* bereda sig tillträde till, *spärra av*, tillstänga eller utrymma *en* byggnad, *ett* rum eller *ett* område, *eller* biträda någon i myndighetsutövning med en sådan eller någon *annan* liknande åtgärd eller vid exekutiv förrättning enligt vad som är föreskrivet *om det*, eller

[1] Senaste lydelse 2002:577.

7. åtgärden i annat fall är oundgängligen nödvändig för den allmänna ordningens eller säkerhetens upprätthållande och det är uppenbart att den inte kan genomföras utan våld.	7. åtgärden i *något* annat fall är oundgängligen nödvändig för den allmänna ordningens eller säkerhetens upprätthållande och det är uppenbart att den inte kan genomföras utan våld.
I fall som avses i första stycket 4 och 6 får våld mot person brukas endast om polismannen eller den som han biträder möts av motstånd.	I fall som avses i första stycket 4 och 6 får våld mot person brukas endast om polismannen eller den som han *eller hon* biträder möts av motstånd.

Om rätt att i vissa fall bruka våld finns i övrigt föreskrifter i 24 kap. brottsbalken.

20 §[2]

För att söka efter en person som med laga stöd ska omhändertas får en polisman bereda sig tillträde till den eftersöktes bostad eller till annat hus, rum eller ställe som tillhör eller disponeras av honom eller henne. Detsamma gäller i fråga om en lokal som är tillgänglig för allmänheten. Finns det synnerliga skäl att anta att den eftersökte uppehåller sig hos annan, får polismannen bereda sig tillträde även dit. På motsvarande sätt får en polisman bereda sig tillträde till en bostad eller något annat ställe för att söka efter ett föremål som polisen med stöd av lag eller annan författning ska omhänderta. Det som nyss har sagts om den eftersökte gäller då i stället föremålets ägare eller innehavare.	För att söka efter en person som med laga stöd ska omhändertas får en polisman bereda sig tillträde till den eftersöktes bostad eller till *något* annat hus, rum eller ställe som tillhör eller disponeras av honom eller henne. Detsamma gäller i fråga om en lokal som är tillgänglig för allmänheten. Finns det synnerliga skäl att anta att den eftersökte uppehåller sig hos *någon* annan, får polismannen bereda sig tillträde även dit. På motsvarande sätt får en polisman bereda sig tillträde till en bostad eller något annat ställe för att söka efter ett föremål som polisen med stöd av lag eller *någon* annan författning ska omhänderta. Det som nyss har sagts om den eftersökte gäller då i stället föremålets ägare eller innehavare.
För att söka efter någon som har intagits i en kriminalvårdsanstalt efter att ha dömts till fängelse i minst fyra år och som har avvikit får en polisman undersöka transportmedel på viss plats, om den *avvikne* kan antas utgöra en allvarlig fara för annans liv eller hälsa eller för rikets säkerhet och det finns särskild anledning att anta att *den avvikne* kan komma att	För att söka efter någon som har intagits i en kriminalvårdsanstalt efter att ha dömts till fängelse i minst fyra år och som har avvikit får en polisman undersöka transportmedel på viss plats, om den *som har avvikit* kan antas utgöra en allvarlig fara för *någon* annans liv eller hälsa eller för rikets säkerhet och det finns särskild anledning att anta att *han eller hon* kan komma att passera platsen. En

[2] Senaste lydelse 2014:588.

passera platsen. En polisman har samma befogenhet för att söka efter någon som genomgår psykiatrisk tvångsvård eller som överlämnats till rättspsykiatrisk vård och som avvikit från en sjukvårdsinrättning, om det med hänsyn till omständigheterna finns särskilda skäl att anta att den *avvikne* utgör en allvarlig fara för annans liv eller hälsa eller för rikets säkerhet.	polisman har samma befogenhet för att söka efter någon som genomgår psykiatrisk tvångsvård eller som överlämnats till rättspsykiatrisk vård och som avvikit från en sjukvårdsinrättning, om det med hänsyn till omständigheterna finns särskilda skäl att anta att den *som har avvikit* utgör en allvarlig fara för *någon* annans liv eller hälsa eller för rikets säkerhet.

En åtgärd som avses i första eller andra stycket får endast i brådskande fall vidtas utan föregående beslut av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen. Endast om det finns särskilda skäl får åtgärden vidtas mellan klockan 21 och 6.

I fråga om husrannsakan för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller förvar och efter den som ska gripas, anhållas eller häktas eller hämtas till förhör eller inställelse vid domstol finns bestämmelser i rättegångsbalken.	I fråga om husrannsakan för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller förvar *eller användas vid en genomsökning på distans* och *för att söka* efter den som ska gripas, anhållas eller häktas eller hämtas till förhör eller inställelse vid domstol finns bestämmelser i rättegångsbalken.

27 §[3]

Protokoll ska föras över ingripande som innebär att någon avvisas, avlägsnas, omhändertas eller grips. Protokoll ska också föras över husrannsakan och liknande åtgärder enligt denna lag samt vid omhändertagande av föremål.

Av protokollet ska det framgå

1. vem som har fattat beslutet om ingripandet,
2. grunden för beslutet och tidpunkten när det har fattats,
3. vem eller vilka som har deltagit i ingripandet,
4. vem eller vilka som ingripandet har riktat sig mot,
5. tiden för ingripandet samt
6. vad som i övrigt har förekommit vid ingripandet.

Ansvarig för att protokoll upprättas är, i fråga om uppgifter som avses i andra stycket 1 och 2, den som har fattat beslutet och i fråga om uppgifter som avses i andra stycket 3–6, den som är att anse som förman vid ingripandet.

I rättegångsbalken finns bestämmelser om protokoll över förvar, beslag, husrannsakan samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning.	I rättegångsbalken finns bestämmelser om protokoll över förvar, beslag, husrannsakan*, genomsökning på distans* samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning.

[3] Senaste lydelse 2008:378.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	4 §[2]
Om husrannsakan verkställs av en polisman, får åklagaren *uppdra åt* Skatteverket att medverka vid förrättningen. Skatteverket får då genomsöka de utrymmen som är föremål för husrannsakan.	Om *en* husrannsakan *eller en genomsökning på distans* verkställs av en polisman, får åklagaren *ge* Skatteverket *i uppdrag* att medverka vid förrättningen. Skatteverket får då genomsöka de utrymmen som är föremål för husrannsakan *eller det avläsningsbara informationssystem som genomsökningen på distans avser*.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 2017:453.
[2] Senaste lydelse 2006:580.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 5 § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
5 kap.	
5 §[2]	
Utöver vad som följer av 1 § andra och tredje styckena lagen (2000:1225) om straff för smuggling *skall* vid brott enligt 1–1 c §§ följande bestämmelser i *nämnda* lag tillämpas:	Utöver vad som följer av 1 § andra och tredje styckena lagen (2000:1225) om straff för smuggling *ska* vid brott enligt 1–1 c §§ följande bestämmelser i *samma* lag tillämpas:
bestämmelserna om förverkande i 16–18 §§,	*– bestämmelserna om förverkande i 16–18 §§,*
bestämmelserna om förundersökning och tvångsmedel i 19–26 §§, 27 § första och tredje styckena, såvitt avser kroppsvisitation, och i 29 och 30 §§, samt	*– bestämmelserna om förundersökning och tvångsmedel i 19–26 a §§, 27 § första och tredje styckena, när det gäller kroppsvisitation, och i 29–30 §§, samt*
bestämmelserna om talan i 32 och 33 §§.	*– bestämmelserna om talan i 32 och 33 §§.*

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 2006:1510.
[2] Senaste lydelse 2005:460.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål

dels att 4 kap. 18 § ska upphöra att gälla,

dels att 2 kap. 2 § och 4 kap. 16, 17 och 19–22 §§ och rubriken närmast före 4 kap. 19 § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast efter 4 kap. 13 § ska lyda ”Kvarstad, beslag, kopiering samt husrannsakan och andra åtgärder som avses i 28 kap. rättegångsbalken”.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
2 §[1]	
Rättslig hjälp som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–4, 6, 11 och 13 får lämnas även om den gärning som ansökan avser inte motsvarar ett brott enligt svensk lag. Rättslig hjälp som avses i 1 kap. 2 § första stycket 5, 7–10, 12 och 14 får endast lämnas om den gärning som ansökan avser motsvarar ett brott enligt svensk lag (dubbel straffbarhet), om inte annat följer av 4 kap. 20 § beträffande husrannsakan och beslag.	Rättslig hjälp som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–4, 6, 11 och 13 får lämnas även om den gärning som ansökan avser inte motsvarar ett brott enligt svensk lag. Rättslig hjälp som avses i 1 kap. 2 § första stycket 5, 7–10, 12 och 14 får endast lämnas om den gärning som ansökan avser motsvarar ett brott enligt svensk lag (dubbel straffbarhet), om inte annat följer av 4 kap. 20 § beträffande husrannsakan, *genomsökning på distans* och beslag.
4 kap.	
16 §	
En ansökan om beslag *i Sverige*, *eller om* husrannsakan *här för att söka efter egendom som är underkastad beslag,* handläggs av åklagare.	En ansökan om *att* beslag*,* husrannsakan *eller andra åtgärder enligt 28 kap. rättegångsbalken ska vidtas i Sverige* handläggs av åklagare.
Verkställda beslag *skall* skyndsamt anmälas hos rätten för prövning. *Rättten skall* så snart det kan ske hålla förhandling i frågan. Vid förhandlingen tillämpas bestämmelserna i 24 kap. 17 § andra stycket rättegångsbalken.	Verkställda beslag *ska* skyndsamt anmälas hos rätten för prövning. *Detsamma gäller* om *handlingar har kopierats enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken och kopiorna förvaras hos en brottsbekämpande myndighet. Rätten ska* så snart det kan ske hålla förhandling i frågan. Vid förhandlingen tillämpas bestämmelserna i 24 kap.

[1] Senaste lydelse 2021:239.

17 § andra stycket rättegångsbalken.

17 §

Företrädare för den myndighet som begärt åtgärden får delta vid förhandling *rörande* kvarstad *och* beslag och får med rättens samtycke ställa frågor till den som drabbats av åtgärden.

Företrädare för den myndighet som begärt åtgärden får delta vid förhandling *om* kvarstad, beslag *och kopiering* och får med rättens samtycke ställa frågor till den som drabbats av åtgärden.

Beslag och överlämnande av egendom till annan stat

Beslag och *kopiering samt* överlämnande av egendom *eller en kopia av en handling* till *en* annan stat

19 §

Egendom får tas i beslag och överlämnas till den ansökande staten om egendomen skäligen kan antas

– ha betydelse för *utredning* om gärningen,

– *vara frånhänd* någon genom brott, eller

– ha betydelse för *utredningen* om gärningen,

– *ha tagits ifrån* någon genom brott, eller

– vara förverkad på grund av brott, om egendomen hade kunnat förverkas enligt svensk lag i en rättegång i Sverige och det finns särskilda skäl att överlämna egendomen till den ansökande staten.

En kopia enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken får överlämnas till den ansökande staten om kopian skäligen kan antas ha betydelse för utredningen om gärningen.

20 §[2]

Även om den gärning som ansökan avser inte motsvarar ett brott enligt svensk lag, får *husrannsakan enligt 16 § göras och egendomen* tas i beslag och överlämnas till den ansökande staten om ansökan har gjorts av en stat som är medlem i Europeiska unionen eller av Island, Norge, Schweiz eller Liechtenstein och det för gärningen kan dömas till fängelse i den ansökande staten.

I ett sådant ärende om rättslig hjälp som avses i 1 kap. 5 § första stycket 1 får *husrannsakan göras samt* egendom tas i beslag och

Även om den gärning som ansökan avser inte motsvarar ett brott enligt svensk lag, får *egendom* tas i beslag och överlämnas till den ansökande staten om ansökan har gjorts av en stat som är medlem i Europeiska unionen eller av Island, Norge, Schweiz eller Liechtenstein och det för gärningen kan dömas till fängelse i den ansökande staten.

I ett sådant ärende om rättslig hjälp som avses i 1 kap. 5 § första stycket 1 får egendom tas i beslag och överlämnas till den ansökande

[2] Senaste lydelse 2011:1208.

överlämnas till den ansökande staten om den gärning ansökan avser motsvarar ett brott för vilket enligt svensk lag eller enligt den ansökande statens lag är föreskrivet fängelse i sex månader eller mer. Vad som sagts nu gäller inte om första stycket är tillämpligt.	staten om den gärning ansökan avser motsvarar ett brott för vilket *det* enligt svensk lag eller enligt den ansökande statens lag är föreskrivet fängelse i sex månader eller mer. Vad som sagts nu gäller inte om första stycket är tillämpligt. *Första och andra styckena gäller även* *1. vid en husrannsakan för att söka efter egendom som kan tas i beslag eller användas vid en genomsökning på distans,* *2. vid en genomsökning på distans, och* *3. vid ett beslut om kopiering av handlingar som omfattas av ett beslag eller som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans.*
	21 §
Rätten *skall* pröva om *beslaget* är lagligen grundat och om egendomen *skall* överlämnas till den ansökande staten.	Rätten *ska* pröva om *beslutet om beslag eller kopiering* är lagligen grundat och om egendomen *eller kopian ska* överlämnas till den ansökande staten.
	22 §
Beslut att överlämna beslagtagen egendom till en annan stat verkställs av åklagaren.	*Ett* beslut *om* att överlämna beslagtagen egendom *eller en kopia av en handling* till en annan stat verkställs av åklagaren.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2000:1225) om straff för smuggling

dels att 1 och 26 §§ och rubriken närmast före 26 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 26 a och 29 a §§, och närmast före 29 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Denna lag innehåller bestämmelser om ansvar m.m. för gärningar som rör införsel till eller utförsel från landet av varor. Har det i lag eller annan författning föreskrivits straff för den som bryter mot ett förbud mot eller villkor för att föra in eller ut en vara, gäller i stället bestämmelserna i den författningen om inget annat är föreskrivet.	
I 19–22, 25 a–27 och 32 §§ finns särskilda bestämmelser om befogenheter för att förhindra, utreda och beivra brott enligt denna lag eller brott, som rör införsel till eller utförsel från landet av varor, enligt någon av de författningar som nämns i tredje stycket. Befogenheterna gäller även vid sådana brott enligt narkotikastrafflagen (1968:64), vapenlagen (1996:67) och lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor som avses i 12 § tredje stycket samt vid sådana terroristbrott som avses i 3 § 21 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott. Befogenheten enligt 32 § att väcka åtal eller besluta om förverkande gäller dock inte vid brott enligt narkotikastrafflagen, vapenlagen, lagen om brandfarliga och explosiva varor eller lagen om straff för terroristbrott.	I 19–22, 25 a–27*, 29 a* och 32 §§ finns särskilda bestämmelser om befogenheter för att förhindra, utreda och beivra brott enligt denna lag eller brott, som rör införsel till eller utförsel från landet av varor, enligt någon av de författningar som nämns i tredje stycket. Befogenheterna gäller även vid sådana brott enligt narkotikastrafflagen (1968:64), vapenlagen (1996:67) och lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor som avses i 12 § tredje stycket samt vid sådana terroristbrott som avses i 3 § 21 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott. Befogenheten enligt 32 § att väcka åtal eller besluta om förverkande gäller dock inte vid brott enligt narkotikastrafflagen, vapenlagen, lagen om brandfarliga och explosiva varor eller lagen om straff för terroristbrott.

De författningar som avses i andra stycket är lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen, lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter, lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden

[1] Senaste lydelse 2020:901.

och av tekniskt bistånd, tullagen (2016:253) samt lagen (2006:1329) om handel med vissa varor som kan användas till dödsstraff eller tortyr, m.m.

Bestämmelserna i 19–22, 25 a *och 26* §§ samt 27 § första och tredje styckena, när det gäller kroppsvisitation, och bestämmelserna i 32 § gäller också vid brott som avses i 2–4 §§ skattebrottslagen (1971:69), om brottet rör underlåtenhet att lämna deklaration enligt 26 kap. 8 § 2 eller 37 § skatteförfarandelagen (2011:1244).	Bestämmelserna i 19–22, 25 a–*26 a* §§ samt 27 § första och tredje styckena, när det gäller kroppsvisitation, och bestämmelserna i 32 § gäller också vid brott som avses i 2–4 §§ skattebrottslagen (1971:69), om brottet rör underlåtenhet att lämna deklaration enligt 26 kap. 8 § 2 eller 37 § skatteförfarandelagen (2011:1244).
Husrannsakan	**Husrannsakan *och genomsökning på distans***
	26 §
En tjänsteman vid Tullverket *eller Kustbevakningen* har i fråga om brott enligt denna lag eller andra brott som avses i 1 § andra stycket samma befogenhet som en polisman att enligt 28 kap. 5 § rättegångsbalken göra husrannsakan utan förordnande enligt 28 kap. 4 § rättegångsbalken.	En tjänsteman vid Tullverket *och en kustbevakningstjänsteman* har i fråga om brott enligt denna lag eller andra brott som avses i 1 § andra stycket samma befogenhet som en polisman att enligt 28 kap. 5 § rättegångsbalken göra husrannsakan utan förordnande enligt 28 kap. 4 § rättegångsbalken *och att enligt 28 kap. 10 d § första stycket rättegångsbalken utföra en genomsökning på distans*.
Förekommer anledning att brott enligt denna lag eller annat brott som avses i 1 § andra stycket har begåtts, får även i annat fall än som sägs i 28 kap. 1 § rättegångsbalken husrannsakan göras i magasin eller liknande utrymmen för att söka efter egendom som skäligen kan antas bli förverkad på grund av sådant brott. Husrannsakan enligt detta stycke får göras av en tjänsteman vid Tullverket *eller Kustbevakningen* eller en polisman. En sådan tjänsteman eller en polisman får i enlighet med 28 kap. 5 § rättegångsbalken göra denna husrannsakan utan förordnande enligt 28 kap. 4 § rättegångsbalken.	Förekommer anledning att brott enligt denna lag eller annat brott som avses i 1 § andra stycket har begåtts, får även i annat fall än som sägs i 28 kap. 1 § rättegångsbalken husrannsakan göras i magasin eller liknande utrymmen för att söka efter egendom som skäligen kan antas bli förverkad på grund av sådant brott. Husrannsakan enligt detta stycke får göras av en tjänsteman vid Tullverket*, en kustbevakningstjänsteman* eller en polisman. En sådan tjänsteman eller en polisman får i enlighet med 28 kap. 5 § rättegångsbalken göra denna husrannsakan utan förordnande enligt 28 kap. 4 § rättegångsbalken.

26 a §

En tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman har i fråga om brott enligt denna lag eller andra brott som avses i 1 § andra stycket samma befogenhet som en polisman att enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från den som är närvarande vid en genomsökning på distans och besluta om kroppsvisitation.

Biometrisk autentisering

29 a §

En tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman har i fråga om brott enligt denna lag eller andra brott som avses i 1 § andra stycket samma befogenhet som en polisman att enligt 27 kap. 17 f § rättegångsbalken genomföra biometrisk autentisering.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall[1]

dels att 1 kap. 2 §, 2 kap. 1 § och 3 kap. 5–7, 10, 12, 14 och 17 §§, rubriken till 2 kap. och rubriken närmast före 2 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 2 kap. 3 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap.	
2 §	
Med frysningsbeslut avses i denna lag	Med frysningsbeslut avses i denna lag
1. ett beslut om kvarstad enligt 26 kap. rättegångsbalken, som avser värdet av förverkad egendom, *eller* ett beslut om beslag enligt 2 kap. 1 § denna lag,	1. ett beslut om kvarstad enligt 26 kap. rättegångsbalken, som avser värdet av förverkad egendom, *eller* ett beslut om beslag *eller kopiering* enligt 2 kap. 1 § denna lag,
2. ett beslut som har meddelats av en rättslig myndighet i en annan medlemsstat i Europeiska unionen i samband med ett straffrättsligt förfarande, i syfte att tillfälligt hindra förstöring, omvandling, flyttning, överföring eller överlåtelse av egendom som i den staten kan omfattas av förverkande eller utgöra bevismaterial, och som har översänts till Sverige för erkännande och verkställighet.	
2 kap. Beslut i Sverige om *kvarstad och beslag* enligt denna lag och översändande från Sverige av *frysningsbeslut*	**2 kap. Beslut i Sverige om *frysning* enligt denna lag och översändande från Sverige av *frysningsbeslutet***
Beslut i Sverige om beslag *enligt denna lag*	**Beslut i Sverige om beslag *och kopiering***
1 §	
Åklagare får, under de förutsättningar som anges i 27 kap. 1 § tredje stycket samt 2 och 3 §§ rättegångsbalken, besluta om beslag av föremål, som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara *på grund av brott* förverkat och som kan antas komma att påträffas i en annan	*Åklagaren* får, under de förutsättningar som anges i 27 kap. 1 § tredje stycket samt 2 och 3 §§ rättegångsbalken, besluta om beslag av föremål, som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara förverkat *på grund av brott* och som kan antas komma att påträffas i en

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 2020:971.

medlemsstat i Europeiska unionen, *utan hinder av* att föremålet inte är tillgängligt vid beslutet. *Ett sådant beslut får inte verkställas i Sverige.*	annan medlemsstat i Europeiska unionen, *trots* att föremålet inte är tillgängligt vid beslutet.
	Åklagaren får, under de förutsättningar som anges i 27 kap. 1 § tredje stycket och 17 a § andra stycket rättegångsbalken, besluta om kopiering av handlingar som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken och som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat i Europeiska unionen, trots att handlingarna inte är tillgängliga vid beslutet.
	Beslut enligt första och andra styckena får inte verkställas i Sverige.
Vad som i detta kapitel sägs om föremål skall också gälla i fråga om skriftlig handling.	*Det som sägs i detta kapitel om föremål ska också gälla i fråga om skriftlig handling.*
	3 b §
	När ett beslut om kopiering av handlingar har verkställts i den andra medlemsstaten ska 27 kap. 17 c–17 e §§ rättegångsbalken tillämpas.
	En kopia som överlämnas till Sverige ska anses vara kopierad enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken.

3 kap.

5 §[2]

Verkställbarhetsförklaring får inte meddelas

1. om intyget saknas eller till form eller innehåll är så bristfälligt att det inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en prövning av frågan om verkställbarhet,

2. om en sådan förklaring skulle strida mot bestämmelser om immunitet och privilegier,

3. om frysningsbeslutet avser en skriftlig handling *eller ett skriftligt meddelande* och det enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hade funnits	3. om frysningsbeslutet avser en skriftlig handling och det enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hade

[2] Senaste lydelse 2015:86.

hinder mot att ta handlingen *eller meddelandet* i beslag, eller	funnits hinder mot att ta handlingen i beslag, eller
4. om det i Sverige har meddelats dom, åtalsunderlåtelse eller straffvarning för den gärning som i den andra medlemsstaten är föremål för det straffrättsliga förfarande i vilket frysningsbeslutet har meddelats.	4. om det i Sverige har meddelats *en* dom, åtalsunderlåtelse eller straffvarning för den gärning som i den andra medlemsstaten är föremål för det straffrättsliga förfarande i vilket frysningsbeslutet har meddelats.
6 §	
Åklagaren *skall* i verkställbarhetsförklaringen ange att frysningsbeslutet *skall* verkställas	Åklagaren *ska* i verkställbarhetsförklaringen ange att frysningsbeslutet *ska* verkställas
1. med tillämpning av 27 kap. 10–13 §§ rättegångsbalken, om frysningsbeslutet avser ett föremål eller en skriftlig handling som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara *på grund av brott* förverkad, *eller*	1. med tillämpning av 27 kap. 10–13 §§ rättegångsbalken, om frysningsbeslutet avser ett föremål eller en skriftlig handling som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara förverkad *på grund av brott*,
2. som ett kvarstadsbeslut i brottmål, om frysningsbeslutet avser värdet av förverkad egendom.	2. som ett kvarstadsbeslut i brottmål, om frysningsbeslutet avser värdet av förverkad egendom*, eller*
	3. med tillämpning av 27 kap. 17 a och 17 c §§ rättegångsbalken.
7 §	
Om den andra medlemsstatens myndighet har begärt att ett visst förfarande *skall* tillämpas när ett frysningsbeslut verkställs enligt 6 § 1, *skall* åklagaren i verkställbarhetsförklaringen ange att det begärda förfarandet *skall* tillämpas. Detta gäller dock inte om förfarandet strider mot grundläggande principer i den svenska rättsordningen.	Om den andra medlemsstatens myndighet har begärt att ett visst förfarande *ska* tillämpas när ett frysningsbeslut verkställs enligt 6 § 1 *eller 3*, *ska* åklagaren i verkställbarhetsförklaringen ange att det begärda förfarandet *ska* tillämpas. Detta gäller dock inte om förfarandet strider mot grundläggande principer i den svenska rättsordningen.
10 §	
När ett frysningsbeslut *skall* verkställas enligt 6 § 1 får husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning göras enligt reglerna i 28 kap. rättegångsbalken.	När ett frysningsbeslut *ska* verkställas enligt 6 § 1 *eller 3* får husrannsakan, *genomsökning på distans,* kroppsvisitation eller kroppsbesiktning göras enligt reglerna i 28 kap. rättegångsbalken.
Om frysningsbeslutet avser en försändelse som väntas komma in till ett befordringsföretag, får åklagaren begära rättens förordnande om att försändelsen, när den	Om frysningsbeslutet avser en försändelse som väntas komma in till ett befordringsföretag, får åklagaren begära rättens förordnande om att försändelsen, när den

kommer in, *skall* hållas kvar till dess att verkställighet har skett. Bestämmelserna i 27 kap. 9 § andra stycket och tredje stycket första meningen rättegångsbalken *skall* tillämpas.

Husrannsakan får göras enligt första stycket och en försändelse får hållas kvar enligt andra stycket även om den gärning som frysningsbeslutet avser inte motsvarar brott enligt svensk lag, om det för gärningen kan dömas till fängelse i den andra medlemsstaten.

kommer in, *ska* hållas kvar till dess att verkställighet har skett. Bestämmelserna i 27 kap. 9 § andra stycket och tredje stycket första meningen rättegångsbalken *ska* tillämpas.

Husrannsakan *eller genomsökning på distans* får göras enligt första stycket och en försändelse får hållas kvar enligt andra stycket även om den gärning som frysningsbeslutet avser inte motsvarar brott enligt svensk lag, om det för gärningen kan dömas till fängelse i den andra medlemsstaten.

12 §

Polismyndigheten, Tullverket eller Kustbevakningen *skall* biträda åklagaren när ett frysningsbeslut *skall* verkställas enligt 6 § 1 och när egendom *skall* tas i förvar enligt 11 §.

Polismyndigheten, Tullverket eller Kustbevakningen *ska* biträda åklagaren när ett frysningsbeslut *ska* verkställas enligt 6 § 1 *eller 3* och när egendom *ska* tas i förvar enligt 11 §.

14 §

Åklagaren *skall* upphäva en verkställbarhetsförklaring

Åklagaren *ska* upphäva en verkställbarhetsförklaring

1. om det framkommer att ett frysningsbeslut inte får verkställas i Sverige,
2. om egendomen inte kan påträffas här, eller
3. om begäran om erkännande och verkställighet av ett frysningsbeslut återkallas.

Åklagaren får inte upphäva en verkställbarhetsförklaring efter att ett frysningsbeslut har verkställts och verkställbarhetsförklaringen prövats av *rättten*.

Om åklagaren upphäver en verkställbarhetsförklaring, *skall* verkställighetsåtgärder som gjorts återgå.

Åklagaren får inte upphäva en verkställbarhetsförklaring efter att ett frysningsbeslut har verkställts och verkställbarhetsförklaringen prövats av *rätten*.

Om åklagaren upphäver en verkställbarhetsförklaring, *ska* verkställighetsåtgärder som gjorts återgå *och en kopia som framställts med tillämpning av 27 kap. 17 a § rättegångsbalken förstöras*.

17 §

Om rätten fastställer åklagarens verkställbarhetsförklaring, *skall* rätten bestämma hur länge verkställigheten av frysningsbeslutet *skall* bestå. Rätten får förlänga den bestämda tiden. Om det inte längre

Om rätten fastställer åklagarens verkställbarhetsförklaring, *ska* rätten bestämma hur länge verkställigheten av frysningsbeslutet *ska* bestå. Rätten får förlänga den bestämda tiden. Om det inte längre

finns tillräckliga skäl för att verkställigheten av frysningsbeslutet *skall* bestå, *skall* verkställbarhetsförklaringen upphävas av rätten.	finns tillräckliga skäl för att verkställigheten av frysningsbeslutet *ska* bestå, *ska* verkställbarhetsförklaringen upphävas av rätten.
Om en verkställbarhetsförklaring upphävs, *skall* verkställighetsåtgärder som gjorts återgå.	Om en verkställbarhetsförklaring upphävs, *ska* verkställighetsåtgärder som gjorts återgå *och en kopia som framställts med tillämpning av 27 kap. 17 a § rättegångsbalken förstöras.*
När rätten bestämmer hur länge verkställigheten av frysningsbeslutet *skall* bestå får rätten uppställa villkor som är påkallade av hänsyn till enskilds rätt eller som är nödvändiga från allmän synpunkt.	När rätten bestämmer hur länge verkställigheten av frysningsbeslutet *ska* bestå får rätten uppställa villkor som är påkallade av hänsyn till enskilds rätt eller som är nödvändiga från allmän synpunkt.
Rätten får inte ändra ett beslut enligt första stycket eller ett villkor som har ställts upp enligt tredje stycket utan att åklagaren *beretts* tillfälle att yttra sig.	Rätten får inte ändra ett beslut enligt första stycket eller ett villkor som har ställts upp enligt tredje stycket utan att åklagaren *fått* tillfälle att yttra sig.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:322) om Tullverkets och Kustbevakningens befogenheter att ingripa mot rattfylleribrott

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2008:322) om Tullverkets och Kustbevakningens befogenheter att ingripa mot rattfylleribrott

dels att 7 § och rubriken närmast före 7 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 7 a och 7 b §§, och närmast före 7 b § en ny rubrik med följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Husrannsakan	**Husrannsakan *och genomsökning på distans***
	7 §
En tjänsteman vid Tullverket *eller Kustbevakningen* har samma befogenhet som en polisman har enligt 28 kap. 5 § rättegångsbalken att göra husrannsakan med anledning av brott som avses i 1 §.	En tjänsteman vid Tullverket *och en kustbevakningstjänsteman* har samma befogenhet som en polisman har enligt 28 kap. 5 § rättegångsbalken att göra husrannsakan *och att enligt 28 kap. 10 d § första stycket rättegångsbalken utföra en genomsökning på distans* med anledning av brott som avses i 1 §.
	7 a § *En tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman har med anledning av brott som avses i 1 § samma befogenhet som en polisman har enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken att tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från den som är närvarande vid en genomsökning på distans och besluta om kroppsvisitation.*
	Biometrisk autentisering
	7 b § *En tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman har samma befogenhet som en polisman har enligt 27 kap. 17 f § rättegångsbalken att genomföra biometrisk autentisering med anledning av brott som avses i 1 §.*

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

2.10 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 44 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
44 kap.	
2 §[1]	
Rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer av	Rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer av
1. beslut som har meddelats med stöd av 5 kap. 4 § *eller* 23 kap. 10 § sjunde stycket rättegångsbalken, och	1. beslut som har meddelats med stöd av 5 kap. 4 §, 23 kap. 10 § sjunde stycket *eller 27 kap. 11 b § tredje stycket* rättegångsbalken, och
2. 8 kap. 4 § första stycket andra meningen rättegångsbalken.	

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

[1] Senaste lydelse 2018:1919.

2.11 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder

dels att 2 kap. 5, 13 och 14 §§ och 3 kap. 5, 9, 32, 40 och 42 §§ och rubrikerna närmast före 2 kap. 13 § och 3 kap. 32 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 2 kap. 15 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 kap.
	5 §[1]
Innan åklagaren utfärdar en utredningsorder ska åklagaren ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern, om utredningsåtgärden avser	
1. kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken,	
2. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning, eller	
3. rättsmedicinsk undersökning enligt 16 § lagen (1995:832) om obduktion m.m.	
I avvaktan på domstolens beslut får åklagaren under de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning utfärda en utredningsorder för kvarhållande av försändelse, hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig dataavläsning. Åklagaren ska utan dröjsmål anmäla till domstolen att en utredningsorder har utfärdats.	
Innan en utredningsorder för husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning utfärdas, får åklagaren enligt 28 kap. 4 § första stycket och 13 § första stycket rättegångsbalken ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern.	Innan en utredningsorder för husrannsakan, *genomsökning på distans,* kroppsvisitation eller kroppsbesiktning utfärdas, får åklagaren enligt 28 kap. 4 § första stycket*, 10 d § andra stycket* och 13 § första stycket rättegångsbalken ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern.
För domstolens handläggning gäller vad som är föreskrivet i rättegångsbalken eller annan författning för den åtgärd som avses.	
Beslag	**Beslag *och kopiering***
	13 §
En utredningsorder får utfärdas för *beslag av ett föremål som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat, trots att*	En utredningsorder får utfärdas för
	1. beslag av ett föremål som kan antas komma att påträffas i en

[1] Senaste lydelse 2020:67.

föremålet inte är tillgängligt vid utfärdandet.

annan medlemsstat, trots att föremålet inte är tillgängligt vid utfärdandet, eller

2. kopiering av en handling enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat, trots att handlingen inte är tillgänglig vid utfärdandet.

Vad som sägs i denna paragraf och i 14 och 15 §§ om föremål ska också gälla i fråga om skriftlig handling.

14 §

När en utredningsorder för beslag har verkställts i den andra medlemsstaten, ska följande bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken tillämpas:

– *2 § fjärde stycket om åklagarens skyldighet att anmäla verkställt beslag av ett skriftligt meddelande,*

– 6 § första stycket om rättens prövning,

– 7 § om tid för åtals väckande,

– 8 § första och fjärde styckena om hävande av beslag,

– 11 § om underrättelseskyldighet, och

– 13 § om protokoll och om rätt för den som drabbats av ett beslag att få ett bevis om beslaget.

Den som berörs av beslaget ska, i förekommande fall, underrättas om möjligheten att begära rättens prövning av beslaget.

Om föremålet inte har överlämnats till Sverige när brottmålet avgörs, ska rätten med tillämpning av 27 kap. 8 § femte stycket rättegångsbalken pröva om beslaget fortfarande ska bestå.

15 a §

När en utredningsorder har verkställts i den andra medlemsstaten och handlingar som omfattas av ett beslag eller som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans har kopierats, ska 27 kap. 17 c–17 e §§ rättegångsbalken tillämpas.

En kopia som överlämnas till Sverige ska anses vara kopierad enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken.

3 kap.

5 §[2]

En utredningsorder får inte erkännas och verkställas i Sverige om

1. det skulle strida mot bestämmelser om immunitet och privilegier eller om skydd för uppgifter som avses i 36 kap. 5 och 5 a §§ rättegångsbalken,

2. ordern avser beslag av en skriftlig handling *eller ett skriftligt meddelande* eller ett föreläggande att bevara en viss lagrad uppgift och det enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken finns hinder mot att ta handlingen *eller meddelandet* i beslag eller enligt 27 kap. 16 § fjärde stycket samma balk meddela ett föreläggande,

2. ordern avser beslag av en skriftlig handling eller ett föreläggande att bevara en viss lagrad uppgift och det enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken finns hinder mot att ta handlingen i beslag eller enligt 27 kap. 16 § fjärde stycket samma balk meddela ett föreläggande,

3. det skulle medföra fara för Sveriges säkerhet, äventyra enskilda personers säkerhet eller medföra risk för röjande av uppgifter som rör underrättelseverksamhet,

4. den gärning som avses i utredningsordern har begåtts utanför den utfärdande medlemsstatens territorium och helt eller delvis i Sverige, och gärningen inte motsvarar ett brott enligt svensk lag, eller

5. utredningsåtgärden inte motsvarar en åtgärd som anges i 1 kap. 4 §.

En utredningsorder får inte vägras enligt första stycket 5, om en annan utredningsåtgärd kan vidtas som ger motsvarande resultat som den åtgärd som utredningsordern avser.

9 §

Om utredningsordern avser en utredningsåtgärd som i en svensk förundersökning eller rättegång i brottmål endast kan vidtas efter rättens tillstånd, ska åklagaren överlämna till domstol att pröva om utredningsordern ska erkännas och verkställas. Detsamma gäller om utredningsordern avser en åtgärd som åklagaren i en svensk förundersökning eller rättegång i brottmål skulle ha inhämtat rättens tillstånd till enligt 28 kap. 4 § första stycket eller 13 § första stycket rättegångsbalken.

Om utredningsordern avser en utredningsåtgärd som i en svensk förundersökning eller rättegång i brottmål endast kan vidtas efter rättens tillstånd, ska åklagaren överlämna till domstol att pröva om utredningsordern ska erkännas och verkställas. Detsamma gäller om utredningsordern avser en åtgärd som åklagaren i en svensk förundersökning eller rättegång i brottmål skulle ha inhämtat rättens tillstånd till enligt 28 kap. 4 § första stycket*, 10 d § andra stycket* eller 13 § första stycket rättegångsbalken.

Första stycket gäller inte om åklagaren vägrar erkännande och verkställighet av utredningsordern.

[2] Senaste lydelse 2021:241.

32 §

När en utredningsorder för beslag har verkställts, får den som har drabbats av beslaget begära prövning av verkställbarhetsförklaringen i domstol.

En utredningsorder för beslag som har verkställts med stöd av 27 kap. 2 § andra stycket 2–8 rättegångsbalken ska av åklagaren anmälas till domstolen för prövning av verkställbarhetsförklaringen.

Bestämmelserna i 27 kap. 7 § rättegångsbalken om tid för väckande av åtal ska inte tillämpas.

Behörig domstol enligt första *och andra styckena* är den tingsrätt inom vars domkrets beslaget har verkställts.

Om domstolen vid sin prövning enligt första *eller andra* stycket finner att verkställbarhetsförklaringen ska upphävas, ska de verkställighetsåtgärder som vidtagits återgå, så långt det är möjligt.

När en utredningsorder för beslag har verkställts, får den som har drabbats av beslaget begära prövning av verkställbarhetsförklaringen i domstol. *Detsamma gäller när en utredningsorder har verkställts och handlingar som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans har kopierats.*

Behörig domstol enligt första *stycket* är den tingsrätt inom vars domkrets beslaget*, husrannsakan eller genomsökningen på distans* har verkställts.

Om domstolen vid sin prövning enligt första stycket finner att verkställbarhetsförklaringen ska upphävas, ska de verkställighetsåtgärder som vidtagits återgå, så långt det är möjligt *och en kopia som framställts med tillämpning av 27 kap. 17 a § rättegångsbalken förstöras*.

40 §

Ett överlämnande av inhämtat bevismaterial ska skjutas upp i avvaktan på domstolens prövning, om

1. en sådan prövning har begärts enligt 32 § första stycket,

2. åklagaren ska anmäla ett verkställt beslag till domstolen enligt 32 § andra stycket, eller

3. åklagaren har meddelat en verkställbarhetsförklaring med stöd av 10 § och domstolen inte har fastställt förklaringen.

1. en sådan prövning har begärts enligt 32 § första stycket, *eller*

2. åklagaren har meddelat en verkställbarhetsförklaring med stöd av 10 § och domstolen inte har fastställt förklaringen.

Trots första stycket ska bevismaterialet överlämnas omedelbart om det finns särskilda skäl. Detta gäller inte om överlämnandet skulle medföra allvarlig skada för den som drabbas av åtgärden.

42 §

En verkställbarhetsförklaring ska utan dröjsmål upphävas, om

1. det framkommer omständigheter som medför att utredningsordern inte skulle ha erkänts om omständigheterna hade förelegat eller varit kända när verkställbarhetsförklaringen meddelades,
2. det inte finns tillräckliga skäl för att verkställigheten av en utredningsorder ska bestå enligt 41 §,
3. den utredningsåtgärd som utredningsordern avser inte kan verkställas i Sverige, eller
4. utredningsordern återkallas.

En verkställbarhetsförklaring som avser en utredningsorder som handläggs av domstol enligt 8 § första stycket upphävs av domstolen. Detsamma gäller vid upphävande enligt första stycket 2 om domstolen har bestämt tiden för verkställigheten enligt 41 §. I övriga fall upphävs verkställbarhetsförklaringen av åklagare. Åklagaren får begära att domstolen prövar frågan om upphävande i de fall domstolen har meddelat eller fastställt verkställbarhetsförklaringen och upphävandet ska ske med stöd av första stycket 1. Beslut om att upphäva en verkställbarhetsförklaring ska innehålla skälen för beslutet.

När bevismaterial, som har överlämnats till en behörig myndighet i den andra medlemsstaten med anledning av en utredningsorder för beslag, återlämnas till Sverige med stöd av 39 §, ska åklagaren upphäva verkställbarhetsförklaringen.

Om en verkställbarhetsförklaring upphävs, ska de verkställighetsåtgärder som vidtagits återgå, så långt det är möjligt.	Om en verkställbarhetsförklaring upphävs, ska de verkställighetsåtgärder som vidtagits återgå, så långt det är möjligt *och en kopia som framställts med tillämpning av 27 kap. 17 a § rättegångsbalken förstöras*.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

2.12 Förslag till lag om ändring i kustbevakningslagen (2019:32)

Härigenom föreskrivs i fråga om kustbevakningslagen (2019:32)

dels att 2 kap. 4 och 7 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 3 kap. 9 a, 9 b och 15 a §§, och närmast före 3 kap. 9 a och 15 a §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
4 §	
En kustbevakningstjänsteman får, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd i den brottsbekämpande eller ordningshållande verksamheten, om	
1. tjänstemannen möts med våld eller hot om våld,	
2. någon som ska häktas eller anhållas eller annars med stöd i lag ska berövas friheten försöker undkomma eller tjänstemannen annars möts av motstånd när ett sådant frihetsberövande ska verkställas,	
3. det är fråga om att avvärja en straffbelagd handling eller fara för liv, hälsa eller värdefull egendom eller för omfattande skada i miljön,	
4. tjänstemannen med stöd i lag ska avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme, eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller någon annan liknande åtgärd, vid beslag eller något annat omhändertagande av egendom eller vid husrannsakan,	4. tjänstemannen med stöd i lag ska avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme, eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller någon annan liknande åtgärd, vid beslag eller något annat omhändertagande av egendom eller vid husrannsakan *eller vid genomsökning på distans,*
5. tjänstemannen med stöd i lag ska stoppa ett fartyg, fordon eller något annat transportmedel eller ska kontrollera ett fartyg eller fordon eller dess last, eller	
6. tjänstemannen annars med stöd i lag ska bereda sig tillträde till eller spärra av en byggnad, ett rum eller ett område.	
I fall som avses i första stycket 4 och 6 får våld mot en person användas endast om kustbevakningstjänstemannen eller den som han eller hon biträder möts av motstånd.	
I 24 kap. brottsbalken finns också föreskrifter om rätten att i vissa fall använda våld.	
7 §	
Protokoll ska föras över ingripanden som innebär att någon avvisas, avlägsnas, omhändertas eller grips. Av protokollet ska det framgå	
1. vem som har fattat beslutet,	
2. grunden för beslutet och tidpunkten när det har fattats,	
3. vem eller vilka som har deltagit i ingripandet,	
4. vem eller vilka som ingripandet har riktat sig mot,	

5. tiden för ingripandet, och

6. vad som i övrigt har förekommit vid ingripandet.

Ansvarig för att protokollet upprättas är, i fråga om uppgifter som avses i första stycket 1 och 2, den som har fattat beslutet och i övrigt den som varit förman vid ingripandet.

I rättegångsbalken finns bestämmelser om protokoll över förvar, beslag, husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning.	I rättegångsbalken finns bestämmelser om protokoll över förvar, beslag, husrannsakan, *genomsökning på distans,* kroppsvisitation och kroppsbesiktning.
	3 kap.
	Utföra genomsökning på distans
	9 a §
	En kustbevakningstjänsteman har samma rätt som en polisman att enligt 28 kap. 10 d § första stycket rättegångsbalken utföra en genomsökning på distans för brott som omfattas av den direkta brottsbekämpningen.
	9 b §
	En kustbevakningstjänsteman har för brott som omfattas av den direkta brottsbekämpningen samma rätt som en polisman att enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från den som närvarar vid en genomsökning på distans och besluta om kroppsvisitation.
	Genomföra biometrisk autentisering
	15 a §
	En kustbevakningstjänsteman har samma rätt som en polisman att enligt 27 kap. 17 f § rättegångsbalken genomföra biometrisk autentisering för brott som omfattas av den direkta brottsbekämpningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

2.13 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Härigenom föreskrivs att 4 och 15 §§ lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §	
Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen och inte annat anges i 6 § första stycket, beviljas vid en förundersökning om	
1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,	
2. brott som avses i 27 kap. *2* § andra stycket 2–7 rättegångsbalken,	2. brott som avses i 27 kap. *18* § andra stycket 2–7 rättegångsbalken,
3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff, eller	
4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.	
Ett tillstånd enligt första stycket får, om inte annat anges i 5 §, endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av någon som är skäligen misstänkt för brottet.	
Ett tillstånd enligt första stycket som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får, om inte annat anges i 5 §, även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.	
Ett tillstånd enligt första stycket som gäller kameraövervakningsuppgifter får endast avse en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.	
15 §	
Frågor om hemlig dataavläsning under en förundersökning prövas av den domstol som anges i 19 kap. rättegångsbalken. Om förundersökningen avser brott som anges i 27 kap. *2* § andra stycket 2–*8* rättegångsbalken får frågan även prövas av Stockholms tingsrätt.	Frågor om hemlig dataavläsning under en förundersökning prövas av den domstol som anges i 19 kap. rättegångsbalken. Om förundersökningen avser brott som anges i 27 kap. *18* § andra stycket 2–*7* rättegångsbalken *eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff,* får frågan även prövas av Stockholms tingsrätt.
Frågor om hemlig dataavläsning enligt 7–10 §§ prövas av Stockholms tingsrätt.	

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

2.14 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande

dels att 4 kap. 13 § ska upphöra att gälla,

dels att 2 kap. 6 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

2 kap.

6 §

När ett beslag enligt 2 eller 3 § har verkställts i den verkställande staten tillämpas följande bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken:

– 2 § fjärde stycket om åklagarens skyldighet att anmäla verkställt beslag av ett skriftligt meddelande,

– 4 a § om utlämnande av föremål till målsägande eller någon annan som trätt i dennes ställe,

– 6 § om rättens prövning,

– 7 § om tid för åtals väckande,

– 8 § första, andra och fjärde styckena om hävande av beslag,

– 11 § om underrättelseskyldighet, och

– 13 § om protokoll och om rätt för den som drabbats av ett beslag att få ett bevis om beslaget.

När brottmålet avgörs, ska rätten med tillämpning av 27 kap. 8 § femte stycket rättegångsbalken pröva om beslaget eller penningbeslaget fortfarande ska bestå.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade i mars 2016 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över reglerna om beslag och husrannsakan (dir. 2016:20). Syftet var att skapa ändamålsenliga regler som möjliggör effektiva och rättssäkra brottsutredningar.

Utredningen, som antog namnet Beslagsutredningen, redovisade sitt uppdrag i december 2017 i betänkandet Beslag och husrannsakan – ett regelverk för dagens behov (SOU 2017:100). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (Ju2017/09710).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att reglerna om beslag och husrannsakan skyndsamt bör anpassas till modern teknik (bet. 2020/21:JuU16 punkt 2, rskr. 2020/21:234). Genom de förslag som behandlas i propositionen anser regeringen att riksdagens tillkännagivande är tillgodosett. Tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

I denna proposition behandlar regeringen lagförslagen om närståendeförbudet, kopiering, genomsökning på distans, biometrisk autentisering, senarelagd underrättelse samt edition och exhibition. Regeringen avser inte att gå vidare med övriga förslag i betänkandet.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 30 november 2021 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Lagrådets synpunkter behandlas och bemöts i avsnitten 5.1, 6.1, 6.2, 6.3, 7.2, 7.4 och 9 samt i författningskommentaren. Regeringen följer Lagrådets förslag. I förhållande till lagrådsremissen har även vissa språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

4 Teknikutvecklingen ger en förändrad spelplan

De brottsbekämpande myndigheterna behöver ha tillgång till ändamålsenliga och verkningsfulla verktyg för att kunna förebygga, förhindra, upptäcka, utreda och lagföra brott. Teknikutvecklingen innebär att även brottsligheten är i förändring, liksom de kriminellas handlingssätt och hur de kommunicerar. Brott som begås inom ramen för kriminella nätverk är ofta svåra att utreda eftersom brottsoffer och vittnen av olika anledningar kan vara obenägna att lämna information till de brottsbekämpande myndigheterna. Tillgång till elektronisk bevisning är därför ofta av stor betydelse i utredningar om allvarlig brottslighet. Också brottslighet som begås över internet är till sin natur sådan att elektroniska uppgifter i regel är avgörande för utredningens framgång. Detta har medfört att de brottsbekämpande myndigheternas behov av att kunna använda tvångsmedel har ökat.

Den tekniska utvecklingen och nya kommunikationsmönster har gjort att mycket av den information som tidigare varit tillgänglig för brottsbekämpande myndigheter genom tvångsmedel inte längre går att komma åt. Regleringen behöver därför anpassas efter de brottsbekämpande myndigheternas behov i den nya tekniska verkligheten. Det handlar bland annat om att de brottsbekämpande myndigheterna i fler fall än som är möjligt i dag behöver kunna skaffa sig tillgång till information som är lagrad på bland annat externa servrar och som kan utgöra viktiga bevis. Det handlar också om utökade möjligheter att förmå någon att öppna exempelvis en mobiltelefon med hjälp av biometrisk autentisering, till exempel med hjälp av fingeravtryck eller ansiktsigenkänning, för att på så sätt få tillgång till innehållet i mobiltelefonen. Vidare handlar det om utökade möjligheter att ta del av bevisning om brott som skickas mellan närstående. Det är dock viktigt att en reform sker med beaktande av höga krav på rättssäkerhet som säkerställer balansen mellan parterna.

Regeringen lämnar i denna proposition förslag som syftar till att modernisera reglerna om tvångsmedelsanvändning.

5 Modernisering av reglerna om beslag

5.1 Brottsbekämpande myndigheter bör få tillgång till meddelanden mellan närstående

Regeringens förslag: Förbudet mot beslag av meddelanden mellan en misstänkt och en närstående och mellan sådana närstående ska tas bort.

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna är positiva till eller invänder inte mot utredningens förslag att avskaffa beslagsförbudet i närståendefall, däribland *Åklagarmyndigheten*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Tullverket*, *Polismyndigheten*, *Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten* och *Brottsoffermyndigheten*.

Några remissinstanser anför att de skäl som utredningen redovisat inte är tillräckliga för att avskaffa förbudet och att, även om skälen i vissa delar kan ha fog för sig, det krävs en närmare analys av integritetsintresset innan förslaget kan leda till lagstiftning. *Integritetsskyddsmyndigheten (tidigare Datainspektionen), Justitiekanslern* och *Lunds universitet (juridiska fakulteten)* tillhör dem som ger uttryck för denna uppfattning. Ett antal remissinstanser, däribland *Riksdagens ombudsmän (JO), Svea hovrätt, Hovrätten för Västra Sverige* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, anser att utredningens förslag om att avskaffa förbudet går för långt och att det i stället bör införas ett mer begränsat undantag. Svea hovrätt förordar en lösning som innebär ett undantag som är begränsat till allvarligare brottslighet, till exempel häktningsgrundande brott. *Hovrätten för Västra Sverige* framför liknande synpunkter. *JO* ifrågasätter om det är nödvändigt att avskaffa förbudet helt men invänder inte mot att en justering av förbudets tillämpningsområde behöver göras. JO förordar att ett undantag från förbudet införs dels för situationer där själva lämnandet av med-

delandet är brottsligt eller innehållet i meddelandet utgör ett led i utförandet av ett brott, dels för meddelanden som utbytts mellan närstående som misstänks ha begått brott tillsammans. Några remissinstanser, bland annat *Svea hovrätt, Hovrätten för Västra Sverige* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden,* framför att undantag från förbudet inte bör gälla i förundersökningar om lindrigare brottslighet.

Sveriges advokatsamfund och *Hovrätten över Skåne och Blekinge* avstyrker utredningens förslag. Sveriges advokatsamfund anser att det saknas en tillräckligt genomgripande analys för ett så långtgående förslag som att helt avskaffa förbudet men menar att en partiell begränsning kan visa sig vara motiverad med ett utvidgat utredningsunderlag. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att den utökade möjligheten inte behövs eftersom det vid brott i nära relationer alltid finns möjlighet för målsäganden att lämna ut meddelandet till polisen. Att målsäganden i en sådan situation under en tid skulle behöva avstå från sin mobiltelefon eller annan informationsbärare anser hovrätten inte är ett tillräckligt tungt vägande skäl för att göra undantag från förbudsregleringen.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande möjligheter att beslagta meddelanden mellan närstående

Enligt de allmänna bestämmelserna om beslag får föremål som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara avhänt någon genom brott eller förverkat på grund av brott tas i beslag (27 kap. 1 § rättegångsbalken). Regleringen gäller även skriftlig handling om inte annat föreskrivs (27 kap. 1 § andra stycket). Med skriftlig handling avses även elektroniskt lagrade uppgifter (NJA 2015 s. 631). En proportionalitetsprincip måste alltid beaktas. Beslag får beslutas endast om skälen för åtgärden väger upp det intrång eller men i övrigt som beslaget innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse (27 kap. 1 § tredje stycket).

Alla handlingar får dock inte tas i beslag. I 27 kap. 2 § rättegångsbalken finns regler om förbud mot beslag av skriftliga handlingar i vissa fall. När det gäller skriftliga meddelanden mellan en misstänkt och hans eller hennes närstående är huvudregeln att det är förbjudet att beslagta sådana meddelanden (27 kap. 2 § andra stycket). Som närstående räknas den krets av anhöriga som är undantagna från vittnesplikten, bland annat make, maka, barn och syskon (se 36 kap. 3 §).

Förbudet omfattar meddelanden som den misstänkte har skickat till en närstående liksom meddelanden som han eller hon har tagit emot från en närstående. Det omfattar också meddelanden mellan personer som är närstående till den misstänkte. Den misstänkte behöver således varken vara avsändare eller mottagare av meddelandet för att förbudet ska gälla. Förbudet gäller dock endast om meddelandet påträffas hos den misstänkte eller någon närstående till honom eller henne. Ett meddelande kan alltså tas i beslag om det hittas hos någon utanför den misstänktes närståendekrets.

Förbudet syftar till att skydda förtroligheten mellan nära anhöriga. Det har sin utgångpunkt i rätten till skydd för privat- och familjeliv och korrespondens (NJA II 1943 s. 359, 2 kap. 6 § regeringsformen och artikel 8 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna [Europakonventionen]). Förbudet har dess-

utom visst samband med att personer i den misstänktes närståendekrets är undantagna från vittnesplikten, vilket motiveras av motsättningen mellan plikten att hålla sig till sanningen och den naturliga benägenheten att vilja hjälpa en närstående (NJA II 1943 s. 464). Även av FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) artikel 16 framgår att inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem eller sin korrespondens och inte heller för olagliga angrepp på sin heder och sitt anseende. Vid beslut om skydd mot ingripande ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa (artikel 3.1 i barnkonventionen). I en bedömning av barnets bästa ska hänsyn tas till alla de rättigheter som ett barn har enligt barnkonventionen och som är relevanta i sammanhanget. Ett barn ska också ges möjlighet att uttrycka sin åsikt inför att ett beslut tas (jämför artikel 12 i barnkonventionen).

Förbudet mot att ta meddelanden mellan närstående i beslag är inte absolut. Meddelanden får till exempel tas i beslag vid förundersökningar om brott där minimistraffet är fängelse i två år eller mer, till exempel mord, människorov, våldtäkt, våldtäkt mot barn, grovt rån, grovt narkotikabrott och grovt vapenbrott (27 kap. 2 § andra stycket 1 rättegångsbalken). Undantaget har gällt sedan rättegångsbalkens tillkomst och motiveras av att straffrättskipningen väger tungt i fråga om allvarlig brottslighet, med följden att förbud inte bör gälla i sådana fall (se NJA II 1943 s. 360 och betänkandet Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk II, Motiv m.m., SOU 1938:44 s. 39 f.). Förbudet gäller inte heller vid förundersökningar om vissa samhällsfarliga brott, till exempel sabotage, mordbrand och terroristbrott (se 27 kap. 2 § andra stycket 2–7). Vad gäller de samhällsfarliga brotten får beslag även ske vid en förundersökning om försök, förberedelse eller stämpling (27 kap. 2 § andra stycket 8). Av förarbetena framgår att motivet till undantaget är ett behov av förstärkt beredskap vad gäller vissa för rikets säkerhet särskilt farliga brott (se proposition med förslag till lag om särskilda bestämmelser om tvångsmedel för vissa brottmål, prop. 1952:22 s. 42 f.). Utan en möjlighet att kunna beslagta meddelanden mellan närstående i dessa situationer skulle det till exempel bli svårare för Säkerhetspolisen att utreda dessa brott (se bland annat propositionen Åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott, m.m., prop. 2007/08:163 s. 39 ff.).

Det finns behov av att kunna ta meddelanden mellan närstående i beslag i fler fall

Bestämmelsen om förbud mot att beslagta meddelanden i närståendefall och undantagen från förbudet har i huvudsak varit oförändrad sedan rättegångsbalkens tillkomst. När regleringen infördes förekom meddelanden enbart i brevform och brottsliga gärningar eller kommunikation om brottsliga gärningar i skrift torde inte ha varit särskilt vanligt förekommande, varken mellan närstående eller andra. Redan då konstaterades dock att det fanns situationer då brottsbekämpningens intressen vägde tyngre varvid förbudet inte skulle gälla. Som utredningen konstaterar har det sedan dess skett en betydande förändring av hur människor kommunicerar med varandra. Teknikutvecklingen har lett till att skriftlig kommunikation sker i en väsentligt större omfattning i dag än vad som var fallet vid beslags-

förbudets tillkomst. Det gäller särskilt olika former av elektronisk kommunikation, till exempel sms och e-postmeddelanden.

Utredningen anför vidare att det med hänsyn till dessa ändrade kommunikationsvanor är betydligt vanligare att meddelanden mellan närstående har betydelse för brottsutredningar. Detta ifrågasätts av vissa remissinstanser, bland annat *JO* som undrar vilket underlag det finns för påståendet. Det som utredningen anför bekräftas dock av de remissinstanser som har bäst insyn i det operativa brottsutredande arbetet, däribland *Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten* och *Tullverket*. Även flera domstolar, bland annat *Svea hovrätt,* delar utredningens uppfattning om att det nu är vanligare att bevisning om brott finns i skriftlig kommunikation. Enligt regeringens mening får utredningens slutsats i det avseendet även stöd av det omfattande material som de brottsutredande myndigheterna på senare tid fått del av från krypterade kommunikationstjänster som till exempel Encrochat, Sky ECC och Anom, vilket har gett en unik inblick i de kriminellas digitala konversationer.

Som utredningen anger försvåras exempelvis förundersökningar gällande brott i nära relation av beslagsförbudet. Det gäller bland annat brott som olaga hot, misshandel och överträdelse av kontaktförbud men också sexualbrott. Dessa brott utgör många gånger också led i grova fridskränknings- eller kvinnofridskränkningsbrott. Som den nationella samordnaren om våld i nära relationer har lyft fram kan i sådana fall beslag av skriftlig information, till exempel sms, ha högre bevisvärde än vittnes- eller målsägandeförhör med någon som har läst hotet. Det kan även finnas skriftliga meddelanden där redan fullbordade brott diskuteras eller refereras till, vilket kan utgöra viktig stödbevisning (se betänkandet Våld i nära relationer – en folkhälsofråga, SOU 2014:49). Hedersbrottsutredningen, som redovisade sitt betänkande i oktober 2020, pekar också på behovet av förändringar vad gäller beslagsförbudet i närståendefall, särskilt vad gäller hedersrelaterad brottslighet (se betänkandet Ett särskilt hedersbrott, SOU 2020:57).

Vidare försvåras förundersökningar om insiderbrott av förbudet. Vid dessa brott är det vanligt förekommande att uppgifter som skulle kunna utgöra bevis för själva brottet har skickats mellan närstående. Ibland är sådana meddelanden den enda bevisning som finns. Av uppgifter som de brottsbekämpande myndigheterna har lämnat till utredningen framgår att de i dessa fall inte sällan tvingas lägga ner förundersökningar på grund av att bevisningen träffas av beslagsförbudet.

Behovet av att kunna komma åt meddelanden mellan närstående gör sig gällande även i utredningar om organiserad brottslighet och olika former av gängkriminalitet. Förekomsten av släktbaserade kriminella nätverk är något som både Polismyndigheten och Brottsförebyggande rådet har uppmärksammat (se Brå 2016:12). Enligt utredningen förekommer det dessutom att personer som är inblandade i brottslighet filmar eller fotograferar själva utförandet av brottet för att sedan skicka filmen eller fotot till någon närstående. Som *Hovrätten över Skåne och Blekinge* uppmärksammar träffar beslagsförbudet själva meddelandet som upptagningen kan ha bifogats i och därmed också upptagningen i det sammanhanget. En brottsutredning kan då avstanna om inte upptagningen går att få tag på i något annat sammanhang än som bilaga till meddelandet.

Det står således klart att teknikutvecklingen och förändrade kommunikationsvanor har gjort att beslagsförbudet i närståendefall är ett större hinder för att kunna utreda och lagföra personer för brott än tidigare.

Utöver den tekniska utvecklingen har det, som även framgår av utredningen, sedan beslagsförbudet infördes skett en stor förändring av synen på brottslighet i närståenderelationer och samhällets inblandning i sådana angelägenheter. När förbudet tillkom ansågs brott inom familjen vara en privat angelägenhet och inte en fråga för de brottsbekämpande myndigheterna. Successivt har dock synen på detta förändrats och i dag är bekämpningen av brott mot närstående ett prioriterat område. Exempelvis presenterade regeringen nyligen ett åtgärdspaket med 40 punkter för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

Sedan beslagsförbudets tillkomst har också en rad lagstiftningsåtgärder vidtagits i syfte att skydda enskilda mot övergrepp från närstående, till exempel borttagandet av en särskild åtalsregel för misshandel med den huvudsakliga motiveringen att lagändringen var av särskild betydelse för möjligheten att lagföra kvinnomisshandel, införandet av fridskränkningsbrotten och på senare tid införandet av ett barnfridsbrott. För att dessa åtgärder ska få genomslag krävs dock att det finns förutsättningar att lagföra förövarna. Det innebär bland annat att den brottsliga gärningen måste vara möjlig att leda i bevis. I likhet med vad som ovan konstaterats utgör meddelanden mellan den tilltalade och någon honom eller henne närstående inte sällan den mest centrala bevisningen i utredningar om dessa brott.

Förutom det intresse som brottsbekämpningen utgör i sig har staten ett ansvar för att skydda enskildas privatliv och personliga integritet mot intrång som begås av andra enskilda, bland annat genom att tillse att det finns en effektiv brottsbekämpning. Detta följer av bland annat artikel 8 i Europakonventionen (jfr K.U. mot Finland, 2 december 2008, mål nr 2872/02). Den som faller offer för exempelvis brott från en närstående eller gängkriminalitet har ett befogat intresse av att brottsbekämpningen har goda möjligheter att lagföra gärningsmannen. Meddelanden som träffas av förbudet kan tala såväl för som emot att en misstänkt är skyldig och kan således föra utredningen framåt antingen genom att bekräfta en misstanke eller genom att en person kan avföras som misstänkt. Åtkomst till sådana meddelanden är alltså viktigt för både brottsutredningarnas effektivitet och rättssäkerheten.

Av det nu anförda framgår att samhällets syn på brott mot närstående har genomgått en markant förändring sedan beslagsförbudets tillkomst. Ny lagstiftning har införts i syfte att skydda enskilda mot brott från närstående och fler gärningar mot närstående har kriminaliserats. De nya sätten att begå och kommunicera om brott till följd av teknikutvecklingen och de förändrade kommunikationsvanorna gör att beslagsförbudet i närståendefall hämmar brottsutredningar i större utsträckning än vad som är motiverat. Samtidigt har nya brott tillkommit som ofta begås genom eller med hjälp av meddelanden till närstående, såsom insiderbrott. Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med utredningen, att det finns flera starka skäl som talar för att möjligheterna att beslagta meddelanden mellan närstående behöver utökas. Med andra ord innebär den nuvarande regleringen inskränkningar som inte längre kan anses motiverade i möjligheterna att utreda brott.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att någon utökad möjlighet inte behövs eftersom det vid brott i till exempel nära relationer alltid finns möjlighet för målsäganden att lämna ut meddelandet till polisen. Regeringen anser däremot, i likhet med utredningen och bland andra *JO*, att det inte är rimligt att de brottsbekämpande myndigheterna ska vara beroende av att brottsoffret godtar att vara utan till exempel sin mobiltelefon under en tid i stället för den misstänkte. Det är inte heller en önskvärd ordning att ansvaret i någon mening läggs över på ett brottsoffer som själv behöver aktivt förse myndigheten med bevis som kan användas mot en närstående. Dessutom är det inte alltid så att målsäganden kan eller vill bistå myndigheterna, då det exempelvis kan vara så att mobiltelefonen eller meddelandena inte finns kvar. Det är följaktligen angeläget att dagens reglering förändras så att både samhällets och brottsoffrets intresse av att ett brott kan beivras tillgodoses på ett effektivt sätt och med minsta möjliga olägenhet för brottsoffret.

Syftena bakom beslagsförbudet i närståendefall har ett gott skydd i övriga regler samtidigt som förbudet kan utnyttjas av kriminella

Som framkommit ovan motiverar de intressen som ligger bakom förbudet ett skydd av i första hand meddelanden som kan anses bidra till förtrolighet, det vill säga ömsesidiga och nära relationer mellan familjemedlemmar, och som från det perspektivet framstår som skyddsvärda. Att kunna vara förtrolig med sina närstående är viktigt för åtnjutandet av rätten till respekt för bland annat sitt privat- och familjeliv och sin korrespondens. I likhet med vad *Svea hovrätt, Hovrätten för Västra Sverige, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Justitiekanslern, Integritetsskyddsmyndigheten, Lunds universitet (juridiska fakulteten)* och *Sveriges advokatsamfund* pekar på anser regeringen att beslagsförbudet i närståendefall syftar till att skydda betydelsefulla intressen.

Dessa intressen skyddas dock redan av en mängd andra skyddsmekanismer i lagstiftningen. Redan behovs- och proportionalitetsprinciperna lägger hinder i vägen mot beslag, om bevisningen kan nås på ett annat och mindre ingripande sätt, eller om ingreppet inte är proportionerligt. När det gäller mindre allvarliga brott kan även ett tvångsmedel som innebär ett förhållandevis litet ingrepp vara oproportionerligt (se JO 1988/89 s. 60). Som utredningen anför krävs dessutom i de flesta fall att något annat tvångsmedel, främst husrannsakan eller kroppsvisitation, används för att ett meddelande i exempelvis en mobiltelefon ska bli tillgängligt för beslag eftersom det vanligen är vid ett sådant tvångsmedel som till exempel datorer och mobiltelefoner påträffas. Utöver att sådana åtgärder ska vara proportionerliga krävs vid dessa tvångsmedel att fängelse kan följa på brottet. Dessa skyddsmekanismer innebär ett gott skydd mot obefogade intrång i den enskildes integritet. Det kan i detta sammanhang även noteras att varken Finland, Norge eller Danmark har motsvarande beslagsförbud i närståendefall.

Samtidigt är det regeringens uppfattning att förbudet inte längre skyddar förtroliga meddelanden i den utsträckning som var tänkt utan att det i stället i hög grad utnyttjas i kriminella syften, något som är i strid med lagstiftarens avsikt.

Som framkommit ovan står det enligt regeringens mening klart att brottsbekämpningens behov av att kunna komma åt viktig bevisning innebär att en förändring måste ske avseende beslagsförbudet i närståendefall. Frågan är hur en sådan förändring ska utformas. Som flera remissinstanser framhåller, bland annat *JO, Svea hovrätt* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden,* utgör utredningens förslag en begränsning av den enskildes rätt till skydd för sitt privatliv (2 kap. 6 § regeringsformen och artikel 8.1 i Europakonventionen). Brottsbekämpning är dock ett intresse som enligt Europakonventionen får, i den utsträckning det är nödvändigt, ligga till grund för begränsningar av enskildas rätt till skydd för sitt privatliv (artikel 8.2 Europakonventionen). Enligt regeringsformen gäller att en begränsning endast får göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar (2 kap. 21 § regeringsformen). Det nu sagda innebär att det måste göras en intresseavvägning, där den enskildes rätt till respekt för bland annat sitt privat- och familjeliv och sin korrespondens vägs mot intresset av att utreda och lagföra brott. I förhållande till barn är även barnkonventionens artiklar relevanta, av artikel 3.1 framgår att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Ett sätt att åstadkomma en förändring som ger större genomslag för brottsbekämpande intressen är att utöka undantagen från beslagsförbudet till att omfatta fler brott. Som framgått påverkar dock inte förbudet endast en viss eller vissa brottstyper utan det får konsekvenser för all typ av brottslighet. Bara brotten som riktar sig mot närstående kan utgöra en mängd olika brott, såsom kvinnofrids- och fridskränkningsbrotten som omfattar alla brott som återfinns i 3, 4, 6 och 12 kap. brottsbalken samt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud. Detta exempel visar att brottsbekämpningens behov av att kunna ta meddelanden mellan närstående i beslag träffar stora delar av brottskatalogen och det bedöms inte möjligt att avgränsa ett undantag för vissa brott på ett lämpligt sätt.

Ett annat alternativ är att meddelanden som är eller utgör ett led i den brottsliga gärning som förundersökningen avser undantas från förbudet. Detta föreslås även av JO. Ett sådant undantag skulle träffa vissa av de fall där brottsbekämpningen har ett berättigat behov av att kunna komma åt meddelanden mellan närstående. Regeringen bedömer dock inte att en sådan lösning på ett tillfredsställande sätt skulle möta allmänhetens bredare behov av att brott kan utredas. De brottsbekämpande myndigheterna behöver även tillgång till andra meddelanden än de som är eller utgör ett led i den brottsliga gärningen. En sådan utformning skulle dessutom vara främmande för den nuvarande regleringen och kan leda till tillämpningssvårigheter.

Ytterligare ett alternativ till att avskaffa förbudet är, som flera remissinstanser förordar, däribland *Svea hovrätt, Hovrätten för Västra Sverige, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)*, att undantag från förbudet bör gälla främst vid allvarligare brott. Regeringen noterar dock att en stor del av den brottslig-

het som motiverar en förändring av förbudet inte kan bedömas som allvarlig. Det gäller i synnerhet brott mot närstående, som bland annat kan bestå av olaga hot eller överträdelse av besöksförbud. Men också brott mot andra än närstående och som inte anses allvarlig, exempelvis insiderbrott.

Inte heller finns det något i underlaget som pekar på att de skulle vara möjligt att, vilket *JO* resonerar kring som ett alternativ, på ett effektivt sätt begränsa den krets av närstående som träffas av beslagsförbudet. En ordning med olika kretsar av närstående i förhållande till olika regler riskerar dessutom, enligt regeringens mening, att göra regelverket mer svårtillämpat.

De alternativ som står till buds för att i olika avseenden inskränka beslagsförbudet i närståendefall framstår sammanfattningsvis som varken ändamålsenliga eller tillräckliga. I likhet med vad utredningen anför, och som även flera av remissinstanserna instämmer i, anser regeringen att det med hänsyn till allmänhetens befogade intresse av att brott kan utredas framstår som oacceptabelt att viktig bevisning om brott undantas från utredningen enbart för att det handlar om meddelanden mellan vissa personer som är i släktskap med varandra. Den tekniska utvecklingen och nya kommunikationsvanor sedan beslagsförbudets tillkomst har medfört att förbudet inte företrädesvis fungerar som ett skydd för förtroliga meddelanden, som var lagstiftarens avsikt, utan har kommit att fungera som ett skydd för kriminella syften. I takt med att fler gärningar kriminaliseras, exempelvis mot närstående men också insiderbrott, har lagstiftaren också ett ansvar för att följa upp sådana åtgärder med effektiva möjligheter för de brottsbekämpande myndigheterna att utföra sitt uppdrag. Sammanfattningsvis menar regeringen att de positiva effekter som förslaget får för brottsbekämpningen och brottsoffren klart överväger de negativa effekter som förslaget får i form av en inskränkning i bland annat den personliga integriteten. I denna bedömning vägs in att ett avskaffande är av särskild vikt för brottsoffers intresse av den upprättelse som lagföringen av den skyldige och rätten till skadestånd innebär. Det bedöms alltså vara proportionerligt att avskaffa beslagsförbudet i närståendefall. Detta innebär dock inte att meddelanden som för närvarande omfattas av förbudet i samtliga fall kommer att vara tillgängliga för brottsbekämpande myndigheter. Såsom nämnts i det föregående ska en proportionalitetsbedömning göras vid såväl beslag som husrannsakan och kroppsvisitation, vilket innebär att, i enlighet med vad som gäller i dag, beslag inte får ske vid alltför lindrig brottslighet. Ett slopat beslagsförbud för meddelanden mellan närstående innebär dessutom en reglering som ligger mer i linje med motsvarande regleringar i våra grannländer.

Regeringen instämmer således i utredningens bedömning att beslagsförbudet i närståendefall bör tas bort. I enlighet med *Lagrådets* önskemål utvecklar regeringen författningskommentaren så att det tydligare framgår vilka värden som står mot varandra och att det exempelvis kan vara oproportionerligt att beslagta meddelanden mellan närstående vid alltför lindrig brottslighet.

Vissa följdändringar behöver göras

I 27 kap. rättegångsbalken görs i ett antal paragrafer hänvisningar till den del av beslagsförbudet som enligt regeringens förslag ska tas bort. Detta

medför att vissa följdändringar behöver göras i dessa bestämmelser i enlighet med utredningens förslag. Att beslagsförbudet tas bort medför även behov av följdändringar i lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet inom Europeiska unionen av frysningsbeslut och lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder.

Utöver vad utredningen föreslagit bör även vissa bestämmelser i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder, lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning och lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande ändras eller tas bort.

5.2 Senarelagd underrättelse om beslag

Regeringens förslag: En underrättelse till den som drabbats av beslag ska få lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen.

Utredningens förslag stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att möjligheten att senarelägga en underrättelse om beslag endast ska aktualiseras om det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller mer och det kan antas att underrättelsen skulle vara till men för utredningen.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland *Ekobrottsmyndigheten* och *Tullverket*, är positiva till förslaget eller har inte några invändningar mot det. *Åklagarmyndigheten* tillstyrker förslaget men anser att möjligheten att senarelägga underrättelsen ska finnas oavsett brottets svårhet. *Justitiekanslern* är i huvudsak positiv till förslaget och anser att det finns ett behov av att öka möjligheten att senarelägga en underrättelse om beslag men att bestämmelsen bör tillämpas restriktivt. Justitiekanslern ifrågasätter att kravet för att skjuta upp underrättelsen ska vara att det kan antas vara till men för utredningen, vilket inte stämmer överens med motsvarande regler för husrannsakan. Angående utredningens förslag att det, på samma sätt som gäller för häktning, ska vara föreskrivet fängelse i ett år eller mer för brottet noterar *Hovrätten för Västra Sverige* att förslaget inte motsvarar vad som gäller för häktning, där det också gäller att påföljden inte ska förväntas kunna stanna vid böter. *Integritetsskyddsmyndighete*n anser att, om det ska införas en möjlighet att senarelägga underrättelse om beslag, det bör krävas allvarliga men för utredningsarbetet och inte endast men.

Svenska Journalistförbundet och *TU – Medier i Sverige* avstyrker utredningens förslag och anför att det från rättssäkerhetssynpunkt är angeläget att den som drabbas av beslag ges möjlighet att förhindra att uppgifter som omfattas av tystnadsplikt röjs. Eftersom det inte alltid är uppenbart att det finns källskyddade uppgifter på en dator som har tagits i beslag av en journalist behöver denne snabbt kunna reagera och informera om risken för att en källa röjs. Det kräver att journalisten känner till att ett beslag har gjorts varför underrättelseskyldigheten bör vara oförändrad.

Huvudregeln är att den som inte varit närvarande vid beslag ska underrättas om åtgärden

I normalfallet är den person som ett beslag görs hos närvarande vid beslaget men det förekommer även situationer då han eller hon inte är på plats, till exempel på grund av frihetsberövande eller annat förhinder. Om personen inte är på plats gäller att han eller hon utan dröjsmål ska underrättas om beslaget och om vad som har skett med det som har tagits i beslag (27 kap. 11 § rättegångsbalken).

För beslag av en försändelse hos ett befordringsföretag gäller andra regler. Enligt dessa ska en underrättelse till mottagaren och avsändaren, om han eller hon är känd, äga rum så snart det kan ske utan men för utredningen (27 kap. 11 § andra meningen rättegångsbalken). Möjligheten att dröja med en underrättelse i dessa fall är tänkt att användas i fall där det inte bör avslöjas att det pågår en kontroll av vissa försändelser.

När det gäller husrannsakan är huvudregeln att en sådan åtgärd ska ske i närvaro av den som åtgärden företas hos eller i närvaro av någon annan som bor där. Det finns också en rätt att tillkalla ett vittne som övervakar åtgärden. Om ingen av de personer som nu nämnts har varit närvarande vid husrannsakan, ska den som åtgärden vidtagits hos underrättas så snart det kan ske utan men för utredningen (28 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken). Till skillnad från vad som gäller om beslag, förutom i fall där beslaget avser en försändelse, kan en underrättelse om en husrannsakan alltså skjutas upp i viss utsträckning.

En underrättelse om beslag fyller vissa viktiga funktioner för den enskilde. Genom ett beslag mister den enskilde besittningen över sin egendom. Reglerna om underrättelse finns till för att skydda den enskildes besittningsrätt, men intresset av att få tillbaka föremålet varierar från fall till fall. Liksom utredningen konstaterar bör det ibland finnas ett mycket begränsat intresse av att ge den misstänkte rätt att kräva tillbaka besittning över ett föremål. När det beslagtagna föremålet i sig inte är legitimt, till exempel narkotika, smuggelgods, vapen och barnpornografiskt material, ligger det tvärtom närmare till hands att den misstänkte inte vill kännas vid materialet än att han eller hon vill göra anspråk på det. I andra fall, när beslaget avsett i sig legitima produkter såsom en dator eller en mobiltelefon, gör sig andra intressen gällande. Föremålet som beslagtagits kan vara värdefullt och innehålla mycket privat information.

Ett beslag är alltså en integritetskränkning och en besittningsrubbning som den enskilde ska ha rätt att utmana. Att underrättas om beslaget är en förutsättning för att den enskilde ska kunna begära domstolens prövning av beslaget i syfte att häva det. Underrättelsen utgör dessutom en viktig del av principen om att en skäligen misstänkt person har rätt till insyn i utredningen (se 23 kap. 18 § rättegångsbalken).

Det finns situationer då underrättelsen kan förstöra utredningen

Som huvudregel ska alltså den som drabbats av ett beslag utan dröjsmål underrättas om beslaget och vad som skett med det. Utredningen föreslår att det ska införas en möjlighet att i vissa fall senarelägga underrättelsen.

Av utredningen framgår att det i många fall kan äventyra brottsutredningen och hindra det fortsatta arbetet om underrättelsen lämnas i närmast

direkt anslutning till beslaget. Underrättelsen kan till exempel äventyra infiltrationsoperationer och leda till att en infiltratörs täckmantel går förlorad när infiltratören gjort ett beslag och tvingas lämna underrättelse om det. En annan situation när en tidig underrättelse kan skada utredningen är då brottsverktyg såsom narkotika och vapen byter ägare efter att först ha lämnats i en förvaringsbox, till exempel på en tågstation. Om brottsbekämpande myndigheter får kännedom om att en narkotikaleverans ska ankomma till en förvaringsbox finns det förutsättningar att ta narkotikan i beslag. En underrättelse om beslag skulle då med största sannolikhet innebära att mottagaren avstår från att hämta ut leveransen och att viktig information, såsom uppgifter om övriga inblandade i narkotikaaffären, går förlorad eller blir svårare att få tag på.

Som utredningen konstaterar kan beslagtagen egendom i många fall dessutom tjäna som ett överraskningsmoment, till exempel vid ett förhör med den misstänkte. Saknar den misstänkte kännedom om beslaget kan han eller hon inte anpassa sin utsaga eller komma med alternativa förklaringar som påverkar beslagets bevisvärde i negativ riktning. Detta överraskningsmoment uteblir om den misstänkte har underrättats om beslaget. En tidig underrättelse kan också leda till att den misstänkte gör sig av med utbytet av brottet eller flyr eftersom han eller hon efter ett viktigt beslag kan uppleva sig ha försämrade chanser i en kommande rättegång. Att en misstänkt gör sig av med sitt utbyte från brottet kan dessutom i förlängningen riskera att påverka möjligheten för en eventuell målsägande att till exempel återfå det som han eller hon blivit av med genom brottet.

Det finns således flera situationer där möjligheten att avvakta med en underrättelse om beslag skulle vara till stort gagn för utredningsarbetet. Det framgår också av utredningen att riskerna med en underrättelse enligt nuvarande bestämmelser, varav några nämns ovan, ibland leder till att de brottsbekämpande myndigheterna avstår från att göra beslag och husrannsakan som innefattar beslag. Ett särskilt problem uppstår när man på grund av nämnda risker avstår från att ta elektronisk bevisning i beslag eftersom sådan bevisning lätt kan raderas och inte kan återskapas.

Tidigare överväganden

Redan innan rättegångsbalkens tillkomst fanns det en möjlighet att senarelägga en underrättelse om det skulle medföra synnerligt men för utredningen (5 § i lagen den 12 maj 1933 om vissa tvångsmedel i brottmål). Bestämmelsen kom av okänd anledning inte att överföras till rättegångsbalken. Genom åren har flera utredningar lagt fram förslag om att införa en möjlighet att i fall där den drabbade inte varit med vid beslaget senarelägga en underrättelse under vissa förutsättningar (se bland annat Polisrättsutredningen, SOU 1995:47 s. 425–428, Beredningen för rättsväsendets utveckling, SOU 2003:74 s. 218–222 och Polismetodutredningen, SOU 2010:103 s. 217–218). Remissinstanserna har varit övervägande positiva inför de tidigare förslagen om att det ska införas en sådan möjlighet, men har framfört synpunkter på reglernas närmare utformning. Förslagen har inte lett till lagstiftning, men som utredningen konstaterar verkar det finnas en enighet om att det finns ett behov av en möjlighet att i vissa fall dröja med en underrättelse, även om det kan finnas olika uppfattningar om under vilka förutsättningar det bör får ske.

Det bör införas en möjlighet till senarelagd underrättelse om beslag

Som redogörs för ovan finns det flera situationer där en senarelagd underrättelse om beslag behövs för att utredningen ska kunna drivas framåt. Stödet för att införa sådana regler är starkt, såväl för det nu aktuella förslaget som för tidigare lagförslag som lagts fram av olika utredningar. Mot detta ska ställas den enskildes rätt att informeras om beslaget och möjlighet att utmana beslutet i domstol samt, i de fall han eller hon är misstänkt, den enskildes rätt till insyn i utredningen.

En förutsättning för att införa ett utrymme för att senarelägga en underrättelse är att det är proportionerligt i förhållande till behov, effektivitet och integritet. Utredningens bedömning är att det finns ett sådant behov.

Vad gäller behovet och effektiviteten av förslaget står det enligt regeringens mening klart av vad som anförts att möjligheten att i vissa fall avvakta med en underrättelse skulle ha positiva effekter för det brottsbekämpande arbetet. Vad sedan gäller inskränkningarna i den enskildes rättigheter konstaterar regeringen att rätten till domstolsprövning inte försvinner om underrättelsen senareläggs, utom i de fall då beslaget hävts innan underrättelsen har lämnats. Om beslaget hävs innan underrättelsen lämnats kan det inte ske någon prövning av beslaget, men det kan å andra sidan inträffa redan med dagens regler, vilket har ansetts godtagbart. Inte heller försvinner den enskildes rätt till insyn i utredningen i och med förslaget, även om möjligheten till insyn i den del det gäller beslaget försenas något. Den misstänktes rätt till insyn i utredningen är inte heller absolut. Tvärtom får den underställas begränsningar eftersom rätten att ta del av vad som förekommer under en förundersökning endast gäller i den mån det kan ske utan men för utredningen. Regeringen anser vid en sammanvägd bedömning att de fördelar som förslaget förväntas ha för brottsbekämpningen väger tyngre än de inskränkningar som förslaget innebär för den enskilde.

Svenska Journalistförbundet och *TU-Medier i Sverige* lyfter fram andra risker med fördröjd underrättelse. De påpekar att en fördröjd underrättelse medför att en journalist inte har möjlighet att informera om att en dator innehåller uppgifter som omfattas av källskyddet. Enligt remissinstanserna skulle detta kunna leda till att uppgifter som omfattas av tystnadsplikten röjs. Regeringen konstaterar att enligt det befintliga beslagsförbudet i 27 kap. 2 § rättegångsbalken, som också föreslås gälla för genomsökning på distans och kopiering (se avsnitt 6.4 och 7.4), får inte handlingar som omfattas av tystnadsplikten tas i beslag. Beslagsförbudet föreslås förändras (se avsnitt 5.1) men inte i den del som Svenska Journalistförbundet och TU–Medier i Sverige avser. Genom beslagsförbudet säkerställs att uppgifter som omfattas av källskydd inte kommer att röjas. Inte heller i övrigt bör en senarelagd underrättelse leda till en ökad risk för att uppgifter som omfattas av tystnadsplikten röjs.

Förutsättningarna för en senarelagd underrättelse om beslag

Det finns en möjlighet att senarelägga en underrättelse om en verkställd husrannsakan om underrättelsen är till men för utredningen (28 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken). Eftersom regeringen nu föreslår att det ska vara möjligt att på motsvarande sätt senarelägga en underrättelse

om beslag behöver det slås fast under vilka närmare förutsättningar detta bör få göras.

Underrättelseskyldigheten för beslag och husrannsakan är i dag reglerad på olika sätt. För beslag gäller att underrättelsen ska ske utan dröjsmål, men om beslaget gäller en försändelse hos ett befordringsföretag ska underrättelsen lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen (27 kap. 11 § rättegångsbalken). För husrannsakan som skett i den enskildes utevaro ska underrättelsen, som nyss nämnts, lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen (28 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken). I dessa bestämmelser finns det inte några krav på att brottet ska ha ett visst allvar för att underrättelsen ska kunna skjutas upp. Utredningen föreslår emellertid att det bör uppställas ett sådant krav när det gäller beslag, nämligen att det för brottet ska vara föreskrivet fängelse i ett år eller mer. Att senarelägga en underrättelse bör enligt utredningen inte komma i fråga vid bagatellartade brott. Enligt utredningen är det framför allt i mer omfattande ärenden som föregåtts av spaning eller infiltration som den senarelagda underrättelsen kan ha betydelse. Vad gäller nivån på brottets allvar drar utredningen slutsatsen att det är alltför inskränkande i förhållande till behovet att sätta gränsen för en senarelagd underrättelse vid brott med två års fängelse i straffskalan, och föreslår i stället att gränsen ska sättas vid fängelse i ett år eller mer. Det motiveras bland annat med att detta är den nedre gränsen för beslag av en försändelse som finns hos ett post- eller telebefordringsföretag, i vilka fall det redan finns en möjlighet att skjuta upp underrättelsen och att det överensstämmer med sådana brott som kan vara häktningsgrundande enligt 24 kap. 1 § rättegångsbalken. *Åklagarmyndigheten* är av en annan uppfattning och anser att en senarelagd underrättelse bör vara möjlig oavsett brottets allvar och att det finns ett behov av senarelagd underrättelse i alla slags utredningar.

Regeringen konstaterar inledningsvis att de särskilda regler som finns beträffande beslag av en försändelse som finns hos ett post- och telebefordringsföretag vilar på andra grunder än övriga beslagsbestämmelser. De rekvisit som uppställs för beslag av försändelser hos post- och telebefordringsföretag har sin bakgrund i brevhemligheten, alltså rätten att få ha sin post ifred, som är särskilt skyddad i såväl artikel 8 i Europakonventionen som i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen. Detta skydd mot beslag finns inte när det gäller andra slags föremål än sådana som omfattas av brevhemligheten. Regeringen anser därmed inte att det går att ta stöd i den beslagsbestämmelsen, med dess bakomliggande syfte, för att motivera en regel om att skjuta upp en underrättelse för beslag i fall som inte omfattas av brevhemligheten.

Vidare redogör utredningen för att den av utredningen föreslagna ettårsgränsen för en senarelagd underrättelse korresponderar med reglerna om häktningsgrundande brott. Detta stämmer dock inte helt och hållet, eftersom häktning inte får ske om det kan antas att den misstänkte kommer att dömas endast till böter (se 24 kap. 1 § fjärde stycket rättegångsbalken), vilket påpekas av *Hovrätten för Västra Sverige.* Med hänsyn till det anser regeringen att inte heller häktningsreglerna bör användas som förebild för hur regler om en senarelagd underrättelse om beslag ska utformas.

Den möjligen viktigaste omständigheten som talar mot utredningens förslag är att det avviker från reglerna om underrättelse efter husrannsakan där den drabbade inte varit närvarande. Som nyss nämnts finns det där inte

någon fast gräns för brottets allvar, utöver det formella kravet att husrannsakan förutsätter att det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa. Vid husrannsakan ska underrättelsen lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen. Om det skulle uppställas andra krav på underrättelsen när det gäller beslag uppstår en större systematisk skillnad mellan dessa regelverk än vad som är fallet i dag. Det är inte tillfredsställande eftersom beslag inte sällan sker i samband med husrannsakan. Att reglerna redan i dag ser olika ut kan i vissa fall medföra att brottsbekämpande myndigheter kan vänta med att lämna en underrättelse om att en husrannsakan har verkställts, men däremot utan dröjsmål behöva lämna en underrättelse om att ett beslag har gjorts vid nämnda husrannsakan. Det kan ifrågasättas om detta varit meningen med bestämmelserna. Den omotiverade skillnaden mellan bestämmelserna om underrättelse fördjupas om de ytterligare skiljs åt till sin lydelse på det sätt utredningen föreslår. Problemet gör sig gällande oavsett om kravet på brottets allvar sätts högre eller lägre än vad utredningen föreslår.

Regeringens slutsats är därför att det, i enlighet med synpunkten från *Åklagarmyndigheten,* inte är rimligt att införa någon fast gräns i fråga om brottets allvar för att en senarelagd underrättelse om beslag ska bli aktuell. Det är inte heller önskvärt med någon annan gräns för när underrättelsen får skjutas upp, till exempel en straffvärdeventil (se avsnitt 6.4). I likhet med Åklagarmyndigheten ser regeringen tvärtom behovet av att kunna senarelägga underrättelsen i samtliga typer av utredningar. En proportionalitetsbedömning, vilken skyddar den enskilde från mer ingripande åtgärder än vad som krävs för ändamålet, bör dock leda till att underrättelsen inte senareläggs vid alltför lindrig brottslighet. Beslutsfattaren måste i sin proportionalitetsbedömning ta ställning till om det framstår som proportionerligt i förhållande till de intressen som talar för att underrättelsen inte skjuts upp, och då främst den enskildes intresse av att kunna påkalla rättens prövning av beslaget. Proportionalitetsprincipen måste också beaktas när det gäller hur länge underrättelsen kan skjutas upp. Proportionalitetsbedömningen påverkas bland annat av vilken typ av material som beslagtagits och vad materialet innehåller, till exempel sannolikheten att det påträffas källskyddade uppgifter. Det har också betydelse vilket brott som utreds och hur allvarligt det är.

Nästa fråga är vilket krav som bör ställas på den skada underrättelsen ska kunna medföra brottsutredningen för att den ska kunna senareläggas. Här bör det uppmärksammas att det i den nyss nämnda Polisrättsutredningen (SOU 1995:47) föreslogs att underrättelsen kunde skjutas upp om det var av synnerlig vikt för utredningen, men att flera remissinstanser ansåg att det kravet var för högt ställt. I de senare förslagen från Beredningen för rättsväsendets utveckling (SOU 2003:74) och Polismetodutredningen (SOU 2010:103) föreslogs att underrättelsen skulle vara till men för utredningen för att den skulle kunna senareläggas. Detta kritiserades av flera remissinstanser som för lågt ställt.

Den nu aktuella utredningen föreslår att underrättelsen ska kunna senareläggas om det kan antas att underrättelsen skulle vara till men för brottsutredningen. Utredningen resonerar kring andra krav, såsom att underrättelsen ska få skjutas upp om det är av synnerlig vikt för brottsutredningen eller skulle innebära allvarligt men för den, vilket också föreslås av *Integritetsskyddsmyndigheten,* men stannar vid bedömningen att dessa

krav är för högt ställda. Regeringen har ingen annan uppfattning än utredningen att dessa alternativ framstår som för högt ställda och därför skulle skapa tillämpningsproblem. Dessutom korresponderar de inte med bestämmelsen om underrättelse vid husrannsakan. För att undvika en kollision mellan dessa regelverk är det rimligt att kraven för underrättelse om beslag och husrannsakan ser likadana ut. I likhet med *Justitiekanslern,* och vad som tycks ha varit utredningens avsikt, anser därför regeringen att kravet bör formuleras på samma sätt som den redan befintliga möjligheten att skjuta upp en underrättelse om husrannsakan enligt 28 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken. Detta innebär att en underrättelse om beslag ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen. Utformningen stämmer därmed överens med vad som föreslås gälla vid en underrättelse om sådan kopiering som sker inom ramen för ett beslag, en husrannsakan och en genomsökning på distans (se avsnitt 6.8 och 7.8).

6 Utökade möjligheter att få fram lagrade handlingar

6.1 Enligt dagens regler är det tillåtet att söka efter lokalt lagrade handlingar i elektronisk kommunikationsutrustning

Regeringens bedömning: Det behövs inte några lagändringar för att brottsbekämpande myndigheter ska få söka igenom lokalt lagrade handlingar i en elektronisk kommunikationsutrustning, som tagits i beslag eller påträffats vid en husrannsakan.

Det bedöms inte finnas behov av särskilda regler om husrannsakan i it-miljö.

Det bör inte införas ett särskilt förbud mot att söka efter eller ta del av skyddade uppgifter som är lokalt lagrade i en elektronisk kommunikationsutrustning som tas i beslag eller påträffas vid en husrannsakan.

Utredningens förslag och bedömning stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att det ska vara förbjudet att ta del av en fil, inspelning eller annan liknande informationsenhet som kan antas innehålla skyddade uppgifter (av utredningen benämnt skyddad informationsenhet) när elektronisk kommunikationsutrustning söks igenom efter lokalt lagrade handlingar.

Remissinstanserna: De två remissinstanser som yttrar sig särskilt över förslaget om att införa ett förbud mot att ta del av skyddade informationsenheter, *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten,* avstyrker förslaget. Ekobrottsmyndigheten anser att det måste finnas utrymme för att utreda om uppgifterna är skyddade eller inte, vilket ett uttryckligt förbud förhindrar. *Åklagarmyndigheten* anser att den föreslagna bestämmelsen är otydlig och pekar på svårigheten att skilja en berättigad granskning från de fall som förslaget avser. Såväl Åklagarmyndigheten som Ekobrottsmyn-

digheten anser att det i stället bör införas ett förbud mot att använda skyddade uppgifter.

Ett fåtal remissinstanser yttrar sig över utredningens bedömning om att det utan särskilt beslut bör vara tillåtet att söka igenom informationsbärare efter att de tagits i beslag eller påträffats vid husrannsakan. *Svea hovrätt* ansluter sig till utredningens bedömning och anser att reglerna om husrannsakan fungerar tillfredsställande, även såvitt gäller undersökningar av innehållet i informationsbärare. *JO* och *Sveriges advokatsamfund* gör dock en annan bedömning. Enligt JO bör det komma till tydligt uttryck i lagtext om det, utan ett beslut om beslag, ska finnas en rätt att söka igenom elektroniska informationsbärare som påträffas under en husrannsakan, bland annat eftersom förfarandet utgör en mycket ingripande tvångsåtgärd som inkräktar på den enskildes grundlagsfästa fri- och rättigheter. Vidare framför JO att det åtminstone måste krävas att det skäligen kan antas att man påträffar upptagningar som kan vara av betydelse för utredningen, för att undvika så kallade fiskeexpeditioner. JO anser dessutom att det framstår som inkonsekvent att det under en husrannsakan är tillåtet att utan ett beslagsbeslut söka igenom innehållet i en informationsbärare men att det inte är möjligt vid en kroppsvisitation. *Sveriges advokatsamfund* anför att genomsökningen av en beslagtagen informationsbärare bör jämställas med en husrannsakan och endast bör få göras i samma syfte som en husrannsakan. Sveriges advokatsamfund anför även att huvudregeln bör vara att informationsbäraren återlämnas till den som den beslagtogs från efter att den relevanta informationen säkrats.

Skälen för regeringens bedömning

Genomsökning av lokalt lagrade uppgifter i en elektronisk kommunikationsutrustning omfattas av reglerna för beslag och husrannsakan

Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa får husrannsakan göras i hus, rum eller slutet förvaringsställe för att bland annat söka efter föremål som kan tas i beslag (28 kap. 1 § rättegångsbalken). Utredningens bedömning är att en kommunikationsutrustning som påträffas vid en husrannsakan, till exempel en dator eller en mobiltelefon, enligt gällande rätt i vissa fall får genomsökas inom ramen för husrannsakan. Samma sak gäller om utrustningen har tagits i beslag (se till exempel JO 2009/10 s. 80). Utrustningen som påträffas vid en husrannsakan kan dock i sig uppfattas som ett slutet förvaringsutrymme och frågan om det är tillåtet att söka igenom en sådan avgörs av hur beslutet om husrannsakan ska tolkas. (Se Rättegångsbalken m.m., JUNO, Fitger m.fl., 2021-11-01, kommentaren till 28 kap. 1 § rättegångsbalken). Genomsökningen kan således kräva att beslutet om husrannsakan omfattar möjligheten att genomsöka elektronisk kommunikationsutrustning (jfr NJA 2015 s. 631 p. 17).

JO, som inte gör någon annan bedömning än utredningen, anser att det framstår som inkonsekvent att det under en husrannsakan är tillåtet att utan ett beslagsbeslut söka igenom innehållet i en informationsbärare men att det inte är möjligt vid en kroppsvisitation, trots att förutsättningarna och ändamålen med åtgärderna är desamma. JO anför även att en genomsökning av innehållet i någons dator eller mobiltelefon är en mycket ingripande åtgärd som inkräktar på grundlagsfästa fri- och rättigheter och

anser att det därför finns ett behov av en tydlig reglering på detta område. Vidare anför JO att det åtminstone bör krävas att det skäligen kan antas att upptagningar som kan vara av betydelse för utredningen ska påträffas för att en genomsökning ska vara tillåten. *Sveriges advokatsamfund,* som framför liknande synpunkter, konstaterar att den information som kommer fram vid genomsökning av en elektronisk kommunikationsutrustning kan vara mer omfattande än den som exempelvis kan inhämtas genom att öppna ett brev, ett arkiv eller något liknande fysiskt föremål. Sådan utrustning, till exempel en mobiltelefon eller dator, kan innehålla information av privat och integritetskänslig natur. Sveriges advokatsamfund anför att elektronisk kommunikationsutrustning därför inte bör få tas i beslag under längre tid än det tar att genomsöka den, och att syftet med genomsökningen bör vara att söka efter sådan elektronisk information som kan kopieras. Efter kopiering anser Sveriges advokatsamfund att det ska krävas särskilda skäl för att låta beslaget bestå eller för att behålla ett speglat exemplar av innehållet.

När det gäller uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning väcker *Lagrådet* frågan om uttrycket omfattar sådan utrustning som vid tidpunkten för omhändertagandet inte är eller kan bli ansluten till ett elektroniskt kommunikationsnät och anser att detta bör övervägas ytterligare.

Uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning har i detta fall samma innebörd som det har i lagen om hemlig dataavläsning. I förarbetena till den lagen (propositionen Hemlig dataavläsning, prop. 2019/20:64 s. 210) anges i sin tur att begreppet elektronisk kommunikationsutrustning ska ges samma innebörd som i annan tvångsmedelsreglering, till exempel i 23 kap. 9 a § (tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning vid kollusionsfara) och 27 kap. 19 § rättegångsbalken (hemlig övervakning av elektronisk kommunikation) samt 1 § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning omfattar således både befintlig och framtida teknisk utrustning som kan användas för elektronisk kommunikation (prop. 2019/20:64 s. 210 och 211). Det innebär att även utrustning som inte är ansluten till ett elektroniskt kommunikationsnät omfattas av begreppet, så länge det finns förutsättningar för att ansluta utrustningen. Ett exempel på detta är att utrustningen kopplas till ett kommunikationsnät genom att lägga till en komponent, såsom en sladd eller ett USB-nätverkskort eller med hjälp av någon annan teknik. Elektronisk kommunikation innefattar även sådan kommunikation som sker mellan de olika komponenterna i en dator samt mellan en dator och dess tillbehör, till exempel kommunikationen mellan en dator och en extern hårddisk som är ansluten till datorn med eller utan tråd. Kommunikationen mellan de olika komponenterna i en dator samt mellan datorn och dess tillbehör i sig utgör då en elektronisk kommunikation i den mening som avses i bestämmelsen. Liksom *Lagrådet* anför bör detta innebära att all elektronisk utrustning som kan anslutas till ett elektroniskt kommunikationsnät för kommunikation omfattas, även en fristående hårddisk eller en annan utrustning med bara inspelnings- eller lagringsfunktion. Om utrustningen emellertid är sådan att den visserligen har en inspelnings- eller lagringsfunktion men inte alls kan anslutas till ett elektroniskt kommunikationsnät eller användas för elektronisk kommunikation faller den dock utanför regleringen (se propo-

sitionen Förstärkt rättssäkerhet och effektivitet i förundersökningsförfarandet, prop. 2015/16:68 s. 74).

Elektronisk kommunikationsutrustning kan ofta innehålla personlig eller känslig information. Detta beaktas inom ramen för den proportionalitetsbedömning som alltid ska göras vid användning av ett tvångsmedel, såsom beslag eller husrannsakan. Förutom att vara proportionerlig får åtgärden vidtas endast om det finns ett påtagligt behov av den och en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Ett tvångsmedel ska inte pågå under längre tid än vad som är nödvändigt och om det inte längre finns skäl för exempelvis ett beslag ska beslaget hävas. Vidare innebär den så kallade ändamålsprincipen att en myndighets befogenhet ska vara bunden till det ändamål som tvångsmedlet har beslutats för. Det innebär att det ska finnas anledning att anta att genomsökningen kan ge tillgång till en handling som har sådan betydelse som motiverar åtgärden (jfr NJA 2015 s. 631 p. 15). Mot denna bakgrund instämmer regeringen i utredningens bedömning att det inte bör införas några särskilda regler gällande möjligheterna att söka igenom lokalt lagrade uppgifter i en elektronisk kommunikationsutrustning som omfattas av ett beslag eller som påträffas vid en husrannsakan. Tvärtom får dagens regler anses medge att det vid genomsökning av elektronisk kommunikationsutrustning som tagits i beslag eller påträffats vid husrannsakan är tillåtet att söka igenom lokalt lagrade uppgifter i utrustningen. Liksom utredningen anser därför regeringen att det inte finns behov av några särskilda regler för hur genomsökningen får bedrivas och inte heller i övrigt att det finns behov av några särskilda regler om beslag eller husrannsakan i it-miljö. Som framgår av avsnitt 6.2 finns det dock skäl att införa vissa regler som gäller den enskildes rätt till insyn i processen.

Det bör inte införas något förbud mot att söka efter eller ta del av skyddade uppgifter

Utredningen föreslår att det ska införas ett förbud mot att ta del av en fil, inspelning eller annan liknande informationsenhet som kan antas innehålla skyddade uppgifter om en informationsbärare tas i beslag eller kopieras hos någon av de personer som avses i 27 kap. 2 § rättegångsbalken. Utredningen föreslår dock inte att det införs ett uttryckligt förbud mot att söka efter sådana uppgifter.

Åklagarmyndigheten och *Ekobrottsmyndigheten* ifrågasätter utredningens förslag och anser att det måste finnas utrymme för att utreda om det är fråga om skyddade uppgifter eller inte och att förbudet skulle stå i vägen för en berättigad granskning. De föreslår, som ett alternativ, att det bör införas ett förbud mot att använda skyddade uppgifter.

Regeringen konstaterar att uppgifterna i en elektronisk kommunikationsutrustning kan vara svåra att överblicka jämfört med uppgifterna i fysiska dokument. En mobiltelefon, dator eller en surfplatta kan innehålla mycket information av vitt skilda slag som finns lagrad i olika slags mappar, applikationer, program eller samlade på annat sätt. Vissa uppgifter blir synliga först när användaren har öppnat en fil eller applikation vilket gör att det inte går att på förhand, innan utrustningen har genomsökts, överblicka vilken slags information som kan finnas där.

Nuvarande regelverk innehåller inte något uttryckligt förbud mot att söka efter eller ta del av skyddade uppgifter. Däremot följer det av beslags-

förbudet att uppgifterna inte alls ska komma till myndigheternas kännedom (se NJA 2015 s. 631 p. 32). Regeringen anser därför att det skulle avvika från dagens reglering att införa ett förbud i de specifika situationer som avser genomsökning av elektronisk kommunikationsutrustning, när förbudet inte finns för andra slags handlingar. Dessutom kommer det föreslagna förbudet att ta del av skyddade uppgifter vid kopiering innebära att det inte heller kommer att vara möjligt att kringgå beslagsförbudet om handlingar kopieras i samband med genomsökningen. Regeringen instämmer således i *Åklagarmyndighetens* och *Ekobrottsmyndighetens* bedömning att det inte bör införas ett sådant förbud som utredningen föreslår. Utredningens förslag i denna del bör därför inte genomföras.

Enligt regeringen finns det inte heller skäl att införa ett uttryckligt förbud mot att använda skyddade uppgifter, som *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten,* föreslår som ett alternativ. Att reglera att vissa uppgifter inte får användas skulle avvika från principen om fri bevisprövning och stå i strid med vad som normalt gäller i fråga om bevis i brottmål, vilket inte är önskvärt (jfr propositionen Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott, prop. 2013/14:237 s. 143–144). Regeringen anser i stället att det befintliga beslagsförbudet, som uttryckligen ska gälla även vid genomsökning på distans och kopiering (se avsnitt 6.4 och 7.4), utgör ett ändamålsenligt skydd mot att sådana uppgifter används.

6.2 En enskilds rätt att närvara vid genomsökningen

Regeringens förslag: Vid genomsökning av handlingar en beslagtagen elektronisk kommunikationsutrustning eller av en kopia av sådana handlingar ska den som drabbats av åtgärden få närvara, om det kan antas att det vid genomsökningen påträffas handlingar som omfattas av rättegångsbalkens beslagsförbud och det inte finns särskilda skäl mot närvaro.

Om det kan ske utan men för utredningen ska den som får närvara ha rätt till ett biträde vid genomsökningen. Biträdet ska uppfylla de krav som ställs på en försvarare.

Om den som får närvara är under femton år bör den som har vårdnaden om honom eller henne få närvara, om det kan ske utan men för utredningen.

Undersökningsledaren ska få besluta att den som har varit närvarande vid genomsökningen inte får uppenbara det som förekommit vid genomsökningen (yppandeförbud). Meddelarfriheten ska inte gälla i fråga om uppgifter som omfattas av förbudet.

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att den som åtgärden gjorts hos ska ha rätt att närvara vid genomsökningen men inte den som beslutet gäller. Utredningen föreslår inte att rätten att ha ett biträde närvarande ska villkoras av att det kan ske utan men för utredningen.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna yttrar sig inte särskilt i denna del. *Justitiekanslern* och *Stockholms tingsrätt* är positiva till utredningens förslag om närvarorätt.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden påpekar att utredningens förslag oavsiktligt innebär att även den som är misstänkt för brottet får närvara. Nämnden ifrågasätter om närvaro vid en genomsökning ska betraktas som ett förhör och därmed även att biträdet ska behöva uppfylla de krav som ställs på en försvarare, vilket innebär en kraftig inskränkning i förhållande till vad som gäller vid förhör. *Tullverket* anser att det bör förtydligas att Tullverkets förundersökningsledare får besluta om yppandeförbud.

Skälen för regeringens förslag

Det bör i vissa fall finnas en rätt att närvara när en elektronisk kommunikationsutrustning eller kopia söks igenom

Det är ägnat att öka förtroendet för myndigheternas hantering av integritetskänsliga uppgifter om den som drabbas av ett beslag får närvara när kommunikationsutrustningen eller en kopia av dess innehåll söks igenom. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att det därför bör införas en uttrycklig rätt till närvaro i sådana fall. Utredningen föreslår att den som åtgärden gjorts hos ska ges rätt att närvara vid genomsökningen, på samma sätt som vid husrannsakan om den enskilde är närvarande (se 28 kap. 1 § rättegångsbalken). Till skillnad från utredningen anser dock regeringen att det är lämpligast att den som drabbats av åtgärden får sådan närvarorätt och inte den som åtgärden gjorts hos. Med att någon drabbats av åtgärden innebär att åtgärden riktas mot honom eller henne (se till exempel 27 kap. 6 § första stycket rättegångsbalken). Vanligtvis är den drabbade i många fall samma person som den som åtgärden gjorts hos, till exempel om husrannsakan gjorts hos en misstänkt och det där påträffats en mobiltelefon som tillhör den misstänkte och som blir föremål för en genomsökning. Det kan dock förekomma att den som husrannsakan gjorts hos inte är samma person som genomsökningen sedan riktas mot, till exempel om det vid husrannsakan hos en person påträffas elektronisk kommunikationsutrustning som tillhör någon annan. Det går heller inte att utesluta att det i vissa kriminella miljöer kan påträffas elektronisk kommunikationsutrustning tillhörande många olika personer. Vad uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning anses omfatta redogörs för i avsnitt 6.1. Utgångspunkten bör alltså vara att den som drabbats av genomsökningen får närvara. Det bedöms dock finnas anledning att ställa vissa villkor på närvarorätten, vilket redogörs för i det följande.

Rätten att närvara bör gälla endast när det kan antas komma fram uppgifter i strid med beslagsförbudet

Det skulle vara alltför resurskrävande att införa regler om närvarorätt i samtliga fall då en informationsbärare beslagtas och dess innehåll, eller en kopia av innehållet ska gås igenom. Som utredningen föreslår bör närvarorätten därför aktualiseras endast när det kan antas komma fram information som den drabbade har anledning att vilja bevaka och som i många fall inte får användas i brottsutredningen. Detta är uppgifter som omfattas av rättegångsbalkens beslagsförbud, det vill säga uppgifter som en befattnings-

havare med tystnadsplikt, till exempel en advokat, läkare eller psykolog, inte får höras som vittne om, och handlingen innehas av honom eller henne eller av den som tystnadsplikten gäller till förmån för (se 27 kap. 2 § rättegångsbalken).

Regeringen vill med anledning av *Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens* synpunkt förtydliga att det tycks ha varit utredningens avsikt att även den misstänkte ska ha rätt att närvara om han eller hon förfogar över informationsbäraren som beslaget eller kopieringen avser, vilket regeringen anser vara rimligt.

I likhet med utredningen anser regeringen vidare att den som har tystnadsplikt inte bör ha en självständig närvarorätt vid sidan av den som tystnadsplikten gäller till förmån för. Det innebär exempelvis att en läkare inte kommer att ha självständig rätt att närvara om en läkarpatient får närvara för att han eller hon innehar en elektronisk kommunikationsutrustning med skyddade uppgifter.

Undantag när det finns särskilda skäl mot närvaro

Utredningen anser att det bör finnas möjlighet att göra undantag från närvarorätten när det finns särskilda skäl mot sådan närvaro. En absolut rätt att närvara vid en genomsökning under de angivna förutsättningarna kan enligt utredningens bedömning i vissa fall leda till oacceptabla fördröjningar av förundersökningen, till exempel när det inte är praktiskt möjligt att skyndsamt utföra en genomsökning i närvaro av den drabbade i så kallade fristmål där den misstänkte är underårig eller frihetsberövad. Som *Lagrådet* påpekar kan särskilda skäl också föreligga när det är fråga om en utredning som syftar till att förhindra ett pågående allvarligt brott, till exempel terroristbrott, vilket rimligen utesluter att den som drabbas av åtgärden närvarar vid genomsökningen.

Det är naturligtvis mycket viktigt att en enskild, i synnerhet i fristmål, inte drabbas av att utredningsåtgärder drar ut på tiden. Det kan heller inte accepteras att avgörande utredningsåtgärder går om intet, till exempel om den närvaroberättigade inte går att få tag på trots rimliga ansträngningar och åtgärden kräver skyndsamhet. Det bör därför, i enlighet med utredningens uppfattning, finnas en möjlighet att göra undantag från närvarorätten när det finns särskilda skäl däremot. Denna regel bör dock tillämpas restriktivt och endast i de fall det framstår som rimligt i förhållande till åtgärden.

Rätt att ha ett biträde närvarande

Utredningen föreslår att den som ska få närvara vid en genomsökning ska ha rätt att ha ett biträde närvarande då det kan behövas någon att diskutera med eller fråga om råd och vägledning i rättsliga frågor under genomsökningen. Biträdet ska också, enligt utredningens förslag, få närvara i stället för den enskilde. Om den enskilde är förhindrad att närvara och det riskerar att genomsökningen därför försenas kan biträdets närvaro bidra till att genomsökningen kan utföras som planerat. Regeringen anser att detta är en rimlig ordning som ger den enskilde ytterligare stöd under processen och bättre förutsättningar att bevaka sin rätt.

Den som närvarar vid genomsökningen förväntas dock inte tillföra några uppgifter av betydelse för utredningen. Som *Säkerhets- och integritets-*

skyddsnämnden är inne på ligger det således närmast till hands att betrakta genomsökningen som någonting annat än ett förhör (jfr propositionen Genomförande av EU:s försvarardirektiv, prop. 2015/16:187 s. 30, promemorian Rätten till försvarare, m.m., Ds 2015:7 s. 46 och JO 1999/00 s. 78). Därför finns det inte anledning att införa särskilda regler om den misstänktes rätt att ha sin försvarare närvarande vid genomsökningen, om den misstänkte själv har rätt att närvara. Det finns dock inget som hindrar att försvararen närvarar om förutsättningarna för det i övrigt är uppfyllda.

I enlighet med utredningens förslag anser regeringen också att det bör krävas att biträdet uppfyller de krav som ställs på en försvarare enligt 21 kap. 3 § rättegångsbalken). Till skillnad från vad *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anför konstaterar regeringen att detta redan gäller för biträde till en person som förhörs enligt 23 kap. 10 § tredje stycket rättegångsbalken. Kravet bygger i första hand på att biträdet med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet är lämplig som biträde enligt rättegångsbalkens regler (12 kap. 2 § rättegångsbalken).

Till skillnad från utredningens förslag anser regeringen dock att möjligheten att ha ett biträde närvarande bör gälla endast om det kan ske utan men för utredningen. Det överensstämmer med vad som gäller för biträde till en person som förhörs, om biträdet inte är en offentlig försvarare, och i fråga om ett målsägandebiträdes rätt att närvara vid förhör med målsägaganden (23 kap. 10 § tredje och femte stycket rättegångsbalken). Om biträdets närvaro kommer att utgöra men för utredningen öppnar bestämmelsen för att undersökningsledaren kan förbjuda biträdet att närvara.

Vårdnadshavare bör närvara i vissa fall

Utredningen föreslår att även vårdnadshavare bör närvara när den som drabbats av åtgärden är under femton år och det kan ske utan men för utredningen. Det överensstämmer med vad som gäller vid förhör under en förundersökning enligt 23 kap. 10 § sjätte stycket rättegångsbalken. Ingen remissinstans invänder mot detta och regeringen instämmer i utredningens förslag.

Förundersökningsledaren bör kunna besluta om yppandeförbud

Utredningen föreslår att undersökningsledaren bör få besluta att den som varit närvarande vid en genomsökning inte får uppenbara det som förekommit vid genomsökningen (yppandeförbud). Ett sådant förbud innebär bland annat att den som drabbats av genomsökningen inte får uppenbara vad som har sökts igenom. Detsamma gäller övriga som eventuellt närvarat vid genomsökningen, till exempel ett biträde eller en vårdnadshavare. Det kan exempelvis röra sig om uppgifter som omfattas av sekretess till skydd för såväl enskilda som förundersökningsrelaterade intressen. Ingen remissinstans invänder mot utredningens förslag. Regeringen gör ingen annan bedömning. I enlighet med utredningens förslag bör således undersökningsledaren kunna besluta att den som har varit närvarande vid en genomsökning inte får uppenbara det som förekommit vid genomsökningen. Dessutom bör det, i likhet med vad som gäller när yppandeförbud beslutats till exempel i fråga om det som har förekommit vid ett förhör, framgå av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) att rätten att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks när ett yppandeförbud

beslutats enligt den nu föreslagna möjligheten. Som *Lagrådet* påpekar är det inte möjligt att meddela ett yppandeförbud för en försvarare i förhållande till dennes huvudman.

Tullverket anser att det bör tydliggöras att även Tullverkets förundersökningsledare får besluta om yppandeförbud. Regeringen konstaterar att det av 19 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling framgår att de befogenheter som en förundersökningsledare har enligt rättegångsbalken gäller för Tullverket när Tullverket beslutat att inleda en förundersökning med stöd av nämnda lag. Den föreslagna möjligheten att besluta om yppandeförbud är tänkt att tas in i rättegångsbalken och således kommer befogenheten att tillkomma Tullverket i de nämnda fallen utan att någon ändring behöver göras i lagen om straff för smuggling.

Genomsökning av elektronisk kommunikationsutrustning som påträffas vid husrannsakan

Det finns särskilda bestämmelser om att den som en husrannsakan görs hos normalt får övervaka förrättningen (se 28 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken). När elektronisk kommunikationsutrustning genomsöks inom ramen för en husrannsakan är huvudregeln att den som husrannsakan görs hos har rätt att närvara. Det kan förekomma att den som husrannsakan görs hos inte är den som förfogar över de handlingar eller äger den utrustning som genomsökningen avser. Det saknas emellertid anledning att införa särskilda regler för de situationerna, särskilt med hänsyn till att närvarorätt för utomstående personer riskerar att komma i konflikt med intressen hos den som husrannsakan görs hos. I likhet med utredningens uppfattning anser regeringen att det är tillräckligt att frågan om närvaro när en informationsbärare ska genomsökas vid en husrannsakan prövas på samma sätt som enligt reglerna om husrannsakan i allmänhet och att hänsyn då tas till att en husrannsakan i den drabbades frånvaro normalt får ses som en mer ingripande åtgärd.

6.3 Genomsökning på distans – ett nytt tvångsmedel för att få tillgång till externt lagrade handlingar

Regeringens förslag: Det ska införas en möjlighet att söka efter handlingar som är lagrade i ett avläsningsbart informationssystem utanför den elektroniska kommunikationsutrustning som används för genomsökningen. Förfarandet, som utgör ett nytt tvångsmedel, ska benämnas genomsökning på distans.

Genomsökning på distans ska endast få ske i syfte att söka efter handlingar som kan ha betydelse för utredning om brott eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt brottsbalken.

För att genomsökning på distans ska få utföras krävs vidare att det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa.

Det ska också krävas att det kan antas att det informationssystem som genomsökningen ska utföras i kan ha använts av den som skäligen kan

misstänkas för brottet. Om det saknas skäl för ett sådant antagande ska genomsökning på distans ändå få utföras, om det finns synnerlig anledning att anta att det kan påträffas handlingar som omfattas av det syfte med vilket genomsökningen får utföras.

Den misstänktes samtycke ska inte få åberopas till stöd för genomsökningen, om inte den misstänkte själv har begärt att åtgärden ska utföras.

Genomsökningen får endast ske genom en autentisering i det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser.

Genomsökning på distans får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Regeringens bedömning: Med hänsyn till hur regleringen för kopiering föreslås bli utformad saknas det behov av att reglera att genomsökning på distans får utföras i syfte att söka efter handlingar som kan kopieras.

Utredningens förslag stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att genomsökning på distans även ska få göras i syfte att söka efter handlingar som kan kopieras. Utredningen föreslår att genomsökning på distans endast ska få ske genom inloggning eller motsvarande förfarande i det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som yttrar sig, däribland *Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Tullverket, JO, Svea hovrätt* och *Malmö tingsrätt*, är positiva till att införa regler om genomsökning på distans. Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten anför att det finns ett stort behov av att få tillgång till lagrad information enligt utredningens förslag. Ekobrottsmyndigheten tillägger att det är vanligt förekommande i myndighetens utredningsarbete att bokföring och andra relevanta uppgifter gällande ekonomisk brottslighet lagras i avläsningsbara informationssystem.

Flera remissinstanser, däribland *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Integritetsskyddsmyndigheten* och *Stockholms tingsrätt*, anser att förslaget innebär att gränsen mot hemliga tvångsmedel suddas ut eller riskerar att kunna kringgås. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden anser att gränsdragningen mellan genomsökning på distans och hemliga tvångsmedel bör belysas ytterligare. Nämnden anser att utredningens förslag om genomsökning på distans med hjälp av de brottsbekämpande myndigheternas egen kommunikationsutrustning kan komma att användas som ett substitut till hemliga tvångsmedel, bland annat eftersom den enskilde som huvudregel inte närvarar vid en sådan genomsökning och att kraven som gäller för användning av hemliga tvångsmedel kan kringgås genom upprepade genomsökningar. Även *Sveriges advokatsamfund* anser att det är problematiskt om brottsbekämpande myndigheter vid upprepade tillfällen kan använda sig av genomsökning på distans eftersom utredningen inte gör någon åtskillnad mellan genomsökningar med myndigheternas egen utrustning och med utrustning som påträffats vid en husrannsakan eller genom beslag. *Svea hovrätt* anser att det är angeläget att det finns en tydlig gränsdragning mellan genomsökning på distans och hemlig dataavläsning. *Svenska Journalistförbundet* och *TU – Medier i Sverige* framför liknande synpunkter och anser att gränsdragningen mot hemlig dataavläsning inte

är klargjord varför de avstyrker förslaget. *Integritetsskyddsmyndigheten* anser att det bör övervägas ytterligare rättssäkerhetsgarantier för den enskilde, särskilt vid genomsökningar som inte föregås av en husrannsakan eller ett beslag.

Några remissinstanser, däribland *JO, Hovrätten över Skåne och Blekinge* och *Lunds universitet (juridiska fakulteten)*, anser att genomsökning på distans ska få göras endast om vissa strängare villkor är uppfyllda, till exempel i fråga om det misstänkta brottets allvar.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Det finns ett stort behov av att kunna söka efter externt lagrade handlingar

Det är vanligt att elektroniska uppgifter som kan ha betydelse som bevis är lagrade på en annan plats än i det föremål, till exempel en dator eller mobiltelefon, som har tagits i beslag eller som har påträffats vid en husrannsakan eller vid en kroppsvisitation. Uppgifter kan till exempel finnas lagrade i det så kallade molnet eller på externa servrar och kan därmed inte sägas vara lagrade i det fysiska föremål som den som gör beslaget eller husrannsakan har framför sig. Rättsläget är för närvarande oklart i fråga om brottsbekämpande myndigheter får ta del av sådana uppgifter.

Den dominerande uppfattningen är att den som under en husrannsakan eller efter ett beslag söker igenom innehållet i en elektronisk kommunikationsutrustning inte får bereda sig tillgång till annan information än sådan som finns lagrad där. Det saknas nämligen lagstöd för att eftersöka information som inte i fysisk mening finns vare sig på platsen för husrannsakan eller i beslagsföremålet (se till exempel promemorian Brott och brottsutredningar i IT-miljö, Ds 2005:6 s. 299). Utredningens redogörelse visar att dagens regler inte är anpassade efter samhällets, och brottslighetens, allt bredare digitalisering och att det behövs effektivare verktyg för de brottsbekämpande myndigheternas arbete. Samma slutsats har dragits i tidigare lagstiftningsärenden, bland annat i propositionen Hemlig dataavläsning (prop. 2019/20:64 s. 75 f).

I en konkret utredningssituation innebär det nuvarande regelverket att en mobiltelefon eller dator som tas i beslag eller påträffas vid husrannsakan eller vid kroppsvisitation får sökas igenom efter information som är lagrad lokalt på mobiltelefonen eller datorn ifråga, såsom bilder, anteckningar och meddelanden (se avsnitt 6.1). Det är dock inte tillåtet att öppna internetbaserade applikationer och meddelandetjänster i utrustningen eftersom den informationen är lagrad på annat håll. I många fall betyder det att det är omöjligt för de brottsbekämpande myndigheterna att få tillgång till externt lagrade handlingar. Alternativet för att få fram handlingarna är att göra en husrannsakan i exempelvis ett molnföretags serverhall. Detta är dock tidsödande och det är inte heller säkert att det ens går att finna de eftersökta handlingarna. En sådan åtgärd kan dessutom beröra många andra personer än den som åtgärden riktas mot och därför vara otillåten, eller i vart fall onödigt integritetskränkande. I vissa fall skulle det visserligen gå att använda hemlig dataavläsning för att läsa av eller ta upp uppgifter som finns lagrade i till exempel en krypterad chattapplikation. Hemlig dataavläsning är dock ett hemligt tvångsmedel som kräver rättens tillstånd och får endast användas vid utredningar om allvarligare brott

enligt lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning. Hemlig dataavläsning kan alltså inte tillgripas vid lindrigare brottslighet eller då bevisning behöver hämtas in relativt fort efter att föremålet tagits i beslag.

Ett påtagligt behov av regler som ger åtkomst till externt lagrat material bekräftas av flera remissinstanser, bland annat *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten*. Ekobrottsmyndigheten anför att det är relativt vanligt förekommande i utredningsarbetet att bokföring eller andra relevanta uppgifter lagras i informationssystem. I avsaknad av uttryckligt lagstöd för husrannsakan på distans har Ekobrottsmyndigheten upprättat riktlinjer som innebär att en polisman och it-forensiker måste färdas fysiskt till den plats där informationen lagras för att verkställa husrannsakan på plats. Denna ordning får negativa konsekvenser för det operativa utredningsarbetet då personal inte sällan tvingas tas i anspråk under lång tid för att verkställa åtgärden. Regeringen anser, i likhet med *Malmö tingsrätt*, att genomsökning på distans i dag framstår som en nödvändig åtgärd vid brottsutredningar. För att ge brottsbekämpande myndigheter effektiva utredningsverktyg bör det därför införas regler som kan ge tillgång till handlingar som lagras på distans, det vill säga på annan plats än i ett föremål som har tagits i beslag.

Förfarandet som föreslås utgör ett nytt tvångsmedel och bör benämnas genomsökning på distans. Det är avsett att ge tillgång till handlingar som är åtkomliga genom både det föremål som tagits i beslag eller påträffats vid husrannsakan eller kroppsvisitation och genom de brottsbekämpande myndigheternas egen utrustning.

Genomsökning på distans ska kunna utföras i avläsningsbara informationssystem

Utredningen definierar genomsökning på distans som att man via ett kommunikationsnät söker efter upptagningar för automatiserad behandling som finns lagrade i en kommunikationsutrustning eller ett användarkonto eller en på motsvarande sätt avgränsad del av en kommunikationstjänst, lagringstjänst eller liknande tjänst (informationssystem). Efter utredningens överlämnande har lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning trätt i kraft, varigenom begreppet avläsningsbart informationssystem introducerats. Med avläsningsbart informationssystem avses en elektronisk kommunikationsutrustning eller ett användarkonto till, eller en på motsvarande sätt avgränsad del av, en kommunikationstjänst, lagringstjänst eller liknande tjänst (jfr 1 § lagen om hemlig dataavläsning). Definitionen är relativt vid och förtydligar att det kan röra sig om antingen elektronisk kommunikationsutrustning eller användarkonton till vissa tjänster (se propositionen Hemlig dataavläsning, prop. 2019/20:64 s. 104 f.). Med hänsyn till att begreppet avläsningsbart informationssystem är vedertaget, i vart fall i tvångsmedelssammanhang, utgår regeringen i sina fortsatta överväganden från den definitionen.

När det gäller avläsningsbara informationssystem av fysisk karaktär kan det avse till exempel datorer, mobiltelefoner, surfplattor, smarta armbandsur och servrar. I lagstiftning brukar samlingsbegreppet elektronisk kommunikationsutrustning användas för sådana föremål, (se till exempel 23 kap. 9 a § och 27 kap. 19 § rättegångsbalken och 1 § lagen [2012:278] om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brotts-

bekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet). Elektronisk kommunikationsutrustning avser all slags utrustning som kan användas för att kommunicera elektroniskt och begreppet är avsett att vara teknikneutralt för att kunna omfatta såväl dagens som framtidens teknik (se propositionen Förstärkt rättssäkerhet och effektivitet i förundersökningsförfarandet, prop. 2015/16:68 s. 74).

Som redovisas ovan kan ett avläsningsbart informationssystem avse både en fysisk elektronisk kommunikationsutrustning och andra mer immateriella tjänster, såsom kommunikationstjänster och lagringstjänster. Det finns därför inte anledning att använda genomsökning på distans för att identifiera och hämta in lokalt lagrade handlingar eftersom detta anses tillåtet redan i dag (se avsnitt 6.1). Det som kan bli föremål för genomsökning på distans är de handlingar som finns lagrade på andra platser. Det som avses med detta är att handlingar kan hämtas in från avläsningsbara informationssystem som inte utgör den fysiska utrustning som i förekommande fall har beslagtagits eller påträffats vid husrannsakan eller kroppsvisitation. I stället befinner sig handlingarna främst i internetbaserade kommunikations- eller lagringstjänster. Dessa tjänster är visserligen uppbyggda genom fysisk utrustning och infrastruktur som den som tillhandahåller tjänsterna förfogar över. Det relevanta i sammanhanget är dock den enskildes användning av själva tjänsterna. De brottsbekämpande myndigheternas tillgång till handlingar i sådana tjänster måste därför begränsas till de delar av informationssystemet som den som utsätts för åtgärden har behörighet till. När de relevanta handlingarna finns i ett avläsningsbart informationssystem, bör genomsökning på distans endast få avse det som är avgränsat till den enskilde användaren. Det innebär exempelvis att det vid genomsökning av meddelanden som skickats via ett konto på sociala medier eller en chattapplikation inte bör vara tillåtet att genomsöka annat än vad den enskilde användaren har tillgång till.

Med ett avläsningsbart informationssystem ska alltså också kunna avses ett användarkonto eller en på motsvarande sätt avgränsad del av en viss tjänst. Med användarkonto avses typiskt sett en personlig sida på ett socialt medium eller internetforum eller en applikation för snabbmeddelanden. En på motsvarande sätt avgränsad del av en viss tjänst är ett teknikneutralt begrepp som täcker sådana fall där den enskilde använder en tjänst med inloggningsuppgifter som flera har tillgång till, utan ett bestämt användarkonto (till exempel inloggning till tjänster som företag erbjuder sina anställda eller som högskolor erbjuder sina studerande).

Det mest relevanta för brottsbekämpande myndigheters informationsinhämtning borde vara kommunikations- och lagringstjänster och liknande tjänster. Kommunikationstjänster innefattar bland annat tjänster för samtal och sms-meddelanden. Även andra liknande tjänster som till exempel webbmejl och andra typer av samtals- och meddelandetjänster bör kunna bli föremål för genomsökning på distans. Lagringstjänster kan vara sådana tjänster som möjliggör lagring av data på annan plats än i den egna elektroniska kommunikationsutrustningen, så kallade molntjänster. I en molntjänst kan det rymmas all möjlig information som kan tjäna som bevisning, såsom bilder, dokument, meddelanden och handlingar i ett bokföringsprogram.

Det finns också andra tjänster som innefattar kommunikations- eller lagringsmöjligheter, även om det inte är det primära syftet med tjänsten.

Detta kan avse en chatt- eller meddelandefunktion i en applikation som huvudsakligen har ett annat syfte, såsom spel eller någon slags informationsinhämtning. Om ett användarkonto på en sådan tjänst är av intresse för de brottsbekämpande myndigheterna i ett särskilt ärende bör det inte vara uteslutet att säkra uppgifter som finns i tjänsten. Således bör även tjänster som liknar kommunikations- eller lagringstjänster, utan att primärt vara det, omfattas av möjligheterna till genomsökning på distans.

Genomsökning på distans ska få göras för att söka efter uppgifter som kan komma att användas som bevis

Som utredningen konstaterar bör en utgångspunkt för genomsökning på distans vara att det ska ses som en förlängning av reglerna om husrannsakan och beslag, även om det utgör ett eget tvångsmedel. Det är därför naturligt att genomsökningen får göras i samma syfte som gäller för att husrannsakan och beslag ska få ske, nämligen för att hitta bevis, till exempel handlingar, som kan ha betydelse för utredningen eller för frågan om utbyte av brottslig verksamhet. Av den föreslagna regleringen om kopiering framgår att handlingar som har sådan betydelse och som omfattas av ett beslag eller påträffas vid en husrannsakan eller genomsökning på distans får kopieras. Det är således inte nödvändigt att i lag reglera att man får utföra genomsökning på distans för att kopiera de eftersökta handlingarna.

För att en genomsökning på distans ska få ske måste det finnas något som tyder på att handlingar som på något sätt har betydelse för utredningen kan påträffas. Det ska därmed vara fråga om bevis som kan föra förundersökningen framåt. *JO* anser att utredningen brister i det avseendet och att avsaknaden av ett uttryckligt krav när det gäller bedömningen av sannolikheten för att relevant information ska påträffas vid genomsökningen medger rena så kallade fiskeexpeditioner. Regeringen delar inte den uppfattningen. Genomsökning på distans får nämligen endast utföras för att söka efter lagrade handlingar som kan vara av betydelse för utredningen om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken. I den begränsningen ligger att det inte är tillåtet att söka planlöst efter information, utan det måste finnas någon konkret omständighet som talar för att de handlingar som kan vara av betydelse för utredningen också kommer att påträffas. Omständigheter som talar för att det går att hitta handlingarna kan till exempel visa sig efter spaning på en misstänkt person som ses använda en mobiltelefon eller dator i kontakt med andra brottsaktiva och att det är sannolikt att det genom telefonen går att finna information som kan tjäna som bevis i utredningen. Vidare krävs det, om genomsökningen ska utföras i avläsningsbara informationssystem som inte används av den misstänkte, synnerlig anledning att anta att det går att hitta handlingar som har betydelse för utredningen. Det kravet utesluter än mer att en genomsökning kan utföras utan att det finns någon plan om vad den kan resultera i.

En genomsökning på distans får endast avse uppgifter som är lagrade

En utgångspunkt vid genomsökning på distans bör vara att åtgärden inte ska få användas för löpande övervakning. En sådan övervakning är inte förenlig med ändamålet för genomsökningen och är alldeles för ingripande

för att komma ifråga vid de relativt låga graderna för brottets allvar som föreslås, vilket påpekas av bland annat *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Integritetsskyddsmyndigheten* och *Sveriges advokatsamfund*. En genomsökning på distans ska därför, enligt utredningens förslag, avse elektroniska uppgifter som är lagrade. Kravet på att uppgifterna ska vara lagrade innebär att åtgärden inte bör kunna beslutas i syfte att ta del av uppgifter som vid beslutstidpunkten inte finns lagrade men som kan antas kommer att lagras, såsom till exempel inkommande chattmeddelanden. Det innebär dessutom, som utredningen anger, att en genomsökning inte heller bör kunna påbörjas och därefter utsträckas i väntan på att handlingar ska inkomma och lagras. Regeringen instämmer i utredningens förslag och konstaterar att kravet på att beslutet inte får fattas i syfte att ta del av handlingar som inte har lagrats är viktigt för att undvika att genomsökningen utgör löpande övervakning i realtid. Sådan övervakning är förbehållen de hemliga tvångsmedlen.

Utredningen föreslår att det inte ska finnas något hinder mot att ta del av handlingar som lagras under den tid som genomsökningen pågår. Utredningen drar paralleller till regelverket för husrannsakan, enligt vilket det inte är förbjudet att ta del av till exempel ett brev som levereras till en adress medan husrannsakan pågår, så länge beslutet om husrannsakan kan anses omfatta brevet. På samma sätt anser utredningen att det bör vara tillåtet att ta del av inkommande handlingar, såsom e-post eller chattmeddelanden, under tiden en genomsökning på distans pågår. Regeringen anser i likhet med utredningen att det inte är rimligt att införa något hinder mot att brottsbekämpande myndigheter tar del av handlingar som lagras under den tid som genomsökningen pågår. I vissa fall kan det vara oundvikligt att det kommer in handlingar under tiden genomsökningen pågår, eftersom den i många fall förutsätter internetuppkoppling och att applikationer eller tjänster som ger tillgång till externt lagrad information hålls öppna. Om dessa handlingar omfattas av syftet med genomsökningen, kan tjäna som bevisning och inte utgör skyddade uppgifter bör det vara tillåtet att ta del av och eventuellt kopiera innehållet.

Metoder för att få tillgång till ett avläsningsbart informationssystem

När genomsökning på distans utförs behöver myndigheterna på något sätt skaffa sig tillgång till det avläsningsbara informationssystem som ska sökas igenom. Utredningen föreslår att myndigheterna endast bör få utföra åtgärden genom att logga in eller på motsvarande sätt skaffa sig tillgång till handlingarna i det avläsningsbara informationssystemet. Detta kan enklast beskrivas med den aktiva handlingen att klicka på en ikon i en dator eller på en applikation i en mobiltelefon eller ange ett för myndigheten känt lösenord som ger tillgång till en internettjänst. Regeringen instämmer i detta och konstaterar liksom utredningen att brottsbekämpande myndigheter får förlita sig på spaningsarbete och, i de fall det är aktuellt, hemliga tvångsmedel för att skaffa sig kännedom om sådana lösenord och inloggningsuppgifter. Till skillnad från utredningen anser dock regeringen att det begrepp som bäst återspeglar åtgärden att logga in eller med motsvarande förfarande skaffa sig tillgång till ett informationssystem är autentisering. Det begreppet förekommer till exempel i lagen (2010:751) om betaltjänster där det avser ett förfarande för en leverantör att kon-

trollera en användares identitet eller ett betalningsinstruments giltighet. Vid genomsökning på distans innebär begreppet att en leverantör kontrollerar användarens identitet, vilket oftast sker genom inloggning eller en liknande förfrågan. Det begreppet bör också inrymma möjligheten att skaffa sig tillgång till det avläsningsbara informationssystemet genom tillsägelse att medverka till biometrisk autentisering, vilket regeringen föreslår i avsnitt 9.

När genomsökning på distans utförs kan det förekomma att vissa handlingar är skyddade och inte går att komma åt. Sådana dolda handlingar skulle möjligen kunna kommas åt med hjälp av vissa program- eller maskinvaror eller genom att utnyttja sårbarheter i informationssystemet. Regeringen anser dock, i likhet med utredningen, att detta inte bör vara tillåtet inom ramen för genomsökning på distans, framför allt eftersom brottsmisstankens styrka och kraven i övrigt för att kunna verkställa genomsökning på distans föreslås vara relativt låga. Sådana mer ingripande åtgärder som beskrivs ovan är dock tillåtna enligt lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning, som ställer långt högre krav på brottets allvar och misstankens styrka än vad som är fallet för genomsökning på distans.

Denna begränsning för genomsökningen gäller endast när myndigheterna ska skaffa sig tillgång till det avläsningsbara informationssystemet och få fram de handlingar som eftersöks. När handlingarna har säkrats finns det däremot inga begränsningar i hur handlingarna, eller en eventuell kopia av handlingarna (se avsnitt 7), får behandlas och tolkas eller hur ofta och på vilket sätt sådana får gås igenom. Det är också utan betydelse genom vilket gränssnitt som autentiseringen sker, det vill säga om det görs genom en webbläsare eller med en annan särskild programvara. Vissa handlingar kan behöva öppnas i särskilda ordbehandlings-, uppspelnings- eller bokföringsprogram för att kunna läsas av och tjäna som bevisning. Exempelvis är det, liksom *Ekobrottsmyndigheten* anför, relativt vanligt att bokföringsmaterial som behövs i utredningar om ekonomisk brottslighet finns lagrat i avläsningsbara informationssystem, vilket ofta kan komma att behöva öppnas med hjälp av särskilda programvaror för ändamålet.

Genomsökning på distans ska kräva anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa

Utredningen föreslår att genomsökning på distans ska få utföras endast om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa. Det är enligt utredningen naturligt att kravet inte sätts högre än kravet för husrannsakan eftersom genomsökning på distans kan liknas vid husrannsakan. *JO, Hovrätten över Skåne och Blekinge* och *Lunds universitet (juridiska fakulteten)* instämmer inte i utredningens bedömning. Med tanke på att genomsökning på distans är en integritetskänslig åtgärd anser dessa remissinstanser att strafftröskeln bör vara högre än utredningens förslag. JO anser vidare att det bör ställas som krav att påföljden för brottet inte kan förväntas bli böter, alltså att det i det enskilda fallet ska göras en bedömning av brottets straffvärde.

Regeringen konstaterar att utredningens förslag stämmer överens med det bakomliggande regelverket om husrannsakan, vilket tjänar som förebild för genomsökning på distans. Det kommer visserligen att bli möjligt att få tillgång till mer information vid genomsökning på distans än vid en

ordinär husrannsakan. Den huvudsakliga skillnaden mellan åtgärderna är dock endast att de eftersökta elektroniska handlingarna är lagrade på annan plats än vad en husrannsakan kan ge tillgång till och att detta beror på den tekniska utvecklingen snarare än ett medvetet val hos användaren. Mot denna bakgrund anser regeringen att det inte bör ställas högre krav på genomsökning på distans än vad som gäller för husrannsakan. Alternativet som *JO* föreslår är en typ av straffvärdeventil som bestämmer om åtgärden får vidtas eller inte beroende på en beräkning av straffvärdet i det enskilda fallet. Med hänsyn till att det inte sällan kommer att röra sig om snabba beslut kan det finnas risker med att de brottsbekämpande myndigheterna ska göra en sådan bedömning. Vid osäkerhet om straffvärdet ligger det nära till hands att avstå från åtgärden, vilket inte är önskvärt. Regeringen anser därför, till skillnad från JO, att det är att föredra att ha fasta gränser som bestämmer när och om åtgärden ska vidtas. Detta ökar också förutsebarheten för den enskilde. Med de avgränsningar i övrigt som följer och med beaktande av att proportionalitetsprincipen ska gälla i varje enskilt fall saknas det därför anledning att ställa upp ytterligare eller strängare villkor, än vad utredningen föreslår.

Det ska som huvudregel finnas en koppling mellan den misstänkte och det informationssystem som ska genomsökas

En viktig utgångspunkt vid användandet av tvångsmedel, som inte är hemliga, är att åtgärden ska riktas mot en viss identifierad person och att den personen ska få bli informerad om att tvångsmedlet har använts. Samma utgångspunkt bör gälla för genomsökning på distans.

För att genomsökning på distans ska tillåtas behöver det därför finnas en koppling mellan det informationssystem som genomsökningen avser och den som misstänks för brottet. Utredningen föreslår att kravet för denna koppling ska vara att den misstänkte har använt informationssystemet. Utredningen resonerar kring andra krav, såsom att den misstänkte innehar informationssystemet, men landar i slutsatsen att ett sådant begrepp inte går att översätta till de digitala miljöer det nu är fråga om. Exempelvis går det inte att säga att en person innehar ett chattmeddelande från en annan person bara för att han eller hon har tillgång till det. Vidare anser utredningen att det relevanta i sammanhanget inte är om personen använder informationssystemet just när genomsökningen görs, utan snarare att han eller hon har använt det. Slutligen anser utredningen att det är ett för högt ställt krav att veta att den misstänkte har använt informationssystemet, utan att det bör vara tillräckligt att han eller hon kan antas ha gjort det. Detta stämmer överens med de krav på användning som ställs för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (se 27 kap. 20 § rättegångsbalken). Regeringen instämmer i utredningens analys och att kravet på att informationssystemet kan antas ha använts av den skäligen misstänkte för brottet är en väl avvägd koppling mellan personen i fråga och informationssystemet. Regeringens uppfattning är därför, i likhet med utredningens, att det bör krävas att genomsökning på distans endast får avse ett avläsningsbart informationssystem som kan antas ha använts av den som är skäligen misstänkt för brottet. Det innebär till exempel att en genomsökning av ett användarkonto, en chattapplikation eller ett bokföringsprogram som används av eller har använts av den som skäligen kan miss-

tänkas för brottet kan göras efter ett beslag av en kommunikationsutrustning från den skäligen misstänkte men att utrustningen inte bör kunna användas för att genomsöka någon annans användarkonto. Om det finns flera skäligen misstänkta behöver det finnas en koppling mellan var och en av dessa och de avläsningsbara informationssystem det är fråga om.

Vid användning av tvångsmedel som riktas mot någon annan än den som är misstänkt för brott ställs det regelmässigt högre krav än om det är fråga om en misstänkt (se till exempel 28 kap. 1 § andra stycket om husrannsakan och 28 kap. 11 § andra stycket om kroppsvisitation). Utredningen föreslår en liknande reglering när det gäller genomsökning på distans. Om genomsökningen avser ett avläsningsbart informationssystem, till exempel ett användarkonto till en lagringstjänst som den skäligen misstänkte inte kan antas ha använt, bör det därför enligt utredningen krävas synnerlig anledning att anta att man ska hitta de eftersökta handlingarna. Regeringen instämmer i utredningens förslag att kravet för genomsökning på distans, framför allt av rättssäkerhetsskäl för den enskilde, bör ställas högre om det riktas mot en person som inte är skäligen misstänkt. Det krav om synnerlig anledning som utredningen föreslår är väl avvägt och anses i regel innebära att det ska föreligga en faktisk omständighet som påtagligt visar att man med fog kan förvänta sig att anträffa föremålet eller vinna annan utredning om brottet, (se betänkandet Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen, SOU 1995:47 s. 329 f). Ett sådant exempel kan vara för handen om det vid genomsökning av en misstänkts mobiltelefon påträffas en uppgift om att någon har upprättat en brottsplan och förvarar den i ett avläsningsbart informationssystem som bara han eller hon har tillgång till.

Med vilken elektronisk kommunikationsutrustning ska genomsökning på distans få verkställas?

Utredningen föreslår att genomsökning på distans får utföras endast genom inloggning eller motsvarande förfarande. Med detta avses att det endast bör få vara tillåtet att skaffa sig åtkomst till det avläsningsbara informationssystemet på samma sätt som för en vanlig användare, det vill säga genom att logga in med användarnamn och lösenord, klicka på en applikation eller på liknande sätt öppna den fil, det program eller den applikation det är fråga om. Även åtgärder som innebär flerstegsautentisering, det vill säga två eller flera sätt att identifiera en användare bör vara tillåtet. Det bör dock därmed inte vara tillåtet att vidta några mer avancerade åtgärder med det avläsningsbara informationssystemet eller den elektroniska kommunikationsutrustning som används för genomsökningen, till exempel installera program, bryta systemskydd eller utnyttja tekniska sårbarheter.

Enligt utredningen aktualiseras möjligheten att komma åt extern lagrad information i två delvis skilda situationer. Den ena situationen är att det vid en genomsökning av en elektronisk kommunikationsutrustning som de brottsbekämpande myndigheterna har tillgång till, såsom en dator, upptäcks att det finns information lagrad externt. Informationen är alltså lagrad utanför den utrustning som har tagits i beslag och finns till exempel i en molntjänst eller en server. I ett sådant fall skulle genomsökningen kunna utföras med hjälp av den beslagtagna datorn genom att öppna ett

program eller en applikation eller använda sparade lösenord till en internettjänst. Inloggning till en viss tjänst kan antingen kräva att en användare uppger användarnamn och lösenord eller att tjänsten kan öppnas genom att klicka på en ikon eller applikation. Med motsvarande förfarande avses övriga tillvägagångssätt för att på samma sätt som en användare skaffa sig tillgång till programmet, till exempel genom att öppna en viss internetsida där användarnamn och lösenord finns sparade på den elektroniska kommunikationsenhet som används och ger omedelbar tillgång till ett användarkonto på sidan.

Den andra situationen är att myndigheterna använder sin egen utrustning för att via ett elektroniskt kommunikationsnät bereda sig tillgång till information som lagras externt utan att de har tillgång till den kommunikationsutrustning som den misstänkte använder för att få tillgång till de handlingar som ska eftersökas. Enligt utredningen skulle en sådan undersökning kunna bestå i att logga in på någons användarkonto på ett socialt medium, men med utrustning som myndigheterna tillhandahåller. Detta skulle många gånger behöva ske utan föregående underrättelse, utan att den drabbade får närvara och inte kräva att ett visst föremål faktiskt tagits om hand.

Att ett tvångsmedel används utan att den som drabbas av det är närvarande eller på annat sätt känner till att tvångsmedlet används mot honom eller henne tangerar gränsen för vad som är kännetecknande för de hemliga tvångsmedlen. Det medför en ökad risk för oberättigade intrång. Med detta menas till exempel att en åtgärd utförs trots att det saknas formella förutsättningar för den eller att åtgärden omfattar en större mängd uppgifter än vad beslutet avser. Enligt *Sveriges advokatsamfund, Integritetsskyddsmyndigheten* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* är sådana risker särskilt framträdande när det gäller just undersökningar via kommunikationsnät. Hemliga tvångsmedel är dessutom säregna eftersom den som utsätts för dem inte har några praktiska möjligheter att överklaga beslutet eller bevaka åtgärden. Beslut om hemliga tvångsmedel ska normalt fattas av rätten och omgärdas av ett regelverk med särskilda rättssäkerhetsmekanismer, bland annat i form av ett system med tillsyn och offentliga ombud som bevakar enskildas integritetsintressen i ärendet.

Det framgår av utredningen att de brottsbekämpande myndigheterna har ett stort behov av att kunna söka efter lagrad information utan att ha tillgång till beslagtagen kommunikationsutrustning eller sådan utrustning som har påträffats vid en husrannsakan eller kroppsvisitation. En genomsökning som utförs genom myndigheternas egen kommunikationsutrustning är i vissa fall den enda möjliga vägen för att få tillgång till handlingar som kan antas ha betydelse för utredning om brott när hemliga tvångsmedel inte går att tillgripa. Det finns situationer då det inte är möjligt att beslagta egendom eller genomföra en husrannsakan trots att det skulle vara nödvändigt. Exempelvis om ett tillslag behöver göras i ett område med stor kriminell närvaro där företrädare för brottsbekämpande myndigheter omedelbart känns igen om de visar sig på plats, även om de skulle använda civila kläder och fordon. Om husrannsakan ska göras i en lokal som aldrig står tom utan tvärtom är bevakad kan det vara omöjligt att någonsin genomföra husrannsakan. Åtgärden skulle innebära säkerhetsrisker för myndighetens personal eller skada utredningen eftersom ingripandet kan leda till att de misstänkta flyr eller undanröjer bevisning.

Som utredningen konstaterar kan det dessutom i vissa fall vara till fördel för den som drabbas av åtgärden om den kan vidtas utan att någon husrannsakan i traditionell mening utförs. En genomsökning på distans som inte kräver intrång i en bostad eller lokal är mindre ingripande och störande för den vars egendom ska genomsökas. Dessutom är den mer tids- och kostnadseffektiv för myndigheterna. En genomsökning som vidtas utan att den drabbade är närvarande eller myndigheterna behöver bereda sig tillträde till en lokal eller bostad kan därför i vissa fall vara att föredra ur proportionalitetshänsyn. Liksom utredningen anser därför regeringen att det, om regler om genomsökning på distans ska införas, inte bör göras någon skillnad på om man vid åtgärden använder myndighetens egen utrustning eller utrustning som tagits i beslag eller påträffats vid husrannsakan.

Den misstänktes samtycke

Utredningen föreslår att när genomsökning på distans utförs i ett informationssystem som den misstänkte kan antas ha använt får det inte åberopas att den misstänkte har gett sitt samtycke, om inte han eller hon själv har begärt att undersökningen ska ske.

Utredningens förslag grundar sig på reglerna i 28 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken. För husrannsakan hos den misstänkte får, enligt den bestämmelsen, inte i något fall åberopas hans eller hennes samtycke, om inte den misstänkte själv har begärt att åtgärden ska vidtas. Den misstänkte kan däremot själv begära att husrannsakan ska ske genom att framföra detta till en befattningshavare som har befogenhet att besluta om husrannsakan. Reglerna finns till bland annat för att den misstänkte inte ska känna sig tvungen att acceptera att en husrannsakan utförs hos honom eller henne, om myndigheterna ställer den frågan. Om den misstänkte inte samtycker till åtgärden skulle det kunna ses som en ofördelaktig omständighet för honom eller henne och väcka misstro hos myndigheterna, även om den misstänkte har goda skäl för att vägra (se NJA II 1933 s. 115).

När det gäller genomsökning på distans kan det på samma sätt förekomma att brottsbekämpande myndigheter tillfrågar den misstänkte om han eller hon samtycker till genomsökningen. Samtycket bör, precis som i fallet med husrannsakan, inte få åberopas mot den misstänkte om han eller hon inte själv begär att genomsökningen ska utföras.

I denna del finns det anledning att beröra Europarådets konvention om it-relaterad brottslighet (ETS 185), kallad Budapestkonventionen, och tilläggsprotokollet till konventionen. Sverige är sedan den 1 augusti 2021 part till konventionen, som utarbetats bland annat för att tillgodose behovet av en samordnad och effektiv kamp över gränserna mot it-relaterad brottslighet (se propositionen Sveriges tillträde till Europarådets konvention om it-relaterad brottslighet, prop. 2020/21:72 s. 19). Ett av konventionens syften är att lägga grunden för ett snabbt och effektivt internationellt samarbete vid bekämpningen av it-relaterade brott. Bland annat föreskriver konventionen därför att en fördragsslutande stat, utan tillstånd av en annan sådan stat, får bereda sig åtkomst till lagrade datorbehandlingsbara uppgifter i vissa fall. Detta kan ses som en överenskommelse mellan staterna att utan underrättelse eller tillstånd ta del av datorbehandlingsbara uppgifter som tekniskt sett finns på det egna territoriet, bland annat om den stat som söker uppgifterna får ett lagligt och frivilligt sam-

tycke av den person som har laglig rätt att röja uppgifterna (se artikel 32 b i Budapestkonventionen). Inför anslutningen till konventionen bedömde regeringen att artikeln inte krävde några lagstiftningsåtgärder (se prop. 2020/21:72 s. 63).

Konventionens bestämmelser i samspel med förslaget om att 28 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken ska gälla även vid genomsökning på distans innebär att ett de formella förutsättningarna för inhämtande av den misstänktes samtycke är desamma vid genomsökning på distans som vid husrannsakan. Därmed kan den misstänktes samtycke inte åberopas för att besluta om åtgärden. Den föreslagna regleringen utgör dock inte hinder mot att ett eventuellt samtycke hämtas in och läggs till grund för jurisdiktion vid verkställighet av genomsökning på distans enligt artikel 32 b i Budapestkonventionen, om uppgifterna som eftersöks finns i en annan fördragsslutande stat. Inte heller bedömer regeringen att ett samtycke som grundar jurisdiktion enligt Budapestkonventionen är oförenligt med reglerna som förbjuder att samtycke läggs till grund för åtgärden genomsökning på distans. Regeringen bedömer därmed inte att förslaget i någon del står i strid med Sveriges åtaganden enligt Budapestkonventionen och att det inte finns behov av ytterligare lagstiftningsåtgärder för att Sverige ska uppfylla nämnda åtaganden.

En proportionalitetsbedömning ska göras i varje enskilt fall

Vid all tvångsmedelsanvändning gäller legalitetsprincipen, ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen som allmänna principer. Legalitetsprincipen innebär att en åtgärd måste ha stöd i lag. Ändamålsprincipen innebär att en myndighets befogenhet ska vara bunden till det ändamål för vilket tvångsmedlet har beslutats. Behovsprincipen innebär att en myndighet får använda ett tvångsmedel endast när det finns ett påtagligt behov av detta och en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Slutligen innebär proportionalitetsprincipen att en tvångsåtgärd i fråga om art, styrka, räckvidd och varaktighet ska stå i rimlig proportion till vad som står att vinna med åtgärden (Gunnel Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?, 4 uppl. 2018 s. 20–28). Även om proportionalitetsprincipen alltså redan gäller vid all tvångsmedelsanvändning utan att återges i lagtext är det vanligt att principen lagfästs (se till exempel 27 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken). Med hänsyn till att genomsökning på distans innebär ett ökat integritetsintrång för den enskilde i förhållande till dagens regler om beslag om husrannsakan, vilket framhålls av bland annat *JO*, finns det starka skäl som talar för att principen bör tydliggöras när det gäller genomsökning på distans. Vid proportionalitetsavvägningen är det särskilt viktigt att noggrant pröva samtliga omständigheter och väga dem som talar för mot dem som talar mot att tillåta genomsökning på distans i det enskilda fallet. Prövningen kan leda till att en åtgärd inte tillåts trots att de krav som lagen i övrigt uppställer är uppfyllda.

Exekutiv jurisdiktion

Den traditionella utgångspunkten i folkrätten är att det råder ett förbud för stater att vidta verkställighetsåtgärder inom andra staters territorier, till exempel att använda hemliga tvångsmedel där. Staters befogenhet att ut-

öva åtgärder inom sitt territorium utgår från den s.k. territorialitetsprincipen. Principen uppfattas dock inte på samma sätt av alla stater i förhållande till vissa åtgärder.

Genomsökning på distans kan i vissa fall medföra att brottsbekämpande myndigheter påträffar handlingar som finns lagrade i utlandet eller på okänd plats. När det gäller inhämtande av elektroniska uppgifter är det inte sällan okänt var de finns lagrade fysiskt. Platsen kan ändras på bråkdelen av en sekund, och dessutom kan en och samma fil vara uppdelad och lagrad i olika länder. Utredningen anser, vilket *Svea hovrätt* och *Ekobrottsmyndigheten* instämmer i, att det därför finns anledning att ifrågasätta om just lagringsplatsen är den mest relevanta grunden för jurisdiktion när det gäller molnlagrad information och framhåller att det många gånger är slumpen som avgör var informationen lagras, liksom att användaren sällan har något inflytande över saken. Utredningen landar dock i slutsatsen att detta inte bör bli en fråga för lagstiftning utan något som får överlämnas till rättspraxis. Flera remissinstanser invänder dock mot utredningens bedömning och anser att frågan bör bli föremål för lagstiftning, däribland *Hovrätten för Västra Sverige, Göteborgs tingsrätt, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten* och *Skatteverket*.

För en effektiv brottsbekämpning är det angeläget att reglerna om tillgång till elektronisk bevisning också kan tillämpas i praktiken, även när informationen finns utanför Sverige eller när det är okänt var den finns. Underlaget i det här lagstiftningsärendet ger dock inte möjlighet att närmare överväga frågan, men regeringen har nyligen tillsatt en utredning om datalagring vid brottsbekämpning som ska titta på bland annat frågan om exekutiv jurisdiktion, med utgångspunkt bland annat i de uttalanden som görs av Beslagsutredningen (dir. 2021:58). En del av utredningens uppdrag är att ta ställning till om det bör införas en särskild lagreglering för territorialitetsprincipen vid exekutiv jurisdiktion som också tar hänsyn till andra anknytningsfaktorer än var data lagras.

Skillnader mellan genomsökning på distans och hemlig dataavläsning

En förutsättning för att införa bestämmelser om genomsökning på distans är att tvångsmedlet är proportionerligt i förhållande till behov, effektivitet och integritet. Utredningens sammantagna slutsats är att genomsökning på distans uppfyller detta krav.

I de föregående avsnitten konstaterar regeringen att det finns ett stort behov av att få tillgång till fler uppgifter än vad som i dag är möjligt inom ramen för de befintliga tvångsmedlen beslag, husrannsakan och kroppsvisitation. Regeringen konstaterar också att det nya tvångsmedel som föreslås, genomsökning på distans, är förenat med vissa ökade integritetsrisker.

Flera remissinstanser efterfrågar en tydligare gränsdragning mellan genomsökning på distans och hemliga tvångsmedel och då framför allt hemlig dataavläsning. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Integritetsskyddsmyndigheten* och *Stockholms tingsrätt*, anser att förslaget om genomsökning på distans innebär att gränsen mot hemliga tvångsmedel suddas ut eller riskerar att kunna kringgås. *Svenska Journalistförbundet* och *TU–Medier i Sverige* avstyrker förslaget av denna anledning.

Genomsökning på distans och hemlig dataavläsning är två olika metoder att få del av viktig elektronisk bevisning. Tvångsmedlen skiljer sig åt i flera avseenden, bland annat gällande den enskildes rätt att få kännedom om åtgärden och metoder för att samla in de aktuella uppgifterna.

Hemlig dataavläsning förutsätts ske i hemlighet. En underrättelse ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutades (se 28 § andra stycket lagen om hemlig dataavläsning och 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken). Som *Lagrådet* påpekar följer det av 27 kap. 31 § fjärde stycket och 33 § rättegångsbalken samt 28 § lagen om hemlig dataavläsning att en underrättelse om hemlig dataavläsning får skjutas upp i vissa fall där sekretess gäller, till exempel förundersökningssekretess. Underrättelsen ska då ges först när sekretess inte längre gäller och behöver inte alls lämnas om sekretessen har hindrat underrättelse under ett år från det att förundersökningen avslutades, vilket inskränker den enskildes rätt till underrättelse. Genomsökning på distans förutsätter däremot att den enskilde ska underrättas om åtgärden så snart det kan ske utan men för utredningen, utan någon möjlighet till ytterligare senareläggande av underrättelsen (se avsnitt 6.8). Den enskilde ska dessutom i vissa fall ha rätt att närvara när genomsökning på distans utförs (se avsnitt 6.6), vilket det inte finns någon motsvarighet till enligt reglerna om hemlig dataavläsning. Det föreslagna regelverket om genomsökning på distans ger den enskilde den insyn i utredningen som redan gäller för beslag och husrannsakan, vilket har ansetts godtagbart. Att genomsökning på distans i vissa fall sker i den enskildes utevaro, till exempel när genomsökningen görs med myndighetens egen utrustning, avviker inte heller från reglerna om beslag eller husrannsakan, som inte heller de förutsätter den enskildes närvaro i alla situationer (jfr 27 kap. 1 § och 28 kap. 1 § rättegångsbalken).

En annan fråga är om genomsökning på distans och hemlig dataavläsning skiljer sig åt gällande vilka handlingar brottsbekämpande myndigheter kan få tillgång till. Hemlig dataavläsning kan verkställas i ett avläsningsbart informationssystem under lång tid och ge tillgång till löpande information om en misstänkts kommunikation med andra personer, en misstänkts rörelsemönster och annan information som gör att den misstänkte kan följas i realtid. Genomsökning på distans kommer att ge tillgång till fler handlingar än vad som är möjligt med dagens regler om beslag och husrannsakan. Det är dock inte fråga om löpande övervakning, utan genomsökningen ska tvärtom ge en ögonblicksbild av det material som finns lagrat i ett avläsningsbart informationssystem. Genomsökningen får inte utföras i syfte att ta del av inkommande handlingar, även om det bör vara tillåtet att ta del av handlingar som lagras i det avläsningsbara informationssystemet under den tid som genomsökningen pågår. Detta kan likställas med att det anses tillåtet att under en pågående husrannsakan i en bostad även gå igenom ett paket eller brev som ankommer till bostaden, om det omfattas av husrannsakansbeslutet. Det är således inte fråga om någon ny princip vid tvångsmedelsanvändning.

Även de metoder som får användas för att samla in bevisning vid respektive tvångsmedel skiljer sig åt. Enligt 22 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning är det tillåtet att använda de tekniska hjälpmedel som behövs för avläsningen och upptagningen och, om det är nödvändigt, får systemskydd brytas eller kringgås och tekniska sårbarheter utnyttjas. För genom-

sökning på distans finns det inga sådana möjligheter. Tvärtom får tillgång till det avläsningsbara informationssystem som ska genomsökas endast skaffas genom sådan autentisering som tillhandahålls av systemet och kan nyttjas för att användaren ska få tillgång till det, vilket utesluter åtgärder som syftar till att manipulera informationssystemet eller installera skadlig programvara.

Sammantaget anser regeringen att det finns betydande skillnader mellan regelverket för hemlig dataavläsning och det föreslagna regelverket för genomsökning på distans. Skillnaderna är tydliga när det gäller vilka handlingar de brottsbekämpande myndigheterna kan få tillgång till och hur den tillgången får skapas. Dessutom får den enskilde vid genomsökning på distans samma skydd och insyn i processen som vid beslag och husrannsakan. Med dessa avgränsningar anser regeringen, till skillnad från bland annat *Stockholms tingsrätt* och *Svenska Journalistförbundet,* att det finns en klar skiljelinje mellan vad som utgör hemlig dataavläsning och vad som utgör genomsökning på distans.

6.4 Beslagsförbudet vid genomsökning på distans

Regeringens förslag: Genomsökning på distans får inte avse handlingar med uppgifter som omfattas av rättegångsbalkens beslagsförbud.

Om det vid en genomsökning påträffas handlingar som innehåller uppgifter som omfattas av beslagsförbudet ska genomsökningen omedelbart avbrytas i den del den avser sådana uppgifter.

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår inte någon särskild bestämmelse om att genomsökningen omedelbart ska avbrytas om det påträffas handlingar som innehåller uppgifter som omfattas av rättegångsbalkens beslagsförbud.

Remissinstanserna yttrar sig inte särskilt i denna del.

Skälen för regeringens förslag: När det gäller möjligheterna att ta föremål i beslag är de begränsade av bestämmelserna om beslagsförbud (27 kap. 2 § rättegångsbalken). Beslagsförbudet innebär bland annat att en skriftlig handling inte får tas i beslag om den kan antas innehålla uppgifter som en befattningshavare eller någon annan som avses i 36 kap. 5 § rättegångsbalken inte får höras som vittne om. För att bestämmelserna om beslagsförbud ska få fullt genomslag anser utredningen att det även vid genomsökning på distans bör vara förbjudet att ta del av sådana uppgifter som är skyddade enligt beslagsförbudet. I annat fall skulle genomsökning på distans kunna användas som ett sätt att kringgå beslagsförbudet. Skyddet för uppgifterna bör vara detsamma oavsett om de kommer fram vid genomsökning på distans, husrannsakan, beslag eller något annat tvångsmedel. Det bör därför införas en bestämmelse som uttrycker att genomsökning på distans inte får avse handlingar med uppgifter som enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hindrar beslag.

Vid genomsökning på distans kan det förekomma att brottsbekämpande myndigheter får del av handlingar med uppgifter som omfattas av rättegångsbalkens beslagsförbud, trots att genomsökningen inte får omfatta sådana uppgifter. En genomsökning kan, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, komma att omfatta relativt många handlingar. Det bör

knappast vara möjligt att med säkerhet veta om det kommer att komma fram uppgifter som kan omfattas av beslagsförbudet förrän handlingarna, såsom dokument eller meddelandehistorik, har öppnats eller granskats. Vid genomsökningen kan det till exempel upptäckas ett lagrat brev till en advokat eller läkare, vilket inte får tas i beslag. Regeringen anser att skyddet bör vara detsamma vid genomsökning på distans som om det hade varit vid ett beslag där uppgifterna framkommer och att det därför behövs en bestämmelse som reglerar hur genomsökningen får bedrivas under pågående verkställighet. Utredningen lämnar inget sådant förslag. Regeringen anser att det, med hänsyn till den enskildes integritet, behövs en bestämmelse som innebär att verkställigheten, i de fall det vid genomsökningen påträffas handlingar med uppgifter som omfattas av beslagsförbudet, bör avbrytas. Eftersom genomsökningen kan komma att omfatta en stor mängd uppgifter är det dock inte rimligt att skyldigheten att avbryta verkställigheten bör omfatta samtliga handlingar som genomsökningen avser. Det är ett tillräckligt skydd för den enskilde och försäkrar att uppgifterna inte kommer till myndigheternas kännedom om verkställigheten avbryts i den del uppgifterna omfattas av förbudet. Det innebär konkret att till exempel en fil som innehåller skyddade uppgifter omedelbart måste stängas ned och inte får öppnas igen. Det behövs också ett skydd för det fall de skyddade uppgifterna har hunnit kopieras, för att motverka att myndigheterna får del av handlingen eller att den annars riskerar att spridas vidare (se förslaget i avsnitt 7.9)

Bestämmelsen bör gälla under pågående verkställighet och det är den verkställande myndigheten som har att kontrollera att den följs.

6.5 Vem får besluta om genomsökning på distans?

Regeringens förslag: Ett beslut om genomsökning på distans får meddelas av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. En genomsökning som kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som åtgärden görs hos bör inte äga rum utan rättens beslut, om det inte är fara i dröjsmål.

Rätten får ta upp frågan om genomsökning på distans på begäran av undersökningsledaren eller åklagaren. Efter åtalet får rätten även på yrkande av målsäganden eller självmant ta upp en sådan fråga.

En polisman får utföra genomsökning på distans utan ett beslut av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten, om det är fara i dröjsmål. Detta gäller dock inte om genomsökningen kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som åtgärden görs hos.

Regeringens bedömning: Det bör inte införas någon möjlighet att i efterhand begära domstolsprövning av ett beslut om genomsökning på distans.

Utredningens förslag och bedömning stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att undersökningsledaren endast ska få besluta om genomsökning på distans när det är fara i dröjsmål.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna yttrar sig inte i denna del. *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* anser, till skillnad från utredningen, att en undersökningsledare bör vara behörig att be-

sluta om genomsökning på distans även när det inte är fara i dröjsmål. Myndigheterna redogör för att sökandet efter elektroniska bevis är ett naturligt arbetssätt även i de ärenden som leds av polisen och att integritetsintrånget många gånger är mindre vid genomsökning på distans än vid husrannsakan i en bostad.

Integritetsskyddsmyndigheten anser att det är positivt att det krävs ett särskilt beslut om genomsökning på distans för att höja rättssäkerheten.

Enligt *Polisförbundet* måste det förtydligas vad som menas med att ett beslut vid fara i dröjsmål inte får avse en sådan genomsökning som kan antas medföra synnerlig olägenhet för den som åtgärden görs hos. Dessa rekvisit är enligt förbundet svåröverblickbara vid själva beslutsfattandet.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Genomsökning på distans vilar på samma grunder som husrannsakan och beslag och fyller samma syfte, nämligen att få del av uppgifter som har betydelse för brottsutredningen. Genomsökning på distans är dock ett eget tvångsmedel och behöver därför en egen beslutsordning. Ett beslut om husrannsakan eller beslag behöver nämligen inte nödvändigtvis betyda att det finns förutsättningar för genomsökning på distans eller att åtgärden överhuvudtaget behövs. Det är viktigt att beslutet vilar på övervägda grunder och inte görs slentrianmässigt. I likhet med utredningen anser därför regeringen att genomsökning på distans bör kräva ett särskilt beslut, vilket också *Integritetsskyddsmyndigheten* instämmer i.

När det gäller vilka som bör få fatta ett beslut om genomsökning på distans instämmer regeringen inledningsvis med utredningen att rätten eller en åklagare ska ges den befogenheten. Att åklagare har den möjligheten är nödvändigt, inte minst för att beslutet ska kunna fattas med tillräcklig skyndsamhet. Detta överensstämmer dessutom med regelverket för beslut om husrannsakan, som kan meddelas av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. Genomsökning på distans vilar på detta bakomliggande regelverk och det är därför lämpligt att befogenheten att fatta beslut utformas på samma sätt (28 kap. 4 § rättegångsbalken).

Utredningen anser dock att kretsen behöriga att fatta beslut bör begränsas i förhållande till vad som normalt gäller för en husrannsakan och anser därför att en undersökningsledare, i de fall undersökningsledaren inte är åklagare utan polisman eller tjänsteman vid någon annan myndighet, inte ska vara behörig att besluta i andra fall än när det är fara i dröjsmål. Som skäl för det anför utredningen bland annat att åtgärden relativt ofta kommer att utföras i den berördes utevaro. *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* invänder mot detta och menar att det saknas skäl att skilja på en genomsökning på distans och en husrannsakan i det avseendet och att det är en förutsättning för ett modernt arbetssätt att undersökningsledaren tillåts fatta beslut om genomsökning på distans. Detta gäller redan för husrannsakan. Regeringen instämmer i dessa synpunkter och anser att kretsen av behöriga beslutsfattare bör utformas i linje med vad som redan gäller för beslag och husrannsakan. Där får undersökningsledaren fatta beslut om att åtgärden ska vidtas, även om den som drabbas inte är närvarande. Det är rimligt att regelverket om genomsökning på distans utformas på samma sätt, eftersom genomsökningen ofta kan förväntas äga rum i samband med husrannsakan. Inte heller i övrigt finns det några bärande argument mot att låta en undersökningsledare fatta beslut om genomsökning på distans i samtliga fall. Det är en ordning som

dessutom kan antas medföra påtagliga effektivitetsvinster i utredningsarbetet, jämfört med utredningens förslag. Regeringen anser alltså att det finns skäl att tillåta att även en undersökningsledare som inte är åklagare som huvudregel ska få besluta om genomsökning på distans.

Situationen är dock en annan när genomsökningen kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som åtgärden görs hos. I dessa fall bör endast rätten kunna fatta beslutet, framför allt för att säkerställa att åtgärden är proportionerlig. *Polisförbundet* efterfrågar här ett förtydligande av vilka situationer som kräver rättens tillstånd. Utredningen exemplifierar att en genomsökning kan antas bli av stor omfattning om den görs hos till exempel en advokatbyrå eller ett medieföretag, då risken är överhängande att det finns information som omfattas av tystnadsplikt. Samma sak gäller om det rör sig om stora mängder information eller information som bedöms vara särskilt integritetskänslig. Genomsökningen bör även generellt sett kunna antas bli av stor omfattning vid större beslag av datorer, mobiltelefoner och annan elektronik när det rör sig om större ärenden såsom omfattande narkotikaärenden, samhällsfarliga brott eller organiserad brottslighet. Vidare borde det medföra synnerlig olägenhet för den drabbade om de handlingar som eftersöks rör hans eller hennes hälsotillstånd. Det bedöms dock inte vara lämpligt att på ett uttömmande sätt redogöra för vilka situationer som kräver rättens tillstånd, utan en bedömning får alltid göras i det enskilda fallet.

Utredningen anser att även en polisman bör få utföra genomsökning på distans utan beslut av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten, om det är fara i dröjsmål. Detta är nödvändigt exempelvis när det finns anledning att befara att informationen kommer att raderas eller ändras om man inte agerar skyndsamt och det inte går att komma i kontakt med åklagaren eller undersökningsledaren i tid. Regeringen har ingen annan uppfattning och konstaterar att detta överensstämmer med det bakomliggande regelverket för husrannsakan där en polisman äger sådan befogenhet (jfr 28 kap. 5 § rättegångsbalken). Möjligheten bör dock av rättssäkerhetsskäl inte finnas i fall där det normalt är rätten som bör fatta beslutet, det vill säga när det handlar om en sådan genomsökning som kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som åtgärden görs hos. Dessutom måste polismannen förhålla sig till reglerna om granskning av handlingar (27 kap. 12 och 24 §§ samt 28 kap. 8 § rättegångsbalken), vilket kan komma att kräva ett särskilt tillstånd från undersökningsledaren.

Vidare anser regeringen, i likhet med utredningen, att rätten ska ha behörighet att ta upp frågor om genomsökning på distans. En sådan möjlighet finns gällande husrannsakan enligt 28 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken. Där kan rätten ta upp en fråga om husrannsakan på begäran av undersökningsledaren eller åklagaren och även självmant eller på begäran av målsäganden efter åtalet. Det är lämpligt att reglerna om genomsökning på distans utformas på samma sätt gällande rättens befogenhet. När det gäller möjligheten att överklaga är bestämmelserna i 49 kap. 5 § 6 och 6 § rättegångsbalken automatiskt tillämpliga, vilket innebär att rättens beslut kan överklagas särskilt och utan missnöjesanmälan.

Slutligen bedömer regeringen, liksom utredningen, att det inte bör införas någon rätt till domstolsprövning efter att en genomsökning på distans har utförts. Precis som vid husrannsakan, där inte heller någon sådan rätt finns, kan genomsökningen komma att pågå under relativt kort tid och en

domstolsprövning skulle inte kunna äga rum förrän åtgärden har avslutats och handlingar eventuellt kopierats. Domstolsprövningen skulle dessutom i detta fall sakna praktisk betydelse. Det ska dock anmärkas att det föreslås en möjlighet att i efterhand begära rättens prövning av en kopia som gjorts för att säkra den lagrade informationen (se avsnitt 7.10).

6.6 Rätt att närvara vid genomsökning på distans

Regeringens förslag: Om en genomsökning på distans utförs i samband med husrannsakan ska rättegångsbalkens regler om närvaro vid husrannsakan tillämpas.

Även i annat fall ska den som antas ha använt det avläsningsbara informationssystem som genomsökningen avser närvara, om det kan antas att det i systemet finns uppgifter som omfattas av rättegångsbalkens beslagsförbud. Detta ska dock inte gälla om det finns särskilda skäl mot närvaro.

Den som får närvara ska ha rätt att ha ett biträde närvarande vid genomsökningen, om det kan ske utan men för utredningen. Biträdet ska uppfylla de krav som ställs på en försvarare.

Om den som får närvara är under femton år bör den som har vårdnaden om honom eller henne också närvara, om det kan ske utan men för utredningen.

Undersökningsledaren ska få besluta att den som har varit närvarande vid genomsökningen inte får uppenbara det som förekommit vid genomsökningen, så kallat yppandeförbud. Meddelarfrihet ska inte gälla i fråga om uppgifter som omfattas av förbudet.

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Enligt gällande regler om husrannsakan finns inget krav på att den som husrannsakan vidtas hos ska närvara. Det finns dock inte heller något hinder mot att så sker. Om den som husrannsakan görs hos inte är närvarande ska övriga i hushållet få möjlighet att närvara eller tillkalla vittne. Om ingen av dessa har närvarat ska den drabbade underrättas om husrannsakan så snart det kan ske utan men för utredningen (28 kap. 7 § rättegångsbalken).

Även vid genomsökning på distans behövs det regler om vem som får lov att närvara när åtgärden vidtas. Om genomsökningen görs i samband med en husrannsakan anser utredningen att det är naturligt att rättegångsbalkens regler ska gälla även i dessa fall. Regeringen instämmer i utredningens uppfattning.

Situationen är något annorlunda när genomsökningen inte görs vid husrannsakan eftersom den enskilde som huvudregel inte är närvarande, till exempel när egendomen har tagits i beslag och ska sökas igenom eller när genomsökningen görs med myndighetens egen utrustning. Utredningen föreslår att det i dessa fall bör finnas en rätt till närvaro när genomsökningen avser ett avläsningsbart informationssystem som kan antas innehålla vissa skyddade uppgifter som omfattas av rättegångsbalkens beslagsförbud. Det innebär att närvarorätten förutsätter att det kan antas att informationssystemet innefattar en fil, inspelning eller någon annan lik-

nande handling som kan antas innehålla uppgifter som en befattningshavare eller någon annan som avses i 36 kap. 5 § rättegångsbalken inte får höras som vittne om. I fysiska miljöer krävs det för beslags- och kopieringsförbud att personen som omfattas av frågeförbud avseende den skyddade uppgiften, eller den som tystnadsplikten gäller till förmån för, innehar handlingen. I likhet med utredningen anser regeringen att det kravet inte kan ställas på handlingar i digital miljö eftersom handlingen inte kan sägas innehas av någon som har den lagrad i en kommunikationstjänst eller på en extern server. Tvärtom bör kopplingen mellan den enskilde och de skyddade handlingarna vara att den enskilde ska antas ha använt informationssystemet och således även de skyddade handlingarna. Det stämmer överens med regeringens förslag om förutsättningarna för att genomsökning på distans ska får utföras (se avsnitt 6.3).

I enlighet med utredningens förslag bör även i övrigt samma sak gälla som vid en genomsökning av en elektronisk kommunikationsutrustning (se avsnitt 6.2). Det innebär att den som har närvarorätt bör tillåtas att ha ett biträde närvarande, om det kan ske utan men för utredningen. När den som närvarar är under femton år bör vidare den som har vårdnaden om honom eller henne vara närvarande vid undersökningen, om det kan ske utan men för utredningen. Dessutom bör undersökningsledaren kunna besluta om yppandeförbud. Meddelarfriheten bör i enlighet med det inte gälla för dessa frågor.

6.7 Tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning

Regeringens förslag: Den som närvarar vid en genomsökning på distans ska vara skyldig att på tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning som han eller hon bär med sig eller har på sig, om det kan antas att utredningen annars försvåras. Om han eller hon vägrar, får en polisman tillfälligt omhänderta utrustningen.

Om det är nödvändigt för att söka efter egendom som kan omhändertas och det är föreskrivet fängelse för brottet, ska en polisman få kroppsvisitera den som närvarar vid genomsökningen. Någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet ska få kroppsvisiteras endast om det finns synnerlig anledning att anta att utredningen annars kommer att försvåras.

Regeringens bedömning: Det behöver inte särskilt föreskrivas att egendom ska lämnas tillbaka efter att den tillfälligt omhändertagits av en polisman och inte heller att egendom som inte hämtas ut efter det att omhändertagandet har upphört får förstöras eller säljas för statens räkning.

Utredningens förslag och bedömning stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att det ska föreskrivas särskilt att egendom som tas om hand ska lämnas tillbaka så snart det inte längre finns skäl för åtgärden och senast vid den tidpunkt då undersökningen avslutas och eventuell kopiering skett. Egendom som inte hämtas ut efter det att omhändertagandet har upphört får enligt utredningens förslag förstöras eller

säljas för statens räkning under de förutsättningar som anges i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m.

Remissinstanserna: *Ekobrottsmyndigheten* och *Tullverket* är positiva till förslaget. Övriga remissinstanser yttrar sig inte särskilt.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

En polisman bör i vissa fall få omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning i samband med genomsökning på distans

Digitala handlingar som är lagrade externt i exempelvis molntjänster går i många fall att få tillgång till genom olika elektroniska kommunikationsutrustningar, och inte bara den som vanligtvis används för att till exempel logga in på tjänsten. Eftersom den som får lov att närvara vid genomsökningen i regel kan se vilka åtgärder som utförs bedömer utredningen att det finns en risk att han eller hon kan försvåra genomsökningen, till exempel genom att radera eller ändra en fil eller ett program med hjälp av en annan kommunikationsutrustning än den som omhändertagits. Han eller hon kan också förhindra åtkomst genom att ändra lösenord eller på annat sätt blockera handlingen, eller kontakta någon annan och be den personen att ändra eller ta bort handlingar.

Utredningen föreslår mot den bakgrunden att det ska vara möjligt att tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från en person som närvarar vid genomsökningen och att det i så fall ska handla om ett kortvarigt omhändertagande som inte ger rätt att genomsöka utrustningen. Ingen remissinstans invänder mot förslaget. Regeringen anser, likhet med utredningen, att ett sådant kortvarigt omhändertagande inte framstår som särskilt ingripande för den enskilde men fyller ett viktigt behov för brottsbekämpningen.

I enlighet med utredningens förslag bör det vidare krävas att åtgärden får vidtas endast om det kan antas att utredningen annars försvåras. Detta utgör en tröskel för att omhändertagandet inte ska kunna ske slentrianmässigt utan endast när det behövs med hänsyn till utförandet av åtgärden. Därmed bedöms ett omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning i samband med en genomsökning på distans utgöra en godtagbar inskränkning av enskildas fri- och rättigheter. Liksom utredningen anser regeringen att tvång i detta avseende bör få användas först om den enskilde vägrar att efterfölja en tillsägelse.

Det finns behov av regler om kroppsvisitation i samband med ett omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning

Det kan förekomma att någon som närvarar vid genomsökningen innehar en kommunikationsutrustning och behöver kroppsvisiteras, exempelvis om han eller hon döljer utrustningen i en väska eller under sina kläder. Det krävs enligt utredningen att en polisman i dessa fall ges praktiska möjligheter att omhänderta utrustning som hålls dold och inte överlämnas efter tillsägelse. Utredningen föreslår att det därför bör införas en möjlighet för en polisman att kroppsvisitera den som är skyldig att lämna ifrån sig kommunikationsutrustning. Regeringen instämmer i detta och att kroppsvisitation bör tillåtas för att söka efter egendom som kan omhändertas, men endast om det är nödvändigt. Det bör dessutom, som utredningen föreslår,

krävas att det är föreskrivet fängelse för det brott som förundersökningen avser där genomsökning på distans utförs och där kroppsvisitationen kan bli aktuell. Liksom utredningen anser regeringen att åtgärden leder till effektivitetsvinster som står i rimlig proportion till det ingrepp som åtgärden kan medföra.

I enlighet med utredningens förslag anser regeringen slutligen att det bör ställas högre krav för att kroppsvisitera någon som inte är skäligen misstänkt för brottet, närmare bestämt att det ska finnas synnerlig anledning att anta att utredningen annars kommer att försvåras. Det kravet stämmer överens med regleringen i 28 kap. 2 § rättegångsbalken om när tvångsmedel får användas mot någon som inte är misstänkt för brott.

Återlämnande och dokumentation

När egendom har omhändertagits ska den lämnas tillbaka så snart som omhändertagandet inte längre behövs för att tillgodose syftet med den. Utredningen föreslår att det ska föreskrivas särskilt att egendomen ska lämnas tillbaka så snart det inte finns skäl för åtgärden.

Det kan hända att den från vilken kommunikationsutrustning omhändertagits inte är kvar på platsen för att få tillbaka egendomen, till exempel för att han eller hon har avlägsnat sig innan det har varit praktiskt möjligt att återlämna den. I de allra flesta fall kommer den drabbade emellertid att kunna få tillbaka egendomen innan han eller hon lämnar platsen. Eftersom det är fråga om egendom som den enskilde bär på sig bör den i princip aldrig vara stor eller skrymmande. Detta talar för att det inte behövs några särskilda regler om hur man praktiskt ska hantera egendom som inte hämtas ut när omhändertagandet upphör. Vid en sammantagen bedömning anser därför regeringen, till skillnad från utredningen, att inte finns något påtagligt behov av särskilda regler om hanteringen när egendomen inte hämtas ut. Det stämmer även överens med vad som gäller i fråga om elektronisk kommunikationsutrustning som enligt 23 kap. 9 a § rättegångsbalken omhändertas från den som ska höras (se även propositionen Förstärkt rättssäkerhet och effektivitet i förundersökningsförfarandet, prop. 2015/16:68 s. 76–78).

Utredningen föreslår slutligen att det bör protokollföras om egendom har tagits om hand vid åtgärden. Detsamma gäller beträffande kroppsvisitation som utförs för att söka efter sådan egendom. Regeringen instämmer i utredningens förslag. I avsnitt 6.9 utvecklas frågan om vilka åtgärder som ska protokollföras vid en genomsökning på distans.

6.8 Underrättelse efter genomsökning på distans

Regeringens förslag: Om genomsökning på distans har verkställts utan att den som antas ha använt det avläsningsbara informationssystemet har varit närvarande, ska han eller hon underrättas om åtgärden så snart det kan ske utan men för utredningen.

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans invänder mot utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Rätten till närvaro och i annat fall till underrättelse är en grundläggande princip för de öppna tvångsmedlen och utredningens förslag överensstämmer med de regler som gäller för husrannsakan. Underrättelsen om att ett tvångsmedel har använts fyller en viktig funktion i att upprätthålla en tydlig gränsdragning mot hemliga tvångsmedel. Det är således angeläget att det införs regler om underrättelse efter att genomsökning på distans har utförts. Regeringen instämmer således i utredningens förslag om att den som drabbats av genomsökning på distans ska underrättas om åtgärden, om han eller hon inte varit närvarande när åtgärden har vidtagits.

Om genomsökningen görs vid en husrannsakan i utevaro anser regeringen, i likhet med utredningen, att samma regler för underrättelse bör gälla i fråga om när en sådan underrättelse ska ske (28 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken). Det innebär att underrättelsen bör lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen. Bedömningen av om underrättelsen är till men för utredningen ska göras med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. När frågan aktualiseras ska proportionalitetsprincipen beaktas. Beslutsfattaren måste alltså ta ställning till om det framstår som proportionerligt i förhållande till den enskildes intresse av att underrättas om åtgärden. Proportionalitetsprincipen måste också beaktas när det gäller hur länge man kan avvakta med underrättelsen. Proportionalitetsbedömningen påverkas bland annat av vilken typ av material som beslagtagits och om det finns risk att det innehåller källskyddade uppgifter. Bedömningen påverkas också av hur allvarligt det misstänkta brottet är. Om genomsökning på distans utförts i samband med husrannsakan bör underrättelsen om husrannsakan också kunna ge besked om att den har omfattat en genomsökning på distans. Det behöver således inte lämnas två olika underrättelser i ett sådant fall.

6.9 Protokoll och bevis om åtgärden

Regeringens förslag: Genomsökning på distans ska protokollföras. I protokollet ska det anges vad ändamålet med åtgärden är, vad som har förekommit när åtgärden vidtogs, när åtgärden påbörjades och när den avslutades samt om elektronisk kommunikationsutrustning tillfälligt har omhändertagits.

Den som drabbats av genomsökning på distans ska ha rätt att på begäran få ett bevis om åtgärden. Beviset ska även innehålla uppgift om det brott som misstanken avser.

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslagen. *Integritetsskyddsmyndigheten* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* är positiva till förslaget om att protokoll ska föras över genomsökningen. Nämnden anser även att det bör tydliggöras vad protokollet ska innehålla och att behovet av att utfärda ett bevis behöver analyseras eftersom befintliga regler om rätt till bevis vid tvångsmedelsanvändning syftar till att ge den drabbade möjlighet att påkalla rättens prövning eller att framföra klagomål över förfarandet. Bevis om verk-

ställda tvångsmedel fyller enligt nämnden inte funktionen att generellt ge den som utsatts för ett tvångsmedel tillgång till en särskild handling.

Skälen för regeringens förslag: Över husrannsakan ska det föras protokoll där det ska anges ändamålet med förrättningen och vad som förekommit (28 kap. 9 § rättegångsbalken). Den hos vilken husrannsakan gjorts har rätt att på begäran få bevis där det ska finnas uppgift om det brott som misstanken avser.

Regeringen anser liksom utredningen att det är viktigt att genomsökning på distans protokollförs för att det i efterhand ska gå att bilda sig en korrekt uppfattning om ändamålet med åtgärden och vad som förekommit, till exempel vilka åtgärder som har vidtagits och om handlingar kopierats. I protokollet bör det dessutom anges den tid under vilken genomsökningen gjorts, bland annat för att det ska vara möjligt att i efterhand säkerställa att åtgärden avsett handlingar som faktiskt fanns lagrade då. Om elektronisk kommunikationsutrustning tillfälligt har omhändertagits, enligt den föreslagna regleringen i avsnitt 6.7, ska även det anges.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden anser att behovet av att utfärda bevis behöver analyseras. Regeringen vill förtydliga att beviset lämnas ut på begäran och inte på myndighetens initiativ. Beviset fungerar som ett intyg och kan, på ett annat sätt än en muntlig underrättelse, fylla en funktion som stöd för den händelse att den drabbade behöver visa att åtgärden har ägt rum, till exempel för att ansöka om ersättning i anledning av skada som åtgärden orsakat. I enlighet med utredningens förslag bör det därför krävas att ett bevis om åtgärden lämnas, om den drabbade begär det. Regeringen anser inte att det finns skäl att, som Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden anför, differentiera i vilka fall ett bevis bör lämnas ut. Detta görs såvitt känt inte vid husrannsakningar och det finns inte anledning att reglera genomsökning på distans på annat sätt.

6.10 Nya grunder för husrannsakan, kroppsvisitation och beslag

Regeringens förslag: En husrannsakan eller en kroppsvisitation ska få göras för att söka efter föremål som kan användas vid genomsökning på distans. Föremål ska även få tas i beslag för att användas vid en genomsökning på distans.

Utredningens förslag stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår inte att en kroppsvisitation ska få göras för att söka efter föremål som kan användas vid genomsökning på distans.

Remissinstanserna: *Ekobrottsmyndigheten* tillstyrker förslaget. I övrigt yttrar sig ingen remissinstans särskilt i dessa delar.

Skälen för regeringens förslag: Utredningen föreslår att det ska införas en ny grund för husrannsakan och beslag för att den föreslagna regleringen om genomsökning på distans ska kunna tillämpas fullt ut.

Utöver den föreslagna regleringen om en möjlighet att göra genomsökningar på distans krävs dessutom att det är möjligt att en husrannsakan får göras för att söka efter och beslagta föremål som kan användas för att verkställa åtgärden. De föremål som avses är framför allt elektronisk kom-

munikationsutrustning, som behövs som verktyg för att utföra genomsökning på distans. Även andra föremål, såsom ett anteckningsblock med lösenord och användarnamn till olika internettjänster, kan utgöra sådana verktyg som behövs för att genomsökning på distans ska kunna verkställas.

Dagens regelverk tillåter att husrannsakan görs bland annat för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet. Beslag får göras av föremål som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara avhänt någon genom brott eller förverkat på grund av brott. Som utredningen redogör för är det dock inte tillåtet att utföra husrannsakan eller beslag för att leta efter till exempel en nyckel för att använda den vid husrannsakan i en bostad. På samma sätt är det inte utan nya grunder för beslag tillåtet att beslagta föremål, såsom en mobiltelefon, enbart för att använda det till genomsökning på distans, eftersom föremålet i sig utgör ett verktyg för att vidta ytterligare utredningsåtgärder. Om det införs nya grunder för beslag och husrannsakan kan det däremot bli möjligt att göra husrannsakan och beslag i det syftet. Regeringen instämmer i utredningens förslag att en sådan möjlighet bör därför införas. I vissa fall kan det nämligen skäligen antas att det med en viss mobiltelefon eller dator som används av en brottsmisstänkt på ett enkelt sätt går att få tillgång till externt lagrade uppgifter, även om det lagrade innehållet i själva mobiltelefonen eller datorn inte behöver gås igenom. Detta kan underlätta för brottsbekämpande myndigheter i de fall det på grund av tekniska hinder inte går att utföra genomsökning på distans med myndighetens egen utrustning, på grund av till exempel lösenordsskydd som inte går att komma runt.

Utredningen lämnar inte något förslag om att en ny grund för kroppsvisitation ska vara att söka efter föremål som kan användas vid en genomsökning på distans, trots att sådana förslag lämnas beträffande beslag och husrannsakan. Utredningen konstaterar samtidigt att kroppsvisitation och husrannsakan ofta är en förutsättning för att kunna ta ett föremål i beslag. För att kunna leta efter föremål som kan kopieras föreslår utredningen att det ska vara tillåtet att utföra kroppsvisitation och husrannsakan. Regeringen föreslår inte att kopiering ska utgöra ett eget tvångsmedel, utan att det i stället ska fungera som en verkställighetsåtgärd för andra tvångsmedel, såsom genomsökning på distans (se avsnitt 7.2). Därför föreslår inte regeringen att det som ny grund för beslag, husrannsakan eller kroppsvisitation ska vara tillåtet att söka efter föremål eller handlingar som kan kopieras.

För att reglerna om genomsökning på distans ska korrespondera med reglerna om beslag och husrannsakan och eftersom förutsättningarna för och ändamålen med husrannsakan och kroppsvisitation är desamma anser regeringen att omotiverade skillnader mellan bestämmelserna bör undvikas. Både husrannsakan och kroppsvisitation syftar till att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken (se 28 kap. 1 och 11 §§ rättegångsbalken). På samma sätt som vid husrannsakan och beslag kan det i vissa fall vara nödvändigt att kunna söka efter föremål som behövs för att utföra genomsökning på distans,

framför allt eftersom elektronisk kommunikationsutrustning mycket ofta är bärbar och därför kan påträffas på den misstänkte i stället för hemma hos honom eller henne. Regeringen anser därför att ytterligare en grund för kroppsvisitation ska vara att söka efter föremål som kan användas vid genomsökning på distans och att detta ligger i linje med utredningens övergripande förslag.

6.11 Bestämmelserna om genomsökning på distans i och utanför rättegångsbalken

Regeringens bedömning: Det bör inte införas en reglering om att avvikande bestämmelser om genomsökning på distans i någon annan författning ska gälla före den föreslagna regleringen i rättegångsbalken.

Utredningens förslag och bedömning stämmer inte överens med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att det ska införas en reglering om att avvikande bestämmelser om kopiering i annan författning ska gälla före den föreslagna regleringen i rättegångsbalken.

Remissinstanserna yttrar sig inte särskilt i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: Utredningen föreslår att det, i likhet med vad som gäller för husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning, bör införas en reglering om att avvikande bestämmelser om genomsökning på distans i annan lag eller författning ska gälla före den nu föreslagna regleringen om genomsökning på distans i rättegångsbalken. Regeringen kan för egen del för närvarande inte se något behov av en sådan reglering. Såvitt känt finns det inte någon avvikande reglering om genomsökning på distans i gällande rätt. Som utredningen anger skulle det i och för sig framöver kunna införas regler om det som avviker från den nu föreslagna regleringen. Det bör dock i så fall bli en fråga som får övervägas inom ramen för det eventuella lagstiftningsarbetet. Förslaget i denna del bör således inte genomföras.

6.12 Behovet av reglering utanför rättegångsbalken

Regeringens förslag: En polisman ska, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, få använda våld för att genomföra genomsökning på distans, under förutsättning att polismannen med stöd av lag ska verkställa eller biträda vid åtgärden och, när det gäller våld mot person, polismannen eller den som biträds möts av motstånd.

Tjänstemän vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman ska i vissa fall ha samma rätt som en polisman att utföra genomsökning på distans. De ska även ha samma rätt som en polisman att tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning och kroppsvisitera den som är närvarande vid en genomsökning för att söka efter sådan utrustning.

Tjänstemän vid Skatteverket ska på uppdrag av åklagare få medverka vid en genomsökning på distans, om åtgärden verkställs av en polisman.

Skatteverket ska då få genomsöka de avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser och kopiera handlingar.

Genomsökning på distans ska få företas mot brottsmisstänkta som inte fyllt femton år om det finns särskilda skäl. Möjligheten att omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning och att kroppsvisitera den som är närvarande vid en genomsökning för att söka efter sådan egendom ska gälla även i förhållande till den som inte har fyllt femton år.

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna invänder inte mot utredningens förslag i denna del. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* har svårt att se behovet av att i polislagen och ett flertal andra författningar reglera användning av våld vid genomsökning på distans. Om någon med våld skulle motsätta sig åtgärden anser nämnden att åtgärden bör avslutas och föremålet tas i beslag.

Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden) anser att det kan finnas anledning att precisera i vilka situationer som en polisman får använda våld vid genomsökning på distans.

Skatteverket föreslår att även vissa tjänstemän vid Skatteverket ska ha befogenhet att omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning.

Skälen för regeringens förslag

En polisman bör ha rätt att använda våld för att utföra genomsökning på distans

Utredningen anser att det är nödvändigt att föreskriva att polisen får använda våld vid utförandet av genomsökning på distans, om det behövs. Som konstateras i avsnitt 6.7 kan det i vissa fall finnas behov av att en polisman ingriper för att omhänderta kommunikationsutrustning som riskerar att försvåra genomsökningen. Enligt 10 § polislagen (1984:387) får en polisman i vissa fall använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd. Det gäller bland annat om polismannen med laga stöd ska verkställa eller biträda vid beslag eller annat omhändertagande av egendom eller vid husrannsakan. Våld får användas i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt. I de angivna fallen krävs dessutom att polismannen eller den som han eller hon biträder möts av motstånd, för att våld ska få brukas mot person.

Vid genomsökning på distans, och efterföljande kopiering, kan det uppstå situationer där våld behöver användas för att genomsökningen ska kunna utföras som planerat. Regeringen delar därför utredningens bedömning att det är nödvändigt att en polisman, på samma sätt som redan gäller vid beslag och husrannsakan, får använda våld även i dessa fall. Det innebär bland annat att det bör krävas att andra medel är otillräckliga och att det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt att använda våld samt, när det gäller våld mot person, att polismannen eller den som han eller hon biträder möts av motstånd.

Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden) efterfrågar en förklaring av i vilka situationer och på vilket sätt en polisman kan behöva använda sig av våld vid genomsökning på distans. Regeringen ser flera situationer där det kan bli aktuellt för en polisman att ta till våld. Till exempel kan våld behövas för att fysiskt förmå en person att släppa ifrån

sig en mobiltelefon eller för att hålla fast en person som försöker hindra genomsökningen. Polismannen kan också behöva använda våld mot den som försöker sabotera elektronisk kommunikationsutrustning som ska användas vid genomsökningen. Det är dock inte möjligt att på förhand uttömmande precisera exakt i vilka situationer som en polisman kan behöva använda våld vid genomsökning på distans, utan detta kommer att bero på omständigheterna i det enskilda fallet.

Regeringen håller med *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* om att det i ett okomplicerat ärende framstår som en rimlig åtgärd att avbryta en genomsökning eller en efterföljande kopiering och i stället ta egendomen i beslag om genomsökningen urartar på sådant sätt att en polisman behöver ta till våld. Det kan dock inte uteslutas att det kan uppstå situationer när åtgärden går om intet om den avbryts, till exempel om någon är i färd med att manipulera eller stänga av utrustningen på digital eller fysisk väg. När det gäller insamlande av elektronisk bevisning kan det dessutom vara riskabelt att avbryta en genomsökning och ta den elektroniska kommunikationsutrustningen i beslag eftersom genomsökningen kan omfatta flyktiga data som går förlorade om utrustningen stängs av.

Tjänstemän vid andra brottsbekämpande myndigheter bör i vissa fall ges samma befogenheter som en polisman

Kustbevakningen och Tullverket får inleda förundersökning beträffande vissa brott (se bland annat 3 kap. 3 § kustbevakningslagen [2019:32] respektive 19 § lagen [2000:1225] om straff för smuggling). Tjänstemän vid båda myndigheterna får också vidta ett stort antal åtgärder när sådana brott utreds, till exempel göra husrannsakan och ta föremål i beslag.

Regeringen föreslår ovan att en polisman i vissa fall ska få utföra genomsökning på distans utan ett beslut av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten, om det är fara i dröjsmål. Utredningen anser att samma befogenhet bör tillkomma en tjänsteman vid Kustbevakningen eller Tullverket när förundersökningen avser ett brott inom något av dessa myndigheters ansvarsområden. Skälen för det är desamma som i fråga om polismän.

Liksom utredningen anser regeringen att det finns skäl att, på samma sätt som i dagens reglering, ge tjänstemän vid Kustbevakningen och Tullverket samma befogenheter som polisen vid verkställande av en genomsökning på distans. Ingen remissinstans invänder mot förslaget. Förslaget innebär följdändringar i Kustbevakningslagen (2019:32), lagen (2000:1225) om straff för smuggling, lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter samt lagen (2008:322) om Tullverkets och Kustbevakningens befogenheter att ingripa mot rattfylleribrott.

För att tjänstemän vid Kustbevakningen och Tullverket ska ha samma befogenheter som polismän behövs vissa författningsändringar. En tjänsteman vid Kustbevakningen har enligt 2 kap. 4 § kustbevakningslagen (2019:32) rätt att använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd i den brottsbekämpande verksamheten. Befogenheten överensstämmer med en polismans rätt att använda våld enligt 10 § 1–6 polislagen (1984:387). För att kustbevakningstjänstemän, på motsvarande sätt som polismän, ska få använda våld för att verkställa en genomsökning på distans krävs en ändring av bestämmelsen i 2 kap. 4 § kustbevakningslagen (2019:32). En

tjänsteman vid Tullverket har enligt 26 § lag om straff för smuggling samma befogenhet som en polisman att göra husrannsakan utan förordnande enligt 28 kap. 4 § rättegångsbalken. Dessutom har tulltjänstemannen enligt 27 § lag om straff för smuggling samma rätt som en polisman att bland annat besluta om kroppsvisitation. För Tullverket kräver förslaget ändringar i lagen om straff för smuggling.

Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet

Brottsbekämpande verksamhet bedrivs även vid Skatteverket (se 1 § lagen [1997:1024] om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet). Befogenheterna omfattar att på begäran av åklagare biträda denne vid utredning av till exempel brott enligt skattebrottslagen (1971:69) och lagen (1986:436) om näringsförbud. Den omfattar även en möjlighet för åklagare att i vissa fall begära biträde av Skatteverket för att utreda brott. Om en husrannsakan verkställs av en polisman, får åklagaren uppdra åt Skatteverket att medverka vid förrättningen (4 § lagen om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet). I sådana fall får Skatteverket genomsöka de utrymmen som är föremål för husrannsakan.

Utredningen föreslår att vad som gäller för husrannsakan även bör gälla för genomsökning på distans beträffande Skatteverkets medverkan. Detta innebär att åklagare bör få uppdra åt Skatteverket att medverka vid genomsökningen. Biträdet kan behövas bland annat i de fall genomsökningen syftar till att samla in bevisning om ekonomisk brottslighet som utreds av Skatteverket, där Skatteverket vet vilka handlingar som kan behövas i utredningen. Eftersom en genomsökning på distans föreslås få göras vid en husrannsakan framstår det, enligt regeringens bedömning, som ändamålsenligt och lämpligt att åklagaren får uppdra åt Skatteverket att medverka även vid själva genomsökningen. Medverkan bör dessutom kunna få ske under samma förutsättningar som gäller för en husrannsakan. Det innebär att Skatteverket bör få genomsöka det informationssystem som är föremål för genomsökning på distans och kopiera handlingar som påträffas vid genomsökningen. Det är dock endast den som med laga rätt verkställer genomsökningen, det vill säga en åklagare, en undersökningsledare eller en polisman som har rätt att besluta om kopiering, se avsnitt 7.5. Det innebär att varken Skatteverket eller tjänstemän vid Skatteverket har rätt att besluta om kopiering.

Omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning

Tjänstemän vid Kustbevakningen eller Tullverket föreslås ovan få utföra genomsökning på distans. Även i dessa fall kan elektronisk kommunikationsutrustning tillfälligt behöva omhändertas från den som närvarar (se avsnitt 6.7). Utredningen föreslår därför att tjänstemän vid nu nämnda myndigheter bör ha samma befogenheter som en polisman att omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning och att kroppsvisitera för att söka efter sådan egendom. Skälen för det är desamma som i fråga om polismän. Förslaget att tjänstemän vid Kustbevakningen eller Tullverket ska få omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning överensstämmer i allt väsentligt med vad som redan nu gäller i fråga om möjligheten att omhänderta sådan utrustning från den som ska förhöras enligt 23 kap. 9 a § rättegångsbalken (se 20 a § lagen [2000:1225] om straff för smuggling, 3

kap. 6 § kustbevakningslagen [2019:32] och 4 a § lagen [2008:322] om Tullverkets och Kustbevakningens befogenheter att ingripa mot rattfylleribrott). Regeringen gör samma bedömning som utredningen och instämmer i förslaget.

Enligt 2 kap. 4 § kustbevakningslagen (2019:32) har en kustbevakningstjänsteman rätt att använda våld i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, för att genomföra en tjänsteåtgärd i den brottsbekämpande eller ordningshållande verksamheten. Detta gäller bland annat om kustbevakningstjänstemannen med stöd i lag ska avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme, eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller någon annan liknande åtgärd, vid beslag eller något annat omhändertagande av egendom eller vid husrannsakan. Det behövs därför inte någon lagändring för att en kustbevakningstjänsteman ska få använda våld vid omhändertagandet. För tulltjänstemännen krävs dock ändringar i lagen (2000:1225) om straff för smuggling.

Utredningen anser inte att tjänstemän vid Skatteverket bör ha rätt att tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning. *Skatteverket* invänder mot utredningens bedömning och hänvisar till att en sådan rätt tillkommer civilanställda vid Ekobrottsmyndigheten och Polismyndigheten. Regeringen instämmer dock i utredningens bedömning att det saknas något reellt behov för Skatteverkets tjänstemän att ha en sådan rätt. Skatteverket får verkställa beslut om beslag men endast om våld mot person inte behöver användas och myndigheten får delta i verkställigheten av en husrannsakan men endast om den verkställs av en polisman (se 3 och 4 §§ lagen [1997:1024] om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet). Eftersom polisen kommer att verkställa genomsökning på distans, även i de fall Skatteverket anlitats som biträde, saknas det skäl för att även en närvarande tjänsteman vid Skatteverket ska få omhänderta kommunikationsutrustning. Skatteverkets medverkan kan vara betydelsefull av andra skäl, men omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning kan komma att kräva viss våldsanvändning, vilket är en befogenhet som Skatteverket inte bör tilldelas (jfr till exempel propositionen Effektivare skattekontroll m.m., prop. 2005/06:169 s. 60).

Särskilda regler behövs för unga lagöverträdare

Utredningen föreslår att genomsökning på distans ska få användas mot brottsmisstänkta som inte har fyllt 15 år om det finns särskilda skäl. Ingen remissinstans invänder mot förslaget.

Möjligheten att använda tvångsmedel mot den som kan misstänkas för att ha begått ett brott före 15 års ålder regleras i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Av den följer att det mot den som är under 15 år endast får användas de tvångsmedel som är angivna antingen i lagen, i 23 kap. 7–9 §§ rättegångsbalken eller i annan författning där det uttryckligen föreskrivs att tvångsmedlet får användas mot den som är under 15 år (36 f § lagen med särskilda bestämmelser för unga lagöverträdare). I lagen om unga lagöverträdare anges att bland annat beslag får användas mot en brottsmisstänkt under 15 år (36 § lagen om unga lagöverträdare). Som utredningen konstaterar kan möjligheten att utföra en genomsökning på distans vara nödvändig för att de brottsbekämpande myn-

digheterna ska kunna fullgöra sitt uppdrag, även när det är fråga om unga lagöverträdare. Därför bör det, i enlighet med utredningens förslag, införas en möjlighet till genomsökning på distans i dessa situationer. När det gäller beslag, husrannsakan och kroppsvisitation får dessa tvångsmedelanvändas mot en person som är under 15 år och misstänkt för brott endast om det finns särskilda skäl (36 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare). Det är rimligt att motsvarande restriktivitet ska gälla för genomsökning på distans. All lagstiftning som rör barn utformas i överensstämmelse med barnkonventionen och principen om barnets bästa. Det är allt vanligare att mobiltelefoner och andra elektroniska informationsbärare används vid brott och det är därför viktigt att genomsökning på distans kan användas även om den brottsmisstänkte är ung. Vid en intresseavvägning bedöms förslaget därför förenligt med barnkonventionen och principen om barnets bästa.

Även vid genomsökning på distans mot den som inte fyllt 15 år kan det finnas behov av att kunna tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning. Liknande reglering finns i 23 kap. 9 a § rättegångsbalken som gäller den som ska förhöras. Om en underårig närvarar vid genomsökningen bör det därför, i enlighet med utredningens förslag, finnas en möjlighet att tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning som han eller hon bär med sig eller har på sig enligt de förutsättningar som framgår i avsnitt 6.7. För kroppsvisitation mot den unge i syfte att söka efter egendom som kan omhändertas bör det krävas särskilda skäl.

6.13 Granskning av handlingar som tagits i beslag eller påträffats vid husrannsakan eller vid genomsökning på distans

Regeringens förslag: Vid genomsökning på distans ska rättegångsbalkens bestämmelser om granskning av handlingar som påträffats vid husrannsakan gälla.

Regeringens bedömning: Rättegångsbalkens bestämmelser om granskning av handlingar som tagits i beslag eller påträffats vid husrannsakan bör inte upphävas. Detsamma gäller de särskilda regler som styr granskningen av upptagningar och uppteckningar från hemliga tvångsmedel.

Utredningens förslag och bedömning stämmer inte överens med regeringens. Utredningen föreslår att reglerna om granskning av handlingar i 27 kap. 12 § första stycket, 27 kap. 24 § och 28 kap. 8 § rättegångsbalken ska upphävas. Utredningen lämnar därför inte något förslag om att reglerna ska omfatta handlingar som kommit fram vid genomsökning på distans.

Remissinstanserna: *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* avstyrker utredningens förslag. Nämnden anser inte att utredningen anför något godtagbart skäl för att upphäva bestämmelserna och att det inte är tillräckligt att reglerna är ålderdomliga och inte tillämpas på det sätt som lagtexten anger. Bestämmelserna har tillkommit för att skydda enskildas personliga integritet genom att närmare granskning av sådana handlingar,

upptagningar och uppteckningar som anses vara särskilt integritetskänsliga förbehålls rätten, åklagaren, annan undersökningsledare och i förekommande fall personer som fått i uppdrag av någon av dessa att utföra granskningen. Detta gäller oberoende av innehållet i handlingen, upptagningen eller uppteckningen och vilken teknisk form den har. Det är särskilt viktigt att det finns strikta regler om vem som får granska material från hemliga tvångsmedel. En språklig modernisering utan ändring i sak är däremot, enligt nämnden, motiverad. Inte heller *Sveriges advokatsamfund* anser att de skäl som utredningen anför är tillräckliga för att ta bort de aktuella bestämmelserna eftersom handlingarna ofta innehåller mycket känsliga uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden. Därför bör även fortsättningsvis endast rätten, åklagare, förundersökningsledare eller annan som särskilt anlitats för utredning om brottet få utföra åtgärden.

Tullverket är positivt till förslaget om ett upphävande av bestämmelsen om vem som ha rätt att öppna och närmare undersöka olika försändelser. Tullverket anför att ett upphävande av dessa bestämmelser innebär att arbetet bli mer effektivt eftersom var och en av de tjänstemän som verkställer en husrannsakan får undersöka enskilda handlingar eller öppna brev och andra slutna handlingar i till exempel mobiltelefoner och datorer.

Lunds universitet (juridiska fakulteten) anser inte att bestämmelsen om vem som har rätt att öppna och närmare undersöka vissa försändelser är nödvändig eftersom den ger uttryck för en grundläggande princip om tvångsmedelsanvändning, som gäller oavsett om det finns en uttrycklig bestämmelse därom eller inte. Om bestämmelsen tas bort bör det emellertid framgå tydligt att paragrafen endast är en erinran om principens vikt och inte ska påverka proportionalitetsbedömningen i sammanhang där en uttrycklig erinran om principen saknas.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Reglerna om granskning av handlingar bör inte tas bort

När det gäller vissa integritetskänsliga handlingar som tagits i beslag eller som påträffas vid en husrannsakan finns särskilda regler om vem som närmare får granska och öppna dem. Reglerna innebär att endast rätten eller undersökningsledaren eller – efter delegation i det enskilda fallet – en utredare får granska en post- eller telegrafförsändelse, handelsbok eller annan enskild handling. Samma personkrets får även öppna ett brev eller annan sluten handling (se 27 kap. 12 § första stycket och 28 kap. 8 § rättegångsbalken).

Även när det gäller hemliga tvångsmedel ska granskningen göras i enlighet med reglerna för ett beslag (27 kap. 24 § rättegångsbalken).

Om den som verkställer ett beslag eller en husrannsakan inte får undersöka handlingen närmare bör han eller hon försegla den. Detta gäller både i fråga om traditionella handlingar och elektroniskt lagrad information (Lindberg, Rättegångsbalken, Lexino, kommentaren till 28 kap. 8 § rättegångsbalken). Handlingar som omfattas av bestämmelserna får dock utan särskilt beslut bli föremål för en övergripande undersökning i den omfattning som behövs för att den som verkställer till exempel en husrannsakan ska kunna avgöra om handlingen bör tas i beslag (jfr betänkandet

Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen, SOU 1995:47 s. 428 f.).

Utredningen redogör för att det inte kommit fram något som talar för att dessa begränsningar behövs, framför allt med tanke på att det numera är mycket vanligt att mobiltelefoner och annan elektronisk kommunikationsutrustning undersöks under till exempel en husrannsakan. Utredningen redogör också för att undersökningsledaren som huvudregel bemyndigar den som utför en husrannsakan eller går igenom beslagtaget material att öppna eller undersöka handlingen närmare. Det är således, enligt utredningen, nödvändigt att de tjänstemän som arbetar med utredningen har möjlighet att både öppna och undersöka innehållet i handlingar och informationsbärare som påträffas under en husrannsakan. Utredningen föreslår därför att bestämmelserna upphävs.

Att söka igenom innehållet i till exempel en dator eller mobiltelefon utgör en mycket ingripande tvångsåtgärd som inkräktar på den enskildes grundlags- och konventionsfästa fri- och rättigheter (se JO:s beslut den 24 juni 2019, dnr 6093-2017). Syftet med dessa bestämmelser är att begränsa den krets som närmare får undersöka visst material som kan vara integritetskänsligt för enskilda (se bland annat Lindberg, Rättegångsbalken, Lexino, kommentaren till 28 kap. 8 § rättegångsbalken). Den är ett resultat av lagstiftarens övervägande av vem som lämpligen bör vara behörig att genomgå känslig information och kan enligt regeringen inte, i motsats till vad *Lunds universitet (juridiska fakulteten)* anför, ses som enbart ett uttryck för en grundläggande princip om tvångsmedelsanvändning. För att upphäva bestämmelser som har tillkommit i syfte att skydda den personliga integriteten krävs att de intressen som talar för ett upphävande väger tyngre än skyddsaspekten. Till skillnad från utredningen och i linje med *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Sveriges advokatsamfund* anser regeringen att det inte, på befintligt underlag, kan konstateras att det finns övervägande skäl för ett upphävande. Inte heller har det i remissutfallet framkommit sådana synpunkter som med tillräcklig styrka talar för att bestämmelserna bör utgå, även om *Tullverket* anför att förslaget kan leda till att arbetet blir mer effektivt.

Regeringen anser sammantaget att det inte kommit fram tillräckliga skäl att upphäva de nu aktuella bestämmelserna.

Att bestämmelserna inte upphävs i enlighet med utredningens förslag innebär även att de, med den föreslagna utformningen av regleringen om kopiering, kommer att bli tillämpliga vid en eventuell kopiering (se avsnitt 7.2). Det innebär att den som exempelvis verkställer en husrannsakan kommer att få göra en övergripande granskning även av integritetskänsliga handlingar för att kunna avgöra om de ska kopieras.

Reglerna om granskning av handlingar bör även gälla för genomsökning på distans

Regeringen föreslår att ett nytt tvångsmedel, genomsökning på distans, ska kunna verkställas i ett avläsningsbart informationssystem. Genomsökning på distans ska kunna användas vid sidan av beslag och husrannsakan men föreslås ha en utformning som till stora delar liknar vad som gäller för beslag och husrannsakan. Genomsökning på distans föreslås också få göras i samma syfte som husrannsakan och beslag (se avsnitt 6.3).

Som redovisats ovan är möjligheterna för andra än bland annat undersökningsledaren att granska vissa handlingar i samband med beslag eller husrannsakan begränsade. Genomsökning av lokalt lagrade handlingar i en elektronisk kommunikationsutrustning som tagits i beslag eller påträffats vid en husrannsakan bedöms kunna ske redan med stöd av nuvarande reglering om bland annat beslag och husrannsakan (se avsnitt 6.1). Vid en genomsökning av lokalt lagrade handlingar är således reglerna om granskning av vissa handlingar tillämpliga eftersom genomsökningen är att betrakta som något som sker inom ramen för exempelvis den husrannsakan som beslutats.

Det har inte framkommit att genomsökning på distans skulle skilja sig åt från beslag och husrannsakan, inbegripet en genomsökning av lokalt lagrade handlingar, på ett sådant sätt att det skulle finnas skäl att låta genomsökning på distans avvika från den systematik som för närvarande gäller, och som genomsökning på distans i huvudsak ansluter sig till i andra delar. Detta innebär att det ställningstagande som regeringen gjort ovan, det vill säga att det inte kommit fram tillräckliga skäl att upphäva reglerna om granskning av vissa handlingar, också gör sig gällande vad gäller genomsökning på distans. I syfte att säkerställa att genomsökning på distans inte avviker från reglerna för husrannsakan och beslag i denna del bör det alltså införas en särskild bestämmelse om att reglerna om granskning av vissa handlingar ska gälla också för genomsökning på distans. Genom en sådan hänvisning kommer granskningsreglerna också, liksom vad som gäller för kopiering i samband med husrannsakan eller beslag, att gälla för kopiering som utförs i samband med en genomsökning på distans.

I enlighet med vad som angetts ovan innebär detta inte hinder mot att handlingar som omfattas av granskningsreglerna utan särskilt beslut blir föremål för en övergripande undersökning i den omfattning som behövs för att kunna avgöra om handlingen bör kopieras.

För genomsökning på distans, som i detta avseende bär flera likheter med en husrannsakan, bör därför även gälla den granskningsbestämmelse som gäller för husrannsakan (28 kap. 8 § rättegångsbalken).

7 Ett reglerat förfarande med kopiering av handlingar

7.1 Behovet av en lagreglering

Regeringens bedömning: Möjligheten att kopiera handlingar under en förundersökning bör regleras i lag.

Utredningens bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland *Integritetsskyddsmyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Lunds universitet* och *Åklagarmyndigheten,* delar bedömningen att möjligheten att kopiera handlingar bör regleras i lag.

Skälen för regeringens bedömning: Handlingar i form av elektroniskt lagrad information får allt större betydelse i utredningar om brott. Med elektronisk lagrad information avses i detta sammanhang sådan information som finns lagrad i olika typer av elektroniska informationsbärare, till exempel mobiltelefoner, datorer, hårddiskar, läsplattor, servrar eller minneskort. För att brottsbekämpningen ska vara effektiv krävs inte bara att brottsbekämpande myndigheter kan få tillgång till information som är lagrad elektronisk, utan också att informationen kan säkras. Samma behov av kopiering kan i vissa brottsutredningar finnas beträffande fysiska handlingar.

Det finns olika sätt att säkra elektroniskt lagrad information. Ett sätt är att beslagta det föremål där den elektroniska informationen finns lagrad, till exempel en dator eller en mobiltelefon. Ett annat sätt är att informationen i föremålet kopieras, till exempel vid en husrannsakan. Kopiering förekommer alltså redan i dag men har hittills varit en oreglerad åtgärd.

Regeringen har tidigare övervägt om förfarandet bör regleras i lag. Tvångsmedelskommittén lämnade förslag till lagreglering beträffande kopiering av beslagtaget material (se betänkandet Tvångsmedel – anonymitet – integritet, SOU 1984:54 s. 207–210). Det förslaget avsåg emellertid främst frågan om överskottsinformation och ledde inte till lagstiftning eftersom det inte ansågs lämpligt att reglera möjligheten att använda överskottsinformation (se propositionen om vissa tvångsmedelsfrågor, prop. 1988/89:124 s. 32 f.). Även Förundersökningsutredningen föreslog att möjligheten att kopiera beslagtaget material skulle lagregleras (se betänkandet Förundersökning – objektivitet, beslag, dokumentation m.m., SOU 2011:45 s. 341 f.). Med hänsyn till att förslaget bland annat saknade bestämmelser om gallring av kopior bedömdes det inte finnas förutsättningar att gå vidare med frågan (se propositionen Förstärkt rättssäkerhet och effektivitet i förundersökningsförfarandet, prop. 2015/16:68 s. 52). Samtidigt är det, som utredningen konstaterar, otillfredsställande att det för närvarande helt saknas regler på området. Med hänsyn till detta och till att det föreslås en skyldighet att förstöra handlingar i vissa fall (se avsnitt 7.9) finns det anledning att överväga frågan på nytt.

När det gäller valet mellan olika tvångsmedel ska de brottsbekämpande myndigheterna, med hänsyn till vad som är lämpligt och tillräckligt för det eftersträvade ändamålet, välja det som är minst ingripande i det enskilda fallet, den så kallade behovsprincipen (se prop. 1988/89:124 s. 26 f.). Tvångsmedlet ska vidare upphöra så snart som möjligt och senast när det har uppfyllt det ändamål som låg bakom beslutet.

När myndigheterna bereder sig tillgång till innehållet i exempelvis en dator kan det vara mindre ingripande att kopiering sker utan att datorn avlägsnas. Detta gäller inte minst i näringsverksamhet där det som ska tas om hand kan utgöra hela eller centrala delar av verksamhetens datorutrustning. Av ett beslut från Justitiekanslern framgår att det, vid beslag av datorutrustning, bör övervägas om syftet med beslaget kan tillgodoses på annat sätt än genom att utrustningen tas om hand och avlägsnas från platsen (se Justitiekanslerns beslut 2001-05-17, dnr 2806-00-21). Justitiekanslern ansåg dock inte att kopiering bör genomföras utan samtycke från den som har rätten till datorn.

Europadomstolen har betonat att husrannsakan och beslag utgör en allvarlig inskränkning av rättigheterna enligt artikel 8 i Europakon-

ventionen, varför sådana åtgärder måste grundas på klara och detaljerade regler (se bland annat Harju mot Finland, mål nr 56716/09, dom den 15 februari 2011). Europadomstolen har också betonat att beslut om husrannsakan och beslag bör fattas av en domstol eller i vart fall kunna prövas rättsligt i efterhand, för att vara godtagbara enligt artikel 8 (se bland annat Heino mot Finland, mål nr 56720/09, dom den 15 maj 2011).

Även vid kopiering kan den information som de brottsbekämpande myndigheterna får tillgång till vara integritetskänslig. Från den enskildes perspektiv kan en kopia som bevaras hos en brottsbekämpande myndighet därför, i likhet med ett beslag, innebära en inskränkning av hans eller hennes rätt till respekt för sitt privatliv enligt artikel 8.1 i Europakonventionen och även enligt 2 kap. 6 § RF. Förfarandet med kopiering bör därför också grundas på klara och detaljerade regler i lag och vara omgärdat av rättssäkerhetsgarantier, till exempel en rätt till domstolsprövning. På så sätt blir det tydligt för såväl enskilda som de brottsbekämpande myndigheterna under vilka förutsättningar som åtgärderna, som är ingripande för den enskilde, bör få vidtas.

Sammantaget instämmer regeringen, i likhet med flera av remissinstanserna, i utredningens bedömning att det finns ett behov av att lagreglera möjligheten till kopiering.

7.2 Kopieringsförfarandet regleras i lag

Regeringens förslag: En handling som skäligen kan antas ha betydelse för en utredning om brott eller för en utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet ska få kopieras om den omfattas av ett beslag eller påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans.

Regeringens bedömning: Det bör inte regleras att en husrannsakan får göras i syfte att söka efter handlingar som kan kopieras. Det bör inte heller regleras att avvikande bestämmelser om kopiering i en annan författning ska gälla före den föreslagna regleringen i rättegångsbalken.

Utredningens förslag och bedömning stämmer delvis överens med regeringens. Förutom att kunna användas i kombination med ett beslag, en husrannsakan och en genomsökning på distans föreslår utredningen att kopiering införs som ett nytt tvångsmedel som i vissa fall ska kunna användas i stället för ett beslag. I enlighet med detta föreslår utredningen att kopiering ska få användas vid en förenklad utredning och, om det finns särskilda skäl, mot en brottsmisstänkt som är under 15 år. Utredningen föreslår även att husrannsakan ska få göras i syfte att söka efter handlingar som kan kopieras. Vidare föreslår utredningen att det ska införas en reglering om att avvikande bestämmelser om kopiering i annan författning ska gälla före den föreslagna regleringen i rättegångsbalken.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker, är i huvudsak positiva till eller invänder inte mot att förfarandet med kopiering regleras och införs som ett nytt tvångsmedel, bland annat *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Stockholms tingsrätt*, *Malmö tingsrätt*, *Polismyndigheten, Integritetsskyddsmyndigheten*, *Tullverket*, *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)*, *Lunds universitet (juridiska fakulteten)* och *Sveriges*

advokatsamfund. Sveriges advokatsamfund anser dock att det närmare bör övervägas om inte syftet enklare kan uppnås med kopiering som ett sätt att verkställa beslag. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att reglerna om kopiering uttryckligen bör omfatta fotografering av handlingar. *Malmö tingsrätt* anser att det är viktigt att det klargörs att det är tillåtet att kopiera innehållet i beslagtagna informationsbärare.

Några remissinstanser motsätter sig förslaget, däribland *Svea hovrätt*, *Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden.* Svea hovrätt och Ekobrottsmyndigheten framhåller bland annat, i linje med *Sveriges advokatsamfund*, att kopiering i stället kan vara ett sätt att verkställa beslag. *Åklagarmyndigheten* anser att en närmare analys bör göras av möjligheten att låta nuvarande regelverk omfatta kopiering och att det bör övervägas att låta reglerna om skriftliga handlingar bli tillämpliga på upptagningar. Åklagarmyndigheten påpekar även att begreppet kopiering inte tidigare getts någon juridisk innebörd. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att det saknas anledning att införa kopiering som ett särskilt tvångsmedel eftersom en kopia av en informationsbärare inte intar någon särställning i förhållande till ett original i beslagssammanhang. Nämnden anser även att ett tvångsmedel som saknar motsvarighet i andra länder kan komplicera det internationella rättsliga samarbetet, särskilt som förslaget utgår från att kopiering alltid ska väljas i första hand. *Åklagarmyndigheten* lämnar liknande synpunkter.

Svenska Föreningen för Immaterialrätt (SFIR) anför att myndigheterna, vid användning av det nya tvångsmedlet, kommer att göra en exemplarframställning i upphovsrättslig mening och att detta kräver ett undantag från upphovsmannens ensamrätt.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Kopiering bör kunna ske inom ramen för vissa tvångsmedel

En lagreglering om kopiering kan utformas på olika sätt. Utredningen föreslår att kopiering införs i 27 kap. rättegångsbalken i form av ett nytt tvångsmedel som kan användas i kombination med ett beslag, en husrannsakan och en genomsökning på distans och som även kan användas i stället för ett beslag. Några remissinstanser, bland annat *Svea hovrätt, Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten,* invänder mot utredningens förslag och föreslår i stället en ordning där beslag kan verkställas genom kopiering, till exempel för att ta hand om information som är lagrad. Enligt Ekobrottsmyndigheten skulle detta exempelvis kunna ske genom att innebörden av begreppet beslag utvidgas eller genom att kopior av elektroniska upptagningar behandlas som beslag. Även *Åklagarmyndigheten* och *Sveriges advokatsamfund* lämnar liknande synpunkter. Enligt regeringen har den utformning som dessa remissinstanser föreslår flera fördelar framför utredningens förslag.

En fördel är det att bygger på ett tillvägagångssätt som redan används, med den skillnaden att kopieringsförfarandet blir reglerat. En annan fördel är, som *Svea hovrätt* anför, att reglerna om kopiering skulle kunna inordnas i nuvarande regelverk som fungerar väl. Ytterligare en fördel är att utformningen inte riskerar att komplicera det internationella rättsliga samarbetet, vilket är en farhåga som *Säkerhets- och integritetsskydds-*

nämnden och *Åklagarmyndigheten* för fram med utredningens förslag eftersom det saknas ett sådant tvångsmedel i andra länder.

Ett av de skäl som utredningen anför mot en sådan utformning är att beslagsinstitutet inte lämpar sig för detta. Som utredningen anger innebär beslag att en brottsbekämpande myndighet tillfälligt tar hand om ett fysiskt föremål, det vill säga föremålet tas i besittning. Elektroniskt lagrad information är dock inte ett fysiskt föremål som kan tas i besittning. För att sådan information ska kunna säkras måste den på något sätt sparas ner eller omvandlas till fysisk form, till exempel genom att den kopieras. Utredningen anför att en sådan omvandling, det vill säga kopieringen, inte framstår som en naturlig del i ett beslagsförfarande. Enligt regeringen skulle dock syftet med beslaget vara detsamma. De brottsbekämpande myndigheterna skulle fortfarande få tillgång till den eftersökta informationen, men på ett mindre ingripande sätt. En sådan reglering skulle kunna innebära att föremålet inte lika ofta behöver avlägsnas från platsen (jfr Justitiekanslerns beslut 2001-05-17, dnr 2806-00-21). I stället skulle föremålet i vissa fall endast behöva tas om hand på plats under den tid som krävs för att kopiering av föremålet eller dess innehåll ska kunna ske. Att ett beslag inte behöver innebära ett avlägsnande innebär i sin tur att användningsområdet för kopiering inte begränsas av en utformning där kopiering är en sorts verkställighetsåtgärd och inte ett självständigt tvångsmedel som kan användas i stället för ett beslag. I samtliga fall där kopiering med utredningens förslag hade kunnat ske i stället för ett beslag kan åtgärden således användas inom ramen för ett beslag. Mot denna bakgrund anser regeringen, till skillnad från utredningen, att beslagsinstitutet lämpar sig för den utformning som vissa remissinstanser förespråkar.

Ett annat skäl som utredningen anför mot att kopiering bör vara ett sätt att verkställa ett beslag är att det finns en risk för att kopior får olika rättslig status beroende på om beslaget av det föremål vars innehåll kopierats består eller hävs efter kopieringen. Om beslaget består framstår det, som utredningen anger, som främmande att samtidigt besluta om beslag av kopian. Kopian skulle därför inte ha status av ett beslag. Om beslaget i stället hävs och ersätts med ett beslag av enbart kopian får kopian däremot status av ett beslag. Det förefaller emellertid, enligt regeringen, inte nödvändigt att besluta om beslag av kopian. Att ett beslag hävs och en kopia från beslaget finns kvar förekommer redan i dag och dessa tas i regel inte i beslag. Det finns ingen anledning för en annan ordning enbart för att förfarandet med kopiering regleras. Det väsentliga är att kopieringen är omgärdad av tillräckliga rättssäkerhetsgarantier, till exempel en rätt till domstolsprövning.

Sammantaget anser regeringen, i likhet med bland annat *Svea hovrätt, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Sveriges advokatsamfund,* att övervägande skäl talar för att utforma möjligheten att ta en kopia som en sorts verkställighetsåtgärd. Kopiering bör däremot inte införas som ett nytt tvångsmedel.

Vad som får kopieras

När det sedan gäller frågan vad som ska kopieras bör detta, som utredningen föreslår, vara en handling. Vidare bör den innebörd av begreppet handling som framgår av lag, förarbeten och i viss mån rättspraxis också

gälla vid kopiering. Det innebär att med handling avses, i enlighet med 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, en framställning i skrift eller bild eller en upptagning som endast med tekniska hjälpmedel kan läsas eller avlyssnas eller uppfattas på annat sätt. I förarbetena till bestämmelsen framgår att det centrala för en handling är att den har ett betydelseinnehåll som är fixerat på något slags medium. Vidare anges i förarbetena att det i fråga om upptagningar krävs att det är en konstellation av sakligt sammanhängande uppgifter och att det är de lagrade uppgifterna, det vill säga informationsinnehållet, som konstituerar en handling (se proposition om nya grundlagsbestämmelser angående allmänna handlingars offentlighet, prop. 1975/76:160 s. 90 och 119 f.). Som exempel på upptagningar kan nämnas traditionella databaserade register ur vilka sammanställningar kan göras, ljudupptagningar, e-brev, promemorior och beslut i elektronisk form (jfr propositionen Offentlighetsprincipen och informationstekniken, prop. 2001/02:70 s. 19 f). Kopiering bör således kunna avse såväl konventionella handlingar i pappersform som elektronisk information som är lagrad i ett föremål, till exempel i en dator, i en mobiltelefon eller på en extern server. Det bör alltså vara tillåtet att kopiera en handling oavsett hur den lagras eller vilken form den har och oaktat hur handlingens betydelseinnehåll kommer till uttryck.

Vad som avses med kopiering

Som *Åklagarmyndigheten* påpekar har begreppet kopiering inte getts någon juridisk innebörd tidigare, såtillvida att det inte finns en legaldefinition av begreppet. Kopiering förekommer dock som begrepp både i lagstiftning och i andra rättsliga sammanhang (se till exempel tryckfrihetsförordningen och lag [2007:528] om värdepappersmarknaden). Med begreppet avses ett mångfaldigande, det vill säga ett sätt att framställa ytterligare exemplar av till exempel en handling eller ett informationsinnehåll i ett föremål (jfr bland annat propositionen Ny lag om medling i vissa upphovsrättstvister och förenklingar i upphovsrättslagen, prop. 2016/17:119 s. 28). Kopiering bör ha samma innebörd i nu aktuellt fall. Någon ytterligare precisering av vad som avses med begreppet bedöms inte vara nödvändigt.

Det finns flera olika metoder för att mångfaldiga handlingar. En vanlig metod för att säkra information i elektronisk form är så kallad spegelkopiering. Metoden innebär att en identisk icke ändringsbar kopia av allt innehåll i en hårddisk skapas och förs över på ett annat lagringsmedium, till exempel på en annan hårddisk eller ett usb-minne. En annan teknik för att tillgodogöra sig elektronisk information är att genom selektiv kopiering framställa en kopia av vissa specifika handlingar, till exempel dokument eller filer, och sedan föra över denna till ett annat lagringsmedium. Att fotokopiera skriftliga handlingar och att göra flera utskrifter av elektroniska dokument är andra varianter på kopiering (se propositionen Förstärkt rättssäkerhet och effektivitet i förundersökningsförfarandet, prop. 2015/16:68 s. 52). Metoderna förändras i takt med att tekniken utvecklas. Som utredningen anger bör den föreslagna regleringen omfatta alla befintliga metoder och även framtida tekniska metoder att kopiera en handling. För att inte riskera att regleringen blir begränsande eller snabbt blir omodern anser regeringen, till skillnad från *Hovrätten över Skåne och*

Blekinge, att någon viss metod, såsom fotografering, inte bör anges uttryckligen i lagtexten.

Svenska Föreningen för Immaterialrätt (SFIR) anser att kopiering innebär att det görs en exemplarframställning i upphovsrättslig mening och att detta kräver ett undantag från upphovsmannens ensamrätt. Ett sådant undantag finns dock redan, som SFIR också påpekar, för verk som används i rättsvårdens eller den allmänna säkerhetens intresse (2 kap. 26 b § andra stycket lagen [1960:729] om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk). Den regleringen bedöms tillräcklig (se propositionen Rättsligt skydd för databaser m.m., prop. 1996/97:111 s. 46 f.).

När ska kopiering få användas?

Som framgår ovan föreslår regeringen att kopiering inte bör utgöra ett självständigt tvångsmedel som ska kunna användas i stället för ett beslag utan att åtgärden bör utgöra en sorts verkställighetsåtgärd, det vill säga ett sätt att verkställa ett tvångsmedel. Utredningen, som visserligen föreslår en annan utformning av lagregleringen, anser att kopiering bör kunna kombineras med beslag, husrannsakan och det föreslagna nya tvångsmedlet genomsökning på distans (se avsnitt 6).

När det gäller frågan om det bör vara möjligt att använda kopiering i kombination med beslag kan konstateras att detta är något som brottsbekämpande myndigheter gör redan i dag (se prop. 2015/16:68 s. 52). Kopiering av beslagtagna föremål kan ha olika syften. Ett av dem är att begränsa olägenheterna för den som har drabbats av beslaget. Metoden med kopiering innebär i vissa fall att beslaget kan hävas tidigare än vad som annars hade varit möjligt. Som framgår ovan kan kopiering även innebära att ett avlägsnande, efter beslut om beslag, inte behöver ske. I likhet med *Justitiekanslern* delar regeringen därför utredningens uppfattning att möjligheten att kopiera beslagtaget material bör omfattas av regleringen.

Även i samband med en husrannsakan är det möjligt att kopiera handlingar som påträffas, utan att de först tas i beslag. Att läsa och kopiera information från exempelvis en hårddisk innebär nämligen inte ett beslag (Rättegångsbalken m.m., JUNO, Fitger m.fl., 2021-11-01, kommentaren till 28 kap. 1 § rättegångsbalken). För att förfarandet ska vara omgärdat av nödvändiga rättssäkerhetsgarantier bör, i likhet med vad utredningen föreslår, även möjligheten att kopiera handlingar vid en husrannsakan omfattas av regleringen.

När det gäller genomsökning på distans kan det konstateras att kopiering kommer att vara det enda sättet att säkra tillgången till den eftersökta informationen. Som utredningen föreslår bör således även detta förfarande omfattas av regleringen.

De närmare förutsättningarna för kopiering

De närmare förutsättningarna för att en handling ska få kopieras bör stämma överens med förutsättningarna för de tvångsmedel som kopiering föreslås kunna kombineras med.

För beslag gäller att det får ske av ett föremål eller en handling som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara avhänt någon genom brott eller förverkat på grund av brott (27 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken). Även ett föremål eller en handling som skäligen

kan antas ha betydelse för utredningen om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken får tas i beslag. Som utredningen konstaterar kan dock kopiering inte alltid användas för att verkställa ett beslag. När syftet med beslaget är att återställa eller förverka ett föremål kan kopiering inte användas (jfr 27 kap. 1 § RB). För att syftet ska tillgodoses i dessa fall måste myndigheten skaffa sig kontroll över själva föremålet. En sådan kontroll kan inte uppnås genom att en kopia av föremålet framställs. Däremot kan kopiering vara av betydelse i de situationer där det är fråga om beslag av ett föremål eller en handling som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott, så kallat bevisbeslag. I sådana fall kan det finnas ett behov av att handlingen eller innehållet i ett föremål, till exempel i en dator eller en server, kan kopieras efter att föremålet eller handlingen har tagits i beslag. Det gäller oavsett om det som eftersöks är en konventionell fysisk handling eller information som lagras i ett föremål. På samma sätt som gäller för bevisbeslag kan kopiering också vara ett sätt att verkställa beslag i de fall där ett föremål eller en handling skäligen kan antas ha betydelse för utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken, så kallat utvidgat förverkande. Mot denna bakgrund bör kopiering få ske av handlingar som omfattas av ett beslag om det skäligen kan antas att det som ska kopieras kan ha betydelse för antingen en utredning om brott eller en utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet. Beviskravet innebär att det, precis som vid ett beslag, måste finnas konkreta omständigheter av viss styrka som talar för att handlingen har betydelse för en sådan utredning (jfr JO:s beslut 2019-06-24, dnr 6093-2017).

Även vid en husrannsakan kan handlingar påträffas som har sådan betydelse. En husrannsakan får nämligen bland annat ske för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brott eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet (28 kap. 1 § rättegångsbalken). Förutsättningarna för att kopiera en handling som påträffas vid en husrannsakan bör därför vara desamma som för en handling som omfattas av ett beslag. En sådan utformning innebär även att det inte behövs någon uttrycklig reglering, som utredningen föreslår, om att en husrannsakan ska få göras i syfte att söka efter en handling som kan kopieras. Om det kan antas att sådana handlingar påträffas vid en husrannsakan kan denna göras antingen i syfte att söka efter föremål som kan tas i beslag, vilket inbegriper en möjlighet att även kopiera handlingar, eller i syfte att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för en utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet.

När det gäller genomsökning på distans förefaller det rimligt att samma förutsättningar som vid kopiering i samband med beslag och husrannsakan bör finnas för att få kopiera handlingar som påträffas vid en genomsökning på distans.

För samtliga de tvångsmedel som kopiering föreslås kunna användas i anslutning till gäller proportionalitetsprincipen. Principen gäller, i linje med vad *Lagrådet* anför, under hela verkställigheten och ska beaktas självmant av den som genomför en kopiering (jfr propositionen Hemlig rumsavlyssning, prop. 2005/06:178 s. 101). Det innebär att kopieringen i fråga om till exempel art, styrka och varaktighet ska stå i rimlig proportion till vad som står att vinna med åtgärden. Vid denna bedömning ska bland

annat beaktas att en kopia i många fall kan förvaras under en längre tid hos de brottsbekämpande myndigheterna än ett beslag.

Sammanfattningsvis anser regeringen att förutsättningarna för att kopiera en handling bör vara att handlingen omfattas av ett beslag eller påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans och den skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller för utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet samt att kopieringen är proportionerlig.

Kopiering vid en förenklad utredning

Beslag får även användas vid s.k. förenklad utredning, det vill säga utredningar där det inte behövs någon förundersökning (23 kap. 22 § rättegångsbalken). Eftersom kopiering inte föreslås kunna användas i stället för beslag bör, till skillnad från vad utredningen föreslår, kopiering inte få användas självständigt vid förenklade utredningar. Kopiering kommer dock, med de förslag som nu lämnas, att kunna användas inom ramen för ett beslag även vid dessa utredningar.

Det bör inte införas en reglering för avvikande bestämmelser om kopiering

Utredningen föreslår att det, i likhet med vad som gäller för beslag, bör införas en reglering om att avvikande bestämmelser om kopiering i annan lag eller författning ska gälla före den nu föreslagna regleringen om kopiering i rättegångsbalken. Regeringen kan för egen del för närvarande inte se något behov av en sådan reglering. Det finns inte någon avvikande reglering om kopiering av handlingar i brottsutredande syfte i gällande rätt. Som utredningen anför skulle det i och för sig framöver kunna införas regler som avviker från den nu föreslagna regleringen. Om det i det fallet behövs en reglering motsvarande den som utredningen föreslår bör dock bli en fråga som får övervägas inom ramen för det eventuella lagstiftningsarbetet. Det bedöms således saknas skäl att genomföra utredningens förslag i denna del.

Det behövs ingen särskild reglering om kopiering när den brottsmisstänkte inte har fyllt 15 år

Utredningen föreslår att kopiering, som ett nytt tvångsmedel, ska få användas mot brottsmisstänkta som inte har fyllt 15 år om det finns särskilda skäl.

Möjligheten att använda tvångsmedel mot den som kan misstänkas för att ha begått ett brott före 15 års ålder regleras i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Av den följer att det mot den som är under 15 år endast får användas de tvångsmedel som är angivna antingen i den lagen, i 23 kap. 7–9 §§ rättegångsbalken eller i annan författning där det uttryckligen föreskrivs att tvångsmedlet får användas mot den som är under 15 år (36 f § lagen med särskilda bestämmelser för unga lagöverträdare). I lagen om unga lagöverträdare anges att bland annat beslag och husrannsakan får användas mot en brottsmisstänkt under 15 år (36 § lagen om unga lagöverträdare). Vidare föreslås i avsnitt 6.12. att en motsvarande reglering införs för genomsökning på distans. Med de förslag som nu lämnas kommer kopiering att kunna användas i samband med

beslag, husrannsakan och genomsökning på distans. Däremot föreslås inte att kopiering ska kunna användas som ett självständigt tvångsmedel och det behövs därför ingen särskild reglering om kopiering för brottsmisstänkta som inte fyllt 15 år.

7.3 Förbud mot att i vissa fall kopiera handlingar

Regeringens förslag: Handlingar som omfattas av beslagsförbudet ska inte heller få kopieras.

Utredningens förslag stämmer i sak överens med regeringens. Utredningen föreslår en annan lagteknisk lösning.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser är positiva till eller invänder inte mot utredningens förslag, bland annat *Integritetsskyddsmyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden och Åklagarmyndigheten*.

Skälen för regeringens förslag: Som redovisats i avsnitt 5.1 är möjligheterna att ta föremål i beslag begränsade av bestämmelserna om beslagsförbud (27 kap. 2 § rättegångsbalken). Beslagsförbudet innebär bland annat att en handling inte får tas i beslag om den kan antas innehålla uppgifter som en befattningshavare eller någon annan som avses i 36 kap. 5 § rättegångsbalken inte får höras som vittne om.

I vissa fall kan det visa sig först i efterhand att en handling har beslagtagits i strid med beslagsförbudet. För att bestämmelserna om förbudet ska få fullt genomslag anser utredningen att de brottsbekämpande myndigheterna inte bör få använda kopiering om det föreligger förbud mot beslag. Regeringen delar utredningens uppfattning. Handlingar som inte får tas i beslag på grund av att de omfattas av beslagsförbudet bör inte heller få kopieras, oavsett om de omfattas av ett beslag eller påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans.

7.4 Kopiering av försändelser

Regeringens förslag: Handlingar som inte får tas i beslag hos ett postbefordringsföretag ska inte heller få kopieras.

Regeringens bedömning: Det bör inte införas särskilda bestämmelser om möjligheten att hålla kvar en försändelse hos ett postbefordringsföretag för kopiering. Det bör inte heller införas en möjlighet för åklagaren att få upphäva ett intermistiskt beslut som han eller hon har fattat om att hålla kvar en försändelse när beslutet är föremål för rättens prövning.

Utredningens förslag stämmer delvis överens med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att rätten ska få besluta att en försändelse som får kopieras ska få hållas kvar till dess att frågan om kopiering har avgjorts. Vidare föreslår utredningen att åklagaren ska få upphäva sitt interimistiska beslut om att hålla kvar en försändelse innan rätten har prövat ärendet.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans invänder mot utredningens förslag om att försändelser hos ett postbefordringsföretag ska få kopieras. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* avstyrker förslaget om att åklagaren, innan rätten prövat ärendet, ska få upphäva ett interimistiskt beslut om kvarhållande av en försändelse som han eller hon har fattat. Nämnden anser att förslaget inte kommer att få någon praktisk betydelse på grund av de korta frister som gäller för domstolsprövning. Enligt nämnden bör åklagarens rätt att häva ett beslut i stället utvidgas på så sätt att det gäller oberoende av vem som har beslutat om tvångsmedlet eller av om åtal har väckts. Övriga remissinstanser yttrar sig inte särskilt i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: Brev, telegram eller annan försändelse som finns hos ett post- eller telebefordringsföretag, får tas i beslag endast om det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller mer och försändelsen hade kunnat tas i beslag hos mottagaren (27 kap. 3 § rättegångsbalken).

Utredningen föreslår att försändelser som finns hos ett postbefordringsföretag ska få kopieras och hållas kvar och att det bör få ske under samma förutsättningar som gäller för beslag av sådana försändelser. Eftersom förfarandet med kopiering föreslås vara ett sätt att verkställa bland annat beslag saknas anledning att reglera frågan om en försändelse som får kopieras ska få hållas kvar till dess att frågan om kopiering har avgjorts.

Såvitt gäller kopiering av handlingar som påträffas vid beslag kommer 3 § att gälla automatiskt, eftersom beslag inte är möjligt om den paragrafens rekvisit inte är uppfyllda. När det gäller handlingar som påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans kommer 3 § däremot inte att gälla. Den straffskala som krävs för att dessa tvångsmedel ska kunna tillgripas är lindrigare än vad som gäller enligt 3 §; det är tillräckligt att det finns anledning att anta att det har begåtts ett brott på vilket fängelse kan följa. Enligt *Lagrådets* mening är det inte rimligt att kopiering i samband med dessa tvångsmedel ska kunna ske av sådana handlingar som inte får tas i beslag enligt 3 §. Regeringen instämmer i Lagrådets bedömning. En handling i en försändelse som finns hos ett postbefordringsföretag bör endast få kopieras under samma förutsättningar som den får tas i beslag. Det innebär till exempel att handlingar i ett brev som påträffas vid en husrannsakan hos ett postbefordringsföretag endast får kopieras om det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller mer och brevet hade kunnat tas i beslag hos mottagaren.

Utredningen föreslår även att åklagaren ska ha möjlighet att upphäva sitt interimistiska beslut om kvarhållande i beslags- eller kopieringssyfte fram till den tidpunkt då rätten har prövat ärendet. I likhet med *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser regeringen att en sådan reglering inte skulle få någon praktisk betydelse med hänsyn till de korta frister som gäller för domstolsprövning av beslag. Utredningens förslag i denna del bör därför inte genomföras. Vidare anser regeringen att det inte heller har framkommit tillräckliga skäl för att utvidga åklagarens rätt att häva ett beslut oberoende av vem som har beslutat om tvångsmedlet eller av om åtal har väckts, så som nämnden föreslår.

7.5 Behörigheten att fatta beslut om kopiering

Regeringens förslag: Den som med laga rätt verkställer ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans ska även få fatta beslut om kopiering.

Utredningens förslag stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att den som får fatta ett beslut om beslag i stället, under motsvarande förutsättningar, ska få fatta beslut om kopiering. Utredningen föreslår även att den som endast verkställer en genomsökning på distans utan att vara undersökningsledare, polisman eller åklagare också ska vara behörig att besluta om kopiering.

Remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över utredningens förslag i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Utredningen föreslår att den som får besluta om beslag i stället ska få besluta om kopiering under motsvarande förutsättningar. Eftersom kopiering föreslås vara ett sätt att i vissa fall verkställa ett beslag anser regeringen att det i stället är lämpligt att den som är behörig att verkställa beslaget också får besluta om kopiering. Samma sak bör gälla vid kopiering som äger rum i samband med en husrannsakan. Det innebär att den som har rätt att verkställa ett beslag eller en husrannsakan och påträffar handlingar som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller för utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet ska få besluta att dessa ska kopieras.

När det gäller genomsökning på distans föreslår utredningen dock att inte bara den som har rätt att fatta beslut om beslag bör vara behörig att besluta om kopiering av handlingar som påträffas vid genomsökningen, utan även den som endast utför genomsökningen. Det kan enligt utredningen handla om civilanställd personal, till exempel en it-forensiker. Med hänsyn till att det ska göras en rättslig avvägning, till exempel om det kan antas att handlingen som påträffats kan ha betydelse för utredning om brott, anser regeringen att den personkrets som bör vara behörig att fatta beslut om kopiering bör vara densamma som med stöd av lag eller annan författning har rätt att verkställa genomsökningen. Det är i regel en åklagare, en undersökningsledare eller en polisman. Utredningens förslag om en särskild reglering för kopiering av handlingar vid en genomsökning på distans bör således inte genomföras.

7.6 Underrättelse om kopiering och närvarorätt

Regeringens förslag: Den som ska underrättas om ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans ska även underrättas om en kopiering som görs inom ramen för något av dessa tvångsmedel, så snart det kan ske utan men för utredningen.

Regeringens bedömning: Det bör inte införas en skyldighet att underrätta om kopiering som sker självständigt, i stället för ett beslag. Det bör inte heller införas en skyldighet att underrätta om att en kopia finns kvar efter att ett beslag hävs.

Vidare bör det inte heller införas en rätt att närvara vid sådan kopiering som inte görs i samband med ett tvångsmedel.

Utredningens förslag och bedömning stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att den som drabbats av sådan kopiering som gjorts i stället för ett beslag eller i samband med en genomsökning på distans, och som inte varit närvarande vid kopieringen, utan dröjsmål ska underrättas om den och om vad som har gjorts med kopian. Om det kan antas att underrättelsen skulle vara till men för utredningen och brottet har fängelse i ett år eller mer i straffskalan föreslår utredningen att underrättelsen i stället ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen.

Om en försändelse hos ett befordringsföretag har kopierats, utan att först ha tagits i beslag, föreslår utredningen att mottagaren och avsändaren, om han eller hon är känd, ska underrättas om detta så snart det kan ske utan men för utredningen.

Om kopiering har gjorts av handlingar som omfattas av ett beslag och kopian finns kvar efter att beslaget hävts föreslår utredningen att den som beslaget har gjorts hos ska underrättas om detta.

Vidare föreslår utredningen att det i vissa fall ska finnas en rätt till närvaro vid sådan kopiering som inte görs i samband med ett tvångsmedel.

Utredningen lämnar inget förslag om underrättelse vid kopiering av handlingar som omfattas av ett beslag eller som påträffas vid en husrannsakan.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna är positiva till eller invänder inte mot utredningens förslag, bland annat *Ekobrottsmyndigheten, Tullverket, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Polismyndigheten. Åklagarmyndigheten* tillstyrker förslaget om en senarelagd underrättelse men avstyrker att den ska vara kopplad till brottets straffskala. *Justitiekanslern* anser att det finns ett behov av att öka möjligheten att senarelägga en underrättelse om beslag men att bestämmelsen bör tillämpas restriktivt. Justitiekanslern ifrågasätter att kravet för att skjuta upp underrättelsen ska vara att det ”kan antas” vara till men för utredningen, vilket inte stämmer överens med motsvarande regler för husrannsakan. Angående utredningens förslag att det, liksom vad gäller för häktning, ska vara föreskrivet fängelse i ett år eller mer för brottet noterar *Hovrätten för Västra Sverige* att förslaget inte motsvarar vad som gäller för häktning, där det också gäller att påföljden inte ska förväntas kunna stanna vid böter. *Integritetsskyddsmyndigheten* anser att det, om det ska införas en möjlighet att senarelägga underrättelse, bör krävas allvarliga men för utredningsarbetet och inte endast men.

Ett par remissinstanser avstyrker förslaget om att en underrättelse ska kunna senareläggas, däribland *Svenska Journalistförbundet.* Svenska Journalistförbundet anser att det är en viktig rättssäkerhetsgaranti att den som är föremål för en åtgärd som beslag eller kopiering så snart som möjligt får information om åtgärden (se vidare remissinstansernas synpunkter i avsnitt 5.2).

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Vid beslag som tas i frånvaro av den som drabbas finns en skyldighet att utan dröjsmål underrätta honom eller henne om beslaget och om vad som har skett med det beslagtagna (27 kap. 11 § första meningen rättegångsbalken). Som framgår i avsnitt 5.2 föreslås dock att en underrättelse om beslag ska kunna

senareläggas på så sätt att den ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen. Den föreslagna regleringen motsvarar vad som föreslås gälla för genomsökning på distans i avsnitt 6.8 och vad som redan gäller för husrannsakan (se 28 kap. 7 § rättegångsbalken). Om det som har tagits i beslag är en försändelse hos ett befordringsföretag ska enligt gällande regler mottagaren och avsändaren, om han eller hon är känd, underrättas så snart det kan ske utan men för utredningen (27 kap. 11 § andra meningen rättegångsbalken).

Utredningen föreslår att det bör finnas en skyldighet att underrätta om kopiering i de fall åtgärden används som ett självständigt tvångsmedel och när kopiering sker vid en genomsökning på distans. Eftersom kopiering inte föreslås kunna användas som ett självständigt tvångsmedel bör utredningens förslag inte genomföras i dessa delar. Däremot anser regeringen, i likhet med utredningen, att den som drabbas av en kopiering som sker i samband med en genomsökning på distans bör underrättas om åtgärden. Underrättelsen är ofta en förutsättning för att den drabbade ska kunna begära rättens prövning eller i övrigt tillvarata sin rätt (jfr prop. 2015/16:68 s. 51).

När det gäller kopiering av handlingar som omfattas av ett beslag eller som påträffas vid en husrannsakan lämnar utredningen inget förslag om att den som drabbas av kopiering som görs i samband med dessa tvångsåtgärder, ska underrättas om åtgärden. I vissa fall kan det visserligen framgå av underrättelsen om tvångsåtgärden att kopiering har ägt rum. Enligt regeringen bör dock en underrättelse alltid lämnas när kopiering gjorts i samband med ett beslag eller en husrannsakan. Inte minst eftersom rättssäkerheten för den enskilde inte bör vara sämre vid dessa tvångsmedel än vid genomsökning på distans.

Som framgår i avsnitt 5.2 – där remissinstansernas synpunkter bemöts mer utförligt – anser regeringen, till skillnad från bland annat *Svenska Journalistförbundet,* att det bör vara möjligt att senarelägga en underrättelse om beslag. Samma sak gäller redan för en husrannsakan och föreslås även gälla för en genomsökning på distans (se 28 kap. 7 § rättegångsbalken och avsnitt 6.8). I enlighet med detta anser regeringen att även en underrättelse om kopiering bör kunna senareläggas och lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen. I likhet med bland annat *Åklagarmyndigheten,* och som framgår i avsnitt 5.2, anser regeringen dock att det inte finns tillräckliga skäl att begränsa möjligheten att senarelägga en underrättelse till de fall där brottet kan antas ha fängelse i ett år eller mer i straffskalan.

Om kopian tas i anslutning till tvångsåtgärden, vilket förefaller rimligt vid framför allt en husrannsakan och genomsökning på distans, bör underrättelsen om tvångsåtgärden också kunna ge besked om att den har omfattat en kopiering. Det behöver således inte lämnas två olika underrättelser i ett sådant fall. Däremot kan två underrättelser komma i fråga när kopieringen görs efter att underrättelsen om tvångsåtgärden har lämnats, såsom när beslagtaget material kopieras efter att underrättelsen om beslag har lämnats.

Mot bakgrund av att den som drabbas av kopiering av handlingar som omfattas av ett beslag alltid kommer att underrättas om kopieringen behövs ingen ytterligare underrättelseskyldighet för det fall kopian finns

kvar hos den brottsbekämpande myndigheten när beslaget hävs. Utredningens förslag i denna del bör därför inte genomföras.

I avsnitt 6.2 föreslår regeringen, i likhet med utredningen, att det ska införas en närvarorätt i vissa fall när kopiering sker i samband med ett tvångsmedel. Eftersom det inte lämnas något förslag om kopiering som ett självständigt tvångsmedel behövs det inte någon reglering om närvarorätt i dessa fall. Utredningens förslag i denna del bör därför inte genomföras.

7.7 Protokoll och bevis om kopiering

Regeringens bedömning: Det bör inte införas en särskild reglering om att kopiering ska protokollföras, och den som drabbas av kopiering bör inte ha rätt att på begäran få ett bevis om åtgärden.

Utredningens förslag stämmer inte överens med regeringens bedömning. Utredningen föreslår en särskild reglering om att kopiering ska protokollföras och att den som drabbas av åtgärden ska ha rätt att få ett bevis om kopieringen.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans invänder mot utredningens förslag. *JO* framför dock önskemål om att det förtydligas att en kopia av ett beslagsprotokoll ska tillställas den drabbade utan någon särskild begäran om det.

Skälen för regeringens bedömning: Utredningen föreslår att kopiering ska protokollföras på motsvarande sätt som gäller för beslag.

Ett beslag av ett föremål eller en handling ska protokollföras (27 kap. 13 § första stycket rättegångsbalken). Av protokollet ska framgå ändamålet med beslaget, till exempel att det är ett bevisbeslag, och vad som förekommit vid beslagsförrättningen, bland annat från vem föremålet eller handlingen har tagits och vilka som var närvarande. Det beslagtagna föremålet ska dessutom beskrivas noga. Är beslaget så omfattande att en detaljerad förteckning inte är möjlig får de beslagtagna föremålen i stället beskrivas genom samlande beteckningar om det är lämpligt. Kravet på att beslaget ska dokumenteras utgör en viktig kontrollfunktion och har stor betydelse både för den drabbades rättssäkerhet och för polis och åklagare samt för berörda tillsynsmyndigheter. Det säkerställer bland annat att inget som har tagits i beslag glömts bort och att den som har drabbats av ett beslag kan överblicka vad som har tagits i beslag samt påkalla rättens prövning. Genom kravet säkerställs dessutom att det går att kontrollera att utredningsåtgärden har varit befogad.

Även vid en husrannsakan finns krav på att åtgärden ska protokollföras (28 kap. 9 § rättegångsbalken). I likhet med vad som gäller för ett beslag ska ändamålet med åtgärden och vad som förekommit vid denna anges i protokollet. Om vissa handlingar kopieras utan att tas i beslag måste även detta anges i protokollet (se Rättegångsbalken m.m., JUNO, Fitger m.fl., 2021-11-01, kommentaren till 28 kap. 9 § rättegångsbalken och jfr JO 1982/83 s. 42). När det gäller genomsökning på distans föreslås en liknande skyldighet att protokollföra (se avsnitt 6.9).

Eftersom kopiering inte föreslås utgöra ett nytt tvångsmedel och det redan finns en skyldighet att protokollföra vid de tvångsmedel som kopiering kan kombineras med, bör det inte regleras en särskild skyldighet

att protokollföra vid kopiering. Samma sak gäller för bevis om åtgärden. Eftersom det redan finns en möjlighet att få bevis om det tvångsmedel som kopieringen kombinerats med bör det inte införas en möjlighet att få bevis om kopieringen (jfr 27 kap. 13 § andra stycket och 28 kap. 9 § rättegångsbalken och 6.9).

För att det ska bli tydligt för den som har drabbats av ett beslag att han eller hon har möjlighet att få beslutet prövat av domstol anför *JO* att det vore värdefullt med ett förtydligande av att en kopia av protokollet ska skickas till den som drabbats utan att han eller hon begär det. Regeringen kan konstatera att det inte finns någon skyldighet för den som verkställer ett tvångsmedel, till exempel ett beslag, att upplysa om att det finns en möjlighet att begära rättens prövning av beslutet (jfr 27 kap. 6 § rättegångsbalken). JO har uttalat att det kan vara lämpligt att sådan upplysning lämnas och att protokoll över åtgärden alltid skickas till den från vilken beslag sker (se JO 1975/76 s. 156). Eftersom rätten till domstolsprövning ändå inte måste framgå av protokollet kommer den drabbade inte att få mer information av protokollet jämfört med av en underrättelse. Dessutom skulle en reglering som enbart omfattar protokoll efter ett beslag kunna leda till oklarheter i förhållande till övriga tvångsmedel. Enligt regeringen tillgodoses den enskildes behov av upplysningar i tillräcklig utsträckning av den skyldighet att underrätta och föra protokoll som redan gäller.

7.8 Kopiering som en ny grund för kroppsvisitation

Regeringens bedömning: Det saknas behov av att reglera att det ska vara tillåtet med kroppsvisitation i syfte att söka efter handlingar som kan kopieras.

Utredningens förslag stämmer inte överens med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att det ska vara tillåtet med en kroppsvisitation i syfte att söka efter handlingar som kan kopieras om det finns anledning att anta att det har begåtts ett brott på vilket fängelse kan följa.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans invänder mot utredningens förslag.

Skälen för regeringens bedömning: En kroppsvisitation får göras för att söka efter föremål som kan tas i beslag (se 28 kap. 11 § rättegångsbalken). Som framgår ovan föreslås att handlingar som omfattas av ett beslag i vissa fall ska kunna kopieras och att förutsättningarna för sådan kopiering överensstämmer med förutsättningarna för bland annat bevisbeslag (se avsnitt 7.2). en kroppsvisitation får göras för att söka efter föremål som kan tas i beslag innebär därför att det, efter ett beslut om beslag, även är möjligt att kopiera handlingar som omfattas av beslaget. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det inte behövs någon särskild reglering om att en kroppsvisitation får göras för att söka efter handlingar som kan kopieras. Utredningens förslag i denna del bör således inte genomföras.

Regeringens förslag: Om kopieringen har gjorts i strid med kopieringsförbudet ska kopian omedelbart förstöras i den del som den omfattas av förbudet. Åtgärden ska protokollföras.

En kopia i sidomaterialet ska förstöras efter att ett avgörande av saken har fått laga kraft och efter att ett beslut om åtalsunderlåtelse har meddelats.

Regeringens bedömning: Det bör inte införas en skyldighet att förstöra en kopia om det visar sig att kopieringen är oproportionerlig med hänsyn till risken för att skyddade uppgifter röjs vid genomsökningen av kopian.

Det saknas vidare behov av att förtydliga att en brottsbekämpande myndighet, trots att en kopia ska förstöras, dels får behandla uppgifter från kopian i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag, dels får lägga in en skildring av barn i pornografisk bild i det nationella referensbiblioteket över barnpornografi. Något krav på protokollföring när en bild läggs in i det nationella referensbiblioteket över barnpornografi behövs inte heller.

Utredningens förslag och bedömning stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att det ska införas en skyldighet att under pågående straffprocess förstöra en kopia om det visar sig att kopieringen är oproportionerlig med hänsyn till risken för att skyddade uppgifter röjs vid genomsökning av kopian. Vidare föreslår utredningen att det uttryckligen ska anges att en brottsbekämpande myndighet, trots att en kopia ska förstöras, dels ska få behandla uppgifter från kopian i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag, dels ska få lägga in en skildring av barn i pornografisk bild i det nationella referensbiblioteket över barnpornografi. Dessutom föreslås att ett beslut om att lägga in en bild i det nationella referensbiblioteket ska protokollföras.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna är i huvudsak positiva till eller invänder inte mot utredningens förslag, däribland *Justitiekanslern, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt* och *Malmö tingsrätt*.

Integritetsskyddsmyndigheten anser att det även bör införas en skyldighet att förstöra en kopia när ärendet eller brottmålet avslutas på något annat sätt än genom ett avgörande av saken. *Polisförbundet* undrar hur regleringen om en skyldighet att förstöra en kopia när ett avgörande i saken har fått laga kraft ska fungera i praktiken, till exempel vad som ska ske med kopian om någon har begärt ut den under pågående rättegång och kopian därmed blivit offentlig. *Tullverket* anför att det bör förtydligas att det, utöver bestämmelserna om förstöring, även krävs ett gallringsbeslut av Riksarkivet för att myndigheten i praktiken ska få förstöra kopian eller speglingen från en hårddisk. *Domstolsverket* anser att det är otydligt om regleringen är en gallringsbestämmelse, det vill säga om den ger rättsligt stöd för en myndighet som förvarar en allmän handling att gallra den.

Några remissinstanser avstyrker delar av förslaget. *JO* avstyrker förslaget om att en kopia ska förstöras när en dom har fått laga kraft och framför att utredningen har tillmätt den dömdes intresse av att i efterhand kunna granska utredningsmaterialet alltför liten betydelse. *Säkerhets- och*

integritetsskyddsnämnden avstyrker förslaget om att det ska framgå av rättegångsbalken att brottsbekämpande myndigheter, trots krav på förstörande av en kopia, ska få behandla uppgifter från kopian i vissa fall och att uppgifter ska få tillföras det nationella referensbiblioteket över barnpornografi. Enligt nämnden hör sådana bestämmelser inte hemma i rättegångsbalken.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Det bör införas en skyldighet att förstöra en kopia när skyddade uppgifter hindrar kopiering

Av åklagaretiska principer följer en skyldighet att i vissa fall förstöra en kopia som har framställts efter ett beslag som har skett i strid mot beslagsförbudet (se Riksåklagarens beslut den 21 december 2006, dnr ÅM-A 2006/1152 och NJA 2015 s. 631 p. 19). Utredningen anser att skyldigheten att förstöra en kopia som framställts i strid med det föreslagna kopieringsförbudet, som motsvarar beslagsförbudet, ska regleras i lag och förtydligas. *Justitiekanslern* delar den bedömningen.

Förslaget i avsnitt 7.4 om förbud mot kopiering i vissa fall innebär att en handling inte får kopieras om handlingen innehåller skyddade uppgifter. Trots förbudet kan det hända att det först i efterhand visar sig att en handling, som har kopierats, innehåller uppgifter som hindrar kopiering. Som utredningen konstaterar finns det flera skäl som talar för att det bör införas en skyldighet att förstöra en kopia i dessa fall. Genom en uttrycklig reglering kan det säkerställas att de åklagaretiska riktlinjerna får ett effektivt genomslag och att samma sak ska gälla för en kopia som tagits vid en husrannsakan och en genomsökning på distans. Det blir också tydligt för både enskilda och myndigheter under vilka förutsättningar det finns en skyldighet att förstöra en kopia. En annan fördel med en sådan reglering är att risken för att kopierad information sprids eller kommer till oberättigad användning begränsas. En sådan reglering skulle dessutom stämma överens med vad som gäller i fråga om upptagningar och uppteckningar från hemlig avlyssning i motsvarande situation (jfr 27 kap. 22 § rättegångsbalken). Regeringen instämmer därför i utredningens uppfattning att de brottsbekämpande myndigheterna i dessa fall bör vara skyldiga att förstöra kopian, antingen i dess helhet eller i de delar som omfattas av kopieringsförbudet.

Utredningen föreslår att kopian, i dessa fall, ska förstöras omedelbart. Eftersom det i förevarande fall handlar om en kopia vars innehåll har bedömts strida mot kopieringsförbudet och av det skälet inte får användas i straffprocessen bör kopian kunna förstöras omedelbart, utan att det finns en risk för att material förstörs som senare visar sig ha betydelse för utredningen av det brott som kopian var avsedd för.

När det gäller frågan om i vilket regelverk regleringen om förstörande ska placeras kan konstateras att motsvarande bestämmelser i de fall det rör sig om hemliga tvångsmedel finns i rättegångsbalken (jfr 27 kap. 22 och 24 §§ rättegångsbalken). Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med utredningen, att även den föreslagna regleringen bör införas i rättegångsbalken. När en kopia förstörs i enlighet med den föreslagna regleringen bör, som utredningen anför, åtgärden protokollföras. På så sätt

säkerställs att det i efterhand finns dokumentation som visar att kopian har förstörts.

Det bör inte införas en skyldighet att under pågående förfarande förstöra en kopia grundat på en proportionalitetsbedömning

Utredningen föreslår att skyldigheten att förstöra en kopia ska gälla även när en genomsökning av kopian skulle vara oproportionerlig med hänsyn till risken för att skyddade uppgifter röjs, men utan att det finns förbud mot kopiering.

Det kan, som utredningen anför, finnas fall där kopiering bedöms vara oproportionerlig med hänsyn till risken för att skyddade uppgifter röjs vid genomsökningen av kopian, trots att det inte föreligger något kopieringsförbud (jfr NJA 2015 s. 631). Som *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* påpekar måste emellertid regleringen på detta område vara tydlig och förutsebar. Regeringen kan konstatera att prövningen i dessa fall inte är helt enkel. Utfallet beror på vilken tyngd som brottsutredningsintresset ges och en värdering av det intresse som i det enskilda fallet bär upp informationsskyddet. Det beror dessutom på en analys av möjligheterna att komma åt uppgifterna på ett mindre ingripande sätt. Slutligen ska en avvägning göras av de intressen som står mot varandra. Under ett pågående förfarande är det ofta svårt att bedöma materialets närmare betydelse, särskilt innan ställning har tagits till åtalsfrågan. Härtill kommer att det inte framgår hur proportionalitetsbedömningen ska isoleras så att den, i enlighet med utredningens förslag, inte omfattar andra hänsyn än sådana som är avgörande för en värdering av risken för att skyddade uppgifter röjs.

Enligt regeringens mening lämnar den ordning som utredningen föreslår alltför stort utrymme för skilda bedömningar. Regleringen uppfyller inte kraven på tydlighet och riskerar att tillämpas på ett sätt som inte heller uppfyller kraven på förutsebarhet. Det medför i sin tur en risk för att material förstörs som senare visar sig vara av större betydelse än vad bedömningen gett vid handen. Vid en sammantagen bedömning bör utredningens förslag i denna del därför inte genomföras.

Det bör inte heller införas en skyldighet att förstöra en kopia på grund av att kopian bedöms sakna betydelse för utredningen

Utredningen föreslår inte att det ska finnas en skyldighet att förstöra en kopia i de fall det visar sig att kopian inte tillför något till utredningen. Utredningen påpekar dock att om originalet hade tagits i beslag skulle beslaget i en motsvarande situation ha hävts. Informationen skulle då inte längre varit tillgänglig för de brottsbekämpande myndigheterna. Som utredningen konstaterar handlar ett förvarande av en kopia emellertid inte om tvångsmedelsanvändning och de skäl som talar för att ett tvångsmedel i vissa fall ska upphöra gör sig inte gällande med samma tyngd i fråga om en kopia. På samma sätt som vid en proportionalitetsbedömning kan det också, under en pågående utredning, vara svårt att göra en bedömning av vilket material som har betydelse för utredningen. En felaktig bedömning kan gå ut över både möjligheterna att utreda och lagföra brottet och över den misstänktes möjlighet att förbereda sitt försvar. Det kan i sin tur leda till att den misstänktes rätt till en rättvis rättegång åsidosätts. Europa-

domstolen har i ett par avgöranden fällt Finland för att material från hemliga tvångsmedel förstörts under utredningsstadiet (Janatuinen mot Finland, 8 december 2009, mål nr 28552/05, och Natunen mot Finland, 30 juni 2009, mål nr 21022/04). Europadomstolen fann att agerandet hade inneburit en kränkning av den misstänktes rätt till en rättvis rättegång, eftersom besluten att förstöra materialet medfört att varken domstolen eller den misstänkte givits möjlighet att bedöma om materialet varit relevant eller inte.

Även om det i förvarande fall inte handlar om material från hemliga tvångsmedel anser regeringen, i likhet med utredningen, att övervägande skäl talar för att det inte bör införas en skyldighet att under straffprocessen förstöra en kopia i andra fall än när kopieringen har gjorts i strid med kopieringsförbudet.

Det bör införas en skyldighet att i vissa fall förstöra en kopia i sidomaterialet efter laga kraft

I ett förundersökningsprotokoll ska endast sådant som har betydelse för utredningen redovisas (23 kap. 21 § första stycket och 45 kap. 7 § rättegångsbalken). Det utredningsmaterial i förundersökningen som varken läggs till grund för ett beslut att väcka åtal eller används som bevisning till stöd för åtalet utgör sidomaterial. Av tryckfrihetsförordningens bestämmelser om allmänna handlingar och arkivregleringen följer att allt egentligt utredningsmaterial ska arkiveras när ärendet är slutligt handlagt hos den brottsbekämpande myndigheten. Detta gäller oavsett om utredningsmaterialet har tagits in i förundersökningsprotokollet eller ingår i sidomaterialet. Hur länge de arkiverade utredningshandlingarna ska bevaras beror bland annat på om det finns någon bestämmelse om gallring eller förstörande som omfattar respektive handling och vad den föreskriver. Gemensamt för den reglering om bevarande av utredningsmaterial som gäller för de olika brottsbekämpande myndigheterna får dock sägas vara att sådant material i normalfallet inte får förstöras förrän efter lång tid. I vissa fall finns dock en skyldighet att förstöra utredningsmaterial i ett tidigare skede. Det gäller till exempel i fråga om upptagningar och uppteckningar från hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning (27 kap. 24 § rättegångsbalken). Huvudregeln är då att upptagningarna ska förstöras när förundersökningen har avslutats eller det finns ett avgörande som har fått laga kraft.

Utredningen föreslår att det bör införas en skyldighet att förstöra en kopia som finns i sidomaterialet när en dom eller annat avgörande av saken har fått laga kraft.

En skyldighet att förstöra en kopia efter att ett avgörande fått laga kraft innebär inte någon principiell nyhet. När ett mål avgörs ska rätten pröva om ett beslag fortfarande ska bestå. Om det inte finns särskilda skäl mot det ska rätten besluta att beslag som har gjorts för att ett föremål skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott, ska bestå till dess att domen har fått laga kraft (27 kap. 8 § femte stycket rättegångsbalken). Övriga beslag ska hävas i samband med målets avgörande.

Om en liknande skyldighet införs för en kopia skulle det, som utredningen framhåller, kunna leda till försämrade förutsättningar för den enskilde att i efterhand kunna granska hur förundersökningen bedrivits och

att ansöka om bland annat resning. I linje med detta anser *JO* att utredningen har tillmätt den dömdes intresse av att i efterhand kunna granska utredningsmaterialet alltför liten betydelse. JO anser också att förslaget rimmar illa med den nyligen införda bestämmelsen i 10 kap. 4 a § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), genom vilken lagstiftaren bland annat har velat förstärka den dömdes möjligheter att undersöka om det finns förutsättningar att angripa en lagakraftvunnen dom med extraordinära rättsmedel. Av förarbetena till den bestämmelsen framgår att principiella skäl talar för att den som har dömts för brott ska ha samma rätt att ta del av det material som legat till grund för avgörandet som han eller hon haft när brottmålsförfarandet pågick. Samtidigt konstaterades att utredningsmaterial på grund av bestämmelser om gallring och förstörelse inte alltid finns bevarat sedan brottmålsförfarande har avslutats och att det inte i fråga om allt material finns samma starka skäl att bevara det som under ett pågående förfarande. Det framgår även att rätten att ta del av material endast ska gälla i den utsträckning som materialet finns bevarat. Den dömdes insyn i den del av sidomaterialet som inte kan antas ha haft betydelse i åtalsfrågan kan dessutom begränsas (se propositionen Misstänktas rätt till insyn i förundersökningen, prop. 2016/17:68 s. 99 f.). En skyldighet att förstöra en kopia i sidomaterialet kan mot den bakgrunden anses ligga väl i linje med de tankar som ligger bakom regleringen om den tilltalades rätt att i efterhand ta del av förundersökningsmaterial.

Vidare kan det vid kopiering, precis som vid beslag, handla om stora mängder information från exempelvis en dator som inte är av betydelse för utredningen men som de brottsbekämpande myndigheterna har tillgång till. Denna information kan innehålla uppgifter som rör enskildas personliga förhållanden och att inneha material med sådan information kan anses utgöra ett intrång i rätten till skydd för privatlivet (se till exempel Europadomstolens dom den 4 december 2008 i målet S. och Marper mot Förenade kungariket [GC], nr 30532/04 och 30566/04, punkt 67 och dom den 30 januari 2020 i målet Breyer mot Tyskland, nr 50001/12, punkt 81). Ur integritetssynpunkt bör det sakna betydelse om innehavet grundar sig i ett beslag eller kopiering. Ett innehav av en kopia mot den enskildes vilja kan därför i viss mån jämställas med en pågående användning av ett tvångsmedel. För att intrånget vid tvångsmedelsanvändningen inte ska vara större än vad som är nödvändigt bör en utgångspunkt vara att material inte ska bevaras i större utsträckning än vad som är motiverat från utredningssynpunkt (jfr prop. 1988/89:124 s. 69). Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med utredningen, att övervägande skäl talar för att det bör införas en skyldighet att förstöra en kopia i sidomaterialet när en dom eller ett annat avgörande av saken har fått laga kraft. Med dom likställs ett godkänt strafföreläggande och ett godkänt föreläggande av ordningsbot (se 48 kap. 3 § rättegångsbalken). Med hänsyn till den dömdes intresse av att i efterhand kunna granska utredningsmaterialet anser regeringen, i likhet med utredningen, att det inte bör ställas upp något omedelbarhetskrav, det vill säga ett krav på att kopian ska förstöras omedelbart vid laga kraft.

Utredningen föreslår inte någon skyldighet att förstöra en kopia i de fall straffprocessen har avslutats på något annat sätt än att avgörandet har fått laga kraft, exempelvis genom en nedlagd förundersökning eller en åtalsunderlåtelse. Om en förundersökning har lagts ned är det möjligt att åter-

uppta utredningen om det kommer fram nya uppgifter. Intresset av att brott ska kunna utredas och åtalas väger i dessa fall tyngre jämfört med de fall där utredningen har lett till ett slutligt avgörande, till exempel en dom som har fått laga kraft. När det gäller en åtalsunderlåtelse finns det dock principiella likheter med ett avgörande i sak. I likhet med exempelvis en dom varigenom rätten avgör saken, innefattar en åtalsunderlåtelse en bedömning av skuldfrågan. Det finns i dessa fall en fullständig utredning som enligt åklagarens bedömning utvisar att den misstänkte är skyldig till ett brott. Dessutom är förutsättningarna för att återuppta en förundersökning i detta fall tydligt avgränsade, på ett sätt som påminner om det som gäller när förfarandet avslutats med ett avgörande i sak. För att regleringen på detta område ska vara konsekvent anser regeringen, till skillnad från utredningen men delvis i linje med vad *Integritetsskyddsmyndigheten* anför, att övervägande skäl talar för att det ska införas en skyldighet att förstöra en kopia också när förfarandet avslutas genom ett beslut om åtalsunderlåtelse. Det bör däremot inte införas någon liknande skyldighet när förfarandet avslutas på något annat sätt, till exempel genom att en förundersökning läggs ned.

Tullverket anför att det bör förtydligas att det, utöver bestämmelserna om förstöring, även krävs ett gallringsbeslut av Riksarkivet för att myndigheten i praktiken ska få förstöra en kopia av en hårddisk. *Domstolsverket* anser att det är otydligt om förslaget är en gallringsbestämmelse eller inte, det vill säga om den utgör ett rättsligt stöd för en myndighet som förvarar en allmän handling att gallra den. När det gäller statliga myndigheters rätt att gallra allmänna handlingar, till exempel genom att förstöra handlingarna, får det ske endast i enlighet med föreskrifter eller efter beslut av Riksarkivet, om inte särskilda gallringsföreskrifter finns i lag eller förordning (se 14 § arkivförordningen [1991:446]). Den reglering som nu föreslås bedöms utgöra sådant lagstöd som krävs för att vissa kopior ska få förstöras.

I detta sammanhang bör det noteras att *JO* även framför att de negativa konsekvenser i integritetshänseende som är förknippade med att myndigheter bevarar en kopia bör åtgärdas, inte genom att den dömdes möjligheter att ta del av sidomaterialet begränsas, utan genom en ändring av tryckfrihetsförordningen. Enligt JO är en naturlig utgångspunkt att elektroniska handlingar som den brottsutredande myndigheten inte tar del av ska vara fredade från allmänhetens insyn. Flera remissinstanser framför liknande synpunkter. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser exempelvis att det i särskild ordning bör utredas om beslagtagna handlingar bör undantas från tryckfrihetsförordningens bestämmelser om allmänna handlingar. *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* framför att nuvarande ordning innebär att myndigheterna kan vara skyldiga att gå igenom mycket omfattande material inom ramen för en sekretessprövning, inklusive sådana delar av materialet som inte har förekommit i förundersökningen och som saknar betydelse för utredningen. Även utredningen, som bedömer att det inte är förenligt med tryckfrihetsförordningen att införa absolut sekretess för alla handlingar som gjorts tillgängliga genom beslag eller kopiering, anser – i linje med nämnda synpunkter – att det finns skäl att ifrågasätta om det är lämpligt att sådana handlingar betraktas som allmänna handlingar även om de inte används i förundersökningen.

Som *JO* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* framför kan det finnas anledning att överväga om uppgifter som inte har förekommit vid förundersökningen och som finns i beslagtagna och kopierade handlingar och informationsbärare bör undantas från allmänna handlingar. Detta aktualiserar dock frågor med anknytning till tryckfrihetsförordningen och kan inte hanteras inom ramen för detta lagstiftningsärende.

Skyldigheten att förstöra en kopia som tagits i strid med kopieringsförbudet är inte absolut

Som utredningen anger bör det, trots krav på förstörande, vara tillåtet för de brottsbekämpande myndigheterna att behandla uppgifter från kopian i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag och att lägga in en skildring av barn i pornografisk bild i det nationella referensbiblioteket över barnpornografi. Referensbiblioteket över barnpornografiska framställningar är ett register som förs med stöd av ett regeringsbeslut (se beslut den 18 september 1997, dnr Ju1997/03061). Det finns särskilda regler om hur sådana framställningar och en kopia av dem ska hanteras, se till exempel lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi, 5 § lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m., 17 § Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om förfarande med egendom som tagits i beslag, förverkats eller tagits i förvar (PMFS 2017:4) och proposition med förslag till lag om visst stöldgods m.m., prop. 1974:124 s. 65, jfr även 4 kap. 3 och 4 §§ lagen om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Regeringen anser, i likhet med *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, att den reglering som finns är tillräcklig. Det behöver således inte förtydligas att brottsbekämpande myndigheter, trots krav på förstörande, får lägga in en skildring av barn i pornografisk bild i det nationella referensbiblioteket över barnpornografi. Till följd av detta saknas även behov av utredningens förslag om att beslut om att lägga in dessa bilder i registret ska protokollföras.

Utredningen föreslår att det även ska förtydligas att brottsbekämpande myndigheter, trots krav på förstörande, får behandla uppgifter från kopian i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag. En liknande reglering finns för uppgifter från upptagningar och upptecknigar vid vissa hemliga tvångsmedel (jfr 27 kap. 24 § rättegångsbalken). *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* motsätter sig förslaget med hänsyn till att bestämmelser om behandling av uppgifter i underrättelseverksamhet inte hör hemma i rättegångsbalken. Regeringen anser att nämnden har visst fog för den bedömningen. Även om en motsvarande reglering redan finns i rättegångsbalken anser regeringen att det inte finns tillräckliga skäl att införa en sådan förtydligande reglering för uppgifter från kopierade handlingar.

7.10 En rätt till domstolsprövning av om en kopia ska förstöras

Regeringens förslag: Om en kopia har framställts med stöd av den föreslagna regleringen om kopiering och den förvaras hos en brottsbekämpande myndighet ska den som drabbats av kopieringen ha rätt till domstolsprövning under den tid som straffprocessen pågår. Om

förutsättningarna för kopiering har upphört ska rätten få besluta att kopian ska förstöras. Rätten ska även få besluta att kopian ska förstöras i de delar som den omfattas av kopieringsförbudet.

När en begäran om prövning har kommit in till rätten ska en förhandling hållas så snart som möjligt. För handläggningen i övrigt ska det som är föreskrivet om förhandling i häktningsfrågan gälla i tillämpliga delar.

Om en fråga om kopiering väcks i högre rätt ska rätten få besluta om kopiering utan att hålla förhandling.

Regeringens bedömning: Rätten bör inte få besluta om att ersätta ett beslag med en kopia eller att en kopia ska förstöras delvis i de fall kopian inte har betydelse för utredning om brott eller om förverkande av brott eller om kopieringen inte är proportionerlig. Det bör inte vara en förutsättning för domstolsprövningen att rätten inte beslutat om det beslag som eventuellt föregått kopieringen. Om beslagtaget material har kopierats bör det inte heller krävas att beslaget har hävts eller är föremål för rättens prövning.

Vidare bör det inte införas en upplysning om att en brottsbekämpande myndighet, efter ett beslut om att en kopia ska förstöras, dels får behandla uppgifter från en kopia i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag, dels får lägga in en skildring av barn i pornografisk bild i det nationella referensbiblioteket över barnpornografi.

Det finns inte heller behov av att reglera vilken domstol som är behörig att pröva en begäran om att en kopia ska förstöras.

Utredningens förslag och bedömning stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att rätten ska få besluta att ersätta ett beslag med en kopia och att en kopia ska förstöras delvis i de fall kopian inte har betydelse för utredning om brott eller om förverkande av brott eller om kopieringen inte är proportionerlig. Utredningen föreslår även en lagändring för att avgöra vilken domstol som är behörig. Vidare föreslår utredningen att en förutsättning för domstolsprövning, om beslagtagna handlingar har kopierats, ska vara dels att rätten inte beslutat om beslaget, dels att beslaget har hävts eller är föremål för rättens prövning. Utredningen föreslår även att det uttryckligen ska anges att en brottsbekämpande myndighet, efter ett beslut om att en kopia ska förstöras, dels får behandla uppgifter från kopian i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag, dels får lägga in en skildring av barn i pornografisk bild i det nationella referensbiblioteket över barnpornografi. Utredningen har även en annan lagteknisk lösning.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna är positiva till eller invänder inte mot utredningens förslag, däribland *Justitiekanslern, JO, Polismyndigheten, Integritetsskyddsmyndigheten, Stockholms tingsrätt* och *Malmö tingsrätt.* Malmö tingsrätt anför att rätten till domstolsprövning är en viktig rättssäkerhetsfråga och Justitiekanslern anser att utredningen har gjort en noggrann genomgång och att förslagen förefaller väl övervägda.

Åklagarmyndigheten avstyrker förslaget till domstolsprövning av om en kopia ska förstöras och föreslår att domstolsprövningen ska avse lagligheten av åtgärden, på motsvarande sätt som gäller för beslag. *Ekobrottsmyndigheten* avstyrker förslaget om att rätten ska få besluta om att en

kopia ska förstöras delvis. Ekobrottsmyndigheten anser att rätten i stället bör ges en möjlighet att besluta om förbud mot att använda vissa uppgifter i en kopia. Både Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten framhåller dessutom att det inte borde vara möjligt att genomföra en partiell förstöring utan risk för att bevisvärdet av uppgifter i en skrivskyddad spegelkopia går förlorat.

Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten motsätter sig även utredningens förslag om att rätten på eget initiativ ska kunna besluta om att ersätta ett beslag med en kopia. Åklagarmyndigheten anser att de brottsutredande myndigheterna måste få avgöra om det krävs tillgång till originalet och anför att förslaget skulle kunna få allvarliga konsekvenser för den brottsutredande verksamheten. Ekobrottsmyndigheten påpekar att det kan finnas utredningsaspekter som gör att åklagaren inte vill röja information för den misstänkte om varför en kopia inte är tillräcklig.

Hovrätten för Västra Sverige anser att möjligheten att fatta separata beslut om förstöring för olika förundersökningar bör utredas vidare.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Den som drabbats av kopiering bör ha rätt att få frågan – om kopian ska förstöras – prövad av domstol

Det är en viktig rättssäkerhetsgaranti för enskilda att det finns en möjlighet att få till stånd en domstolsprövning när en kopia har framställts med stöd av den föreslagna regleringen om kopiering. Utredningen föreslår att rätten bör kunna pröva om samtliga förutsättningar för kopiering är uppfyllda, det vill säga om kopian har betydelse för utredning om brott eller för utredning om förverkande av brott, om kopieringsförbud råder och om kopieringen är proportionerlig. Prövningen föreslås således omfatta mer än bara kopieringsförbudet och korresponderar därmed inte med skyldigheten för de brottsbekämpande myndigheterna att i vissa fall förstöra en kopia (se avsnitt 7.9). En domstolsprövning som bara omfattar kopieringsförbudet skulle dock begränsa den enskildes rättssäkerhet och innebära att den som drabbas av kopiering i vissa fall kan hamna i ett sämre läge än om handlingarna hade säkrats genom ett annat tvångsmedel, till exempel ett beslag. I likhet med utredningen och flera av remissinstanserna, bland annat *Stockholms tingsrätt* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden,* anser regeringen att det därför bör införas en rätt för den drabbade att begära rättens prövning av kopieringen i sin helhet.

Om det vid rättens prövning inte föreligger förutsättningar för kopiering bör rätten, i enlighet med vad utredningen föreslår och som bland annat *Justitiekanslern* instämmer i, kunna besluta om att kopian ska förstöras. Ett alternativ till att kopian ska förstöras skulle kunna vara att kopian återlämnas. Till skillnad från vid ett beslag är det vid kopiering emellertid aldrig fråga om någon besittningsrubbning utan ett mångfaldigande av uppgifter i en handling. Något behov av att återlämna kopian bedöms därför inte finnas. Samtidigt har myndigheterna att verka för att kopian inte finns förvarad hos myndigheten (jfr NJA 2015 s. 631 p. 19). Detta sker lämpligast genom att den förstörs.

Ekobrottsmyndigheten anser att rätten i stället bör besluta om ett förbud mot att använda vissa uppgifter. En regel som innebär att inhämtade uppgifter i vissa situationer inte får användas kan dock leda till begräns-

ningar av processmaterialet som inte är helt lätta att förena med grundläggande principer i rättegångsbalken. Mot denna bakgrund framstår en ordning med en förstörandeskyldighet som mer ändamålsenlig för att säkerställa att uppgifter från kopian inte får användas (jfr 27 kap. 21 a § rättegångsbalken och propositionen Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott, prop. 2013/14:237 s. 144).

Förutom att besluta att en kopia ska få förstöras i sin helhet föreslår utredningen att rätten även ska kunna besluta att kopian ska förstöras delvis. Både *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* framför invändningar mot förslaget och menar att det inte är möjligt att verkställa ett beslut om partiell förstöring utan risk för att den övriga informationen på kopian förstörs eller förändras på ett sådant sätt att bevisvärdet av resterande information går förlorat. Även utredningen anger att om en elektronisk informationsbärare, till exempel en dator, har tagits i beslag eller spegelkopierats är det ofta inte möjligt att avlägsna de handlingar eller de uppgifter som inte har något intresse i förundersökningen eftersom de finns på den beslagtagna eller speglade informationsenheten och inte kan eller bör raderas. Utredningen pekar också på att det av rent tekniska skäl kan vara svårt att garantera att elektronisk information som raderats är helt borttagen, eftersom informationen eller fragment av den kan finnas sparad på olika platser i lagringsmediets minne. Enligt regeringens uppfattning är dock detta omständigheter som domstolen bör beakta vid sin prövning. Om det är praktiskt möjligt att avskilja visst material från det övriga och det är tillräckligt att endast vissa av uppgifterna i kopian förstörs bör rätten, som utredningen anger, kunna besluta om ett delvis förstörande. Så kan vara fallet om rätten finner att endast vissa av uppgifterna i kopian omfattas av kopieringsförbudet. Om rätten i stället finner att kopian saknar betydelse för utredning om brott eller för utredning om förverkande av brott eller att kopieringen är oproportionerlig bedöms det dock alltid bli fråga om att kopian ska förstöras i sin helhet. Till skillnad från utredningen bedömer regeringen att det därför inte finns något behov för rätten att kunna besluta om ett delvis förstörande i dessa fall. Utredningens förslag i denna del bör därför inte genomföras.

Närmare om förutsättningarna för en rätt till domstolsprövning

Som utredningen föreslår bör en förutsättning för att en begäran ska få prövas vara att kopian finns kvar och förvaras hos en myndighet. I annat fall kan inte rätten besluta att den ska förstöras. Det bör dock förtydligas att begäran förutsätter att kopian finns hos en brottsbekämpande myndighet, det vill säga Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket i dess brottsbekämpande verksamhet.

Om handlingar som omfattas av ett beslag har kopierats föreslår utredningen att det ska krävas dels att rätten inte beslutat om beslaget, dels att beslaget har hävts eller är föremål för rättens prövning. Även under den tid som ett beslag består kan det dock finnas anledning att få frågan om kopieringen prövad, till exempel om det visar sig att det som har kopierats omfattas av kopieringsförbudet och därför bör förstöras. Med anledning av detta och då rätten inte föreslås kunna besluta om kopiering bör utredningens förslag inte genomföras i dessa delar.

När det gäller domstolens prövning anser *Åklagarmyndigheten* att den inte bör avse åklagarens behov av information i kopian eftersom det kan vara svårt att redogöra för ett sådant behov utan att äventyra förundersökningssekretessen. Enligt Åklagarmyndigheten bör prövningen i stället avse lagligheten i åtgärden, på samma sätt som gäller för beslag. Regeringen delar Åklagarmyndighetens uppfattning. Det innebär att rätten, i linje med vad även utredningen anger, bör kunna pröva om kopieringen har gjorts i strid med kopieringsförbudet, om kopian har betydelse för utredning om brott eller för utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet och om kopieringen är förenlig med proportionalitetsprincipen. I detta ligger att rätten även ska beakta det intrång det kan innebära för den enskilde att kopian förvaras hos den brottsbekämpande myndigheten (jfr propositionen Hemlig rumsavlyssning, prop. 2005/06:178 s. 101). Vidare ska immaterialrättsliga aspekter och behovet av skydd för exempelvis företagshemligheter beaktas.

Utredningen föreslår att rätten till prövning bör begränsas i tiden på så sätt att det bör krävas att straffprocessen fortfarande pågår, det vill säga att förundersökningen inte har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet inte har avgjorts genom ett avgörande som fått laga kraft. Vid beslag kan den som drabbas av beslaget begära rättens prövning så länge beslaget består (se NJA 1977 s. 573 och jfr NJA 1988 s. 86). Om förundersökningen läggs ned ska ett beslag, och övriga tvångsmedelsbeslut, hävas senast i samband med nedläggningsbeslutet (JO 1995/96 s. 103). När målet i stället avgörs av domstol ska rätten alltid pröva om ett beslag fortfarande ska bestå (27 kap. 8 § rättegångsbalken). Om rätten beslutar att beslaget ska bestå kan beslutet gälla längst till dess att domen får laga kraft (Rättegångsbalken m.m., JUNO, Fitger m.fl., 2021-11-01, kommentaren till 27 kap. 8 § rättegångsbalken). Till skillnad från ett beslag kan en kopia dock i vissa fall bevaras även efter ett nedläggningsbeslut och, förutom när det gäller en kopia i sidomaterialet, även efter att ett slutligt avgörande, till exempel en dom, har fått laga kraft (se avsnitt 7.9). Även om intrånget av åtgärden kan anses bestå under hela den tid som kopian bevaras hos myndigheten finns inte samma behov av att domstolen, efter att straffprocessen avslutats, prövar förutsättningarna för kopieringen, till exempel kopians betydelse för utredning om brott. Mot denna bakgrund anser regeringen att rätten till domstolsprövning bör tidsbegränsas på så sätt som utredningen föreslår.

När det gäller prövningens omfattning bör denna, som utredningen föreslår, kunna avse alla exemplar av kopian, även i de fall en brottsbekämpande myndighet genom kopiering har tillfört en kopia till en annan förundersökning. Det bör inte finnas något hinder mot att det fattas separata beslut för olika förundersökningar. En bedömning måste dock alltid göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Till skillnad från *Hovrätten för Västra Sverige* anser regeringen inte att frågan behöver utredas vidare utan att den i stället bör överlämnas åt rättstillämparen.

Som anges i avsnitt 7.9. behöver det inte förtydligas att brottsbekämpande myndigheter, trots beslut om förstörande, får lägga in en skildring av barn i pornografisk bild i det nationella referensbiblioteket över barnpornografi. Sådana beslut behöver inte heller protokollföras. Vidare saknas det behov av att reglera att brottsbekämpande myndigheter får

behandla uppgifter från kopian i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag. Utredningens förslag bör därför inte genomföras i dessa delar.

Behörig domstol och förfaranderegler

I de fall rättens prövning av ett beslag begärs under förundersökningen och det inte finns något pågående mål i domstol bestäms behörig domstol utifrån reglerna i 19 kap. 12 § rättegångsbalken. Av paragrafen framgår att vad som sägs om laga domstol i en rättegång om brottmål även ska gälla för domstolars befattning med förundersökningen och användande av tvångsmedel. Det innebär att behörig domstol att pröva till exempel ett beslag som huvudregel är rätten i den ort där brottet begicks (jfr 19 kap. 1 § rättegångsbalken). Eftersom dessa regler blir tillämpliga även vid en prövning av kopiering, som kan aktualiseras under förundersökningen, anser regeringen, till skillnad från utredningen, att det inte behövs någon lagändring. Utredningens förslag i denna del bör därför inte genomföras.

När kopiering har gjorts bör, som utredningen föreslår, den som drabbats av kopieringen få begära rättens prövning, på samma sätt som vid ett beslag (jfr 27 kap. 6 § rättegångsbalken). Efter att en begäran om prövning har kommit in till rätten bör det hållas en förhandling. Eftersom kopiering till skillnad från ett beslag inte innebär någon besittningsrubbning behöver det inte ställas lika höga krav på skyndsamhet som vid ett beslag. Någon tidsfrist om fyra dagar, som finns för beslag, bör därför inte anges. Som utredningen föreslår bör det vara tillräckligt att förhandlingen hålls så snart som möjligt. För beslag finns även ett undantag från den tidsfrist inom vilken en förhandling ska hållas. Om en huvudförhandling sätts ut att hållas inom en vecka sedan begäran framställdes och rätten inte anser att det behöver hållas en särskild förhandling, får begäran prövas vid huvudförhandlingen. Något motsvarande undantag föreslås inte för kopiering. Det förefaller inte heller finnas ett tydligt behov av en sådan regel eftersom det inte införs någon exakt tidsfrist inom vilken en förhandling ska hållas.

När det gäller formerna för förhandlingen bör, som utredningen föreslår, samma bestämmelser gälla som vid en förhandling där beslag företes vid rätten eller annars är tillgängligt (jfr 27 kap. 5 § rättegångsbalken). Samma ordning gäller för en förhandling om beslag där någon som har drabbats av beslaget begär rättens prövning (jfr 27 kap. 6 § rättegångsbalken med hänvisning till 27 kap. 5 § rättegångsbalken). För dessa förhandlingar gäller i sin tur, i tillämpliga delar, det som anges om en förhandling i utevaro i häktningsfrågan (jfr 24 kap. 17 § rättegångsbalken). Bestämmelserna som reglerar en förhandling i utevaro i häktningsfrågan bör således, i tillämpliga delar, även gälla vid en förhandling om någon har begärt rättens prövning av om en kopia ska förstöras. Det innebär bland annat att åklagaren, den misstänkte och försvararen (21 kap. 9 § tredje stycket rättegångsbalken) ska kallas till förhandlingen. Det innebär även att om kopieringen gäller handlingar som innehas av någon annan än den misstänkte behöver det som i 24 kap. 17 § sägs om den misstänkte gälla den som har drabbats av kopieringen (jfr Rättegångsbalken m.m., JUNO, Fitger m.fl., 2021-11-01, kommentaren till 27 kap. 5 § rättegångsbalken).

Om en fråga om beslag eller reseförbud väcks i högre rätt får rätten i vissa fall fatta beslut utan att ha en förhandling (25 kap. 8 § och 27 kap. 14 § rättegångsbalken). Om det däremot krävs en förhandling ska den

hållas så snart det kan ske. Vid en sådan förhandling gäller, i tillämpliga delar, det som anges om en förhandling i häktningsfrågan (jfr 24 kap. 17 § rättegångsbalken). Utredningen föreslår att motsvarande regler bör gälla i de fall fråga om kopiering väcks i högre rätt. Ingen remissinstans motsätter sig förslaget och regeringen delar utredningens uppfattning.

Rätten bör inte kunna ersätta ett beslag med en kopia

Utredningen föreslår att rätten ex officio, det vill säga på eget initiativ, vid prövningen av ett beslag ska ha rätt att besluta att beslaget ska ersättas med en kopia. Utredningen konstaterar att en sådan möjlighet visserligen ligger vid sidan av den tänkta systematiken, eftersom det innebär kopiering av beslagtaget material och inte tvångsmedlet kopiering. Trots det anser utredningen att det är nödvändigt med en sådan möjlighet för att regleringen ska leva upp till principen om att det minst ingripande alternativet för att säkra bevisning ska kunna väljas. Såväl *Åklagarmyndigheten* som *Ekobrottsmyndigheten* motsätter sig dock förslaget. Enligt Åklagarmyndigheten skulle en sådan ordning kunna få allvarliga konsekvenser för den brottsutredande verksamheten. Myndigheten anser att de brottsutredande myndigheterna måste få avgöra om det krävs tillgång till originalet. Ekobrottsmyndigheten framför liknande synpunkter och anser att det kan finnas utredningsaspekter som gör att åklagaren inte vill röja information för den misstänkte om varför en kopia inte är tillräcklig. Regeringen anser att dessa invändningar har fog för sig. Till skillnad från utredningen bedömer regeringen därför, i likhet med Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten, att rätten inte bör ha rätt att besluta om att ersätta ett beslag med en kopia.

7.11 Behovet av reglering utanför rättegångsbalken i lagstiftning som inte är gränsöverskridande

Regeringens bedömning: Det bör inte regleras att en polisman, en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman i vissa fall ska få använda våld vid en kopiering som inte föregåtts av ett tvångsmedel. Det bör inte heller regleras att tjänstemän vid Skatteverket i vissa fall ska ha rätt att genomföra sådan kopiering.

Utredningens förslag stämmer inte överens med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman ska få använda våld i de fall kopiering sker självständigt och att även tjänstemän vid Skatteverket ska ha rätt att genomföra kopiering. Vidare föreslår utredningen även andra följdändringar utanför rättegångsbalken när kopiering sker självständigt.

Remissinstanserna: *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* ifrågasätter om det finns ett behov av att använda våld för att verkställa kopiering och att föremålet i stället bör kunna tas i beslag om någon med våld skulle motsätta sig kopieringen. Övriga remissinstanser yttrar sig inte särskilt i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: Utredningen föreslår att en polisman, en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman,

under motsvarande förutsättningar som gäller för bland annat beslag, bör få använda våld mot en person för att genomföra kopiering. Med anledning av att regeringen, till skillnad från utredningen, inte föreslår att kopiering ska utgöra ett nytt tvångsmedel, utan i stället ett sätt att verkställa ett annat tvångsmedel, behövs inte någon särskild reglering om våldsanvändning vid kopiering. Rätten att använda våld följer i stället av rätten att använda våld för att verkställa det tvångsmedel som kopieringen kan kombineras med. Det behövs inte heller någon reglering som ger tjänstemän vid Skatteverket rätt att genomföra kopiering eftersom denna rätt kommer att följa av rätten att i vissa fall verkställa själva tvångsmedlet.

Även övriga ändringar som utredningen föreslår i lagstiftning som inte är gränsöverskridande är en följd av att utredningen föreslår att kopiering ska kunna användas som ett nytt tvångsmedel. Utredningens förslag i dessa delar bör därför inte genomföras. Följdändringar i gränsöverskridande lagstiftning behandlas i avsnitt 8.

8 Gränsöverskridande lagstiftning

8.1 Lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål

Regeringens förslag: I lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål ska det införas bestämmelser om genomsökning på distans och kopiering av handlingar. Ett undantag från kravet på dubbel straffbarhet ska ställas upp för en husrannsakan för att under vissa förutsättningar söka efter egendom som kan användas vid en genomsökning på distans, vid en genomsökning på distans och vid kopiering av handlingar som omfattas av ett beslag eller som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans. En ansökan om att nämnda tvångsåtgärder ska vidtas i Sverige ska handläggas av åklagaren.

En verkställd kopiering ska skyndsamt anmälas hos rätten för prövning. Rätten ska därefter hålla förhandling i frågan så snart som möjligt. Företrädare för den myndighet som begärt åtgärden ska få delta vid förhandlingen och, med rättens samtycke, ställa frågor till den som drabbats av åtgärden. Rätten ska pröva om kopieringen är lagligen grundad och om kopian ska överlämnas till den ansökande staten. En kopia ska få överlämnas om den skäligen kan antas ha betydelse för utredningen om gärningen. Ett beslut om överlämnande ska verkställas av åklagaren.

Utredningens förslag stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår följdändringar som utgår från att kopiering är ett självständigt tvångsmedel.

Remissinstanserna: Inga remissinstanser yttrar sig särskilt i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål, förkortad LIRB, gäller generellt vid rättsligt samarbete med en annan stat i brottmål, oavsett om Sverige har ett avtal med den andra staten eller inte. Lagen kompletteras av förordningen (2000:704) om internationell rättslig hjälp i brottmål, som innehåller när-

mare regler om förfarandet. Rättslig hjälp enligt lagen omfattar en rad olika åtgärder, bland annat beslag, kvarstad, hemliga tvångsmedel och åtgärder enligt 28 kap. rättegångsbalken (1 kap. 2 § första stycket LIRB). Med den föreslagna placeringen av genomsökning på distans i 28 kap. rättegångsbalken kommer tvångsmedlet att omfattas av lagen utan att några ändringar behövs. Vidare är utgångspunkten att rättslig hjälp ska lämnas under samma förutsättningar som gäller för en motsvarande åtgärd under en svensk förundersökning eller rättegång (2 kap. 1 § första stycket samma lag). Därmed bör genomsökning på distans, husrannsakan för att söka efter egendom som kan användas vid en genomsökning på distans, och kopiering av handlingar som omfattas av ett beslag eller som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans omfattas av lagen. Vidare behövs vissa andra ändringar i lagen, med anledning av dessa nya föreslagna åtgärder. Utredningens förslag till ändringar vad gäller kopiering utgår från att kopiering är ett självständigt tvångsmedel. Den utformning som regeringen föreslår föranleder till viss del andra ändringar.

I 4 kap. 16–18 §§ LIRB finns bestämmelser om ansökan och förfarandet när en kvarstad, ett beslag, en husrannsakan och andra åtgärder som avses i 28 kap. rättegångsbalken ska vidtas i Sverige. Bestämmelserna innebär bland annat att en sådan ansökan ska handläggas av en åklagare och att verkställda beslag skyndsamt ska anmälas hos rätten för prövning. Rätten ska därefter hålla förhandling i frågan så snart som möjligt. Dessutom får företrädare för den myndighet som begärt åtgärden delta vid förhandlingen och, med rättens samtycke, ställa frågor till den som drabbats av åtgärden. Motsvarande förfaranderegler bör införas för det fall handlingar som omfattas av ett beslag eller som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans har kopierats och kopian förvaras hos en brottsbekämpande myndighet. Att det är en åklagare som handlägger en ansökan bör, oavsett vilken åtgärd ansökan avser, regleras i 4 kap. 16 § LIRB. Därmed bör 4 kap. 18 § i samma lag upphävas.

Lagen innehåller även bestämmelser om beslag och överlämnande av egendom till en annan stat, se bland annat 4 kap. 19, 21 och 22 §§. Av dessa lagrum framgår att egendom som tagits i beslag i vissa fall får överlämnas, till exempel om den skäligen kan antas ha betydelse för utredningen om gärningen. Det framgår även att rätten ska pröva om beslaget är lagligen grundat och om egendomen ska överlämnas till den ansökande staten. Ett beslut om överlämnande ska verkställas av en åklagare. Motsvarande regler bör gälla om en handling, som omfattas av ett beslag eller som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans, har kopierats.

Rättslig hjälp som avser bland annat husrannsakan får endast lämnas om den gärning som omfattas av ansökan från ett annat land motsvarar ett brott enligt svensk lag (dubbel straffbarhet), se 2 kap. 2 § LIRB. För beslag och husrannsakan i syfte att söka efter egendom som är underkastad beslag finns dock ett undantag från kravet på dubbel straffbarhet. Även om gärningen som ansökan avser inte motsvarar ett brott enligt svensk lag, får sådan husrannsakan göras och egendomen tas i beslag och överlämnas till den ansökande staten om ansökan har gjorts av en stat som är medlem i Europeiska unionen eller av Island, Norge, Schweiz eller Liechtenstein och det för gärningen kan dömas till fängelse i den ansökande staten (4 kap. 20 § första stycket LIRB). Även i ärenden som avser en gärning

som i den ansökande staten handläggs i ett administrativt förfarande eller i ett annat förfarande som inte är straffrättsligt får husrannsakan göras och egendomen tas i beslag (4 kap. 20 § andra stycket samma lag). Detta förutsätter att gärningen som ansökan avser motsvarar ett brott för vilket det enligt svensk lag eller enligt den ansökande statens lag är föreskrivet fängelse i sex månader eller mer. Med hänsyn till att genomsökning på distans bör följa samma systematik som husrannsakan, även i internationella förhållanden, bör genomsökning på distans läggas till i de bestämmelser som nu nämnts. På motsvarande sätt bör samma undantag från kravet på dubbel straffbarhet gälla för husrannsakan för att söka efter egendom som kan användas vid genomsökning på distans samt för kopiering av handlingar som omfattas av ett beslag eller som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans.

8.2 Lagen om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall

Regeringens förslag: Ett frysningsbeslut enligt lagen om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall, ska även kunna avse kopiering av handlingar. Åklagaren ska, med beaktande av proportionalitetsprincipen och kopieringsförbudet, få besluta om kopiering av handlingar som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet och som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat, trots att handlingarna inte är tillgängliga vid beslutet. Ett sådant beslut ska inte få verkställas i Sverige. När beslutet har verkställts i den andra medlemsstaten ska bestämmelserna i rättegångsbalken om underrättelse, förstörande av en kopia och domstolsprövning tillämpas. En kopia som överlämnats till Sverige från en annan medlemsstat ska anses vara kopierad enligt rättegångsbalken.

Ett frysningsbeslut som meddelats i en annan medlemsstat ska få verkställas i Sverige med tillämpning av bestämmelserna om kopiering och underrättelse om kopiering. Om den andra staten begär att ett visst förfarande ska tillämpas vid verkställighet av ett frysningsbeslut genom kopiering av handlingar ska utgångspunkten vara att det begärda förfarandet ska tillämpas, om det inte strider mot grundläggande principer i den svenska rättsordningen. Vid verkställighet av ett frysningsbeslut genom kopiering ska en genomsökning på distans få göras. Ett undantag från kravet på dubbel straffbarhet ska i vissa fall ställas upp för den åtgärden.

Polismyndigheten, Tullverket och Kustbevakningen ska få biträda åklagaren när ett frysningsbeslut som meddelats i en annan medlemsstat ska verkställas med tillämpning av reglerna om kopiering.

Om åklagaren eller rätten upphäver en verkställbarhetsförklaring ska en kopia som framställts förstöras.

Utredningens förslag stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår följdändringar som utgår från att kopiering är ett självständigt tvångsmedel.

Remissinstanserna: Inga remissinstanser yttrar sig särskilt i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall, förkortad frysningslagen, genomför rådets rambeslut 2003/577/RIF av den 22 juli 2003 om verkställighet i Europeiska unionen av beslut om frysning av egendom eller bevismaterial. Bestämmelserna i lagen gör det möjligt att tillfälligt förhindra förstöring, omvandling, flyttning, överföring eller överlåtelse av egendom som i en stat kan omfattas av förverkande eller som kan utgöra bevismaterial. I förhållande till de medlemsstater som är bundna av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1805 av den 14 november 2018 om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande, tillämpas i stället den förordningen och de kompletterande bestämmelserna till förordningen i fråga om beslut om frysning som syftar till att säkra ett framtida förverkande. För dessa medlemsstater regleras så kallade bevisbeslag i lagen om en europeisk utredningsorder (se 1 kap. 1 a § samma lag, artikel 39 i EU-förordningen och avsnitt 8.3). EU-förordningen är bindande för samtliga medlemsstater utom Danmark och Irland.

De svenska tvångsmedelsbeslut som är att anse som frysningsbeslut enligt frysningslagen är vissa beslut om kvarstad och beslag (se 1 kap. 2 § frysningslagen). Åklagare får fatta beslut om beslag av föremål som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara förverkat på grund av brott, under de förutsättningar som anges i 27 kap. 1 § tredje stycket samt 2 och 3 §§ rättegångsbalken – det vill säga med beaktande av bland annat proportionalitetsprincipen och beslagsförbudet (se 2 kap. 1 § frysningslagen). Som utredningen anger kan även kopiering av handlingar utgöra en sorts frysning. Utredningens förslag till ändringar utgår från att kopiering är ett självständigt tvångsmedel. Den utformning som regeringen föreslår när det gäller kopiering föranleder till viss del andra ändringar.

För att handlingar ska kunna kopieras inom ramen för samarbetet enligt frysningslagen bör ett beslut om kopiering av handlingar i vissa fall också anses utgöra ett frysningsbeslut enligt lagen. När det gäller frysning får åklagaren besluta om beslag trots att beslagsföremålet finns utomlands och därmed inte är tillgängligt för åklagaren vid tidpunkten för beslagsbeslutet (2 kap. 1 § frysningslagen). Detta är en förutsättning för att ett nationellt beslut om beslag ska kunna ge effekt i en annan medlemsstat. På motsvarande sätt bör åklagaren, med beaktande av proportionalitetsprincipen och kopieringsförbudet, även få fatta beslut om kopiering av handlingar, trots att de handlingar som ska kopieras inte är tillgängliga vid beslutet. Det bör dock, på samma sätt som för ett beslagsföremål, kunna antas att handlingarna kommer att påträffas i den andra medlemsstaten. I likhet med vad som gäller för ett frysningsbeslut om beslag bör ett sådant beslut inte få verkställas i Sverige.

När ett beslut om beslag har verkställts i den andra medlemsstaten ska bestämmelserna i rättegångsbalken om bland annat underrättelse, hävande av beslag, domstolsprövning och protokollföring i vissa fall tillämpas (2 kap. 3 § frysningslagen). Vidare ska ett föremål, som tagits i beslag och överlämnats till Sverige, tas i förvar av åklagaren och anses vara taget i beslag enligt rättegångsbalken. Motsvarande förfaranderegler behövs i de fall handlingar har kopierats. I dessa fall bör således bestämmelserna i

rättegångsbalken om underrättelse, förstörande av en kopia och domstolsprövning tillämpas (jfr avsnitt 7.6, 7.9 och 7.10). Vidare bör en kopia som överlämnats till Sverige anses vara kopierad enligt rättegångsbalken.

När ett frysningsbeslut ska verkställas i Sverige ska åklagaren enligt gällande rätt besluta om frysningsbeslutet ska verkställas med tillämpning av bestämmelserna om beslag eller kvarstad (3 kap. 6 § frysningslagen). Efter åklagarens beslut blir frysningsbeslutet i verkställighetshänseende fullt ut att jämställas med ett beslags- eller kvarstadsbeslut som meddelats i ett svenskt brottmål. För att ett frysningsbeslut även ska kunna verkställas i Sverige genom att handlingar som omfattas av ett beslag eller påträffas vid en husrannsakan eller genomsökning på distans kopieras, bör det anges i lagen att frysningsbeslutet även kan verkställas med tillämpning av de föreslagna bestämmelserna i rättegångsbalken om kopiering och underrättelse om kopiering. Om den andra staten begär att ett visst förfarande ska tillämpas vid verkställighet av ett frysningsbeslut genom kopiering, bör vidare, i likhet med vad som gäller för beslag, utgångspunkten vara att det begärda förfarandet ska tillämpas, om det inte strider mot grundläggande principer i den svenska rättsordningen.

Bestämmelser om förfarandet vid verkställigheten av ett utländskt frysningsbeslut finns i 3 kap. 10 § frysningslagen. Där anges bland annat att en husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får göras när ett frysningsbeslut ska verkställas. I likhet med utredningens förslag bör genomsökning på distans läggas till i bestämmelsen som en möjlig åtgärd i samband med verkställighet av ett frysningsbeslut. Vid verkställighet av ett frysningsbeslut får en husrannsakan göras även om den gärning som beslutet avser inte motsvarar ett brott enligt svensk lag, om det för gärningen kan dömas till fängelse i den andra medlemsstaten (se 3 kap 10 § tredje stycket samma lag). Motsvarande undantag från kravet på dubbel straffbarhet bör gälla för en genomsökning på distans. På samma sätt som vid beslag bör även Polismyndigheten, Tullverket och Kustbevakningen kunna biträda åklagaren när ett frysningsbeslut ska verkställas med tillämpning av bestämmelserna om kopiering och underrättelse om kopiering (jfr 3 kap. 12 § frysningslagen).

När ett frysningsbeslut har verkställts ska åklagaren skyndsamt begära rättens prövning av verkställbarhetsförklaringen (3 kap. 16 § frysningslagen). Om rätten upphäver verkställbarhetsförklaringen ska verkställighetsåtgärder som gjorts återgå (3 kap. 17 § samma lag). Även åklagaren kan i vissa fall upphäva en verkställbarhetsförklaring och även i dessa fall ska verkställighetsåtgärder som gjorts återgå (3 kap. 14 § samma lag). Motsvarande bör gälla för det fall handlingar har kopierats. Eftersom en kopiering inte kan återgå bör dock en framställd kopia i stället förstöras om en verkställbarhetsförklaring upphävs.

8.3 Lagen om en europeisk utredningsorder

Regeringens förslag: En europeisk utredningsorder ska kunna avse kopiering av handlingar som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat i samband med ett beslag, en husrannsakan eller en

genomsökning på distans, trots att handlingarna inte är tillgängliga vid utfärdandet.

När en utredningsorder har verkställts i den andra medlemsstaten, och handlingar har kopierats, ska bestämmelserna i rättegångsbalken om underrättelse, förstörande av en kopia och domstolsprövning tillämpas. En kopia som överlämnats till Sverige ska anses vara kopierad enligt rättegångsbalken.

När en utredningsorder från en annan medlemsstat har verkställts i Sverige och handlingar har kopierats ska den som har drabbats av kopieringen få begära prövning av verkställbarhetsförklaringen i domstol. Behörig domstol ska vara den tingsrätt inom vars domkrets beslaget, husrannsakan eller genomsökningen på distans har verkställts. Om domstolen, eller åklagaren, upphäver verkställbarhetsförklaringen ska en kopia som framställts förstöras.

Innan en åklagare utfärdar en utredningsorder för genomsökning på distans ska åklagaren få ansöka om domstolens tillstånd att utfärda utredningsordern, om åtgärden kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den hos vilken åtgärden företas och det inte är fara i dröjsmål. Om en utredningsorder för en sådan åtgärd ska erkännas och verkställas i Sverige ska åklagaren få överlämna till domstol att pröva frågan om erkännande och verkställighet.

Utredningens förslag stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår följdändringar som utgår från att kopiering är ett självständigt tvångsmedel.

Remissinstanserna: Inga remissinstanser yttrar sig särskilt i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Lagen om en europeisk utredningsorder (LEU) har till stor del ersatt lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål i förhållande till andra medlemsstater i EU när det gäller åtgärder som avser inhämtande av bevisning. Samtliga åtgärder som syftar till bevisinhämtning och som är tillgängliga för åklagare och domstol under en förundersökning och rättegång i brottmål kan omfattas av en europeisk utredningsorder som utfärdas i Sverige eller i en annan medlemsstat. En förutsättning enligt lagen är att Sverige, när en utredningsorder översänds från en annan stat, kan tillhandahålla samtliga åtgärder som en svensk åklagare eller domstol kan använda sig av.

Utredningen föreslår att lagen ska kompletteras med bestämmelser om genomsökning på distans. Husrannsakan och andra åtgärder enligt 28 kap. rättegångsbalken utgör utredningsåtgärder som en europeisk utredningsorder ska avse eller motsvara (1 kap. 4 § 5 LEU). Med den föreslagna placeringen av genomsökning på distans i 28 kap. rättegångsbalken kommer tvångsmedlet att omfattas av lagen utan att några ändringar behövs. Det finns dock behov av andra ändringar med anledning av förslaget om genomsökning på distans.

Om åklagaren ska utfärda en utredningsorder om husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning i ett annat land får åklagaren i vissa fall först begära rättens tillstånd, till exempel om åtgärden kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den hos vilken åtgärden företas och det inte är fara i dröjsmål. I likhet med utredningen anser regeringen att motsvarande bör gälla när det är fråga om utfärdande av en europeisk utredningsorder om genomsökning på distans.

När en utredningsorder om husrannsakan, kroppsbesiktning eller kroppsvisitation från ett annat land ska erkännas och verkställas i Sverige bör åklagaren enligt nuvarande regler överlämna till domstol att pröva frågan om erkännande och verkställighet, om åtgärden kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den hos vilken åtgärden företas (3 kap. 9 § andra stycket LEU). Regeringen anser i likhet med utredningen att motsvarande bör gälla vid en utredningsorder om genomsökning på distans.

När det gäller kopiering föreslår utredningen att lagen ska kompletteras med bestämmelser om kopiering som ett eget tvångsmedel. Den utformning som regeringen föreslår föranleder till viss del andra ändringar.

En utredningsorder för beslag av ett föremål får utfärdas av en åklagare trots att föremålet inte finns tillgängligt vid utfärdandet, om föremålet kan antas komma att påträffas i den andra medlemsstaten (2 kap. 13 § LEU). På samma sätt bör en åklagare få utfärda en utredningsorder för kopiering av handlingar som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat i samband med ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning, trots att handlingarna inte är tillgängliga vid utfärdandet.

Vidare gäller för en utredningsorder om beslag att bestämmelserna i rättegångsbalken om bland annat underrättelse och domstolsprövning ska tillämpas när utredningsordern har verkställts i den andra medlemsstaten (2 kap. 14 § LEU). När föremålet för beslaget har överlämnats till Sverige ska det även tas i förvar av åklagaren och anses vara taget i beslag enligt rättegångsbalken (2 kap. 15 § LEU). Motsvarande förfaranderegler behövs om handlingar har kopierats inom ramen för ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans. De föreslagna förfaranderegelrna i avsnitt 7.6, 7.9 och 7.10 om underrättelse, förstörande av en kopia och om domstolsprövning bör således vara tillämpliga i dessa fall. En kopia som överlämnats till Sverige från en annan stat bör vidare anses vara kopierad enligt rättegångsbalken.

Om en utredningsorder från en annan medlemsstat har verkställts i Sverige och handlingar har kopierats bör den som har drabbats av kopieringen, i likhet med vad som gäller för beslag, få begära prövning av verkställbarhetsförklaringen i domstol. Behörig domstol bör vara den tingsrätt inom vars domkrets beslaget, husrannsakan eller genomsökningen på distans har verkställts. Om rätten, eller åklagaren, upphäver en verkställbarhetsförklaring ska verkställighetsåtgärder som gjorts återgå (3 kap. 32 och 42 §§ LEU). Motsvarande bör gälla för det fall handlingar har kopierats. Eftersom en kopiering inte kan återgå bör dock en framställd kopia i stället förstöras om en verkställbarhetsförklaring upphävs.

9 En möjlighet att öppna biometriska spärrar

Regeringens förslag: Om det finns anledning att anta att någon har möjlighet att öppna ett avläsningsbart informationssystem genom biometrisk autentisering ska han eller hon vara skyldig att på tillsägelse

av en polisman medverka till detta om en genomsökning av ett beslagtaget föremål, en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Om han eller hon vägrar ska en polisman få genomföra autentiseringen.

Även en brottsmisstänkt under 15 år ska vara skyldig att på tillsägelse medverka till en biometrisk autentisering, om det finns särskilda skäl.

En tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman ska i vissa fall ha samma rätt som en polisman när det gäller biometrisk autentisering.

Regeringens bedömning: Det behöver inte regleras särskilt att en biometrisk autentisering ska protokollföras. Det behöver inte heller regleras särskilt att de biometriska uppgifterna inte får sparas eller behandlas för något annat ändamål. Vidare behöver det inte regleras särskilt att en polisman, en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman i vissa fall ska få använda våld för att med stöd av lag verkställa eller biträda vid biometrisk autentisering.

Utredningens förslag och bedömning stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att det ska kunna antas att en genomsökning av ett beslagtaget föremål, en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Utredningen föreslår också att det ska regleras att en biometrisk autentisering ska protokollföras. Utredningen föreslår även att det ska regleras att de biometriska uppgifterna inte får sparas eller behandlas för något annat ändamål. Vidare föreslår utredningen att det ska regleras att en polisman, en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman i vissa fall ska få använda våld för att med stöd av lag verkställa eller biträda vid biometrisk autentisering.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna som yttrar sig i denna del, bland annat *Svea hovrätt*, *Göteborgs tingsrätt, Ekobrottsmyndigheten*, *Tullverket*, *Kronofogdemyndigheten, Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)* och *Karlstads universitet,* är positiva till eller invänder inte mot utredningens förslag. Svea hovrätt och Göteborgs tingsrätt påtalar vikten av att lagstiftningen är teknikneutral. *Ekobrottsmyndigheten* anför att det tydligare bör framgå under vilka förutsättningar åtgärden får vidtas mot annan än den misstänkte. Enligt *Karlstads universitet* bör bestämmelsen inte formuleras som att någon har en skyldighet att medverka.

Justitiekanslern anser att det krävs en fördjupad analys av behovet av biometrisk autentisering och det ingrepp för enskilda som åtgärden innebär. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anför bland annat att behovet av att kunna rikta åtgärden mot andra än misstänkta behöver analyseras närmare och att det är oklart om biometrisk autentisering är ett tvångsmedel eller en metod för att verkställa ett tvångsmedel. Om det är ett tvångsmedel bör det, enligt nämnden, omfattas av fler rättssäkerhetsgarantier. Vidare anser nämnden att det inte behöver regleras att de biometriska uppgifterna inte får sparas eller behandlas för något annat ändamål eftersom frågan regleras i brottsdatalagen. *Lunds universitet (juridiska fakulteten)* påpekar att förslaget inte innebär att enskilda kan tvingas att lämna ut lösenord eller liknande. Universitetet anför även att det bör krävas synnerliga skäl för att skyldigheten att medverka till viss biometrisk

autentisering ska inträda och att åtgärden i vissa fall bör föregås av en mer kvalificerad rättslig prövning.

Enligt *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)* kan det behöva preciseras i vilka situationer polisen ska få använda våld. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* ifrågasätter värdet av våldsanvändning om autentiseringen förutsätter ansiktsigenkänning eller röstigenkänning. Även *Tullverket* lämnar liknande synpunkter.

Hovrätten över Skåne och Blekinge och *Sveriges advokatsamfund* avstyrker förslaget. De anser att skyldigheten att medverka till biometrisk autentisering riskerar att komma i konflikt med rätten att inte belasta sig själv. Även *Integritetsskyddsmyndigheten* framför liknande synpunkter. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* ifrågasätter värdet av åtgärden och anför att det är oklart i vilken utsträckning biometrisk autentisering kan genomföras utan att personen frivilligt medverkar. *Sveriges advokatsamfund* anför att förslaget innebär ett väsentligt avsteg från de befintliga principer som styr det allmännas våldsutövning mot enskilda.

Kronofogdemyndigheten framför att myndigheten behöver få liknande befogenheter om den person som en bevissäkring riktar sig mot vägrar att medverka. *Skatteverket* föreslår att anställda vid verkets skattebrottsenhet ska ges samma rätt som polisen att uppmana en person att medverka till att öppna en informationsbärare.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Behovet av åtkomst till information genom biometrisk autentisering

Den tekniska utvecklingen har inneburit att det har blivit allt vanligare att föremål som används för elektronisk kommunikation, till exempel mobiltelefoner, innehåller biometriska spärrar. En biometrisk spärr används som ett alternativ eller komplement till traditionella lösenordsspärrar och kan endast öppnas med hjälp av biometrisk autentisering. Den biometriska autentiseringen baseras på en elektronisk mätning av någons fysiska karaktärsdrag. Det kan till exempel handla om en persons finger- eller handavtryck, ansiktsgeometri, röst eller ögats iris (jfr 1 kap. 6 § brottsdatalagen [2018:1177]). Först efter mätning och igenkänning av dessa karaktärsdrag är det är möjligt att få tillgång till uppgifter som finns lagrade i mobiltelefonen.

Det är inte bara mobiltelefoner som kan innehålla biometriska spärrar. Sådana spärrar kan förekomma i alla typer av avläsningsbara informationssystem. Med ett avläsningsbart informationssystem avses, som redogjorts för i avsnitt 6.3, en elektronisk kommunikationsutrustning – till exempel en mobiltelefon, surfplatta och dator – eller ett användarkonto till, eller en på motsvarande sätt avgränsad del av en kommunikationstjänst, lagringstjänst eller liknande tjänst (1 § lagen om hemlig dataavläsning [2020:62]).

Det finns inte någon reglerad skyldighet att medverka till att med hjälp av biometrisk autentisering öppna ett avläsningsbart informationssystem. Inte heller finns det bestämmelser som ger brottsbekämpande myndigheter rätt att med tvång förmå någon att medverka till ett sådant öppnande. JO har uttalat att bestämmelsen i 28 kap. 14 § rättegångsbalken, om att i vissa fall ta fotografi och fingeravtryck, inte utgör lagstöd för att med tvång lägga en misstänkts finger på en mobiltelefon för att låsa upp telefonen

eller en applikation i den (JO:s beslut den 3 juni 2020, dnr 6849-2018). Utredningen föreslår att ett sådant lagstöd införs.

En möjlighet till biometrisk autentisering kan innebära ett kroppsligt ingrepp för enskilda. Enligt 2 kap. 6 § första meningen regeringsformen är var och en gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp. Detta skydd får begränsas genom lag, men endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle (2 kap. 20 § första stycket 2 och 21 § regeringsformen). Ett sådant ändamål är utredning av brott. Den lag där tvångsåtgärder tillåts ska vara tydlig och förutsebar och måste ha ett legitimt syfte. Ingreppet måste dessutom vägas mot behovet av åtgärden och vara proportionerligt. Ju allvarligare ingrepp desto starkare bör behovet vara.

Ett ingrepp i form av en biometrisk autentisering bör i normalfallet vara både kortvarigt och förhållandevis lindrigt. Det kan till exempel handla om att hålla fast en person en kort stund medan ansiktsavläsning kan ske eller om att trycka hans eller hennes finger mot en mobiltelefon för att låsa upp den. Dessa åtgärder bedöms som mindre ingripande än många av de åtgärder som kan krävas vid användning av tvångsmedel, till exempel vid kroppsbesiktning. Även om ingreppet för den enskilde bedöms vara förhållandevis lindrigt ska det vägas mot behovet av åtgärden och vara proportionerligt.

Som *Ekobrottsmyndigheten* konstaterar innebär avsaknaden av en möjlighet att kunna öppna biometriska spärrar en risk för att beslutade utredningsåtgärder inte kan verkställas på ett effektivt sätt. Förekomsten av biometriska spärrar kan försvåra eller till och med förhindra en genomsökning av ett beslagtaget föremål, en husrannsakan eller en genomsökning på distans. Så är fallet om det inte är möjligt att öppna ett informationssystem med hjälp av tekniska hjälpmedel, till exempel sådana som kringgår eller bryter spärrar, eller om användningen av tekniska hjälpmedel är alltför resurskrävande eller leder till en sådan tidsutdräkt att ändamålet med åtgärden går förlorat. Detta kan få en betydande negativ inverkan på de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att utreda och lagföra brott. Det är därför angeläget att det finns tillvägagångssätt som myndigheterna kan använda sig av för att öppna dessa spärrar. Att vissa autentiseringsmetoder, till exempel röstigenkänning, bygger på ett visst mått av frivillig medverkan hos den som ska hjälpa till att öppna informationssystemet, vilket *Hovrätten över Skåne och Blekinge* påpekar, förtar inte värdet av att införa en möjlighet till biometrisk autentisering.

Sammantaget anser regeringen att nyttan och behovet av att kunna använda biometrisk autentisering för att utreda och lagföra brott överväger det ingrepp som åtgärden kan innebära för enskilda. Vidare bedöms det proportionerligt med en möjlighet att använda biometrisk autentisering. En möjlighet att låsa upp biometriska spärrar genom biometrisk autentisering bör därför införas.

De närmare förutsättningarna för användandet av biometrisk autentisering

Utredningen föreslår att det ska införas en skyldighet för personer att efter tillsägelse medverka till att öppna en informationsbärare eller ett annat informationssystem med hjälp av biometrisk autentisering, om det kan

antas att personen har en sådan möjlighet och det kan antas att en genomsökning av en beslagtagen informationsbärare, en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Om han eller hon vägrar ska en polisman få verkställa autentiseringen. Som *Lunds universitet (juridiska fakulteten)* konstaterar innebär utredningens förslag inte att enskilda kan tvingas att lämna ut lösenord eller liknande för att öppna föremål eller system som innehåller digitalt lagrad information.

Enligt utredningen bör tillämpningsområdet för biometrisk autentisering avse föremål som kan användas för lagring av olika upptagningar, till exempel mobiltelefoner, datorer eller surfplattor. Även användarkonton till en kommunikationstjänst, lagringstjänst eller annan liknande tjänst bör enligt utredningen omfattas. Regeringen delar utredningens bedömning. För att regleringen ska bli så effektiv som möjligt är det viktigt att användningsområdet täcker in såväl fysiska föremål som system som innehåller elektroniskt lagrad information.

För att definiera användningsområdet använder sig utredningen av begreppen informationsbärare och informationssystem. Sedan utredningen lämnade sitt förslag har emellertid lagen om hemlig dataavläsning (2020:62) trätt i kraft. I den lagstiftningen används begreppet avläsningsbart informationssystem för att definiera inom vilket område hemlig dataavläsning får användas. Ett avläsningsbart informationssystem definieras i lagen som en elektronisk kommunikationsutrustning eller ett användarkonto till, eller en på motsvarande sätt avgränsad del av, en kommunikationstjänst, lagringstjänst eller liknande tjänst. I lagrådsremissen angav regeringen att avläsningsbart informationssystem omfattar samma användningsområde som det som utredningen föreslår ska gälla för biometrisk autentisering. *Lagrådet* väcker frågan om det valda uttrycket omfattar utrustning som vid tidpunkten för omhändertagandet inte är eller kan bli ansluten till ett elektroniskt kommunikationsnät. Enligt Lagrådet bör tillämpningsområdet för biometrisk autentisering, såvitt gäller uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning, övervägas ytterligare.

Som redogörs för i avsnitt 6.1 omfattar uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning, som utgör en del av uttrycket avläsningsbart informationssystem, all elektronisk utrustning som kan anslutas till ett elektroniskt kommunikationsnät för kommunikation, även en fristående hårddisk eller en annan utrustning med bara inspelnings- eller lagringsfunktion. Om utrustningen emellertid är sådan att den visserligen har en inspelnings- eller lagringsfunktion men inte alls kan anslutas till ett elektroniskt kommunikationsnät eller användas för elektronisk kommunikation faller den dock utanför regleringen (se propositionen Förstärkt rättssäkerhet och effektivitet i förundersökningsförfarandet, prop. 2015/16:68 s. 74). Uttrycket avläsningsbart informationssystem bedöms således ha samma användningsområde som det som utredningen föreslår ska gälla för biometrisk autentisering. För att underlätta tillämpningen bör samma uttryck användas i de fall samma sak avses. Det som ska kunna öppnas med hjälp av biometrisk autentisering bör alltså benämnas avläsningsbart informationssystem.

När det sedan gäller frågan om vilka krav som bör gälla för att möjligheten att använda biometrisk autentisering ska inträda föreslår utredningen att det ska finnas skäl att anta dels att någon har möjlighet att öppna det avläsningsbara informationssystemet, dels att en genomsökning av en

beslagtagen informationsbärare, en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Vad gäller det första kravet, möjligheten att öppna informationssystemet, kan det till exempel finnas skäl att anta att den som beslaget eller husrannsakan gjorts hos har en sådan möjlighet. Liknande krav med ”antas” finns bland annat i fråga om beslag där det skäligen måste kunna antas att föremålet har viss betydelse för att kunna tas i beslag (27 kap. 1 § rättegångsbalken). Kravet behövs för att biometrisk autentisering inte ska kunna ske på alltför lösa grunder (jfr Rättegångsbalken m.m., JUNO, Fitger m.fl., 2021-11-01, kommentaren till 27 kap. 1 § rättegångsbalken). Det andra kravet innebär att biometrisk autentisering bara kan användas efter ett beslut om beslag, husrannsakan eller genomsökning på distans om det kan antas att det är svårare att få tillgång till innehållet i ett avläsningsbart informationssystem utan biometrisk autentisering. Eftersom det alltid kan antas att en biometrisk spärr gör det svårare för de brottsbekämpande myndigheterna att få tillgång till innehållet i ett avläsningsbart informationssystem saknas det behov av att ställa upp ett sådant särskilt krav. De brottsbekämpande myndigheterna bör i stället kunna konstatera att den biometriska spärren innebär att en genomsökning av ett beslagtaget föremål, en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras.

Utredningens förslag innebär att åtgärden kan användas mot alla personer över 15 år som skäligen kan antas ha möjlighet att öppna ett informationssystem med hjälp av biometrisk autentisering. Det uppställs således inget krav på att personen ska vara misstänkt för brott för att åtgärden ska få användas. S*äkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att det saknas en närmare analys av behovet av att kunna rikta åtgärden mot andra än misstänkta. *Ekobrottsmyndigheten* anför att det bör tydliggöras under vilka förutsättningar åtgärden får vidtas mot annan än den misstänkte.

När det gäller frågan om andra än misstänkta bör omfattas av skyldigheten att medverka till biometrisk autentisering är det viktigt att ha med sig att den biometriska autentiseringen endast föreslås kunna användas om en genomsökning av ett beslagtaget föremål, en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Biometrisk autentisering utgör således inte ett självständigt tvångsmedel utan är snarare en metod för att verkställa ett annat tvångsmedel, vilket är ett klargörande som *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* efterfrågar. För att dessa tvångsmedel ska kunna verkställas på ett effektivt sätt bör personkretsen som omfattas av biometrisk autentisering i vart fall inte vara snävare än vid något av dessa tvångsmedel. När det gäller beslag utgör den omständigheten att ett föremål ägs eller innehas av annan än den misstänkte inte något hinder mot beslaget (Rättegångsbalken m.m., JUNO, Fitger m.fl., 2021-11-01, kommentaren till 27 kap. 1 § rättegångsbalken). Även en husrannsakan kan riktas mot annan än den misstänkte om brottet har begåtts hos honom eller henne eller om den misstänkte har gripits där eller om det annars finns synnerlig anledning att anta att det vid husrannsakan ska påträffas ett föremål som till exempel kan tas i beslag (28 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken). Mot denna bakgrund anser regeringen att biometrisk autentisering bör få användas även om personen i fråga inte är misstänkt för brott. Det krävs dock, precis som när någon är misstänkt för brott, att både det tvångsmedel som den biometriska autentiseringen kombineras med och själva autentiseringen är proportionerliga för att en biometrisk autenti-

sering ska få användas. Proportionalitetsprincipen ska beaktas självmant av den som genomför autentiseringen och innebär att autentiseringen i fråga om till exempel art, styrka och varaktighet ska stå i rimlig proportion till vad som står att vinna med åtgärden. Även ett förhållandevis litet ingrepp kan, om det är fråga om ett ringa brott, innebära att autentisering är utesluten. Vidare följer det av behovs- och ändamålsprinciperna att åtgärden endast får användas för de syften som slås fast i lagstiftningen och om det finns ett påtagligt behov av den och om det avsedda resultatet inte kan uppnås med andra, mindre ingripande, medel.

En annan fråga är om regleringen bör avse bara vissa särskilt utpekade autentiseringsmetoder eller om samtliga metoder bör omfattas. Som både utredningen och *Hovrätten över Skåne och Blekinge* påpekar, kräver vissa typer av autentisering att personen frivilligt medverkar för att ett öppnande ska kunna ske. Det gäller till exempel vid röstigenkänning där personen måste vilja använda sin röst för att ett föremål eller ett datasystem ska öppnas. Regelverket skulle därför kunna begränsas till sådana metoder som i praktiken är möjliga att verkställa, till exempel fingeravtryck. Eftersom teknikutvecklingen sker så snabbt finns det dock en risk för att en alltför detaljerad reglering snabbt blir föråldrad och svår att tillämpa. I likhet med utredningen anser regeringen därför att övervägande skäl talar för att regleringen så långt som möjligt bör göras övergripande och teknikneutral, vilket även *Svea hovrätt* och *Göteborgs tingsrätt* förordar. På så sätt kan även framtida tekniska lösningar för att öppna ett avläsningsbart informationssystem täckas in.

Biometrisk autentisering bör också få användas på brottsmisstänkta som inte har fyllt 15 år

Möjligheten att använda tvångsmedel mot den som är under 15 år regleras i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Av den följer att det mot den som är under 15 år endast får användas de tvångsmedel som är angivna antingen i lagen, 23 kap. 7–9 §§ rättegångsbalken eller annan författning där det uttryckligen föreskrivs att tvångsmedlet får användas mot den som är under 15 år (36 f § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare). Om någon är misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett brott får bland annat beslag och husrannsakan företas mot den unge, om det finns särskilda skäl (36 § första stycket samma lag).

Även om biometrisk autentisering inte utgör ett självständigt tvångsmedel så finns sådana likheter med ett tvångsmedel att det bör regleras om åtgärden ska få användas mot en person som är under 15 år.

Utredningen föreslår att brottsmisstänkta under 15 år ska vara skyldiga att medverka till biometrisk autentisering och att de ska kunna tvingas till sådan medverkan. Skyldigheten föreslås, på samma sätt som gäller för bland annat beslag och husrannsakan, vara begränsad till fall när det finns särskilda skäl.

Som regeringen tidigare konstaterat ska all lagstiftning som rör barn utformas i överensstämmelse med barnkonventionen och principen om barnets bästa. Utredningen anför att det blir allt vanligare att mobiltelefoner och andra elektroniska informationsbärare kan öppnas med hjälp av biometrisk autentisering och det är därför viktigt att åtgärden kan användas

i olika situationer, även om den brottsmisstänkte är ung. Vid en intresseavvägning bedöms förslaget därför förenligt med barnkonventionen och principen om barnets bästa. Med hänsyn till detta och till att den föreslagna regleringen upprätthåller kravet på särskilda skäl som gäller för beslag, husrannsakan och kroppsvisitation också beträffande biometrisk autentisering anser regeringen, i likhet med utredningen, att biometrisk autentisering bör få användas även i de fall den brottsmisstänkte är under 15 år.

Vem ska få genomföra en biometrisk autentisering och ska våld få användas?

Som utredningen föreslår bör en biometrisk autentisering göras efter tillsägelse av polisman.

Vad gäller polisens brottsutredande verksamhet i allmänhet framgår av 23 kap. 4 § första stycket andra meningen rättegångsbalken att en förundersökning ska bedrivas på sådant sätt att inte någon onödigt utsätts för misstanke eller orsakas kostnad eller olägenhet. Denna hänsynsprincip gör sig gällande även vid utförande av biometrisk autentisering. Hänsynsprincipen innebär bland annat att en utredningsåtgärd ska utföras på ett sätt som inte väcker onödigt uppseende eller olägenheter i övrigt för den som utsätts för åtgärden (jfr JO 1996/97 s. 86 och NJA 2007 s 337). När det gäller biometrisk autentisering innebär detta att åtgärden ska utföras under ordnade former. Det kan till exempel innebära att åtgärden behöver utföras på en avskild plats eller annars väcka så lite uppmärksamhet som möjligt. Det kan därför vara lämpligt att den som blir föremål för åtgärden tas åt sidan eller att åtgärden sker i en polisbil. Om det framstår som lämpligt kan också åtgärden vidtas inomhus, till exempel på en polisstation. Vad som utgör minst olägenhet för den som utsätts för åtgärden får avgöras i det enskilda fallet och, där det är lämpligt, bestämmas i dialog med honom eller henne.

Skulle personen som åtgärden riktar sig mot vägra att medverka till autentiseringen föreslår utredningen att en polisman ska få genomföra autentiseringen och i vissa fall ha rätt att använda våld vid genomförandet. Våldet kan till exempel bestå i att hålla fast personen en kort stund så att avläsning kan ske eller att trycka hans eller hennes finger mot en mobiltelefon för att låsa upp den.

Enligt nuvarande reglering får en polisman använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd bland annat om han eller hon med stöd i lag ska verkställa eller biträda vid ett beslag eller annat omhändertagande av egendom eller vid en sådan husrannsakan som avses i rättegångsbalken (10 § första stycket 4 polislagen [1984:387]). Som framgår av avsnitt 6.11 föreslås polisen även få använda våld för att verkställa en genomsökning på distans. Våld får dock bara användas i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt. I de angivna fallen krävs dessutom att polismannen eller den som han eller hon biträder möts av motstånd för att våld ska få brukas mot person (10 § andra stycket polislagen).

Som konstaterats tidigare bör biometrisk autentisering betraktas som en verkställighetsåtgärd snarare än ett självständigt tvångsmedel. Åtgärden föreslås kunna användas för att genomsöka ett beslagtaget föremål eller verkställa tvångsmedel som husrannsakan och genomsökning på distans.

Till skillnad från utredningen anser regeringen att det inte behövs någon särskild reglering om våldsanvändning för biometrisk autentisering. Rätten att använda våld när en person motsätter sig en biometrisk autentisering följer i stället av rätten att använda våld för att verkställa det tvångsmedel som autentiseringen kan kombineras med. För all våldsanvändning gäller dock de grundläggande behovs- och proportionalitetsprinciperna. De innebär för det första att våld endast får användas när det behövs, det vill säga när andra medel är otillräckliga för att polismannen ska kunna utföra den tjänsteuppgift det är fråga om och våldsanvändning kan väntas leda till det avsedda resultatet. Vidare får våld över huvud taget inte tillgripas om den aktuella tjänsteuppgiften inte har en sådan betydelse att det framstår som rimligt att den genomförs med fysiskt tvång. Om fysiskt tvång används måste det under hela händelseförloppet beaktas att våldet aldrig överstiger vad som är rimligt i förhållande till vad som kan uppnås (se Polislagen En kommentar, JUNO, Berggren m.fl., 2021-02-15, kommentaren till 10 § polislagen). För all våldsanvändning krävs dessutom att personen först uppmanats att medverka och getts en reell möjlighet att efterkomma uppmaningen och det därefter framgår att personen inte kommer att medverka, vilket är ett förtydligande som *Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden)* efterfrågar (se JO 1998/99 s. 107). En polisman får således inte använda våld om han eller hon visserligen kan förmoda att den misstänkte inte kommer att följa uppmaningen men där något handlande eller annat förhållningssätt från den misstänkte, som kan betecknas som motstånd, ännu inte har förekommit. *Tullverket* anför att utredningen inte närmare beskrivit hur våldsanvändningen kan gå till gällande röstigenkänning. Som redan konstaterats ligger det dock i sakens natur att vissa former av autentisering inte kan tvingas fram. Det gäller till exempel spärrar som kräver röstigenkänning. Som *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* påpekar kommer det i dessa fall inte vara verkningsfullt att använda våld. Det är inte möjligt att fastställa exakt i vilka fall det kommer att finnas faktiska förutsättningar att tvinga någon att medverka till biometrisk autentisering. En bedömning av detta kommer att behöva göras i varje enskilt fall.

Förutom en polisman får även en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman verkställa eller biträda vid exempelvis ett beslag eller en husrannsakan och de har i dessa fall samma befogenheter som en polisman att använda våld (se 22 och 26 §§ lagen om straff för smuggling [2000:1225], 6 och 7 §§ lagen [2008:322] om Tullverkets och Kustbevakningens befogenheter att ingripa mot rattfylleribrott, 10 och 29 §§ polislagen och 2 kap. 4 § samt 3 kap. 8 och 10 §§ kustbevakningslagen [2019:32]). Dessa tjänstemän har samma behov som en polisman att genomföra en biometrisk autentisering och bör i dessa delar ges samma befogenheter som en polisman. I likhet med vad som bedöms gälla för en polisman behöver det inte regleras att de i vissa fall får använda våld för att genomföra autentiseringen. Rätten att använda våld vid en biometrisk autentisering bör i stället anses följa av rätten att använda våld vid det tvångsmedel som den biometriska autentiseringen kombineras med.

När utredningen lämnade sitt betänkande hade kustbevakningslagen (2019:32) inte trätt i kraft. För att en kustbevakningstjänsteman ska ha samma rätt som en polisman att genomföra en biometrisk autentisering, i

enlighet med utredningens förslag, behöver även den lagen ändras (jfr 3 kap. 8 och 10 §§ kustbevakningslagen). *Kronofogdemyndigheten* föreslår att en tjänsteman vid myndigheten bör ges liknande befogenheter om den som en bevissäkring riktar sig mot vägrar att medverka. Enligt Skatteverket bör även en tjänsteman vid verkets skattebrottsenhet ges befogenhet att förmå någon att medverka till biometrisk autentisering. Det saknas dock beredningsunderlag för att i detta lagstiftningsärende införa sådana lagstiftningsåtgärder som myndigheterna efterfrågar.

Sedan utredningen redovisat sitt betänkande har Tullverket getts en utökad möjlighet att ingripa mot brott. Det handlar om innehav eller bruk av narkotika enligt 1 § första stycket 6 eller 2 § narkotikastrafflagen (1968:64), dopningsbrott enligt 3 § och 2 § 6 lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, och innehav av hälsofarliga varor enligt 4 § och 3 § första stycket 7 lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Det saknas dock beredningsunderlag för att i detta lagstiftningsärende ge en tjänsteman vid Tullverket befogenhet att även vid dessa brott genomföra biometrisk autentisering.

Rätten att inte belasta sig själv

Ett införande av lagstöd för biometrisk autentisering måste ske inom ramen för en fortsatt rättssäker brottmålsprocess som lever upp till kraven på en rättvis rättegång för den som misstänks för brott. Såväl regeringsformen som Europakonventionen ställer krav på att en rättegång ska genomföras rättvist (2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen och artikel 6 i Europakonventionen). I rätten till en rättvis rättegång ingår att den som är anklagad för brott inte genom tvång ska behöva bidra till utredningen eller bevisningen genom att göra medgivanden eller tillhandahålla belastande material. Rätten till en rättvis rättegång är förknippad med oskuldspresumtionen som innebär att var och en ska betraktas som oskyldig till dess hans eller hennes skuld lagligen har fastställts (se artikel 7 i Europaparlamentet och rådets direktiv 2016/343/EU om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden). Det är åklagaren som ska bevisa den tilltalades skuld. Den tilltalade har rätt att tiga och är inte skyldig att på något sätt underlätta åklagarens arbete. Syftet är enligt Högsta domstolen att den som anklagats för brott ska skyddas mot otillbörliga påtryckningar från myndigheternas sida (se NJA 2018 s. 394 och jfr NJA 2001 s. 563, NJA 2005 s. 407 och NJA 2011 s. 638).

Några remissinstanser ifrågasätter om utredningens förslag lever upp till dessa krav. *Sveriges advokatsamfund* anför att en reglering som tvingar en misstänkt att öppna ett avläsningsbart informationssystem för genomsökning inte bara strider mot de grundläggande principerna om den misstänktes rätt att vara passiv och inte belasta sig själv, utan att det också innebär ett väsentligt avsteg från de principer som hittills styrt det allmännas våldsutövning mot enskilda individer. Även *Integritetsskyddsmyndigheten* ifrågasätter utredningens slutsats att en rätt att tvinga någon till biometrisk autentisering inte skulle stå i strid med rätten till en rättvis rättegång. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att förslaget kan riskera att komma i konflikt med rätten att inte belasta sig själv. Enligt *Karlstads universitet* kan uttrycket ”ska vara skyldig att” stå i strid med

bland annat rätten till tystnad. Detta kan dock enligt universitetet undvikas om formuleringen i stället tar sikte på vilka tvångsmedel som görs tillgängliga för staten och inte på den misstänktes skyldigheter.

Enligt Europadomstolens praxis innefattas i begreppet rättvis rättegång och oskuldspresumtionen en rätt för den misstänkte att inte yttra sig eller belasta sig själv, se bland annat John Murray mot Storbritannien [GC], no. 18731/91, (p 51). Det innebär att den misstänkte inte ska behöva bidra till utredningen eller bevisningen i målet genom att göra medgivanden eller tillhandahålla för denne belastande material. Rätten att inte belasta sig själv uppkommer när det finns en anklagelse om brott. Det innebär att ett förfarande antingen ska ha inletts eller vara nära förestående, se till exempel Ibrahim med flera mot Storbritannien [GC], nos. 50541/08, 50571/08, 50573/08 och 40351/09, § 249, ECHR 2016; jfr även propositionen Genomförande av oskuldspresumtionsdirektivet (prop. 2017/18:58 s. 16 f.). Frågan om förslaget strider mot rätten att inte belasta sig själv blir därför endast aktuell om ett förfarande inletts, eller är nära förestående, mot den person som är föremål för den biometriska autentiseringen.

Rätten att inte belasta sig själv är inte absolut. Det är bara när framtvingandet inkräktar på själva kärnan av rätten att inte belasta sig själv som det föreligger en kränkning (se NJA 2018 s. 394 och Ibrahim med flera, §§ 267 och 269 samt O'Halloran och Francis mot Storbritannien [GC], nos. 15809/02 och 25624/02, § 55, ECHR 2007-III). För att avgöra huruvida tvånget inkräktar på själva kärnan i rättigheten utgår Europadomstolen från främst följande tre kriterier. Tillgången till rättsliga garantier i nationell rätt, hur de framtvingade uppgifterna används i det straffrättsliga förfarandet samt graden och arten av det tvång som använts för att få fram uppgifterna. Domstolen betonar att rätten att inte belasta sig själv främst handlar om att respektera en anklagads önskemål om att tiga, och omfattar inte användningen i en straffrättslig process av material som existerar oberoende av den misstänkte och som kan erhållas av den anklagade genom tvångsmedel (se till exempel Jalloh mot Tyskland den 11 juli 2006).

I Norge finns redan en skyldighet att medverka till biometrisk autentisering (straffeprocessloven § 199 a). I likhet med den norska ordningen föreslås tillämpningen av en biometrisk autentisering begränsas till de fall när tillgången till det avläsningsbara informationssystemet och de uppgifter som finns lagrade däri grundar sig på ett beslutat tvångsmedel. Det handlar således även för svensk del om tillgång till information som redan är lagligt tillgänglig på grund av ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans. Endast om verkställigheten av dessa tvångsmedel annars försvåras föreslås en biometrisk autentisering bli aktuell. Dessa tvångsmedel är kringgärdade av flera rättssäkerhetsgarantier, för beslag handlar det till exempel om en rätt till domstolsprövning. Kopplingen till andra tvångsmedel bidrar således till att ställa intrånget i proportion till intresset av en effektiv brottsbekämpning.

Någon rätt till domstolsprövning av den biometriska autentiseringen framstår inte som meningsfull eftersom åtgärden är av tillfällig natur och en domstolsprövning i praktiken inte skulle hinna komma till stånd innan verkställigheten är avslutad (jfr propositionen Förstärkt rättssäkerhet och effektivitet i förundersökningsförfarandet, prop. 2015/16:68 s. 65). Enligt regeringen är det i stället tillräckligt att den som har drabbats av den

föreslagna åtgärden kan begära skadestånd av staten. Detta är också den ordning som gäller för andra kortvariga tvångsmedel, till exempel beslut om hämtning till förhör och kroppsvisitation. Det kan dock anmärkas att om den biometriska autentiseringen kombinerats med ett beslag, och det begärs domstolsprövning av om beslaget ska hävas, kan det eventuella ingrepp som autentiseringen har medfört beaktas inom ramen för den proportionalitetsbedömning som domstolen ska göra.

Frågan om hur uppgifterna används i det straffrättsliga förfarandet avgörs av vilka uppgifter som påträffas. *Sveriges advokatsamfund* anför att en genomsökning av en informationsbärare kan ge tungt vägande bevisning, särskilt i de fall där brottet begåtts med hjälp av informationsbäraren – såsom vid ett olaga hot. I de flesta fall är det dock, enligt Sveriges advokatsamfund, inte den elektroniskt lagrade informationen i sig som konstituerar ett brott utan den är oftast av indiciekaraktär. Regeringen instämmer i den bedömningen. Sveriges advokatsamfund menar dock att detta innebär att det är tveksamt om bevisning av indiciekaraktär motiverar en våldsutövning. En våldsutövning som innebär att den biometriska autentiseringen kan genomföras är emellertid en förutsättning för att åtgärden ska kunna vara ett alternativ även när någon motsätter sig utförandet. Dessutom får en polisman använda våld endast om han eller hon möts av motstånd och endast om andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt. Det våld som kan komma att krävas för att genomföra en autentisering bedöms, som framgår ovan, i normalfallet vara både kortvarigt och förhållandevis lindrigt och kan till exempel bestå av att trycka en persons finger mot informationsbärarens avläsare eller, om ansiktsigenkänning krävs, att man håller fast personen en kort stund.

Sammantaget bedöms användandet av biometrisk autentisering generellt sett vara en godtagbar inskränkning av enskildas konventionsfästa och grundlagsskyddade fri- och rättigheter. Detta gäller även om bestämmelsen utformas som en skyldighet för någon att efter en tillsägelse medverka till förfarandet, vilket är något som *Karlstads universitet* ifrågasätter (jfr bland annat 23 kap. 9 a rättegångsbalken). Det kan dock finnas undantag och såväl omständigheterna i det enskilda fallet, liksom proportionalitetsprincipen, måste alltid beaktas.

Enligt regeringens bedömning framstår det inte som nödvändigt att ställa upp ytterligare krav för att en biometrisk autentisering ska kunna genomföras, till exempel att det ska finnas synnerliga skäl för viss form av autentisering eller att en viss biometrisk autentisering ska föregås av en mer kvalificerad rättslig prövning, såsom *Lunds universitet (juridiska fakulteten)* framför.

Insamling och behandling av biometriska uppgifter

Utredningen föreslår att det ska regleras i rättegångsbalken att de biometriska uppgifterna inte får sparas eller behandlas för något annat ändamål än autentiseringen. Sedan utredningen lämnade sitt förslag har ny dataskyddslagstiftning trätt i kraft som reglerar under vilka förutsättningar som personuppgifter, inkluderande biometriska personuppgifter, får behandlas. Det handlar bland annat om Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska per-

soner med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här kallad dataskyddsförordningen, och om Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF, här kallat dataskyddsdirektivet samt om brottsdatalagen (2018:1177).

Med behandling av personuppgifter avses alla åtgärder som vidtas med sådana uppgifter, till exempel genom lagring eller läsning (1 kap. 6 § brottsdatalagen och Brottsdatalagen – en kommentar, JUNO, Hans-Olof Sandén, 2021-01-01, kommentaren till 1 kap. 6 § brottsdatalagen). Biometrisk autentisering bedöms ge upphov till behandling av personuppgifter i den mening som avses i dataskyddsförordningen, dataskyddsdirektivet och brottsdatalagen. I vilken utsträckning brottsutredande myndigheter får behandla sådana uppgifter framgår dock främst av brottsdatalagen.

Av brottsdatalagen följer att personuppgifter får behandlas om det är nödvändigt för att en behörig myndighet ska kunna utföra sin uppgift att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, verkställa straffrättsliga påföljder eller upprätthålla allmän ordning och säkerhet (2 kap. 1 § första stycket). Biometriska uppgifter får dock endast behandlas om det är särskilt föreskrivet och det är absolut nödvändigt för ändamålet med behandlingen (2 kap. 12 § brottsdatalagen).

Vid biometrisk autentisering är det endast fråga om en momentan behandling av personuppgifter som rör en persons fysiska, fysiologiska eller beteendemässiga kännetecken, som tagits fram genom särskild teknisk behandling och som möjliggör eller bekräftar unik identifiering av personen i fråga. Behandlingen sker enbart i det avläsningsbara informationssystemet – till exempel i en mobiltelefon eller en surfplatta – och inga uppgifter lagras eller sparas någon annanstans av den brottsbekämpande myndigheten. Regeringens bedömning är därför att det inte är fråga om en behandling som utförs av en behörig myndighet, såsom Polismyndigheten. Brottsdatalagen är med den bedömningen inte tillämplig (jfr 1 kap. 2 §). I stället kan det till exempel vara den enskilde eller mobiloperatören eller tillverkaren som utför personuppgiftsbehandlingen. Mot denna bakgrund bör det inte, vilket även *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* av andra skäl anser, finnas något behov av en reglering i rättegångsbalken, som riktar sig till de brottsbekämpande myndigheterna, och som innebär om att biometriska uppgifter inte får sparas eller behandlas för något annat ändamål än autentiseringen. Utredningens förslag i denna del bör därför inte genomföras.

Dokumentation av biometrisk autentisering

Utredningen föreslår att användningen av biometrisk autentisering ska protokollföras. Biometrisk autentisering föreslås dock inte utgöra ett nytt tvångsmedel och det redan finns en skyldighet att protokollföra vid de tvångsmedel som autentiseringen kan kombineras med. För det fall en bio-

metrisk autentisering utförs ska detta således enligt nuvarande regler antecknas i det protokoll som förs över beslaget, husrannsakan eller genomsökningen på distans. Det behöver därför inte regleras särskilt att en biometrisk autentisering ska protokollföras. Samma bedömning görs i avsnitt 7.7 om kopiering. Utredningens förslag i denna del bör inte genomföras.

10 Utökade möjligheter till edition och exhibition

Regeringens förslag: Det ska regleras i lag att rätten inte får meddela ett föreläggande om att lägga fram ett skriftligt bevis (edition) eller att tillhandahålla ett föremål för syn (exhibition) innan förundersökningen har kommit så långt att någon är skäligen misstänkt för brottet.

Det ska införas en möjlighet för rätten att meddela ett föreläggande om edition eller exhibition även om det ännu inte finns någon som är skäligen misstänkt, om det är uppenbart att den som föreläggandet riktas mot inte kan komma att misstänkas för brottet.

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker eller invänder inte mot utredningens förslag, bland annat *JO, Justitiekanslern, Svea hovrätt, Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten*. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* föreslår att undantaget från editions- och exhibitionsplikten för närstående till den misstänkte bör tas bort i likhet med utredningens förslag angående beslag. *Lunds universitet (juridiska fakulteten)* lämnar vissa lagtekniska synpunkter.

Skälen för regeringens förslag

Edition och exhibition utgör mindre ingripande alternativ till husrannsakan och beslag

Det kan uppstå situationer när brottsbekämpande myndigheter har kännedom om en handling eller ett föremål som skulle kunna föra förundersökningen framåt men omständigheterna är sådana att det inte är proportionerligt att genomföra husrannsakan eller besluta om beslag i syfte att få tillgång till handlingen eller föremålet. Det kan exempelvis handla om situationer när en sådan åtgärd riskerar att leda till att omfattande eller känslig sidoinformation tillgängliggörs för myndigheten, trots att den eftersökta informationen i sig inte är skyddsvärd. Som utredningen framför är rättsfallet NJA 2015 s. 631 ett exempel på en sådan situation. I det fallet hade en tidningsredaktion bilder på personer som kunde misstänkas ha medverkat vid ett allvarligt brott. Högsta domstolen konstaterade dock att det inte var proportionerligt att genomföra husrannsakan eller beslag vid redaktionen eftersom det antogs finnas en stor risk för att en genomsökning av datorerna där skulle röja källskyddat material.

Den som har en skriftlig handling eller ett föremål som kan antas ha betydelse som bevis är som huvudregel skyldig att lägga fram handlingen eller föremålet. Skyldigheten är inte begränsad till parterna i målet utan

knyts till innehavet av en handling eller ett föremål som kan ha betydelse som bevis.

I rättegångsbalken finns regler om förelägganden att lägga fram ett skriftligt bevis (edition) eller att tillhandahålla ett föremål för syn (exhibition). Undersökningsledaren har möjlighet att framställa en begäran om att rätten ska besluta om ett sådant föreläggande (23 kap. 14 § andra stycket rättegångsbalken), som i vissa fall kan leda till liknande resultat som husrannsakan och beslag.

Skyldigheten att lägga fram en handling gäller inte för meddelanden mellan en part och en närstående (bland annat förälder, barn och syskon), eller mellan sådana närstående (38 kap. 2 och 39 kap. 5 §§ rättegångsbalken). Inte heller är en person skyldig att lägga fram en skriftlig handling om dess innehåll kan antas vara sådant att personen inte får höras som vittne om det (38 kap. 2 § med hänvisning till 36 kap. 5 § rättegångsbalken). I brottmål omfattar skyldigheten inte den misstänkte och inte heller de som är närstående till eller släkt med den misstänkte (38 kap. 2 § med hänvisning till 36 kap. 3 § rättegångsbalken).

Rätten får förelägga innehavaren att lägga fram handlingen eller tillhandahålla föremålet för syn (38 kap. 4 och 39 kap. 5 §§ rättegångsbalken). Ett föreläggande om edition eller exhibition innebär således en skyldighet att självmant lägga fram en handling eller tillhandahålla ett föremål för syn. Intrånget för den enskilde är därför mindre än vid husrannsakan och beslag.

Av tidigare praxis följer att ett editionsföreläggande inte enbart kan avse fysiska handlingar utan även uppgifter som är lagrade elektroniskt (NJA 1998 s. 829). Sedan Beslagsutredningen togs emot av regeringen har Högsta domstolen klarlagt att bedömningen av i vilken form elektroniska handlingar och uppgifter ska lämnas, omfattande på vilket medium och i vilket format, ligger inom ramen för rättens ställningstagande till var och hur editionsplikten ska fullgöras (NJA 2020 s. 373). Enligt Högsta domstolen bör som utgångspunkt ett tillhandahållande ske i det format som innehavaren själv lagrar informationen i eller i ett format som är vedertaget för lagring, användning eller överföring av information av det slag som det är fråga om. Högsta domstolen påpekar i avgörandet att, när det är fråga om edition genom tillhandahållande av handlingar eller uppgifter i elektronisk form, det särskilt bör uppmärksammas att materialet i andra avseenden än som gäller för pappershandlingar kan innehålla skyddsvärd information vid sidan av det som är av intresse för editionssökanden. Enligt avgörandet får det, om det inte är möjligt att dölja eller ta bort skyddsvärd sidoinformation, prövas om edition ändå kan ske.

Högsta domstolen har även klargjort att ett editionsföreläggande, trots att något uttryckligt förbud inte anges i lagtexten, förutsätter att förundersökningen har kommit så långt att någon är skäligen misstänkt (NJA 2003 s. 107). Detta eftersom det annars finns en risk att ett föreläggande riktas mot en person som senare kan komma att bli misstänkt, vilket skulle stå i strid med den misstänktes rätt att inte belasta sig själv (artikel 6 i Europakonventionen). Som utredningen påpekar är det inget som talar för att en sådan risk inte skulle föreligga också vid föreläggande om exhibition.

Utredningen konstaterar att användningen av edition i brottmål är mycket begränsad. Som möjlig anledning till detta anger utredningen de begränsningar som redovisats ovan.

I rättsfallet NJA 2015 s. 631, då Högsta domstolen konstaterade att det inte var proportionerligt att genomföra husrannsakan eller beslag, kunde inte heller, såvitt framgår av avgörandet, ett editionsföreläggande meddelas eftersom det inte fanns någon skäligen misstänkt. Högsta domstolen uttalade att förhållandena väckte frågan om möjligheterna att förena intresset för informationsskydd med intresset för brottsutredning när en obegränsad genomsökning på grund av informationsinnehavarens särskilda förhållanden i praktiken alltid är oförenlig med proportionalitetskravet. En tänkbar ordning skulle enligt Högsta domstolen kunna vara att rätten hade möjlighet att förordna om att innehavaren skulle överlämna endast den eftersökta och oskyddade informationen och ingenting annat. Högsta domstolen anmärkte att en eventuell sådan ordning skulle behöva samordnas med reglerna om edition, som kräver att det finns en skäligen misstänkt.

Kravet på att det vid edition ska finnas någon som är skäligen misstänkt motiveras av att editionsplikten bör ha samma omfattning som skyldigheten att vittna. Skyldigheten att vittna omfattar inte den tilltalade eller en misstänkt och ett förhör inför rätten får inte äga rum innan det finns någon som skäligen kan misstänkas för det brott som förundersökningen avser (NJA 2003 s. 107 samt 36 kap. 1 § andra stycket och 23 kap. 13 § tredje stycket rättegångsbalken).

Som utredningen påpekar är det otillfredsställande att viktig bevisning är otillgänglig även när den eftersökta informationen inte i sig är skyddsvärd utan möjligheterna att driva utredningen framåt begränsas av andra omständigheter, såsom förhållandena kring den som innehar informationen. I enlighet med vad utredningen förespråkar, och också Högsta domstolen resonerat kring, skulle en lösning kunna vara att förutsättningarna för förelägganden om edition och exhibition breddas. Som anförts ovan blir integritetsintrånget för innehavaren väsentligt mycket mindre vid en sådan åtgärd än vid husrannsakan och beslag. Det påverkar i regel inte heller någon annan, som kan vara fallet vid husrannsakan och beslag.

Utöver det som utredningen anfört till grund för sin bedömning kan det också ifrågasättas om den återhållsamma användningen av edition och exhibition som utredningen pekar på stämmer överens med vad lagstiftaren hade för avsikt när verktyget infördes. Regeringen konstaterar att det tvärtom är önskvärt att myndigheterna har goda möjligheter att välja verktyg efter situation. Vid tvångsmedelsanvändning ska alltid det alternativ som kan uppnå målet med minsta möjliga intrång väljas. Edition och exhibition lär i regel vara mindre ingripande än till exempel en husrannsakan. På så sätt säkerställs att de brottsbekämpande myndigheterna effektivt kan utföra sina uppdrag samtidigt som verkningarna för den enskilde minimeras. Det kan finnas situationer när edition eller exhibition skulle kunna ge samma resultat som husrannsakan eller beslag, även om det i och för sig inte vore oproportionerligt att genomföra en husrannsakan eller ta

föremålet i beslag. Ett föreläggande om edition eller exhibition kan dock i många sådana situationer vara uteslutet på grund av kravet på att det ska finnas en skäligen misstänkt. En följd av en utvidgning av möjligheterna att använda edition och exhibition i brottmål kan bli att sådana förelägganden oftare övervägs som ett alternativ till att genomföra husrannsakan eller ta föremål i beslag, även om de brottsbekämpande myndigheternas lagliga utrymme för husrannsakan och beslag inte påverkas. Detta kan i sin tur leda till att intrånget för den enskilde blir väsentligt mycket mindre än om beslag eller husrannsakan i stället hade skett.

För att föreläggande om edition eller exhibition ska vara ett användbart alternativ behöver dock en förändring göras avseende de begränsningar som nu gäller för beslut om sådana förelägganden under förundersökningen. En sådan förändring får inte medföra att ett föreläggande om edition eller exhibition blir oproportionerligt eller står i strid med den misstänktes rätt att inte belasta sig själv. Ett föreläggande får således alltjämt inte riktas mot en person som senare kan bli misstänkt. Det får inte heller medföra att information som en enskild inte är skyldig att dela med sig av kan komma att omfattas av ett föreläggande, det vill säga i huvudsak meddelanden mellan den misstänkte och närstående, sådana närstående inbördes eller information som innehavaren inte hade fått höras som vittne om (se 38 kap. 2 § andra stycket rättegångsbalken).

Som utredningen anför medför kravet på att det måste finnas en skäligen misstänkt betydande nackdelar i vissa fall. Exempelvis innebär det att ett föreläggande om edition eller exhibition inte kan användas för att utreda vem som kan misstänkas för brottet. Frågan är om kravet kan mjukas upp i någon del.

Enligt utredningen finns det fall när det är uppenbart att informationsinnehavaren inte kan komma att misstänkas för brottet. Som exempel nämner utredningen de båda rättsfall från Högsta domstolen som omnämnts ovan. I det ena fallet hade en tidningsredaktion bilder på personer som kunde misstänkas ha medverkat vid ett allvarligt brott (NJA 2015 s. 631). I det andra fallet hade bedrägerier begåtts genom att en okänd person bjudit ut begagnade lastbilar till försäljning genom annonser i en tidning, varvid tidningsredaktionen förmodades ha handlingar som gällde beställning och betalning av annonserna (NJA 2003 s. 107). Utredningen pekar på att det inte i något av fallen fanns en reell risk att ett föreläggande om edition eller exhibition skulle kunna drabba någon som skulle kunna komma att misstänkas för brottet.

Regeringen instämmer i utredningens bedömning att det finns fall då det är uppenbart att den som innehar en skriftlig handling eller något annat föremål av betydelse för utredningen inte kan förväntas bli misstänkt för det brott som förundersökningen avser. Det är således inte motiverat att det måste finnas en skäligen misstänkt för att ett föreläggande om edition eller exhibition ska kunna beslutas i sådana situationer. Ett undantag med krav på att det ska vara uppenbart att den som föreläggandet riktas mot inte kan komma att misstänkas för brottet innebär att risken för att tillämpningen skulle komma i konflikt med rätten att inte belasta sig själv minimeras. Med utgångspunkt i detta instämmer regeringen också i utredningens bedömning att det bör införas ett undantag från kravet på att det ska finnas en skäligen misstänkt vid meddelande av föreläggande om edition eller exhibition. Undantaget bör, som utredningen föreslår, gälla

när det är uppenbart att den som föreläggandet riktas mot inte kan förväntas bli misstänkt för det brott som förundersökningen avser.

Som utredningen föreslår bör regleringen utformas på så sätt att kravet på att det ska finnas en skäligen misstänkt för att edition och exhibition ska kunna ske, som nu följer av praxis, tas in i lagtexten. Det föreslagna undantaget bör föras in i samma bestämmelse.

Även om risken för intrång i den enskildes rätt att inte belasta sig själv är liten med det nu framlagda förslaget är det också angeläget att var och en som blir föremål för en begäran om editions- eller exhibitionsföreläggande har kännedom om de undantag som finns från editions- och exhibitionsplikten. I regel kommer den som blir föremål för en begäran om editions- eller exhibitionsföreläggande, om den inte är part i målet, att sakna rätt till ett rättsligt biträde som bekostas av allmänna medel. Det är därför angeläget att den som begäran riktas mot får information om reglerna. Kravet på information till den enskilde bör kunna tillgodoses bland annat genom den processledningsskyldighet som åligger rätten. I syfte att värna den enskildes rätt att inte belasta sig själv bör vid prövningen en invändning som inte framstår som obefogad normalt leda till att ett föreläggande inte meddelas.

Andra undantag från editions- och exhibitionsplikten, såsom att befattningshavare eller andra inte får lägga fram skriftlig handling om dess innehåll kan antas vara sådant att personen inte får höras som vittne om det, påverkas inte av den föreslagna regleringen. Ändringarna påverkar inte heller den invändningsrätt som tidningsredaktioner och andra har att göra gällande att det är fråga om källskyddat material som inte bör lämnas ut (38 kap 2 § med hänvisning till 36 kap. 5 § RB).

Med anledning av vad *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anfört om att begränsningarna avseende edition och exhibition bör vara desamma som för beslag kan regeringen konstatera att edition och exhibition, till skillnad från beslag, innebär en skyldighet att aktivt medverka i förundersökningen. Begränsningarna i förhållande till den misstänkte och hans eller hennes närstående bör därför inte med nödvändighet vara likadana. Borttagandet av beslagsförbudet i närståendefallet som föreslås i avsnitt 5.1 bör därmed inte få genomslag för frågan om edition och exhibition.

11 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juni 2022.
Regeringens bedömning: Det behövs inte några övergångsbestämmelser.

Utredningens förslag och bedömning stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår en annan tidpunkt för ikraftträdande.

Remissinstanserna: *Polismyndigheten* anser att de föreslagna reglerna om förstörande av kopior och om underrättelse kräver övergångsbestämmelser för att myndigheten ska ha utrymme att utforma och införa de

system och den organisation som behövs. Under perioden då övergångsregler gäller behövs även, enligt myndigheten, en regel om förstöring av speglingskopior i den forensiska verksamheten, förslagsvis två år efter avslutad undersökning. *Sveriges advokatsamfund* anser att frånvaron av övergångsbestämmelser kan komma att innebära praktiska problem i fråga om vissa tvångsmedelsåtgärder. Övriga remissinstanser yttrar sig inte.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Det är angeläget att lagändringarna träder i kraft så snart som möjligt. Som *Polismyndigheten* framför måste myndigheten dock få tid att anpassa sin verksamhet. Ett tidigare ikraftträdande än den 1 juni 2022 bedöms därför inte möjligt.

Utgångspunkten när det gäller processrättslig lagstiftning är att nya regler blir tillämpliga omedelbart. Det innebär att de föreslagna ändringarna ska tillämpas på varje processuell företeelse som inträffar efter det att de nya reglerna har trätt i kraft. De brottsbekämpande myndigheterna och domstolarna ska således tillämpa de nya bestämmelserna även i förundersökningar och tvångsmedelsärenden som har inletts innan de föreslagna bestämmelserna träder i kraft. Det finns inte anledning att här frångå den principen. Några övergångsbestämmelser behövs därför inte.

I anledning av det som *Sveriges advokatsamfund* framför kan det noteras att det nya reglerna inte ska tillämpas på åtgärder som vidtas innan de har trätt i kraft. Det gäller även om de åtgärder som har vidtagits liknar de åtgärder som de föreslagna bestämmelserna avser.

12 Konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen kan antas leda till ökade möjligheter att utreda brott. Genom förslagen skapas bättre förutsättningar att samla in viktig bevisning, vilket kan förväntas leda till fler fällande domar och ökad upprättelse för brottsoffer.

Förslagen antas innebära ett visst ökat intrång i den personliga integriteten när åtgärderna används i det enskilda fallet. Vissa förslag kan också medföra ett minskat intrång i den personliga integriteten i det enskilda fallet. Samtidigt kan förslagen förväntas bidra till ökad rättssäkerhet för den enskilde och även ett ökat skydd för den personliga integriteten.

Förslaget om ett avskaffat beslagsförbud för meddelanden mellan närstående förväntas bidra till det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Det bedöms också bidra till säkerställandet av barns rättigheter i enlighet med barnkonventionen.

För Sveriges Domstolar, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten och övriga brottsbekämpande myndigheter bedöms förslagen inte medföra annat än marginella kostnadsökningar som ryms inom befintliga anslag. I övrigt bedöms förslagen inte medföra annat än marginella kostnadsökningar, vare sig för enskilda eller för det allmänna.

Utredningens bedömning stämmer delvis överens med regeringens. Utredningens lämnar inte någon bedömning om förslagens förhållande till barnkonventionen.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig i denna del, bland annat *Polisförbundet* som framhåller att förslagen sannolikt för med sig ökade kostnader kopplade till att resurser hos bland annat Polismyndigheten och Säkerhetspolisen tas i anspråk.

Skälen för regeringens bedömning: De föreslagna åtgärderna syftar till att stärka den brottsbekämpande verksamheten och innebär fler verktyg för att utreda brott samtidigt som befintliga verktyg blir mer ändamålsenliga. Regeringen anser, till skillnad från *Polisförbundet,* att förslagen inte kan antas leda till någon kostnadsökning för de brottsbekämpande myndigheterna utan enbart en mer effektiv resursanvändning. Förslaget om att reglera möjligheten att kopiera handlingar som omfattas av beslag eller som påträffas vid husrannsakan eller genomsökning på distans bör inte medföra några ekonomiska konsekvenser för de brottsbekämpande myndigheterna. Åtgärden utförs redan i viss utsträckning och det kan förutsättas att nödvändig utrustning, inklusive lagringsmöjligheter, och nödvändiga kunskaper redan finns hos de myndigheter som ska tillämpa regleringen. När det gäller genomsökning på distans är det en relativt okomplicerad åtgärd som endast bedöms medföra begränsade kostnadsökningar. Samma sak bedöms gälla för övriga förslag när det gäller konsekvenserna för de brottsbekämpande myndigheterna, däribland Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Säkerhetspolisen, Kustbevakningen, Tullverket och Skatteverket. De förväntade kostnadsökningarna bedöms kunna rymmas inom befintliga anslagsramar.

Möjligheten att begära rättens prövning av om en kopia ska förstöras bedöms medföra en marginellt ökad arbetsbelastning för Sveriges Domstolar som bedöms finansieras inom befintlig anslagsram.

Förslaget om en närvarorätt i vissa fall när elektronisk kommunikationsutrustning eller en kopia genomsöks och när genomsökning på distans utförs kan antas medföra kostnadsökningar för staten i den mån ett ombud som har rätt till ersättning av allmänna medel även närvarar vid genomsökningen. Rätten att närvara föreslås dock gälla endast under vissa begränsade förutsättningar och det bör därför bli fråga om endast ett mindre antal fall per år. De ökade kostnaderna bedöms kunna hanteras inom befintliga ramar.

Vissa förslag innebär att riskerna för enskildas personliga integritet ökar i det enskilda fallet när åtgärden används, däribland förslaget om att beslagsförbudet i närståendefall ska tas bort liksom förslagen om biometrisk autentisering och genomsökning på distans. Samtidigt kommer förslagen att vara effektiva verktyg för de brottsbekämpande myndigheterna. De kommer att innebära ökade möjligheter att utreda brott, som i sin tur leder till ökad rättssäkerhet för den som drabbas av brott. Genom förslagen skapas bättre förutsättningar att samla in viktig bevisning, vilket också kan förväntas leda till fler fällande domar och upprättelse för brottsoffer i ökad utsträckning. Genom den utökade möjligheten till edition och exhibition förväntas, i de fall sådana åtgärder används i stället för exempelvis husrannsakan och beslag, intrånget i den enskildas personliga integritet bli mindre i det enskilda fallet. Dessutom förväntas rättssäkerheten för den enskilde att öka i och med förslaget om att den enskilde har rätt till ett

biträde vid genomsökning på distans och genomsökning av elektronisk kommunikationsutrustning. Utredningen uppskattar att det skulle röra sig om ersättning med mellan 70 000 och 100 000 kronor per år och bedömer, vilket regeringen instämmer i, att det bör kunna hanteras genom omprioriteringar inom utgiftsområde 4. Genom borttagandet av beslagsförbudet i närståendefall ökar möjligheterna att såväl bekräfta en misstanke som att kunna avföra en misstänkt person, vilket också bidrar till en ökad rättssäkerhet.

Förslaget om att reglera möjligheten att kopiera handlingar under förundersökningen bidrar till en ökad rättssäkerhet i straffprocessen. Ett reglerat förfarande leder till en ökad förutsebarhet både för den enskilde och för myndigheterna. Det kan också begränsa olägenheterna för den som har drabbats av ett beslag eftersom beslaget i vissa fall kommer att kunna hävas tidigare än vad som annars hade varit möjligt. Rätten till domstolsprövning av åtgärden och rätten att närvara vid vissa genomsökningar innebär också en ökad rättssäkerhet för enskilda. Vidare bedöms förslaget om att en kopia i vissa fall ska förstöras stärka skyddet för den personliga integriteten, liksom förslaget om ett uttryckligt kopieringsförbud.

Förslagen är könsneutrala. Även med bestämmelser som gäller lika för alla kan emellertid olika grupper påverkas av dem i olika utsträckning. Förslaget om att avskaffa beslagsförbudet i närståendefall innebär att det i utredningar om brott mot närstående kommer att vara enklare att säkra bevisning, oavsett brottets allvar. Detta kan förväntas medföra positiva effekter i utredningar om brott mot kvinnor, framför allt när det gäller våld i nära relation. Därmed kan förslaget förväntas medföra positiva effekter för jämställdheten mellan kvinnor och män och bidra till det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Att förslagen kan antas leda till ökade möjligheter att utreda brott är speciellt positivt för unga då de i högre grad utsätts för brott generellt samt i en rad integritetskränkande brott som sexualbrott, personrån och misshandel.

Förslagen är tillämpliga även i utredningar mot den som är under 18 år. Det regleras också särskilt att genomsökning på distans och biometrisk autentisering i vissa fall får användas mot en brottsmisstänkt som är under 15 år. Brottsbekämpande myndigheter föreslås även tillfälligt få omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från den som är under 15 år. Förslagen innebär således ett generellt ökat integritetsintrång även mot underåriga. Samtidigt kan detta förväntas medföra positiva effekter i utredningar av brott mot unga personer då gärningspersonen inte sällan är en annan underårig person. I ärenden som rör barn ska barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen beaktas. Förslagen är därför underställda flera rättssäkerhetsprinciper och framför allt proportionalitetsprincipen gör sig starkt gällande när den som utsätts för åtgärden är underårig. I sammanhanget aktualiseras flera artiklar i barnkonventionen bland annat artikel 16 om barnets rätt till privat- och familjeliv. Enligt artikeln har ett barn rätt till lagens skydd mot godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens samt mot olagliga angrepp på sin heder och sitt anseende. Barnkonventionen ska ses som en helhet och artikel 4 ska beaktas i genomförandet av samtliga rättigheter i konventionen. Barnrättskommittén lyfter fram några s.k. grundprinciper i artiklarna 2.1, 3.1, 6 och 12, som de anser har en särskild relevans för genomförandet av rättigheterna i konventionen. Av artikel 3.1 om barnets

bäst framgår att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska även vad som bedöms vara barnets bästa beaktas. I en bedömning och prövning av barnets bästa ingår att ta hänsyn till samtliga grundläggande principer och konventionen i sin helhet. Vid en sådan bedömning får barnets upplevelse och åsikter om sin situation särskild betydelse, i förhållande till barnets ålder och mognad (artikel 12). Genom förslaget om att avskaffa beslagsförbudet i närståendefall förväntas det uppstå positiva effekter i utredningar om brott mot barn eftersom det medför utökade möjligheter att samla in bevisning vid brott i nära relation. Förslaget som helhet bedöms vara till barnets bästa och bidrar till att tillförsäkra barnet det skydd som krävs enligt artikel 3 och artikel 19, om att barnet ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp, i barnkonventionen.

Förslagen bedöms inte få några andra konsekvenser som bör redovisas. Förslagen påverkar inte heller Sveriges åtaganden till följd av medlemskapet i Europeiska unionen.

13 Författningskommentar

13.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

23 kap. Om förundersökning

14 § Undersökningsledaren får inhämta *ett* yttrande från en sakkunnig. Innan ett yttrande inhämtas från någon annan än en myndighet, *ska* den *misstänkte* eller *försvararen* ges tillfälle att yttra sig om valet av sakkunnig, om inte särskilda skäl talar mot detta.

Om en sakkunnig redan under förundersökningen bör utses av rätten, får undersökningsledaren framställa *en* begäran om det. Han *eller hon* får också begära *att rätten ska förelägga* att *ett* skriftligt bevis *ska läggas fram* eller *att ett* föremål *ska* tillhandahållas för besiktning eller *besluta att en* allmän handling som kan antas ha betydelse som bevis *ska* tillhandahållas vid förundersökningen.

Innan någon är skäligen misstänkt får ett föreläggande enligt andra stycket beslutas endast om det är uppenbart att den som föreläggandet riktas mot inte kan komma att misstänkas för brottet.

Paragrafen reglerar frågor om inhämtande av sakkunnigyttranden, skriftliga bevis och andra bevis redan under förundersökningen. Övervägandena finns i avsnitt 10.

I *tredje stycket*, som är nytt, regleras att ett föreläggande om att skriftligt bevis ska läggas fram eller föremål tillhandahållas för besiktning som huvudregel inte får meddelas innan förundersökningen har kommit så långt att någon kan misstänkas för brottet (se NJA 2003 s. 107). Från den huvudregeln finns ett undantag, nämligen om det är uppenbart att den som föreläggandet riktas mot inte kan komma att misstänkas för brottet.

Rätten ska alltså vid prövning av om undantaget är tillämpligt ta ställning till om den som föreläggandet riktas mot kan komma att miss-

tänkas för brottet. Det ska dessutom vara uppenbart att så inte är fallet för att undantaget ska vara tillämpligt. Det är ett högt ställt krav, vilket innebär att en invändning som inte framstår som obefogad normalt bör leda till att ett föreläggande inte meddelas.

Vid bedömningen av om undantaget är tillämpligt är det bland annat av betydelse vad som framkommit under förundersökningen och handlingens eller föremålets karaktär. En annan omständighet som kan ha betydelse är hur innehavet av handlingen eller föremålet uppkommit och hur innehavet förhåller sig till den omständighet som gör att föremålet eller handlingen kan ha betydelse som bevis. Som exempel på fall där undantaget kan vara tillämpligt kan nämnas den situationen att föreläggandet riktas mot ett företag eller en organisation som inte har något samband med det brott som förundersökningen avser eller någon annan som uppenbarligen inte kan ha någon närmare koppling till det brott som förundersökningen avser.

Övriga ändringar är endast språkliga.

27 kap. Om beslag, *kopiering, biometrisk autentisering* och hemliga tvångsmedel

1 § *Ett föremål får tas i beslag om det skäligen kan antas*

1. ha betydelse för utredning om brott,

2. ha tagits ifrån någon genom brott,

3. vara förverkat på grund av brott,

4. kunna användas för att utföra en genomsökning på distans, eller

5. ha betydelse för utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Vad som sägs i detta kapitel om föremål gäller också om skriftlig handling, *om* inte annat är föreskrivet.

Tvångsmedel enligt detta kapitel får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

I paragrafen regleras förutsättningarna för att ta föremål i beslag. Övervägandena finns i avsnitt 6.10.

I *fjärde punkten* införs en ny beslagsgrund, nämligen att ett föremål som kan användas för att utföra en genomsökning på distans får tas i beslag. Föremålet som åsyftas är i normalfallet elektronisk kommunikationsutrustning, som i vissa fall kan användas som ett verktyg för att utföra en genomsökning på distans, se 28 kap. 10 a och 10 b §§. Det kan också vara fråga om andra slags föremål, till exempel ett nedtecknat lösenord och användarnamn till ett visst avläsningsbart informationssystem.

Övriga ändringar är endast språkliga och redaktionella.

2 § En skriftlig handling får inte tas i beslag om

1. den kan antas innehålla uppgifter som en befattningshavare eller någon annan som avses i 36 kap. 5 § inte får höras som vittne om, och

2. handlingen innehas av honom eller henne eller av den som tystnadsplikten gäller till förmån för.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att en skriftlig handling eller ett skriftligt meddelande under vissa förhållanden inte får tas i beslag (det s.k. beslagsförbudet). Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

De hittillsvarande *andra–fjärde styckena*, som reglerar ett beslagsförbud i närståendefall, tas bort. Ändringarna innebär att det inte längre gäller något förbud mot beslag av meddelanden mellan den misstänkte och en närstående eller mellan sådana närstående. De principer som redan gäller för all tvångsmedelsanvändning inklusive beslag, såsom proportionalitetsprincipen, gäller dock alltjämt. Vid proportionalitetsbedömningen ska bland annat rätten till skydd för privat- och familjeliv och korrespondens enligt 2 kap. 6 § regeringsformen och artikel 8 i Europakonventionen beaktas. Det innebär att det kan vara oproportionerligt att beslagta meddelanden mellan närstående vid alltför lindrig brottslighet.

11 § Om den *som* beslag sker *från* inte är närvarande vid beslaget, *ska* han *eller hon så snart det kan ske utan men för utredningen* underrättas om det och om vad som har skett med det beslagtagna. Om en försändelse hos ett befordringsföretag har tagits i beslag, *ska*, så snart det kan ske utan men för utredningen, mottagaren underrättas och, om avsändaren är känd, även denne.

Paragrafen reglerar underrättelse till enskild efter beslag. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

I paragrafen görs en ändring som innebär att om beslag har gjorts när den drabbade inte varit närvarande, behöver underrättelsen inte längre lämnas utan dröjsmål. En underrättelse ska i stället lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen.

En underrättelse kan vara till men för utredningen till exempel i en situation då den kan äventyra en infiltratörsoperation eller en så kallad kontrollerad leverans, det vill säga att brottsbekämpande myndigheter avvaktar att ingripa mot en leverans av till exempel narkotika i syfte att övervaka och följa leveransen för att kunna kartlägga vem som mer är involverad i brottsligheten. Även i andra fall kan det finnas skäl att dröja något med underrättelsen för att den misstänkte inte ska kunna anpassa sin förhörsutsaga efter att ha fått information om det som beslagtagits. Underrättelsen kan också i vissa fall behöva skjutas upp på grund av risken att den misstänkte eller någon annan undanröjer bevis eller på något annat sätt försvårar utredningen.

Bedömningen av om underrättelsen är till men för utredningen ska göras med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. När frågan aktualiseras ska proportionalitetsprincipen beaktas. Beslutsfattaren måste alltså ta ställning till om det framstår som proportionerligt i förhållande till de intressen som talar för att underrättelsen inte skjuts upp, och då främst den enskildes intresse av att kunna påkalla rättens prövning av beslaget. Proportionalitetsprincipen måste också beaktas när det gäller hur länge underrättelsen ska skjutas upp. Proportionalitetsbedömningen påverkas bland annat av vilken typ av material som beslagtagits. När det rör sig om till exempel illegala vapen och narkotika väger den enskildes intresse av att omedelbart bli underrättad lättare än om det är fråga om legitim egendom och i synnerhet egendom med ett stort ekonomiskt värde.

Övriga ändringar är endast språkliga.

11 b § *Vid genomsökning av handlingar i en beslagtagen elektronisk kommunikationsutrustning eller av en kopia av sådana handlingar ska den som drabbats av*

åtgärden få tillfälle att närvara, om det kan antas att det kommer fram uppgifter som enligt 2 § hindrar beslag.

Det som sägs i första stycket gäller inte om det finns särskilda skäl mot närvaro.

Undersökningsledaren får besluta att det som förekommit vid en genomsökning inte får uppenbaras.

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om den drabbades rätt att närvara när handlingar i en beslagtagen elektronisk kommunikationsutrustning eller en kopia av sådana handlingar genomsöks och om yppandeförbud. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

I *första stycket* regleras den drabbades rätt att få närvara i samband med att handlingar i en beslagtagen elektronisk kommunikationsutrustning eller en kopia av sådana handlingar genomsöks. Med uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning avses all utrustning som kan anslutas till ett elektroniskt kommunikationsnät, även sådan utrustning som inte just vid tillfället kan anslutas till kommunikationsnät, så länge det finns förutsättningar för det, till exempel genom att lägga till en komponent – såsom ett USB-nätverkskort. Uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning har samma innebörd som det har i lagen om hemlig dataavläsning. I förarbetena till den lagen (propositionen Hemlig dataavläsning, prop. 2019/20:64 s. 210) anges att begreppet elektronisk kommunikationsutrustning ska ges samma innebörd som i annan tvångsmedelsreglering, till exempel i 23 kap. 9 a § (tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning vid kollusionsfara) och 27 kap. 19 § rättegångsbalken (hemlig övervakning av elektronisk kommunikation) samt 1 § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Elektronisk kommunikation innefattar även sådan kommunikation som sker mellan de olika komponenterna i en dator samt mellan en dator och dess tillbehör, till exempel kommunikationen mellan en dator och en extern hårddisk som är ansluten till datorn med eller utan tråd. Kommunikationen mellan de olika komponenterna i en dator samt mellan datorn och dess tillbehör i sig utgör då en elektronisk kommunikation i den mening som avses i bestämmelsen. Det innebär att all elektronisk utrustning som kan anslutas till ett elektroniskt kommunikationsnät för kommunikation omfattas, även en fristående enhet såsom en hårddisk eller någon annan utrustning med bara inspelnings- eller lagringsfunktion som kan anslutas till ett kommunikationsnät. Om utrustningen emellertid är sådan att den endast har inspelnings- eller lagringsfunktion och inte heller på något sätt kan anslutas till ett elektroniskt kommunikationsnät eller användas för kommunikation, såsom en gammaldags bandspelare utan sådana möjligheter, faller den dock utanför regleringen (jfr propositionen Förstärkt rättssäkerhet och effektivitet i förundersökningsförfarandet, prop. 2015/16:68 s. 74).

Vid genomsökning av handlingar har den drabbade möjlighet att bevaka att sådana skyddade uppgifter som avses i 2 § inte röjs och att lämna upplysningar som minskar risken för att så sker. Bestämmelsen ger dock inte den närvaroberättigade rätten att läsa eller studera handlingar i närmare detalj än vad som krävs för att han eller hon ska kunna ta ställning

till om genomsökningen riskerar att röja skyddade uppgifter eller annan integritetskänslig information.

För att rätten till närvaro ska aktualiseras ska det kunna antas att den beslagtagna elektroniska kommunikationsutrustningen eller kopian innehåller uppgifter som hindrar att handlingen tas i beslag enligt 2 §. Exempelvis kan det regelmässigt antas att det kan komma fram skyddade uppgifter vid genomsökningen om beslaget eller kopieringen avser en dator eller liknande hos en advokat, läkare, journalist eller annan som hör till den personkrets som avses i 36 kap. 5 §, tas i beslag eller blir föremål för kopiering. Det är dock inte tillräckligt med ett blankt påstående om att den elektroniska kommunikationsutrustningen eller kopian innehåller sådana uppgifter som bestämmelsen syftar till att skydda utan det krävs någon form av konkret bevisning för att påståendet ska godtas.

Rätten att närvara tillkommer den drabbade. Vanligtvis är den drabbade samma person som den som åtgärden gjorts hos, till exempel om husrannsakan gjorts hos en misstänkt och det där påträffats en mobiltelefon som tillhör den misstänkte och som blir föremål för en genomsökning. Det kan dock förekomma att den som husrannsakan gjorts hos inte är samma person som genomsökningen sedan riktas mot, till exempel om det vid husrannsakan hos en person påträffas elektronisk kommunikationsutrustning som tillhör någon annan. Vem som är den drabbade får således avgöras från fall till fall.

Det kan i förundersökningsprotokollet antecknas på lämpligt sätt vem som varit närvarande vid genomsökningen och även om ett biträde enligt 11 c § varit närvarande.

I *andra stycket* framgår att rätten att närvara inte är absolut utan kan begränsas när det finns särskilda skäl däremot. Särskilda skäl kan föreligga när den enskildes närvaro riskerar att fördröja genomsökningen, till exempel för att han eller hon inte kan infinna sig med tillräcklig skyndsamhet och fördröjningen inte kan anses godtagbar. Detta gör sig framför allt gällande när förundersökningen avser misstankar mot någon som inte fyllt arton år eller är frihetsberövad, det vill säga i fall som handläggs med särskilda tidsfrister. Som ytterligare exempel kan nämnas fall när den enskilde är förhindrad att närvara och hindret inte kan förväntas upphöra inom rimlig tid, till exempel om han eller hon är långvarigt bortrest. Särskilda skäl kan också föreligga när det är fråga om en utredning som syftar till att förhindra ett pågående allvarligt brott, till exempel terroristbrott, vilket rimligen utesluter att den som drabbas av åtgärden närvarar vid genomsökningen. Slutligen kan nämnas den omständigheten att beslaget enligt 27 kap. 11 § ännu inte har underrättats den enskilde och att det därmed inte finns förutsättningar att låta honom eller henne närvara vid genomsökningen av den beslagtagna utrustningen.

Även risken för att man under genomsökningen ska få del av uppgifter som avses i första stycket kan beaktas vid bedömningen om det finns särskilda skäl mot närvaro. Bestämmelsen kan användas i olika situationer beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Utrymmet för att göra undantag från huvudregeln varierar beroende på vikten av den enskildes rätt att närvara. Närvarorätten kan även begränsas till särskilda moment av genomsökningen, om detta framstår som ett lämpligt alternativ till att helt utesluta närvaro.

Enligt *tredje stycket* får undersökningsledaren belägga de personer som har närvarat vid genomsökningen med yppandeförbud. Undersökningsledaren ska i varje enskilt fall bedöma om ett sådant förbud är påkallat. Förbudet kan avse den närvaroberättigade liksom ett biträde eller en vårdnadshavare som har närvarat med stöd av 11 c §. Det är dock inte möjligt att meddela ett yppandeförbud för en försvarare i förhållande till dennes huvudman. Behov av ett yppandeförbud aktualiseras exempelvis när det finns en påtaglig risk för att den fortsatta utredningen kan skadas om det avslöjas vad genomsökningen har avsett. Likaså kan det aktualiseras när det kan förväntas att någon enskild person skulle lida allvarligt men av att uppgifter om honom eller henne avslöjas efter att de kommit fram vid genomsökningen.

11 c § *Den som avses i 11 b § första stycket har rätt att ha ett biträde närvarande om det kan ske utan men för utredningen och biträdet uppfyller de krav som ställs på en försvarare i 21 kap. 3 § tredje stycket.*

Om den som avses i 11 b § första stycket är under femton år bör den som har vårdnaden om honom eller henne vara närvarande vid genomsökningen, om det kan ske utan men för utredningen.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om närvaro för biträden och vårdnadshavare vid genomsökning av elektronisk kommunikationsutrustning eller en kopia av handlingar i sådan utrustning. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Av *första stycket* framgår att den som har rätt att närvara vid genomsökning enligt 11 b § första stycket har rätt att ha ett biträde närvarande. Biträdets roll är att vara till stöd och hjälp för den enskilde i kontakt med myndigheten och bevaka den enskildes rätt. Biträdet kan närvara tillsammans med den enskilde eller i dennes ställe. En förutsättning för att biträdet ska få närvara är att undersökningsledaren anser att det kan ske utan men för utredningen.

Det krävs vidare att biträdet motsvarar de krav som ställs på en försvarare enligt 21 kap. 3 § tredje stycket. Det innebär bland annat att biträdet med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet ska kunna anses lämplig som biträde (se 12 kap. 2 §). Om biträdets närvaro av olika anledningar är till men för utredningen får han eller hon inte närvara. Detta är en bedömning som får göras från fall till fall. Biträdets närvaro kan exempelvis vara till men för utredningen om det finns särskilda skäl mot den enskildes närvaro vid genomsökningen enligt 11 b § och dessa skäl grundas i att den enskilde ännu inte underrättats om att ett beslag har gjorts (se 11 §).

Andra stycket gäller när den närvaroberättigade är under femton år. Av bestämmelsen följer att hans eller hennes vårdnadshavare då bör närvara vid genomsökningen. Undersökningsledaren behöver regelmässigt på ett eller annat sätt förvissa sig om att var och en som är vårdnadshavare och kan tillåtas att närvara också har underrättats om genomsökningen. Bestämmelsen är utformad med 23 kap. 10 § sjätte stycket som förebild och ska tillämpas på samma sätt. En förutsättning för vårdnadshavarens närvaro är att undersökningsledaren anser att det kan ske utan men för utredningen.

Kopiering

17 a § *En handling som omfattas av ett beslag eller påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans får kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.*

En handling som inte får tas i beslag enligt 2 eller 3 § får inte heller kopieras.

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om förutsättningarna för kopiering. Paragrafen utformas enligt *Lagrådet*s förslag. Övervägandena finns i avsnitt 7.1–7.4.

Med begreppet kopiering avses ett sätt att mångfaldiga något, det vill säga ett sätt att framställa ytterligare exemplar av något. Regleringen omfattar alla metoder för kopiering, bland annat s.k. spegelkopiering och fotografering.

Kopieringsmöjligheten i paragrafen gäller handlingar. Med handling avses, på samma sätt som i 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, en framställning i skrift eller bild eller en upptagning som endast med tekniska hjälpmedel kan läsas eller avlyssnas eller uppfattas på annat sätt. Kopiering kan således avse såväl konventionella handlingar i pappersform som elektronisk information i ett föremål, till exempel i en dator, i en mobiltelefon eller på en extern server.

Av *första stycket* framgår att kopiering kan användas om det är fråga om en handling som omfattas av ett beslag eller som påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans. Att handlingen, när det gäller beslag, ska omfattas av beslaget innebär att kopiering kan ske både när det är den fysiska handlingen som har tagits i beslag och när det är föremålet som handlingen lagras i som har tagits i beslag.

För att kopiering ska vara tillåten ska det skäligen kunna antas att handlingen har betydelse för utredning om brott eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken. Motsvarande krav finns även för de tvångsmedel som kopiering kan kombineras med. Det kan exempelvis vara fråga om handlingar som kan antas komma att åberopas som bevis i målet eller vara av värde som utgångspunkt för den fortsatta förundersökningen eller handlingar som belyser äganderätten till kapitalvaror (jfr Rättegångsbalken m.m., JUNO, Fitger m.fl., 2021-11-01, kommentaren till 27 kap. 1 § rättegångsbalken).

För samtliga de tvångsmedel som kopiering kan användas i anslutning till gäller proportionalitetsprincipen. Principen gäller under hela verkställigheten och ska beaktas självmant av den som genomför en kopiering (jfr propositionen Hemlig rumsavlyssning, prop. 2005/06:178 s. 101). Det innebär att kopieringen i fråga om till exempel art, styrka och varaktighet ska stå i rimlig proportion till vad som står att vinna med åtgärden. Vid denna bedömning ska bland annat beaktas att en kopia i många fall kan förvaras under en längre tid hos de brottsbekämpande myndigheterna än ett beslag.

Enligt *andra stycket* gäller beslagsförbudet i 2 § också för kopiering. Det innebär att handlingar som inte får tas i beslag på grund av att de omfattas av beslagsförbudet inte heller får kopieras. Det gäller oavsett om handlingarna omfattas av ett beslag eller påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans. Hänvisningen till 3 § innebär att begränsningen i fråga om beslag av försändelser hos ett postbefordringsföretag också är

tillämpligt vid kopiering. Det innebär till exempel att en handling i ett brev som påträffas vid en husrannsakan hos ett postbefordringsföretag endast får kopieras om det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller mer och brevet hade kunnat tas i beslag hos mottagaren.

17 b § *Den som med laga rätt verkställer ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans får besluta om att en handling ska kopieras enligt 17 a §.*

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om vem som är behörig att fatta beslut om kopiering. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.

Av paragrafen framgår att den som har rätt att utföra den tvångsåtgärd som kopiering får kombineras med också får besluta om kopieringen. Det kan således handla om en åklagare, en undersökningsledare eller en polisman.

17 c § *Den som ska underrättas om ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans enligt 11 § eller 28 kap. 7 eller 10 g § ska även underrättas om att en handling har kopierats enligt 17 a §, så snart det kan ske utan men för utredningen.*

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om underrättelse om kopiering. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

I paragrafen anges att den som ska underrättas om ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans även ska underrättas om att en handling har kopierats enligt 17 a §, så snart det kan ske utan men för utredningen. Om kopian framställs i anslutning till tvångsåtgärden, vilket kan antas bli fallet vid framför allt husrannsakan och genomsökning på distans, bör underrättelsen om tvångsåtgärden också kunna ge besked om att den har omfattat en kopiering. Det behöver således inte lämnas två olika underrättelser i ett sådant fall (om underrättelse efter husrannsakan och genomsökning på distans, se 28 kap. 7 och 10 g §§). Däremot kan två underrättelser komma i fråga när kopieringen görs efter att underrättelsen om tvångsåtgärden har lämnats, såsom när beslagtaget material kopieras efter att underrättelsen om beslag har lämnats (om underrättelse efter beslag, se 11 §).

Att underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen innebär att en underrättelse inte alltid måste lämnas i direkt anslutning till att kopieringen utförs. Finns det anledning att skjuta upp en underrättelse om den tvångsåtgärd som kopieringen kombinerats med kan det också finnas anledning att skjuta upp en underrättelse om kopiering (se vidare författningskommentaren till 11 §). Det kan även finnas skäl att dröja med underrättelsen om kopiering trots att en underrättelse om tvångsåtgärden har lämnats, till exempel för att den misstänkte inte ska kunna anpassa sin förhörsutsaga efter att ha fått information om vad som har kopierats.

17 d § *Om en kopia enligt 17 a § varken läggs till grund för ett beslut att väcka åtal eller används som bevisning till stöd för åtalet, ska den förstöras när ett avgörande i sak har fått laga kraft eller när en åtalsunderlåtelse har beslutats.*

En kopia ska omedelbart förstöras i de delar som den omfattas av förbud enligt 17 a § andra stycket.

En åtgärd enligt andra stycket ska protokollföras.

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om när en kopia ska förstöras. Övervägandena finns i avsnitt 7.9.

Av *första stycket* framgår att en kopia i sidomaterialet, det vill säga en kopia som varken läggs till grund för ett beslut att väcka åtal eller används som bevisning till stöd för åtalet, ska förstöras när ett avgörande i sak har fått laga kraft. Med avgörande i sak avses inte bara dom och slutligt beslut utan även strafföreläggande och föreläggande av ordningsbot. En kopia i sidomaterialet ska också förstöras när det har beslutats om en åtalsunderlåtelse. När det gäller statliga myndigheters rätt att gallra allmänna handlingar, till exempel genom att förstöra handlingarna, får det ske endast i enlighet med föreskrifter eller efter beslut av Riksarkivet, om inte särskilda gallringsföreskrifter finns i lag eller förordning (se 14 § arkivförordningen [1991:446]). Regleringen i första stycket utgör sådant lagstöd som krävs för att kopior i vissa fall ska få förstöras. En kopia som har tagits in i ett förundersökningsprotokoll ska dock bevaras enligt de regler som gäller för bevarande av förundersökningsprotokoll.

Enligt *andra stycket* ska en kopia som har framställts i strid med kopieringsförbudet i 17 a § andra stycket omedelbart förstöras i de delar som den omfattas av kopieringsförbudet. Prövningen ska avse förhållandena vid den tidpunkt då prövningen görs.

Av *tredje stycket* framgår att om en kopia förstörs enligt andra stycket ska detta protokollföras.

17 e § *Om en kopia enligt 17 a § förvaras hos en brottsbekämpande myndighet får den som drabbats av kopieringen begära rättens prövning av om kopian ska förstöras. Rätten till prövning gäller så länge förundersökningen pågår eller, om åtal har väckts, till dess att målet har avgjorts slutligt.*

Om förutsättningarna för kopiering har upphört får rätten besluta att kopian ska förstöras. Rätten får även besluta att en kopia ska förstöras i de delar som den omfattas av förbud enligt 17 a § andra stycket.

När en begäran enligt första stycket har kommit in till rätten ska en förhandling enligt 5 § hållas så snart som möjligt. I högre rätt tillämpas 25 kap. 8 § i fråga om reseförbud även i fråga om kopiering.

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om rättens prövning av om en kopia ska förstöras. Övervägandena finns i avsnitt 7.10.

Första stycket innebär att det under vissa förutsättningar finns en rätt att begära rättens prövning av om kopian ska förstöras. Denna möjlighet finns oavsett om kopian har framställts inom ramen för ett beslag eller vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans. Behörig domstol bestäms utifrån reglerna i 19 kap. 12 §.

En första förutsättning för att det ska finnas en rätt till domstolsprövning är att kopian förvaras hos en brottsbekämpande myndighet. Detta inkluderar fall då kopian förvaras hos Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket, i dess brottsbekämpande verksamhet. En andra förutsättning är att den som begär rättens prövning har drabbats av kopieringen. Vem som kan anses drabbad av en kopiering får avgöras från fall till fall. Det kan exempelvis handla om att personen i fråga är den som drabbats av eller underrättats om den tvångsåtgärd som kopieringen kombinerats med. Även en annan person kan ha rätt till domstolsprövning om han eller hon

har ett sådant intresse i eller berörs av den information som kopierats på ett sådant sätt att han eller hon får anses vara drabbad. En tredje förutsättning är att straffprocessen pågår, det vill säga att förundersökningen inte har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet inte har avgjorts slutligt.

Av *andra stycket* framgår att rättens prövning ska avse frågan om kopieringen har gjorts i strid med kopieringsförbudet och om förutsättningarna för kopieringen fortfarande finns. Frågan om förutsättningarna för kopieringen ska prövas i hela dess vidd och avgöras utifrån förhållandena vid tidpunkten för prövningen. Rätten ska därmed pröva både om det finns behov av kopian med hänsyn till utredningen och om åtgärden är proportionerlig. I detta ligger att rätten även ska beakta det intrång det kan innebära för den enskilde att kopian förvaras hos en myndighet (jfr prop. 2005/06:178 s. 101). Vidare ska immaterialrättsliga aspekter och behovet av skydd för exempelvis företagshemligheter också beaktas inom ramen för proportionalitetsbedömningen. Om rätten finner att förutsättningarna för kopiering inte längre finns får den besluta att kopian ska förstöras. Rätten får även besluta att en kopia som gjorts i strid med kopieringsförbudet ska förstöras i de delar som den omfattas av förbudet. Om det inte är möjligt eller tillräckligt att endast vissa av uppgifterna i kopian förstörs, kan rätten besluta att kopian ska förstöras i sin helhet. Rättens prövning kan omfatta alla exemplar av kopian, även i de fall en brottsbekämpande myndighet genom kopiering har tillfört en kopia till en annan förundersökning. Det finns dock inget hinder mot att det fattas separata beslut för olika förundersökningar.

Skyldigheten att efter ett beslut förstöra en kopia avser endast sådana handlingar som framställts genom kopieringen. Det innebär att skyldigheten att förstöra en kopia inte omfattar sådana temporära filer eller liknande elektroniska spår som kan uppstå vid viss kopiering. Den omfattar inte heller en kopia som har framställts av den drabbade själv eller på uppdrag av den drabbade.

I *tredje stycket* framgår att rätten ska hålla en förhandling så snart som möjligt efter det att en begäran om prövning har kommit in till rätten. Någon tidsfrist om fyra dagar, som finns för beslag, gäller inte för en förhandling om kopiering. När det gäller formerna för förhandlingen hänvisas till 5 § som i sin tur hänvisar till reglerna om häktningsförhandling i utevaro i 24 kap. 17 §, som i sin tur även hänvisar till reglerna i 24 kap. 14–16 §§. Att bestämmelserna som reglerar en förhandling i häktningsfrågan blir tillämpliga innebär bland annat att om någon har begärt rättens prövning av en kopia ska åklagaren, den misstänkte och försvararen kallas till förhandlingen (21 kap. 9 § tredje stycket). Det innebär även att om kopieringen gäller handlingar som innehas av någon annan än den misstänkte behöver det som i 24 kap. 17 § sägs om den misstänkte gälla den som har drabbats av kopieringen.

Om en fråga om kopiering väcks i högre rätt får rätten i vissa fall fatta beslut utan att hålla en förhandling. Samma sak gäller redan för frågor om beslag och reseförbud enligt 14 § och 25 kap. 8 §. Om det däremot krävs en förhandling ska den hållas så snart det kan ske. Vid en sådan förhandling gäller, i tillämpliga delar, det som anges om en förhandling i häktningsfrågan (jfr 24 kap. 17 §).

17 f § *Om det finns anledning att anta att någon har möjlighet att öppna ett avläsningsbart informationssystem genom biometrisk autentisering är han eller hon skyldig att på tillsägelse av en polisman medverka till detta, om en genomsökning av ett beslagtaget föremål, en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Om han eller hon vägrar, får en polisman genomföra autentiseringen.*

Paragrafen, som är ny, reglerar under vilka förutsättningar som biometrisk autentisering ska få användas efter ett beslut om beslag, husrannsakan eller genomsökning på distans. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Av bestämmelserna följer att vissa personer är skyldiga att på tillsägelse av en polisman medverka till biometrisk autentisering för att öppna ett avläsningsbart informationssystem. En biometrisk autentisering innebär att en elektronisk mätning görs av någons fysiska karaktärsdrag, till exempel av fingeravtryck, näthinna eller ansiktsgeometri. Med ett avläsningsbart informationssystem avses en elektronisk kommunikationsutrustning – till exempel en mobiltelefon, surfplatta och dator – eller ett användarkonto till, eller en på motsvarande sätt avgränsad del av en kommunikationstjänst, lagringstjänst eller liknande tjänst (jfr 1 § lagen [2020:62] om hemlig dataavläsning).

Uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning, som utgör en del av uttrycket avläsningsbart informationssystem, har samma innebörd som det har i lagen om hemlig dataavläsning. I förarbetena till den lagen (propositionen Hemlig dataavläsning, prop. 2019/20:64 s. 210) anges i sin tur att begreppet elektronisk kommunikationsutrustning ska ges samma innebörd som i annan tvångsmedelsreglering, till exempel i 23 kap. 9 a § (tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning vid kollusionsfara) och 27 kap. 19 § rättegångsbalken (hemlig övervakning av elektronisk kommunikation) samt 1 § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Se vidare författningskommentaren till 11 b §.

En första förutsättning för att någon ska vara skyldig att medverka till biometrisk autentisering är att det finns anledning att anta att han eller hon kan öppna det avläsningsbara informationssystemet. Det kan ofta finnas anledning att anta att den som till exempel ett beslag har gjorts hos har möjlighet att låsa upp de biometriska spärrar som eventuellt finns på en mobiltelefon, en surfplatta eller liknande. Det kan också finnas omständigheter som talar för att någon annan än den som beslaget har gjorts hos har möjlighet att låsa upp spärrarna och öppna informationssystemet med hjälp av sina fysiska karaktärsdrag. I så fall omfattas den personen av skyldigheten att medverka till öppnandet.

En andra förutsättning för att någon ska vara skyldig att medverka till biometrisk autentisering är att en genomsökning av ett beslagtaget föremål, en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Så kan vara fallet om det inte är möjligt att öppna ett informationssystem med hjälp av tekniska hjälpmedel, till exempel sådana som kringgår eller bryter spärrar, eller om användningen av tekniska hjälpmedel är alltför resurskrävande eller leder till en sådan tidsutdräkt att ändamålet med åtgärden går förlorat.

Den proportionalitetsprincip som gäller för de tvångsmedel som biometrisk autentisering kan kombineras med gäller under hela verkställigheten och ska alltså, även sedan beslut om tvångsmedlet fattats, beaktas självmant av den som genomför autentiseringen. Autentiseringen ska således i fråga om till exempel art, styrka och varaktighet stå i rimlig proportion till vad som står att vinna med åtgärden. Vidare gäller för polisens brottsutredande verksamhet i allmänhet att en förundersökning ska bedrivas på sådant sätt att inte någon onödigt utsätts för misstanke eller orsakas kostnad eller olägenhet (se 23 kap. 4 § första stycket andra meningen). Denna hänsynsprincip gör sig gällande även vid utförande av biometrisk autentisering. Hänsynsprincipen innebär bland annat att en utredningsåtgärd ska utföras på ett sätt som inte väcker onödigt uppseende eller olägenheter i övrigt för den som utsätts för åtgärden (jfr JO 1996/97 s. 86 och NJA 2007 s. 337). När det gäller biometrisk autentisering innebär detta att åtgärden ska utföras under ordnade former. Det kan till exempel innebära att åtgärden behöver utföras på en avskild plats eller annars väcka så lite uppmärksamhet som möjligt. Det kan därför vara lämpligt att den som blir föremål för åtgärden tas åt sidan eller att åtgärden utförs i en polisbil. Om det framstår som lämpligt kan också åtgärden vidtas inomhus, till exempel på en polisstation. Vad som utgör minst olägenhet för den som utsätts för åtgärden får avgöras i det enskilda fallet och, där det är lämpligt, utföras i dialog med honom eller henne.

Om den som ska medverka vägrar har polismannen rätt att genomföra autentiseringen. Rätten att använda våld när en person motsätter sig en biometrisk autentisering följer av rätten enligt 10 § första stycket 4 polislagen (1984:387) att använda våld för att verkställa det tvångsmedel som autentiseringen kan kombineras med. Genom särskilda bestämmelser ges en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman motsvarande befogenheter i vissa fall, se 29 a § lagen (2000:1225) om straff för smuggling, 7 b § lagen (2008:322) om Tullverkets och Kustbevakningens befogenheter att ingripa mot rattfylleribrott samt 3 kap. 15 a § kustbevakningslagen (2019:32). Vid bedömningen av om en tvångsåtgärd som riktar sig mot ett barn ska vidtas ska FN:s konvention om barnets rättigheter och principen om barnets bästa alltid beaktas.

Vid beslag, husrannsakan och genomsökning på distans ska det föras protokoll (se 13 §, 28 kap. 9 och 10 h §§). I protokollet ska det bland annat anges vad som förekommit vid åtgärden. När en biometrisk autentisering genomförs ska detta således antecknas i det protokoll som förs över beslaget, husrannsakan eller genomsökningen på distans.

18 § Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden, som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,
2. *sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,*
3. *mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,*

4. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

5. högförräderi, krigsanstiftan, spionerі, grovt spionerі, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

6. företagsspionerі enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,

7. terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, brott enligt 3 eller 3 a § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall eller brott enligt lagen (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet,

8. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–*7*, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

9. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ger också rätt att vidta åtgärder som anges i 19 §.

Paragrafen innehåller en definition av tvångsmedlet hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation samt en uppräkning av vid vilka brott tvångsmedlet får användas. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

I *andra stycket* görs en ändring som innebär att den i andra punkten hittillsvarande hänvisningen till 2 § andra stycket 2–7 ersätts av de nya punkterna 2–7 som motsvarar hänvisningen. Det som följer av hittillsvarande punkterna 3 och 4 regleras i stället i 8 och 9. Ändringarna är en följd av att beslagsförbudet i närståendefall tas bort och innebär inte någon ändring i sak.

Övriga ändringar är endast språkliga.

19 § Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,

2. vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller

3. i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får sådana meddelanden som avses i första stycket 1 även hindras från att nå fram.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,

2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § brottsbalken, barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken som inte är att anse som ringa, narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), narkotikasmuggling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

3. brott som avses i *18* § andra stycket 2–7, eller

4. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff.

I fall som avses i 20 § andra stycket får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation dock användas endast vid en förundersökning som avser brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 18 § andra stycket.

Paragrafen innehåller en definition av tvångsmedlet hemlig övervakning av elektronisk kommunikation samt en uppräkning av vid vilka brott tvångsmedlet får användas. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

I *tredje stycket* ändras den hittillsvarande hänvisningen till 2 § andra stycket 2–7 till att i stället avse 18 § andra stycket 2–7. Ändringen är föranledd av att den hittillsvarande uppräkningen i 2 § andra stycket 2–7 förs över till 18 § andra stycket 2–7 och innebär inte någon ändring i sak.

20 a § Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda *tv*-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas.

Hemlig kameraövervakning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,
2. brott som avses i *18* § andra stycket 2–7,
3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff, eller
4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

Paragrafen innehåller en definition av tvångsmedlet hemlig kameraövervakning samt en uppräkning av vid vilka brott tvångsmedlet får användas. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

I *andra stycket* ändras den hittillsvarande hänvisningen till 2 § andra stycket 2–7 till att i stället avse 18 § andra stycket 2–7. Ändringen är föranledd av att den hittillsvarande uppräkningen i 2 § andra stycket 2–7 förs över till 18 § andra stycket 2–7 och innebär inte någon ändring i sak.

Övriga ändringar är endast språkliga.

28 kap. Om husrannsakan, *genomsökning på distans,* kroppsvisitation och kroppsbesiktning

1 § Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får husrannsakan företas i hus, rum eller slutet förvaringsställe för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar *eller som kan användas för att utföra en genomsökning på distans* eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Hos annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får husrannsakan dock företas bara om brottet har begåtts hos honom eller henne eller om den misstänkte har gripits där eller om det annars finns synnerlig anledning att det vid *husrannsakan* ska anträffas föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller att annan utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken kan vinnas.

För husrannsakan hos den misstänkte får *hans eller hennes samtycke inte åberopas i något fall*, om inte den misstänkte själv har begärt att *husrannsakan* ska *göras*.

Paragrafen anger förutsättningarna för husrannsakan. Övervägandena finns i avsnitt 6.10.

Genom tillägget i *första stycket* införs en ny grund för husrannsakan, nämligen att husrannsakan får göras för att söka efter ett föremål som kan användas för att utföra en genomsökning på distans. Föremålet som åsyftas är i normalfallet elektronisk kommunikationsutrustning, som i vissa fall kan användas som ett verktyg för att utföra en genomsökning på distans, se författningskommentaren till 28 kap. 10 a och 10 b §§. Det kan också vara fråga om andra slags föremål, till exempel anteckningar med ett nedtecknat lösenord och användarnamn eller annat innehåll som behövs för att få tillgång till ett visst avläsningsbart informationssystem.

Övriga ändringar är endast språkliga.

Genomsökning på distans

10 a § *Genomsökning på distans innebär att söka efter handlingar som finns lagrade i ett avläsningsbart informationssystem utanför den elektroniska kommunikationsutrustning som används för att utföra genomsökningen.*

Paragrafen är ny och innehåller en definition av genomsökning på distans. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

I paragrafen definieras genomsökning på distans. Åtgärden innebär sökning efter handlingar som finns lagrade i ett avläsningsbart informationssystem utanför den elektroniska kommunikationsutrustning som används för att utföra genomsökningen. Med ett avläsningsbart informationssystem avses en elektronisk kommunikationsutrustning – till exempel en mobiltelefon, surfplatta och dator – eller ett användarkonto till, eller en på motsvarande sätt avgränsad del av en kommunikationstjänst, lagringstjänst eller liknande tjänst (jfr 1 § lagen [2020:62] om hemlig dataavläsning). Exempelvis möjliggör genomsökningen tillgång till handlingar i internetbaserade applikationer där information lagras, såsom meddelandetjänster eller konton till sociala medier i en mobiltelefon eller surfplatta.

De handlingar som ska genomsökas förutsätts vara lagrade vid tidpunkten för åtgärden. Genomsökningen får därmed inte beslutas i syfte att ta del av en handling som vid beslutstidpunkten inte finns lagrad, även om det kan antas att handlingen kommer att lagras. Genomsökningen får inte heller utsträckas i väntan på att handlingar ska komma in och lagras. Det är till exempel inte tillåtet att utföra genomsökning på distans i syfte att invänta att ett visst aviserat meddelande ankommer till en applikation i den mobiltelefon som ska genomsökas.

Åtgärden innebär sökning efter handlingar. Med handling avses, på samma sätt som i 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, en framställning i skrift eller bild eller en upptagning som endast med tekniska hjälpmedel kan läsas eller avlyssnas eller uppfattas på annat sätt. Att söka efter en handling avser verkställandet av åtgärden, det vill säga genomgång av de handlingar som genomsökningen omfattar. Det har ingen betydelse om detta sker genom en automatiserad process eller manuellt.

Genomsökningen ska avse handlingar som är lagrade utanför den elektroniska kommunikationsutrustning som används för genomsökningen. För att det ska vara fråga om genomsökning på distans ska uppgifterna finnas lagrade på annat håll, till exempel i en extern server eller i så kallade

molnbaserade internettjänster. Det är därmed inte fråga om en genomsökning på distans när man i ett beslagtaget föremål, till exempel en dator, eftersöker ett sparat fotografi eller dokument som finns lagrat på datorns hårddisk.

Bestämmelsen begränsar inte utförandet av genomsökning på distans till en viss elektronisk kommunikationsutrustning. En genomsökning på distans kan således utföras med sådan utrustning som tagits i beslag eller påträffats vid husrannsakan eller kroppsvisitation. Den kan också utföras med myndigheternas egen kommunikationsutrustning. Det avgörande för tillämpligheten är att uppgifterna ska finnas lagrade i ett avläsningsbart informationssystem utanför det föremål som genomsökningen utförs med. De närmare förutsättningarna för hur genomsökningen får utföras framgår av 10 b och 10 c §§, se kommentaren till de bestämmelserna.

10 b § *Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa får en genomsökning på distans utföras för att söka efter handlingar som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.*

Genomsökning på distans får utföras i ett avläsningsbart informationssystem som den som skäligen kan misstänkas för brottet kan antas ha använt. Även i annat fall får en genomsökning på distans utföras om det finns synnerlig anledning att anta att det går att påträffa handlingar som avses i första stycket.

Genomsökning på distans får endast utföras genom autentisering i det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser.

I paragrafen, som är ny, anges vissa grundläggande förutsättningar som ska vara uppfyllda för att genomsökning på distans ska få göras. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Av *första stycket* framgår att genomsökning på distans får verkställas om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts med fängelse i straffskalan. Det gäller oavsett hos vem genomsökningen görs. Vidare anges för vilka ändamål som genomsökningen får göras. Ändamålen stämmer delvis överens med de redan befintliga kraven för husrannsakan och består i att söka efter handlingar som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken. Normalt sett är det innehållet i handlingen som ska ha betydelse för utredningen, även om själva förekomsten av en viss handling också kan vara intressant för utredningen. Det krävs alltså att det finns anledning att anta att åtgärden ger tillgång till en handling av det slag som bestämmelsen avser, vilket normalt innebär att det måste finns någon konkret omständighet som talar för att den eftersökta handlingen kommer att påträffas med hjälp av åtgärden. Bestämmelsen ger inte utrymme att besluta om genomsökning på distans för något annat ändamål än det nyss nämnda.

Enligt *första meningen* i *andra stycket* krävs att åtgärden rör ett avläsningsbart informationssystem som den som skäligen kan misstänkas för brottet kan antas ha använt. Kravet överensstämmer med kravet på användning som ställs för bland annat hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 20 §.

Vidare framgår av *andra meningen* i andra stycket att genomsökning på distans kan avse ett avläsningsbart informationssystem som den skäligen misstänkte inte kan antas ha använt. Så kan vara fallet när det framgår att

en mobiltelefon har använts av någon annan än den misstänkte eller av någon som är misstänkt för brottet utan att förutsättningarna för en skälig misstanke är uppfyllda. Att besluta om genomsökning på distans i ett sådant avläsningsbart informationssystem kräver synnerlig anledning att anta att man ska hitta handlingar som kan vara av betydelse för utredningen om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken. Med synnerlig anledning avses att det ska finnas någon omständighet som påtagligt visar att man med fog kan förvänta sig att den eftersökta handlingen finns lagrad i informationssystemet (jfr JO 1988/89 s. 68 och NJA 2018 s. 852 p. 14).

I *tredje stycket* anges att genomsökning på distans endast får verkställas genom autentisering i det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser. Med autentisering avses att tillgång till informationssystemet skapas med hjälp av till exempel användarnamn och lösenord, biometrisk autentisering eller flerstegsautentisering, det vill säga två eller flera sätt att identifiera användaren av tjänsten (såsom inloggning i en internettjänst följt av en personlig kod som skickas till användaren). Ett annat fall kan vara att informationssystemet är omedelbart tillgängligt med hjälp av en applikation i den mobiltelefon som används, utan att inloggning krävs eller utan att en förnyad inloggning behöver göras. Det enklaste sättet att få tillgång till informationssystemet är i den situationen att klicka på en applikation eller ange ett för myndigheten känt lösenord och därigenom få tillgång till innehållet i informationssystemet. De brottsbekämpande myndigheterna får förlita sig på spaningsarbete och, i de fall det är aktuellt, hemliga tvångsmedel för att skaffa sig kännedom om sådana lösenord och inloggningsuppgifter. Den som utför en genomsökning på distans är därmed begränsad till att skaffa sig tillgång till informationssystemet genom den autentiseringsprocess som informationssystemet tillhandahåller. Bestämmelsen tillåter alltså inte installation av mjuk- eller hårdvara för att kringgå en nödvändig autentisering. Det är inte heller tillåtet att bryta eller kringgå systemskydd eller att utnyttja tekniska sårbarheter för att få åtkomst till ett system.

Handlingar som påträffas vid en genomsökning på distans kan säkras genom kopiering för att sedan användas som bevisning. När handlingarna har kopierats finns det däremot enligt bestämmelsen inga begränsningar i hur kopian får behandlas. Det är också utan betydelse genom vilket gränssnitt som autentiseringen sker, det vill säga om det görs genom en webbläsare eller med en annan särskild programvara. Exempelvis kan vissa handlingar behöva öppnas i särskilda ordbehandlings-, uppspelnings- eller bokföringsprogram för att kunna läsas av och tjäna som bevisning.

10 c § *Genomsökning på distans får inte avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § hindrar beslag.*

Om det vid en genomsökning på distans kommer fram uppgifter som omfattas av första stycket ska genomsökningen omedelbart avbrytas i den del den avser sådana uppgifter.

Paragrafen, som är ny, reglerar vissa begränsningar för verkställandet av genomsökning på distans. Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

Enligt *första stycket* gäller beslagsförbudet i 27 kap. 2 § också för genomsökning på distans. Det innebär att handlingar som inte får tas i beslag på grund av att de omfattas av beslagsförbudet inte heller får omfattas av en genomsökning på distans.

Enligt *andra stycket* ska verkställigheten omedelbart avbrytas om sådana uppgifter som avses i första stycket kommer fram. Verkställigheten behöver dock endast avbrytas i den del den omfattar de skyddade uppgifterna. Detta innebär att den handling som gås igenom ska stängas ned och inte öppnas igen. Bestämmelsen hindrar dock inte att genomsökningen fortsätter i de delar beslagsförbudet inte är tillämpligt.

10 d § *Beslut om genomsökning på distans fattas av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. En polisman får vidta åtgärden även utan ett sådant beslut, om det är fara i dröjsmål och genomsökningen inte kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas av åtgärden.*

Om genomsökningen kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas av åtgärden bör, om det inte är fara i dröjsmål, åtgärden inte vidtas utan rättens beslut.

Fråga om genomsökning på distans får tas upp av rätten på begäran av undersökningsledaren eller åklagaren. Efter åtalet får rätten även på yrkande av målsäganden eller självmant ta upp en sådan fråga.

Paragrafen, som är ny, reglerar vem som får besluta om genomsökning på distans. Övervägandena finns i avsnitt 6.5.

Av *första stycket* framgår inledningsvis att ett beslut om genomsökning på distans fattas av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. Beslutsbehörigheten tillkommer alltså någon av dessa nämnda. Vidare framgår av första stycket att en polisman får utföra genomsökning på distans utan ett föregående beslut i vissa fall. För det första krävs att det är fara i dröjsmål. För det andra krävs att genomsökningen inte kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som åtgärden görs hos. Utrymmet för en polismans befogenhet är främst begränsat till utredningar med misstanke om mindre allvarlig brottslighet. Polismannen behöver i dessa fall dessutom förhålla sig till de särskilda reglerna om granskning i 8 § och 27 kap. 12 § första stycket (se författningskommentaren till 10 i §). Polismannen är dock inte förhindrad att utan särskilt beslut övergripande undersöka en handling i den omfattning som behövs för att kunna avgöra om handlingen bör kopieras.

I *andra stycket* anges att det i vissa fall endast är rätten som bör besluta om genomsökning på distans, nämligen om genomsökningen kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som åtgärden görs hos. Genomsökning på distans kan vara av stor omfattning om den avser ett informationssystem som innehåller en ovanligt stor mängd handlingar eller om handlingarna berör många personer, till exempel i informationssystem av inte obetydlig storlek som finns hos ett större företag. Dessutom kan åtgärden generellt sett alltid antas vara av stor omfattning om ett tillslag gjorts i ett större ärende om organiserad brottslighet. Genomsökningen kan vidare antas medföra synnerlig olägenhet hos den som åtgärden görs hos om den kräver att särskilt integritetskänsliga uppgifter eller en stor mängd integritetskänsliga uppgifter gås igenom. I det sammanhanget ska hänsyn alltid tas till risken för att skyddade uppgifter röjs. Ett undantag från denna regel är att genomsökning på distans som kan

antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som åtgärden görs hos får beslutas av undersökningsledaren eller åklagaren om det är fara i dröjsmål. Detta kan vara fallet om det finns en påtaglig risk för att ändamålet med genomsökningen går förlorad under den tid som krävs för att rätten ska fatta ett beslut. Huvudregeln är dock att genomsökningen inte bör göras utan rättens beslut i dessa fall.

I *tredje stycket* anges när rätten får ta upp en fråga om genomsökning på distans. Det får ske på begäran av undersökningsledaren eller åklagaren. Rätten får ta upp frågan självmant eller på yrkande av målsäganden efter att åtal har väckts. Det kan vara fråga om att det under rättegången behöver vidtas ytterligare utredningsåtgärder av en beslagtagen mobiltelefon som dittills kanske endast genomsökts ytligt.

10 e § *Om en genomsökning på distans verkställs vid en husrannsakan ska 7 § tillämpas i fråga om rätt till närvaro vid genomsökningen.*

I andra fall än som avses i första stycket, får den närvara som kan antas ha använt det avläsningsbara informationssystem som genomsökningen avser, om det kan antas att det i informationssystemet finns uppgifter som enligt 27 kap. 2 § hindrar beslag.

Det som sägs i första och andra styckena gäller inte om det finns särskilda skäl mot närvaro.

I övrigt ska 27 kap. 11 b § tredje stycket och 11 c § tillämpas vid en genomsökning på distans.

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om enskildas rätt att närvara när en genomsökning på distans görs i vissa fall. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.

Av *första stycket* följer att någon särskild rätt till närvaro inte finns när en genomsökning på distans görs vid en husrannsakan. I stället tillämpas de bestämmelser om närvaro som gäller vid en husrannsakan enligt 7 §. Av den bestämmelsen framgår bland annat att den som husrannsakan görs hos eller, om han eller hon inte är på plats, vuxna medlemmar i hans eller hennes hushåll som är hemma, ska få tillfälle att närvara vid förrättningen. De ska också ges tillfälle att tillkalla ett vittne.

Enligt *andra stycket* ska den som kan antas ha använt det informationssystem som genomsökningen avser få närvara vid genomsökningen, men endast under vissa förutsättningar. En första förutsättning är att genomsökningen inte görs vid en husrannsakan. Bestämmelsen avser således sådana fall när genomsökningen avser elektronisk kommunikationsutrustning som har tagits i beslag eller andra situationer där en husrannsakan inte varit aktuell. Rätten att närvara kräver vidare att det kan antas att det i informationssystemet finns uppgifter som enligt 27 kap. 2 § hindrar beslag. Det krävs alltså att informationssystemet omfattar en fil eller handling som kan antas innehålla uppgifter som en befattningshavare eller någon annan som avses i 36 kap. 5 § inte får höras som vittne om. Rätten att närvara tillkommer den som kan antas ha använt informationssystemet. Det handlar normalt om den som innehar kontot eller den avgränsade del av informationssystemet som genomsökningen avser.

Den som närvarar får följa de åtgärder som vidtas inom ramen för genomsökningen och har möjlighet att upplysa myndigheten för att minska risken för att material som kan omfattas av beslagsförbudet oavsiktligt genomsöks. Han eller hon får dock inte läsa eller studera handlingar i när-

mare detalj än vad som krävs för att han eller hon ska kunna ta ställning till om genomsökningen riskerar att röja sådant material.

Enligt *tredje stycket* kan den enskilde, vid särskilda skäl mot närvaro, förbjudas från att närvara vid en genomsökning på distans. Detta överensstämmer med vad som gäller vid genomsökning av elektronisk kommunikationsutrustning enligt 27 kap. 11 b §, se författningskommentaren till den bestämmelsen för vad som avses med särskilda skäl.

I *fjärde stycket* hänvisas till att bestämmelserna i 27 kap. 11 b § tredje stycket och 11 c § ska tillämpas vid en genomsökning på distans. Den första hänvisningen innebär att undersökningsledaren får besluta om yppandeförbud, se författningskommentaren till den bestämmelsen. Den andra hänvisningen, till 27 kap. 11 c §, innebär bland annat att den närvaroberättigade i vissa fall får ha ett biträde närvarande vid genomsökningen, liksom att vårdnadshavare bör närvara om den enskilde är under femton år. Se författningskommentaren till den bestämmelsen.

10 f § *Om det kan antas att utredningen annars försvåras, är den som närvarar vid en genomsökning på distans skyldig att på tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig annan elektronisk kommunikationsutrustning än sådan som används för att utföra genomsökningen och som han eller hon bär med sig eller har på sig. Om han eller hon vägrar, får en polisman tillfälligt omhänderta utrustningen.*

Om det är nödvändigt för att söka efter sådan utrustning som anges i första stycket och det är föreskrivet fängelse för brottet, får en polisman kroppsvisitera den som är skäligen misstänkt för brottet. Någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får kroppsvisiteras endast om det finns synnerlig anledning att anta att utredningen annars kommer att försvåras.

Paragrafen, som är ny, reglerar skyldigheten att tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning och möjligheten att ta om hand sådan utrustning och att genomföra kroppsvisitation för att söka efter den. Övervägandena finns i avsnitt 6.7.

Enligt *första stycket* är den som närvarar vid en genomsökning på distans under vissa förutsättningar skyldig att lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning som han eller hon bär med sig eller har på sig. Med elektronisk kommunikationsutrustning avses detsamma som i 23 kap. 9 a §, det vill säga all slags egendom som kan användas för att kommunicera elektroniskt, till exempel mobiltelefoner och surfplattor. Den utrustning det är fråga om är enligt bestämmelsen annan elektronisk kommunikationsutrustning än sådan som används för att utföra genomsökningen. Om genomsökningen utförs med till exempel en dator som tagits i beslag från en misstänkt och den misstänkte närvarar vid genomsökningen kan han eller hon därmed vara skyldig att lämna ifrån sig annan elektronisk kommunikationsutrustning, såsom en mobiltelefon, som han eller hon bär med sig eller har på sig vid genomsökningen. Det rör sig om ett kortvarigt omhändertagande som inte ger rätt att genomsöka utrustningen.

Skyldigheten aktualiseras efter tillsägelse och kräver att det kan antas att utredningen annars försvåras. Ett exempel på en sådan situation är när det finns risk för att personen kommer att använda sin utrustning för att ändra eller radera handlingar som lagras i det genomsökta informationssystemet eller för att ändra lösenord och förhindra åtkomst till materialet. Det krävs konkreta omständigheter som gör att det kan antas att utredningen kan försvåras på sätt som nämnts för att en tillsägelse ska bli aktuell. Det ska

också beaktas att den enskilde kan behöva använda utrustningen för kontakter som inte har med genomsökningen att göra, såsom att ringa ett samtal i ett helt annat ärende. Allmänna principer för tvångsmedelsanvändning, däribland proportionalitetsprincipen, ska tillämpas.

Av första stycket följer vidare att utrustningen får omhändertas tillfälligt, om personen vägrar att lämna den ifrån sig trots att personen tillsagts och övriga förutsättningar enligt bestämmelsen är uppfyllda för att personen ska vara skyldig att lämna den ifrån sig. Endast en polisman får enligt bestämmelsen omhänderta utrustningen. Däremot utesluter inte ordalydelsen i första stycket att även civilanställd personal får uppmana någon att lämna ifrån sig sådan egendom. Bestämmelsen innebär inte någon rätt att undersöka eller vidta några andra åtgärder med egendomen.

I syfte att söka efter elektronisk kommunikationsutrustning får en polisman enligt *andra stycket* kroppsvisitera personen. Med kroppsvisitation avses detsamma som i 11 §, det vill säga en undersökning av kläder och annat som personen bär på sig samt av väskor, paket eller andra föremål som vederbörande har med sig. Det krävs att åtgärden är nödvändig och därmed att en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig, varför kroppsvisitation i dessa fall inte får ske regelmässigt. För att kroppsvisitera någon som inte är misstänkt för brott krävs synnerlig anledning att anta att utredningen annars kommer att försvåras, vilket antyder att detta ska göras endast i uppenbara undantagsfall.

10 g § *Om en genomsökning på distans har utförts utan att den som drabbats av åtgärden har varit närvarande ska han eller hon, så snart det kan ske utan men för utredningen, underrättas om åtgärden.*

Paragrafen, som är ny, anger när den drabbade ska underrättas om att genomsökning på distans har gjorts. Övervägandena finns i avsnitt 6.8.

Av bestämmelsen framgår att den som kan antas ha använt ett avläsningsbart informationssystem som har varit föremål för genomsökning på distans ska underrättas om åtgärden. En underrättelse ska ske om personen inte har varit närvarande. Underrättelsen ska äga rum så snart det kan ske utan men för utredningen och kan lämpligen lämnas samtidigt som underrättelse om husrannsakan, om genomsökningen gjorts i samband med den. Om en underrättelse är till men för utredningen eller inte får avgöras med ledning av hur motsvarande rekvisit tillämpas i andra liknande fall, exempelvis vid tillämpning av 7 § andra stycket. Underrättelsen ska lämnas till den som drabbats av en genomsökning på distans. Vem som kan anses drabbad får avgöras från fall till fall men är som huvudregel den vars begränsade del av ett informationssystem har utsatts för genomsökningen. Om ett konto till sociala medier har genomsökts innebär inte det att alla som har använt tjänsten ska underrättas, utan i regel endast den vars konto genomsökts med hjälp av exempelvis ett användarnamn och lösenord eller en beslagtagen elektronisk kommunikationsutrustning.

10 h § *En genomsökning på distans ska protokollföras. I protokollet ska följande anges:*

– ändamålet med åtgärden,
– när åtgärden påbörjades och avslutades,
– om åtgärder enligt 10 f § har vidtagits, och

– vad som i övrigt förekommit vid genomsökningen.

Den som har drabbats av en genomsökning på distans har rätt att på begäran få ett bevis om åtgärden. Beviset ska även innehålla uppgift om det brott som misstanken avser.

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om protokollföring över genomsökning på distans och om bevis om åtgärden. Övervägandena finns i avsnitt 6.9.

I *första stycket* anges att protokoll ska föras över genomsökning på distans. Bestämmelsen anger vad som ska föras till protokollet. Förutom ändamålet med genomsökningen ska det även antecknas när åtgärden påbörjades och avslutades. Dessutom ska protokollet ange om någon åtgärd enligt 10 f § har vidtagits, det vill säga tillsägelse, kroppsvisitation eller tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning. I uttrycket att det ska anges vad som i övrigt förekommit ingår de åtgärder som har vidtagits inom ramen för genomsökningen, till exempel vilken elektronisk kommunikationsutrustning som använts för verkställigheten, vem som varit närvarande och i förekommande fall biträtts av någon och huruvida handlingar har kopierats.

I *andra stycket* anges att den som drabbats av en genomsökning på distans, det vill säga huvudsakligen den som har använt det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avsett, har rätt att få ett bevis om åtgärden. Det krävs att den drabbade begär att få ett sådant bevis. Beviset, som kan likna det som delas ut vid husrannsakan, ska ha skriftlig form och även innehålla uppgift om det brott som misstanken avser.

10 i § *Bestämmelserna i 1 § tredje stycket, 3 a § och 8 § om husrannsakan ska tillämpas även i fråga om genomsökning på distans.*

Paragrafen, som är ny, reglerar att vissa regler om husrannsakan även gäller genomsökning på distans. Övervägandena finns i avsnitt 6.1, 6.3 och 6.13.

Hänvisningen till 1 § tredje stycket innebär att den misstänktes samtycke inte får läggas till grund för genomsökning på distans, men att han eller hon däremot kan begära att en genomsökning på distans görs. Bestämmelsen i 1 § tredje stycket tolkas ofta motsatsvis på sådant sätt att husrannsakan hos någon annan än den misstänkte får göras på grund av samtycke, även om förutsättningarna för åtgärden i övrigt inte är uppfyllda (se JO 1991/92 s. 114). Förbudet mot att lägga den enskildes samtycke till grund för en genomsökning på distans utgör dock inte hinder mot att ett eventuellt samtycke hämtas in och läggs till grund för jurisdiktion vid verkställighet av genomsökning på distans enligt artikel 32 b i Budapestkonventionen, om uppgifterna som eftersöks finns i en annan fördragsslutande stat.

Hänvisningen till 3 a § innebär att det vid genomsökning på distans ska beaktas den proportionalitetsprincip som gäller vid husrannsakan. Proportionalitetsprincipen innebär att åtgärden får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse. Det finns alltså en skyldighet för den som fattar beslut om och utför genomsökning på distans att självmant och löpande alltid beakta proportionalitetsprincipen

(se prop. 2005/06:178 s. 101). I situationer där integritetsintrånget under verkställigheten blir oproportionerligt stort måste åtgärden avbrytas, trots att åtgärden fortfarande har betydelse för utredningen. Så kan till exempel vara fallet om nyttan av den information som kommer fram inte står i proportion till den grad av integritetskränkning som åtgärden medför. Det kan bero på antingen att nyttan är låg eller att integritetsintrånget är särskilt högt eller en kombination av båda.

Hänvisningen till 8 § innebär att vid en genomsökning på distans får postförsändelser, handelsböcker, brev och andra slutna handlingar samt andra handlingar som är särskilt känsliga för den enskilde inte granskas av annan än rätten, undersökningsledaren och åklagaren. Bestämmelsen hindrar inte att handlingar som omfattas av granskningsreglerna utan särskilt beslut blir föremål för en övergripande undersökning av polismannen i den omfattning som behövs för att kunna avgöra om handlingen bör kopieras.

Kroppsvisitation och kroppsbesiktning

11 § Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för brottet för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar *eller som kan användas för att utföra en genomsökning på distans*. *Kroppsvisitation får också annars göras* för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får kroppsvisiteras *endast* om det finns synnerlig anledning att anta att det därigenom kommer att anträffas *sådana* föremål som *avses i första stycket* eller att det annars är av betydelse för utredningen om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig.

I paragrafen anges förutsättningarna för kroppsvisitation. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 6.10.

Genom tillägget i *första stycket* införs en ny grund för kroppsvisitation, nämligen att kroppsvisitation får göras för att söka efter ett föremål som kan användas för att utföra en genomsökning på distans. Föremålet som åsyftas är i normalfallet elektronisk kommunikationsutrustning, som i vissa fall kan användas som ett verktyg för att utföra en genomsökning på distans, se författningskommentaren till 28 kap. 10 a och 10 b §§. Det kan också vara fråga om andra slags föremål, till exempel anteckningar med ett nedtecknat lösenord och användarnamn eller annat innehåll som behövs för att få tillgång till ett visst avläsningsbart informationssystem.

Övriga ändringar är endast språkliga och redaktionella.

13.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

36 § Om någon är misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får, om det finns särskilda skäl, beslag, husrannsakan*, åtgärder för biometrisk autentisering, genomsökning på distans* och kroppsvisitation företas mot den unge, samt fotografi och fingeravtryck tas av honom eller henne enligt bestämmelserna i 23 kap. 9 a §, 27 och 28 kap. rättegångsbalken.

Det som i 27 kap. 7 och 8 §§ rättegångsbalken sägs om åtal och om verkan av att åtal inte väcks ska i stället avse bevistalan och talan om förverkande samt verkan av att sådan talan inte väcks.

Vid kroppsvisitation som görs enligt 28 kap. rättegångsbalken ska 28 kap. 13 a § rättegångsbalken gälla med den skillnaden att den unge får hållas kvar för ändamålet i högst tre timmar.

Paragrafen innehåller bestämmelser om användning av vissa åtgärder mot den som misstänks ha begått ett brott före femton års ålder. Övervägandena finns i avsnitt 6.12 och 9.

Tilläggen i *första stycket* innebär att åtgärder för biometrisk autentisering och genomsökning på distans får användas mot den som misstänks ha begått ett brott före femton års ålder, om det finns särskilda skäl. Möjligheten att använda biometrisk autentisering och genomsökning på distans ska liksom övriga åtgärder i paragrafen användas restriktivt. Vid bedömningen av om en tvångsåtgärd som riktar sig mot ett barn ska vidtas ska FN:s konvention om barnets rättigheter och principen om barnets bästa alltid beaktas. Det innebär att det i första hand ska röra sig om allvarlig eller omfattande brottslighet.

I 28 kap. 10 f § rättegångsbalken införs bestämmelser om att det i vissa fall är tillåtet att kroppsvisitera en person i syfte att kunna omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning i samband med en genomsökning på distans, se författningskommentaren till den bestämmelsen. Av den befintliga hänvisningen till kroppsvisitation enligt 28 kap. rättegångsbalken följer att en kroppsvisitation i sådant syfte också får göras mot en brottsmisstänkt under 15 år, om det finns särskilda skäl.

36 f § Mot den som är under femton år får endast de tvångsmedel användas som är angivna i

1. denna lag,
2. 23 kap. 7–9 a §§ *och 28 kap. 10 f §* rättegångsbalken, eller
3. en annan författning där det uttryckligen föreskrivs att tvångsmedlet får användas mot den som är under femton år.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att tvångsmedel får användas mot unga under femton år endast om det är tillåtet enligt vissa angivna författningar. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Tillägget i *andra punkten* innebär att den som är under femton år, utan att vara misstänkt för brott, är skyldig att på tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning som han eller hon bär med sig eller har på sig, under de förutsättningar som anges i 28 kap. 10 f § rättegångsbalken.

10 § En polisman får, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd, om

1. han *eller hon* möts med våld eller hot om våld,
2. någon som *ska* häktas, anhållas eller annars med laga stöd berövas friheten försöker undkomma eller polismannen annars möts av motstånd när han *eller hon ska* verkställa ett sådant frihetsberövande,
3. det är fråga om att avvärja en straffbelagd handling eller en fara för liv, hälsa eller värdefull egendom eller för omfattande skada i miljön,
4. polismannen med laga stöd *ska* avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme, eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller *någon* annan liknande åtgärd, vid beslag eller *något* annat omhändertagande av egendom eller vid sådan husrannsakan som avses i rättegångsbalken *eller vid genomsökning på distans*,
5. polismannen med laga stöd *ska* stoppa ett fordon eller *något* annat transportmedel eller *ska* kontrollera ett fordon eller ett fordons last,
6. polismannen annars med laga stöd *ska* bereda sig tillträde till, *spärra av*, tillstänga eller utrymma *en* byggnad, *ett* rum eller *ett* område, *eller* biträda någon i myndighetsutövning med en sådan eller någon *annan* liknande åtgärd eller vid exekutiv förrättning enligt vad som är föreskrivet *om det*, eller
7. åtgärden i *något* annat fall är oundgängligen nödvändig för den allmänna ordningens eller säkerhetens upprätthållande och det är uppenbart att den inte kan genomföras utan våld.

I fall som avses i första stycket 4 och 6 får våld mot person brukas endast om polismannen eller den som han *eller hon* biträder möts av motstånd.

Om rätt att i vissa fall bruka våld finns i övrigt föreskrifter i 24 kap. brottsbalken.

I paragrafen regleras en polismans rätt att använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Tillägget i *första stycket fjärde punkten* innebär att en polisman får använda våld när han eller hon ska verkställa eller biträda vid en genomsökning på distans. Förutsättningarna för våldsanvändningen följer av vad som tidigare är reglerat i paragrafen.

Övriga ändringar är endast språkliga.

20 § För att söka efter en person som med laga stöd ska omhändertas får en polisman bereda sig tillträde till den eftersöktes bostad eller till *något* annat hus, rum eller ställe som tillhör eller disponeras av honom eller henne. Detsamma gäller i fråga om en lokal som är tillgänglig för allmänheten. Finns det synnerliga skäl att anta att den eftersökte uppehåller sig hos *någon* annan, får polismannen bereda sig tillträde även dit. På motsvarande sätt får en polisman bereda sig tillträde till en bostad eller något annat ställe för att söka efter ett föremål som polisen med stöd av lag eller *någon* annan författning ska omhänderta. Det som nyss har sagts om den eftersökte gäller då i stället föremålets ägare eller innehavare.

För att söka efter någon som har intagits i en kriminalvårdsanstalt efter att ha dömts till fängelse i minst fyra år och som har avvikit får en polisman undersöka transportmedel på viss plats, om den *som har avvikit* kan antas utgöra en allvarlig fara för *någon* annans liv eller hälsa eller för rikets säkerhet och det finns särskild anledning att anta att *han eller hon* kan komma att passera platsen. En polisman har samma befogenhet för att söka efter någon som genomgår psykiatrisk tvångsvård eller som överlämnats till rättspsykiatrisk vård och som avvikit från en

sjukvårdsinrättning, om det med hänsyn till omständigheterna finns särskilda skäl att anta att den *som har avvikit* utgör en allvarlig fara för *någon* annans liv eller hälsa eller för rikets säkerhet.

En åtgärd som avses i första eller andra stycket får endast i brådskande fall vidtas utan föregående beslut av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen. Endast om det finns särskilda skäl får åtgärden vidtas mellan klockan 21 och 6.

I fråga om husrannsakan för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller förvar *eller användas vid en genomsökning på distans* och *för att söka* efter den som ska gripas, anhållas eller häktas eller hämtas till förhör eller inställelse vid domstol finns bestämmelser i rättegångsbalken.

I paragrafen regleras en polismans rätt att i vissa fall bereda sig tillträde till en eftersökt persons bostad eller annan plats som disponeras av honom eller henne. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Ändringen i *fjärde stycket*, som är en upplysningsbestämmelse, är en konsekvens av det införs en möjlighet till husrannsakan i syfte att söka efter föremål som kan användas vid en genomsökning på distans i 28 kap. 1 § rättegångsbalken.

Övriga ändringar är endast språkliga.

27 § Protokoll ska föras över ingripande som innebär att någon avvisas, avlägsnas, omhändertas eller grips. Protokoll ska också föras över husrannsakan och liknande åtgärder enligt denna lag samt vid omhändertagande av föremål.

Av protokollet ska det framgå

1. vem som har fattat beslutet om ingripandet,
2. grunden för beslutet och tidpunkten när det har fattats,
3. vem eller vilka som har deltagit i ingripandet,
4. vem eller vilka som ingripandet har riktat sig mot,
5. tiden för ingripandet samt
6. vad som i övrigt har förekommit vid ingripandet.

Ansvarig för att protokoll upprättas är, i fråga om uppgifter som avses i andra stycket 1 och 2, den som har fattat beslutet och i fråga om uppgifter som avses i andra stycket 3–6, den som är att anse som förman vid ingripandet.

I rättegångsbalken finns bestämmelser om protokoll över förvar, beslag, husrannsakan*, genomsökning på distans* samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning.

Paragrafen reglerar dokumentationsskyldighet i polisverksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Fjärde stycket ändras på så sätt att genomsökning på distans läggs till i upplysningen om att det i rättegångsbalken finns regler om skyldighet att föra protokoll, eftersom en sådan skyldighet införs för genomsökning på distans i 28 kap. 10 h § rättegångsbalken.

13.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet

4 § Om *en* husrannsakan *eller en genomsökning på distans* verkställs av en polisman, får åklagaren *ge* Skatteverket *i uppdrag* att medverka vid förrättningen. Skatteverket får då genomsöka de utrymmen som är föremål för husrannsakan *eller det avläsningsbara informationssystem som genomsökningen på distans avser*.

Paragrafen handlar om Skatteverkets medverkan vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Ändringarna innebär att om en genomsökning på distans enligt 28 kap. 10 a § rättegångsbalken verkställs av en polisman, får åklagaren ge Skatteverket i uppdrag att medverka vid förrättningen. Skatteverket får då genomsöka det avläsningsbara informationssystem som är föremål för genomsökningen.

Övriga ändringar är endast språkliga.

13.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

5 kap.

5 § Utöver vad som följer av 1 § andra och tredje styckena lagen (2000:1225) om straff för smuggling *ska* vid brott enligt 1–1 c §§ följande bestämmelser i *samma* lag tillämpas:

– bestämmelserna om förverkande i 16–18 §§,

– bestämmelserna om förundersökning och tvångsmedel i 19–26 a §§, 27 § första och tredje styckena, när det gäller kroppsvisitation, och i 29–30 §§, samt

– bestämmelserna om talan i 32 och 33 §§.

Paragrafen innehåller regler som innebär att vissa bestämmelser i lagen (2000:1225) om straff för smuggling ska tillämpas i vissa fall. Övervägandena finns i avsnitt 6.12 och 9.

Ändringarna i *tredje stycket* innebär att bestämmelserna i 26 a och 29 a §§ lagen om straff för smuggling, som handlar om tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning respektive biometrisk autentisering, ska tillämpas även i de fall som avses i paragrafen.

Övriga ändringar är endast språkliga och redaktionella.

13.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål

2 kap.

2 § Rättslig hjälp som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–4, 6, 11 och 13 får lämnas även om den gärning som ansökan avser inte motsvarar ett brott enligt svensk lag. Rättslig hjälp som avses i 1 kap. 2 § första stycket 5, 7–10, 12 och 14 får endast lämnas om den gärning som ansökan avser motsvarar ett brott enligt svensk lag (dubbel straffbarhet), om inte annat följer av 4 kap. 20 § beträffande husrannsakan*, genomsökning på distans* och beslag.

Paragrafen reglerar frågan om kravet på att en gärning ska utgöra brott enligt svensk lag (dubbel straffbarhet) för olika former av rättslig hjälp och om undantag i vissa fall från detta krav. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

Enligt 4 kap. 20 § gäller i vissa fall undantag från kravet på dubbel straffbarhet vid husrannsakan och beslag. Av tillägget följer att samma sak gäller i fråga om genomsökning på distans.

4 kap.

16 § En ansökan om *att* beslag*,* husrannsakan *eller andra åtgärder enligt 28 kap. rättegångsbalken ska vidtas i Sverige* handläggs av åklagare.

Verkställda beslag *ska* skyndsamt anmälas hos rätten för prövning. *Detsamma gäller om handlingar har kopierats enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken och kopiorna förvaras hos en brottsbekämpande myndighet. Rätten ska* så snart det kan ske hålla förhandling i frågan. Vid förhandlingen tillämpas bestämmelserna i 24 kap. 17 § andra stycket rättegångsbalken.

I paragrafen regleras vem som handlägger en ansökan om att beslag, husrannsakan eller andra åtgärder enligt 28 kap. rättegångsbalken ska vidtas i Sverige, och rättens prövning av en sådan ansökan. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

Av ändringarna i *första stycket* följer att samtliga åtgärder enligt 28 kap. rättegångsbalken läggs till i uppräkningen av åtgärder som handläggs av åklagare. Ändringen föranleds av att den hittillsvarande 18 § upphävs. Det som i den paragrafen sägs om åtgärder enligt 28 kap. rättegångsbalken placeras nu i denna paragraf. I 28 kap. rättegångsbalken införs vidare ett nytt tvångsmedel, genomsökning på distans, som är ytterligare en av de åtgärder som åklagare ska handlägga enligt första stycket.

Av ändringarna i *andra stycket* följer att, utöver verkställda beslag, en verkställd kopiering skyndsamt ska anmälas hos rätten för prövning, om kopian förvaras hos en brottsbekämpande myndighet. Rätten ska hålla förhandling i frågan så snart det kan ske. Vid förhandlingen tillämpas bestämmelserna i 24 kap. 17 § andra stycket rättegångsbalken.

Övriga ändringar är endast språkliga.

17 § Företrädare för den myndighet som begärt åtgärden får delta vid förhandling *om* kvarstad, beslag *och kopiering* och får med rättens samtycke ställa frågor till den som drabbats av åtgärden.

I paragrafen regleras rätten för företrädare för den ansökande myndigheten att delta vid förhandling och ställa frågor. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

I paragrafen görs ett tillägg som innebär att företrädare för den myndighet som begärt kopieringen får delta vid förhandlingen och att han eller hon, med rättens samtycke, får ställa frågor till den som drabbats av kopieringen.

Övriga ändringar är endast språkliga.

Beslag och *kopiering samt* överlämnande av egendom *eller en kopia av en handling* till *en* annan stat

19 § Egendom får tas i beslag och överlämnas till den ansökande staten om egendomen skäligen kan antas

– ha betydelse för *utredningen* om gärningen,

– *ha tagits ifrån* någon genom brott, eller

– vara förverkad på grund av brott, om egendomen hade kunnat förverkas enligt svensk lag i en rättegång i Sverige och det finns särskilda skäl att överlämna egendomen till den ansökande staten.

En kopia enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken får överlämnas till den ansökande staten om kopian skäligen kan antas ha betydelse för utredningen om gärningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när egendom får tas i beslag och när sådan egendom eller en kopia av en handling får överlämnas till den ansökande staten. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

Av *andra stycket*, som är nytt, följer att om handlingar som omfattas av ett beslag eller som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans har kopierats, får kopian överlämnas till den ansökande staten om den skäligen kan antas ha betydelse för utredningen om gärningen.

Övriga ändringar är endast språkliga.

20 § Även om den gärning som ansökan avser inte motsvarar ett brott enligt svensk lag, får *egendom* tas i beslag och överlämnas till den ansökande staten om ansökan har gjorts av en stat som är medlem i Europeiska unionen eller av Island, Norge, Schweiz eller Liechtenstein och det för gärningen kan dömas till fängelse i den ansökande staten.

I ett sådant ärende om rättslig hjälp som avses i 1 kap. 5 § första stycket 1 får egendom tas i beslag och överlämnas till den ansökande staten om den gärning ansökan avser motsvarar ett brott för vilket *det* enligt svensk lag eller enligt den ansökande statens lag är föreskrivet fängelse i sex månader eller mer. Vad som sagts nu gäller inte om första stycket är tillämpligt.

Första och andra styckena gäller även

1. vid en husrannsakan för att söka efter egendom som kan tas i beslag eller användas vid en genomsökning på distans,

2. vid en genomsökning på distans, och

3. vid ett beslut om kopiering av handlingar som omfattas av ett beslag eller som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans.

Paragrafen handlar om undantag i vissa fall från kravet på att gärningen utgör brott enligt svensk lag (dubbel straffbarhet). Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

Bestämmelserna om husrannsakan i *första* och *andra styckena*, flyttas till det nya *tredje stycket*. Av tredje stycket följer att första och andra styckena även gäller vid en husrannsakan för att söka efter egendom som kan tas i beslag eller användas vid en genomsökning på distans. De gäller även vid en genomsökning på distans och vid ett beslut om kopiering av handlingar som omfattas av ett beslag eller påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans. Det innebär att undantaget från kravet på dubbel straffbarhet i första stycket även gäller för dessa åtgärder.

Genom hänvisningen till andra stycket kan åtgärderna även vidtas för en gärning som i den ansökande staten handläggs i ett administrativt förfarande eller ett annat förfarande än ett straffrättsligt om gärningen som ansökan avser motsvarar ett brott enligt svensk lag för vilket det är föreskrivet fängelse sex månader eller mer. Hjälp kan även lämnas i ärenden som avser en gärning som i Sverige handläggs i ett administrativt förfarande eller ett annat förfarande än ett straffrättsligt om det för gärningen är föreskrivet fängelse i sex månader eller mer i den ansökande staten. Det sistnämnda fallet gäller inte om en ansökan görs från en medlemsstat i Europeiska unionen eller av Norge, Island, Schweiz eller Liechtenstein eftersom första stycket då är tillämpligt. Det kan till exempel vara fråga om administrativa eller civilrättsliga förfaranden som riktar sig mot

juridiska personer eller administrativa förfaranden som i andra länder används för beivrande av brott.

Övriga ändringar är endast språkliga.

21 § Rätten *ska* pröva om *beslutet om beslag eller kopiering* är lagligen grundat och om egendomen *eller kopian ska* överlämnas till den ansökande staten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om domstolsprövning och överlämnande av egendom eller en kopia av en handling till en annan stat. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

I paragrafen görs ett tillägg som innebär att om handlingar, som omfattas av ett beslag eller som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans, har kopierats ska rätten pröva om kopieringen är lagligen grundad och om kopian ska överlämnas till den ansökande staten. Om kopieringen inte är lagligen grundad ska kopian enligt 27 kap. 17 e § rättegångsbalken förstöras, se även författningskommentaren till den bestämmelsen.

Övriga ändringar är endast språkliga.

22 § *Ett* beslut *om* att överlämna beslagtagen egendom *eller en kopia av en handling* till en annan stat verkställs av åklagaren.

Paragrafen reglerar vem som verkställer ett överlämnande. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

I paragrafen görs ett tillägg som innebär att ett beslut om överlämnande av en kopia till en annan stat ska verkställas av åklagaren.

Övriga ändringar är endast språkliga.

13.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om ansvar m.m. för gärningar som rör införsel till eller utförsel från landet av varor. Har det i lag eller annan författning föreskrivits straff för den som bryter mot ett förbud mot eller villkor för att föra in eller ut en vara, gäller i stället bestämmelserna i den författningen om inget annat är föreskrivet.

I 19–22, 25 a–27*, 29 a* och 32 §§ finns särskilda bestämmelser om befogenheter för att förhindra, utreda och beivra brott enligt denna lag eller brott, som rör införsel till eller utförsel från landet av varor, enligt någon av de författningar som nämns i tredje stycket. Befogenheterna gäller även vid sådana brott enligt narkotikastrafflagen (1968:64), vapenlagen (1996:67) och lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor som avses i 12 § tredje stycket samt vid sådana terroristbrott som avses i 3 § 21 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott. Befogenheten enligt 32 § att väcka åtal eller besluta om förverkande gäller dock inte vid brott enligt narkotikastrafflagen, vapenlagen, lagen om brandfarliga och explosiva varor eller lagen om straff för terroristbrott.

De författningar som avses i andra stycket är lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen, lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter, lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, tullagen (2016:253) samt

lagen (2006:1329) om handel med vissa varor som kan användas till dödsstraff eller tortyr, m.m.

Bestämmelserna i 19–22, 25 a–*26 a* §§ samt 27 § första och tredje styckena, när det gäller kroppsvisitation, och bestämmelserna i 32 § gäller också vid brott som avses i 2–4 §§ skattebrottslagen (1971:69), om brottet rör underlåtenhet att lämna deklaration enligt 26 kap. 8 § 2 eller 37 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

I paragrafen finns bland annat upplysningar om de särskilda föreskrifter som finns i lagen om befogenheter för tjänstemän vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman när det gäller förundersökning och tvångsmedel. Övervägandena finns i avsnitt 6.12 och 9.

Andra stycket ändras endast på så sätt att det läggs till en hänvisning till 29 a § om biometrisk autentisering. Omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning i samband med en genomsökning på distans enligt 26 a § omfattas av den befintliga hänvisningen till 25 a–27 §§.

I *fjärde stycket* införs en hänvisning till 26 a §, genom vilken omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning i samband med genomsökning på distans kan användas även i de fall som avses i stycket.

Husrannsakan *och genomsökning på distans*

26 § En tjänsteman vid Tullverket *och en kustbevakningstjänsteman* har i fråga om brott enligt denna lag eller andra brott som avses i 1 § andra stycket samma befogenhet som en polisman att enligt 28 kap. 5 § rättegångsbalken göra husrannsakan utan förordnande enligt 28 kap. 4 § rättegångsbalken *och att enligt 28 kap. 10 d § första stycket rättegångsbalken utföra en genomsökning på distans*.

Förekommer anledning att brott enligt denna lag eller annat brott som avses i 1 § andra stycket har begåtts, får även i annat fall än som sägs i 28 kap. 1 § rättegångsbalken husrannsakan göras i magasin eller liknande utrymmen för att söka efter egendom som skäligen kan antas bli förverkad på grund av sådant brott. Husrannsakan enligt detta stycke får göras av en tjänsteman vid Tullverket*, en kustbevakningstjänsteman* eller en polisman. En sådan tjänsteman eller en polisman får i enlighet med 28 kap. 5 § rättegångsbalken göra denna husrannsakan utan förordnande enligt 28 kap. 4 § rättegångsbalken.

I paragrafen regleras befogenheten för en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman att göra husrannsakan och genomsökning på distans om det är fara i dröjsmål. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Genom ändringen i *första stycket* ges en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman samma befogenhet som en polisman att, vid fara i dröjsmål, utföra en genomsökning på distans enligt 28 kap. 10 d § första stycket rättegångsbalken. Av den bestämmelsen framgår att detta förutsätter att genomsökningen inte kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas av åtgärden.

Övriga ändringar är endast språkliga.

26 a § *En tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman har i fråga om brott enligt denna lag eller andra brott som avses i 1 § andra stycket samma befogenhet som en polisman att enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från den som är närvarande vid en genomsökning på distans och besluta om kroppsvisitation.*

Paragrafen, som är ny, handlar om Tullverkets och Kustbevakningens möjligheter att i vissa fall omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Enligt bestämmelsen har en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman när det gäller vissa brott samma befogenhet som en polisman att enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken efter tillsägelse tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från den som är närvarande vid en genomsökning på distans och besluta om kroppsvisitation. Förutsättningen är att det handlar om brott enligt denna lag eller andra brott som avses i 1 § andra stycket.

Biometrisk autentisering

29 a § *En tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman har i fråga om brott enligt denna lag eller andra brott som avses i 1 § andra stycket samma befogenhet som en polisman att enligt 27 kap. 17 f § rättegångsbalken genomföra biometrisk autentisering.*

Paragrafen, som är ny, handlar om Tullverkets och Kustbevakningens möjligheter att genomföra biometrisk autentisering. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Enligt bestämmelsen har en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman samma befogenhet som en polisman att efter tillsägelse genomföra biometrisk autentisering, i fråga om brott enligt denna lag eller andra brott som avses i 1 § andra stycket. Om innebörden av och förutsättningarna för åtgärden, se närmare i författningskommentaren till 27 kap. 17 f § rättegångsbalken.

13.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall

1 kap.

2 § Med frysningsbeslut avses i denna lag

1. ett beslut om kvarstad enligt 26 kap. rättegångsbalken, som avser värdet av förverkad egendom, *eller* ett beslut om beslag *eller kopiering* enligt 2 kap. 1 § denna lag,
2. ett beslut som har meddelats av en rättslig myndighet i en annan medlemsstat i Europeiska unionen i samband med ett straffrättsligt förfarande, i syfte att tillfälligt hindra förstöring, omvandling, flyttning, överföring eller överlåtelse av egendom som i den staten kan omfattas av förverkande eller utgöra bevismaterial, och som har översänts till Sverige för erkännande och verkställighet.

Paragrafen innehåller en definition av begreppet frysningsbeslut. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Av ändringen i *första punkten* framgår att sådan kopiering som avses i 2 kap. 1 § är att anse som ett frysningsbeslut.

2 kap. Beslut i Sverige om *frysning* enligt denna lag och översändande från Sverige av *frysningsbeslutet*

Beslut i Sverige om beslag *och kopiering*

1 § *Åklagaren* får, under de förutsättningar som anges i 27 kap. 1 § tredje stycket samt 2 och 3 §§ rättegångsbalken, besluta om beslag av föremål, som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara förverkat *på grund av brott* och som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat i Europeiska unionen, *trots* att föremålet inte är tillgängligt vid beslutet.

Åklagaren får, under de förutsättningar som anges i 27 kap. 1 § tredje stycket och 17 a § andra stycket rättegångsbalken, besluta om kopiering av handlingar som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken och som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat i Europeiska unionen, trots att handlingarna inte är tillgängliga vid beslutet.

Beslut enligt första och andra styckena får inte verkställas i Sverige.

Det som sägs i detta kapitel om föremål ska också gälla i fråga om skriftlig handling.

Paragrafen reglerar åklagarens möjlighet att i en svensk förundersökning besluta om beslag eller kopiering av handlingar, trots att beslagsföremålet eller handlingarna inte är tillgängliga vid beslutet. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Bestämmelsen i *första stycket*, om att beslagsbeslut i vissa fall inte får verkställas i Sverige, ersätts av en delvis motsvarande bestämmelse i tredje stycket.

Andra stycket, som är nytt, reglerar åklagarens möjlighet att besluta om kopiering av handlingar som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken. Ett sådant beslut får fattas trots att handlingarna som ska kopieras inte är tillgängliga vid beslutet, om dessa kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat. Beslutet om kopiering ska kunna verkställas i den andra medlemsstaten som ett frysningsbeslut. Genom hänvisningen till bestämmelserna i 27 kap. 1 § tredje stycket och 17 a § andra stycket rättegångsbalken klargörs de ytterligare förutsättningar under vilka beslutet får meddelas, det vill säga att proportionalitetsprincipen och beslagsförbudet ska beaktas.

Av *tredje stycket*, som är nytt, följer att ett beslut som har meddelats med stöd av första eller andra stycket inte får verkställas i Sverige. Bestämmelsen i det hittillsvarande andra stycket om skriftlig handling förs över till *fjärde stycket*, som är nytt.

Övriga ändringar är endast språkliga.

3 b § *När ett beslut om kopiering av handlingar har verkställts i den andra medlemsstaten ska 27 kap. 17 c–17 e §§ rättegångsbalken tillämpas.*

En kopia som överlämnas till Sverige ska anses vara kopierad enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om åtgärder efter att ett beslut om kopiering av handlingar har verkställts i den andra medlemsstaten. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Av *första stycket* följer att bestämmelserna om underrättelse, förstörande av en kopia och domstolsprövning i 27 kap. 17 c–17 e §§ rättegångsbalken ska tillämpas när ett beslut om kopiering av handlingar har verkställts i den andra medlemsstaten.

Bestämmelsen i *andra stycket* avser den situationen att kopiering har gjorts i den andra medlemsstaten och kopian har överlämnats till Sverige. Kopian ska därefter anses vara kopierad enligt rättegångsbalken. Det innebär inte att de åtgärder som tidigare vidtagits ska vidtas på nytt efter överlämnandet, till exempel att den drabbade ska underrättas.

3 kap.

5 § Verkställbarhetsförklaring får inte meddelas

1. om intyget saknas eller till form eller innehåll är så bristfälligt att det inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en prövning av frågan om verkställbarhet,
2. om en sådan förklaring skulle strida mot bestämmelser om immunitet och privilegier,
3. om frysningsbeslutet avser en skriftlig handling och det enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hade funnits hinder mot att ta handlingen i beslag, eller
4. om det i Sverige har meddelats *en* dom, åtalsunderlåtelse eller straffvarning för den gärning som i den andra medlemsstaten är föremål för det straffrättsliga förfarande i vilket frysningsbeslutet har meddelats.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hinder mot verkställbarhetsförklaring. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

I *tredje punkten* tas begreppet ett skriftligt meddelande bort. Ändringen är föranledd av att beslagsförbudet i närståendefall i 27 kap. 2 § andra stycket rättegångsbalken avskaffas.

Övriga ändringar är endast språkliga.

6 § Åklagaren *ska* i verkställbarhetsförklaringen ange att frysningsbeslutet *ska* verkställas

1. med tillämpning av 27 kap. 10–13 §§ rättegångsbalken, om frysningsbeslutet avser ett föremål eller en skriftlig handling som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara förverkad *på grund av brott*,
2. som ett kvarstadsbeslut i brottmål, om frysningsbeslutet avser värdet av förverkad egendom*, eller*
3. *med tillämpning av 27 kap. 17 a och 17 c §§ rättegångsbalken.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om att åklagaren ska ange enligt vilket förfarande ett frysningsbeslut ska verkställas i Sverige. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Av *tredje punkten*, som är ny, följer att åklagaren i verkställbarhetsförklaringen även kan bestämma att ett frysningsbeslut ska verkställas i Sverige med tillämpning av bestämmelserna om kopiering av handlingar och om underrättelse vid sådan kopiering enligt 27 kap. 17 a och 17 c §§ rättegångsbalken.

Övriga ändringar är endast språkliga.

7 § Om den andra medlemsstatens myndighet har begärt att ett visst förfarande *ska* tillämpas när ett frysningsbeslut verkställs enligt 6 § 1 *eller 3*, *ska* åklagaren i verkställbarhetsförklaringen ange att det begärda förfarandet *ska* tillämpas. Detta

gäller dock inte om förfarandet strider mot grundläggande principer i den svenska rättsordningen.

Paragrafen reglerar ett undantag från när ett begärt förfarande ska tillämpas. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Bestämmelsen är avsedd att tillämpas på motsvarande vis som i ärenden om internationell rättslig hjälp i brottmål (se lagen [2000:562] om internationell rättslig hjälp i brottmål). Genom den snävt formulerade undantagsregeln i den andra meningen markeras att utgångspunkten är att den andra statens begäran om ett visst förfarande normalt ska följas. Av tillägget följer att samma sak gäller vid verkställighet genom kopiering av handlingar, jfr 27 kap. 17 a och 17 c §§ rättegångsbalken samt författningskommentarerna till de bestämmelserna.

Övriga ändringar är endast språkliga.

10 § När ett frysningsbeslut *ska* verkställas enligt 6 § 1 *eller 3* får husrannsakan, *genomsökning på distans,* kroppsvisitation eller kroppsbesiktning göras enligt reglerna i 28 kap. rättegångsbalken.

Om frysningsbeslutet avser en försändelse som väntas komma in till ett befordringsföretag, får åklagaren begära rättens förordnande om att försändelsen, när den kommer in, *ska* hållas kvar till dess att verkställighet har skett. Bestämmelserna i 27 kap. 9 § andra stycket och tredje stycket första meningen rättegångsbalken *ska* tillämpas.

Husrannsakan *eller genomsökning på distans* får göras enligt första stycket och en försändelse får hållas kvar enligt andra stycket även om den gärning som frysningsbeslutet avser inte motsvarar brott enligt svensk lag, om det för gärningen kan dömas till fängelse i den andra medlemsstaten.

I paragrafen regleras möjligheten att använda tvångsmedel vid verkställighet av ett frysningsbeslut som avser säkrande av bevisning eller säkrande av ett sakförverkande. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

I *första stycket* läggs genomsökning på distans till bland de tvångsmedel som kan användas i samband med säkrande av bevisning. Vidare framgår att dessa tvångsmedel får användas när ett frysningsbeslut ska verkställas med tillämpning av bestämmelserna om kopiering av handlingar enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken.

Tillägget i *tredje stycket* innebär att det i likhet med vad som gäller för husrannsakan inte ställs något krav på dubbel straffbarhet för genomsökning på distans om det för gärningen kan dömas till fängelse i den andra medlemsstaten.

Övriga ändringar är endast språkliga.

12 § Polismyndigheten, Tullverket eller Kustbevakningen *ska* biträda åklagaren när ett frysningsbeslut *ska* verkställas enligt 6 § 1 *eller 3* och när egendom *ska* tas i förvar enligt 11 §.

Paragrafen reglerar Polismyndighetens, Tullverkets och Kustbevakningens biträde till åklagaren när ett frysningsbeslut ska verkställas. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Av ändringen följer att Polismyndigheten, Tullverket och Kustbevakningen ska biträda åklagaren även när ett frysningsbeslut ska verkställas med tillämpning av 27 kap. 17 a och 17 c §§ rättegångsbalken.

14 § Åklagaren *ska* upphäva en verkställbarhetsförklaring

1. om det framkommer att ett frysningsbeslut inte får verkställas i Sverige,
2. om egendomen inte kan påträffas här, eller
3. om begäran om erkännande och verkställighet av ett frysningsbeslut återkallas.

Åklagaren får inte upphäva en verkställbarhetsförklaring efter att ett frysningsbeslut har verkställts och verkställbarhetsförklaringen prövats av *rätten*.

Om åklagaren upphäver en verkställbarhetsförklaring, *ska* verkställighetsåtgärder som gjorts återgå *och en kopia som framställts med tillämpning av 27 kap. 17 a § rättegångsbalken förstöras*.

Paragrafen reglerar när åklagaren ska upphäva en verkställbarhetsförklaring och om verkställighetsåtgärder ska återgå. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Av ändringen i *tredje stycket* följer att en kopia som framställts inom ramen för ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans ska förstöras om åklagaren upphäver en verkställbarhetsförklaring.

Övriga ändringar är endast språkliga.

17 § Om rätten fastställer åklagarens verkställbarhetsförklaring, *ska* rätten bestämma hur länge verkställigheten av frysningsbeslutet *ska* bestå. Rätten får förlänga den bestämda tiden. Om det inte längre finns tillräckliga skäl för att verkställigheten av frysningsbeslutet *ska* bestå, *ska* verkställbarhetsförklaringen upphävas av rätten.

Om en verkställbarhetsförklaring upphävs, *ska* verkställighetsåtgärder som gjorts återgå *och en kopia som framställts med tillämpning av 27 kap. 17 a § rättegångsbalken förstöras*.

När rätten bestämmer hur länge verkställigheten av frysningsbeslutet *ska* bestå får rätten uppställa villkor som är påkallade av hänsyn till enskilds rätt eller som är nödvändiga från allmän synpunkt.

Rätten får inte ändra ett beslut enligt första stycket eller ett villkor som har ställts upp enligt tredje stycket utan att åklagaren *fått* tillfälle att yttra sig.

Paragrafen reglerar bland annat rättens möjlighet att bestämma hur länge verkställigheten av ett frysningsbeslut ska bestå och om verkställighetsåtgärder ska återgå. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Av ändringen i *andra stycket* följer att en kopia som framställts inom ramen för ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans ska förstöras om rätten beslutar att verkställbarhetsförklaringen ska upphävas.

Övriga ändringar är endast språkliga.

Husrannsakan *och genomsökning på distans*

7 § En tjänsteman vid Tullverket *och en kustbevakningstjänsteman* har samma befogenhet som en polisman har enligt 28 kap. 5 § rättegångsbalken att göra husrannsakan *och att enligt 28 kap. 10 d § första stycket rättegångsbalken utföra en genomsökning på distans* med anledning av brott som avses i 1 §.

Paragrafen reglerar befogenheten för en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman att göra husrannsakan och genomsökning på distans om det är fara i dröjsmål. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Genom tillägget ges en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman samma befogenhet som en polisman att, vid fara i dröjsmål, göra en genomsökning på distans enligt 28 kap. 10 d § första stycket rättegångsbalken.

Övriga ändringar är endast språkliga.

7 a § *En tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman har med anledning av brott som avses i 1 § samma befogenhet som en polisman har enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken att tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från den som är närvarande vid en genomsökning på distans och besluta om kroppsvisitation.*

Paragrafen, som är ny, reglerar befogenheten för en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman att i vissa fall omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Bestämmelsen innebär att en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman när det gäller vissa brott har samma befogenhet som en polisman har enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken att efter tillsägelse tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från den som är närvarande vid en genomsökning på distans och besluta om kroppsvisitation. Förutsättningen enligt paragrafen är att det handlar om brott som avses i 1 §, det vill säga rattfylleri och grovt rattfylleri.

Biometrisk autentisering

7 b § *En tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman har samma befogenhet som en polisman har enligt 27 kap. 17 f § rättegångsbalken att genomföra biometrisk autentisering med anledning av brott som avses i 1 §.*

Paragrafen, som är ny, reglerar befogenheten för en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman att genomföra biometrisk autentisering. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Bestämmelsen innebär att en tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman när det gäller vissa brott har samma befogenhet som en polisman har enligt 27 kap. 17 f § rättegångsbalken att efter tillsägelse genomföra biometrisk autentisering. Förutsättningen enligt paragrafen är

att det handlar om brott som avses i 1 §, det vill säga rattfylleri och grovt rattfylleri.

13.10 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

44 kap.

2 § Rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer av

1. beslut som har meddelats med stöd av 5 kap. 4 §, 23 kap. 10 § sjunde stycket *eller 27 kap. 11 b § tredje stycket* rättegångsbalken, och
2. 8 kap. 4 § första stycket andra meningen rättegångsbalken.

I paragrafen finns bestämmelser om när den tystnadsplikt som följer av vissa bestämmelser i rättegångsbalken inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 6.2 och 6.6.

Ändringen innebär att även den tystnadsplikt som följer av sådana beslut som meddelats med stöd av 27 kap. 11 b § tredje stycket, och 28 kap. 10 e § rättegångsbalken genom en hänvisning i det lagrummet till 27 kap. 11 b § tredje stycket, inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

13.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder

2 kap.

5 § Innan åklagaren utfärdar en utredningsorder ska åklagaren ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern, om utredningsåtgärden avser

1. kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken,
2. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning, eller
3. rättsmedicinsk undersökning enligt 16 § lagen (1995:832) om obduktion m.m.

I avvaktan på domstolens beslut får åklagaren under de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning utfärda en utredningsorder för kvarhållande av försändelse, hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig dataavläsning. Åklagaren ska utan dröjsmål anmäla till domstolen att en utredningsorder har utfärdats.

Innan en utredningsorder för husrannsakan, *genomsökning på distans,* kroppsvisitation eller kroppsbesiktning utfärdas, får åklagaren enligt 28 kap. 4 § första stycket*, 10 d § andra stycket* och 13 § första stycket rättegångsbalken ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern.

För domstolens handläggning gäller vad som är föreskrivet i rättegångsbalken eller annan författning för den åtgärd som avses.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rättens befogenhet att i vissa fall pröva utredningsåtgärder innan åklagaren utfärdar en utredningsorder. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Genom tillägget i *tredje stycket* följer att åklagaren bör överlämna till domstol att pröva frågan om en utredningsorder för genomsökning på distans får utfärdas, om åtgärden kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den hos vilken åtgärden företas, se författningskommentaren till 28 kap. 10 d § andra stycket rättegångsbalken.

Beslag *och kopiering*

13 § En utredningsorder får utfärdas för

1. beslag av ett föremål som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat, trots att föremålet inte är tillgängligt vid utfärdandet, eller

2. kopiering av en handling enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat, trots att handlingen inte är tillgänglig vid utfärdandet.

Vad som sägs i denna paragraf och i 14 och 15 §§ om föremål ska också gälla i fråga om skriftlig handling.

I paragrafen regleras när en utredningsorder får utfärdas trots att de föremål eller de handlingar som utredningsordern avser inte finns tillgängliga. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Av ändringarna i *första stycket* följer att en utredningsorder får utfärdas för kopiering av handlingar som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat i samband med ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans, trots att handlingarna inte är tillgängliga vid beslutet.

Övriga ändringar är endast redaktionella.

14 § När en utredningsorder för beslag har verkställts i den andra medlemsstaten, ska följande bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken tillämpas:

– 6 § första stycket om rättens prövning,

– 7 § om tid för åtals väckande,

– 8 § första och fjärde styckena om hävande av beslag,

– 11 § om underrättelseskyldighet, och

– 13 § om protokoll och om rätt för den som drabbats av ett beslag att få ett bevis om beslaget.

Den som berörs av beslaget ska, i förekommande fall, underrättas om möjligheten att begära rättens prövning av beslaget.

Om föremålet inte har överlämnats till Sverige när brottmålet avgörs, ska rätten med tillämpning av 27 kap. 8 § femte stycket rättegångsbalken pröva om beslaget fortfarande ska bestå.

Paragrafen innehåller regler om det förfarande som ska tillämpas när en utredningsorder för beslag har verkställts i den andra medlemsstaten. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

I *första stycket* tas den hittillsvarande *första strecksatsen* bort. Ändringen är en följd av borttagandet av 27 kap. 2 § fjärde stycket rättegångsbalken om åklagarens skyldighet att anmäla verkställt beslag av ett skriftligt meddelande.

15 a § *När en utredningsorder har verkställts i den andra medlemsstaten och handlingar som omfattas av ett beslag eller som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans har kopierats, ska 27 kap. 17 c–17 e §§ rättegångsbalken tillämpas.*

En kopia som överlämnas till Sverige ska anses vara kopierad enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken.

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om det förfarande som ska tillämpas när en utredningsorder har verkställts i den andra medlemsstaten och handlingar har kopierats samt vad som gäller när en kopia överlämnas till Sverige. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

I *första stycket* anges att bestämmelserna om underrättelse, förstörande av kopior och domstolsprövning i 27 kap. 17 c–17 e §§ rättegångsbalken ska tillämpas när en utredningsorder har verkställts i den andra medlemsstaten och handlingar som omfattas av ett beslag eller som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans har kopierats. Se författningskommentarerna till de bestämmelserna.

Bestämmelsen i *andra stycket* rör den situationen att en utredningsorder har verkställts i den andra medlemsstaten och en kopia har överlämnats till Sverige. Kopian ska därefter anses vara kopierad enligt rättegångsbalken. Det innebär inte att de åtgärder som tidigare vidtagits ska vidtas på nytt efter överlämnandet, till exempel att den drabbade ska underrättas.

3 kap.

5 § En utredningsorder får inte erkännas och verkställas i Sverige om

1. det skulle strida mot bestämmelser om immunitet och privilegier eller om skydd för uppgifter som avses i 36 kap. 5 och 5 a §§ rättegångsbalken,
2. ordern avser beslag av en skriftlig handling eller ett föreläggande att bevara en viss lagrad uppgift och det enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken finns hinder mot att ta handlingen i beslag eller enligt 27 kap. 16 § fjärde stycket samma balk meddela ett föreläggande,
3. det skulle medföra fara för Sveriges säkerhet, äventyra enskilda personers säkerhet eller medföra risk för röjande av uppgifter som rör underrättelseverksamhet,
4. den gärning som avses i utredningsordern har begåtts utanför den utfärdande medlemsstatens territorium och helt eller delvis i Sverige, och gärningen inte motsvarar ett brott enligt svensk lag, eller
5. utredningsåtgärden inte motsvarar en åtgärd som anges i 1 kap. 4 §.

En utredningsorder får inte vägras enligt första stycket 5, om en annan utredningsåtgärd kan vidtas som ger motsvarande resultat som den åtgärd som utredningsordern avser.

I paragrafen finns bestämmelser om när en utredningsorder inte får erkännas och verkställas i Sverige. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

I *andra punkten* tas begreppet ett skriftligt meddelande bort. Ändringen är föranledd av att beslagsförbudet i närståendefall i 27 kap. 2 § andra stycket rättegångsbalken avskaffas.

9 § Om utredningsordern avser en utredningsåtgärd som i en svensk förundersökning eller rättegång i brottmål endast kan vidtas efter rättens tillstånd, ska åklagaren överlämna till domstol att pröva om utredningsordern ska erkännas och verkställas. Detsamma gäller om utredningsordern avser en åtgärd som åklagaren i en svensk förundersökning eller rättegång i brottmål skulle ha inhämtat rättens

tillstånd till enligt 28 kap. 4 § första stycket*, 10 d § andra stycket* eller 13 § första stycket rättegångsbalken.

Första stycket gäller inte om åklagaren vägrar erkännande och verkställighet av utredningsordern.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rättens befogenhet att i vissa fall pröva om utredningsordern ska erkännas och verkställas även om ärendet handläggs av åklagare. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Av ett tillägg i *första stycket* följer att åklagaren bör överlämna till domstol att pröva frågan om erkännande och verkställighet om utredningsordern avser en genomsökning på distans och åtgärden kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den hos vilken åtgärden företas, se författningskommentaren till 28 kap. 10 d § andra stycket rättegångsbalken.

Beslag *och kopiering*

32 § När en utredningsorder för beslag har verkställts, får den som har drabbats av beslaget begära prövning av verkställbarhetsförklaringen i domstol. *Detsamma gäller när en utredningsorder har verkställts och handlingar som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans har kopierats.*

Bestämmelserna i 27 kap. 7 § rättegångsbalken om tid för väckande av åtal ska inte tillämpas.

Behörig domstol enligt första *stycket* är den tingsrätt inom vars domkrets beslaget*, husrannsakan eller genomsökningen på distans* har verkställts.

Om domstolen vid sin prövning enligt första stycket finner att verkställbarhetsförklaringen ska upphävas, ska de verkställighetsåtgärder som vidtagits återgå, så långt det är möjligt *och en kopia som framställts med tillämpning av 27 kap. 17 a § rättegångsbalken förstöras*.

Paragrafen innehåller särskilda bestämmelser om förfarandet efter verkställighet av en utredningsorder. Övervägandena finns i avsnitt 5.1 och 8.3.

Av ändringen i *första stycket* följer att när en utredningsorder för husrannsakan eller genomsökning på distans har verkställts och handlingar har kopierats får den som drabbats av kopieringen begära rättens prövning av verkställbarhetsförklaringen. För den som drabbats av en kopiering i samband med ett beslag följer rätten till domstolsprövning av verkställbarhetsförklaringen redan av första meningen.

Prövningen avser åklagarens verkställbarhetsförklaring och inte om det finns skäl att besluta om kopiering, till exempel om handlingarna som kopieras kan antas ha betydelse för utredning om brott. Den prövning som domstolen ska göra är om de förutsättningar för verkställighet som följer av förevarande lag är uppfyllda, till exempel att det inte finns skäl att vägra enligt 3 kap. 5–7 §§. Mot bakgrund av regleringen i 3 kap. 21 § ska samma förfarande tillämpas som vid en prövning enligt 27 kap. 17 e § rättegångsbalken.

Det hittillsvarande *andra stycket* tas bort. Ändringen är en följd av borttagandet av 27 kap. 2 § fjärde stycket rättegångsbalken om åklagarens skyldighet att anmäla verkställt beslag av ett skriftligt meddelande, se författningskommentaren till den bestämmelsen.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att behörig domstol i vissa fall är den tingsrätt inom vars domkrets husrannsakan eller genomsökningen på distans har verkställts. Verkställigheten av en genomsökning på distans äger rum på den fysiska plats där den utförs, till exempel hos polisen eller i någons bostad.

I *fjärde stycket,* som motsvaras av det hittillsvarande femte stycket, stryks en hänvisning till det borttagna andra stycket. Vidare görs en ändring som innebär att en kopia som framställts inom ramen för ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans ska förstöras om domstolen finner att verkställbarhetsförklaringen ska upphävas.

40 § Ett överlämnande av inhämtat bevismaterial ska skjutas upp i avvaktan på domstolens prövning, om

1. en sådan prövning har begärts enligt 32 § första stycket, *eller*

2. åklagaren har meddelat en verkställbarhetsförklaring med stöd av 10 § och domstolen inte har fastställt förklaringen.

Trots första stycket ska bevismaterialet överlämnas omedelbart om det finns särskilda skäl. Detta gäller inte om överlämnandet skulle medföra allvarlig skada för den som drabbas av åtgärden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förutsättningarna för att i vissa fall skjuta upp ett överlämnande av inhämtat bevismaterial. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

Den hittillsvarande *andra punkten i första stycket* tas bort. Ändringen är en följd av borttagandet av hittillsvarande 32 § andra stycket, se författningskommentaren till den bestämmelsen.

Övriga ändringar är endast språkliga.

42 § En verkställbarhetsförklaring ska utan dröjsmål upphävas, om

1. det framkommer omständigheter som medför att utredningsordern inte skulle ha erkänts om omständigheterna hade förelegat eller varit kända när verkställbarhetsförklaringen meddelades,

2. det inte finns tillräckliga skäl för att verkställigheten av en utredningsorder ska bestå enligt 41 §,

3. den utredningsåtgärd som utredningsordern avser inte kan verkställas i Sverige, eller

4. utredningsordern återkallas.

En verkställbarhetsförklaring som avser en utredningsorder som handläggs av domstol enligt 8 § första stycket upphävs av domstolen. Detsamma gäller vid upphävande enligt första stycket 2 om domstolen har bestämt tiden för verkställigheten enligt 41 §. I övriga fall upphävs verkställbarhetsförklaringen av åklagare. Åklagaren får begära att domstolen prövar frågan om upphävande i de fall domstolen har meddelat eller fastställt verkställbarhetsförklaringen och upphävandet ska ske med stöd av första stycket 1. Beslut om att upphäva en verkställbarhetsförklaring ska innehålla skälen för beslutet.

När bevismaterial, som har överlämnats till en behörig myndighet i den andra medlemsstaten med anledning av en utredningsorder för beslag, återlämnas till Sverige med stöd av 39 §, ska åklagaren upphäva verkställbarhetsförklaringen.

Om en verkställbarhetsförklaring upphävs, ska de verkställighetsåtgärder som vidtagits återgå, så långt det är möjligt *och en kopia som framställts med tillämpning av 27 kap. 17 a § rättegångsbalken förstöras*.

Paragrafen innehåller vissa särskilda bestämmelser om upphävande av en verkställbarhetsförklaring. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Av ändringen i *fjärde stycket* framgår att en kopia som framställts inom ramen för ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans ska förstöras om en verkställbarhetsförklaring upphävs.

13.12 Förslaget till lag om ändring i kustbevakningslagen (2019:32)

2 kap.

4 § En kustbevakningstjänsteman får, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd i den brottsbekämpande eller ordningshållande verksamheten, om

1. tjänstemannen möts med våld eller hot om våld,
2. någon som ska häktas eller anhållas eller annars med stöd i lag ska berövas friheten försöker undkomma eller tjänstemannen annars möts av motstånd när ett sådant frihetsberövande ska verkställas,
3. det är fråga om att avvärja en straffbelagd handling eller fara för liv, hälsa eller värdefull egendom eller för omfattande skada i miljön,
4. tjänstemannen med stöd i lag ska avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme, eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller någon annan liknande åtgärd, vid beslag eller något annat omhändertagande av egendom eller vid husrannsakan *eller vid genomsökning på distans*,
5. tjänstemannen med stöd i lag ska stoppa ett fartyg, fordon eller något annat transportmedel eller ska kontrollera ett fartyg eller fordon eller dess last, eller
6. tjänstemannen annars med stöd i lag ska bereda sig tillträde till eller spärra av en byggnad, ett rum eller ett område.

I fall som avses i första stycket 4 och 6 får våld mot en person användas endast om kustbevakningstjänstemannen eller den som han eller hon biträder möts av motstånd.

I 24 kap. brottsbalken finns också föreskrifter om rätten att i vissa fall använda våld.

Paragrafen reglerar rätten för en kustbevakningstjänsteman att använda våld i tjänsteutövningen inom ramen för myndighetens brottsbekämpning och ordningshållning. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Tillägget i *första stycket 4* innebär att kustbevakningstjänstemannen, utöver tidigare befogenheter, även har rätt att använda våld när genomsökning på distans utförs. Tjänstemannens möjlighet att utföra genomsökning på distans omfattar endast de situationer då det är fara i dröjsmål, se 3 kap. 9 a § och författningskommentaren till den bestämmelsen.

7 § Protokoll ska föras över ingripanden som innebär att någon avvisas, avlägsnas, omhändertas eller grips. Av protokollet ska det framgå

1. vem som har fattat beslutet,
2. grunden för beslutet och tidpunkten när det har fattats,
3. vem eller vilka som har deltagit i ingripandet,
4. vem eller vilka som ingripandet har riktat sig mot,
5. tiden för ingripandet, och
6. vad som i övrigt har förekommit vid ingripandet.

Ansvarig för att protokollet upprättas är, i fråga om uppgifter som avses i första stycket 1 och 2, den som har fattat beslutet och i övrigt den som varit förman vid ingripandet.

I rättegångsbalken finns bestämmelser om protokoll över förvar, beslag, husrannsakan, *genomsökning på distans,* kroppsvisitation och kroppsbesiktning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om dokumentation och är tillämplig i den ordningshållande och brottsbekämpande verksamheten. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Tredje stycket ändras på så sätt att genomsökning på distans läggs till i upplysningen om att det i rättegångsbalken finns regler om skyldighet att föra protokoll, eftersom en sådan skyldighet införs för genomsökning på distans i 28 kap. 10 h § rättegångsbalken.

3 kap.
Utföra genomsökning på distans

9 a § *En kustbevakningstjänsteman har samma rätt som en polisman att enligt 28 kap. 10 d § första stycket rättegångsbalken utföra en genomsökning på distans för brott som omfattas av den direkta brottsbekämpningen.*

Paragrafen, som är ny, reglerar möjligheten att utföra genomsökning på distans. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Av bestämmelsen följer att en kustbevakningstjänsteman har möjlighet att i vissa fall utföra en genomsökning på distans. Genom hänvisningen till 28 kap. 10 d § första stycket rättegångsbalken är denna rätt, som överensstämmer med den rätt som tillkommer en polisman, förbehållen de fall då det är fara i dröjsmål. Se även författningskommentaren till den bestämmelsen.

9 b § *En kustbevakningstjänsteman har för brott som omfattas av den direkta brottsbekämpningen samma rätt som en polisman att enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från den som närvarar vid en genomsökning på distans och besluta om kroppsvisitation.*

Paragrafen, som är ny, reglerar en kustbevakningstjänstemans befogenhet att tillfälligt ta om hand elektronisk kommunikationsutrustning från en person som närvarar vid genomsökning på distans. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Paragrafen överensstämmer med den rätt som tillkommer en polisman enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken. Kustbevakningstjänstemannen får, med samma rätt som en polisman, efter tillsägelse tillfälligt ta om hand elektronisk kommunikationsutrustning från den som närvarar vid genomsökning på distans. I syfte att leta efter egendom som kan omhändertas får en kustbevakningstjänsteman, med stöd av 28 kap. 10 f § andra stycket rättegångsbalken, också kroppsvisitera personen. Med kroppsvisitation avses detsamma som i 28 kap. 11 § tredje stycket rättegångsbalken. Av 28 kap. 10 h § rättegångsbalken följer att åtgärden ska protokollföras.

Genomföra biometrisk autentisering

15 a § *En kustbevakningstjänsteman har samma rätt som en polisman att enligt 27 kap. 17 f § rättegångsbalken genomföra biometrisk autentisering för brott som omfattas av den direkta brottsbekämpningen.*

Paragrafen, som är ny, reglerar en kustbevakningstjänstemans befogenhet att genomföra biometrisk autentisering. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Av bestämmelsen följer att en kustbevakningstjänsteman får, med samma rätt som en polisman, efter tillsägelse genomföra en biometrisk autentisering. Förutsättningarna för att genomföra en biometrisk autentisering anges i 27 kap. 17 f § rättegångsbalken.

13.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

4 § Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen och inte annat anges i 6 § första stycket, beviljas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,
2. brott som avses i 27 kap. *18* § andra stycket 2–7 rättegångsbalken,
3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff, eller
4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

Ett tillstånd enligt första stycket får, om inte annat anges i 5 §, endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av någon som är skäligen misstänkt för brottet.

Ett tillstånd enligt första stycket som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får, om inte annat anges i 5 §, även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Ett tillstånd enligt första stycket som gäller kameraövervakningsuppgifter får endast avse en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Paragrafen reglerar under vilka förutsättningar tillstånd till hemlig dataavläsning får beviljas under en förundersökning. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

I *första stycket 2* ändras den hittillsvarande hänvisningen till 27 kap. 2 § andra stycket 2–7 rättegångsbalken till att i stället avse 27 kap. 18 § andra stycket 2–7 rättegångsbalken. Ändringen är föranledd av att uppräkningen i 27 kap. 2 § andra stycket 2–7 förs över till 18 § andra stycket 2–7 och innebär inte någon ändring i sak.

15 § Frågor om hemlig dataavläsning under en förundersökning prövas av den domstol som anges i 19 kap. rättegångsbalken. Om förundersökningen avser brott som anges i 27 kap. *18* § andra stycket 2–*7* rättegångsbalken *eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff,* får frågan även prövas av Stockholms tingsrätt.

Frågor om hemlig dataavläsning enligt 7–10 §§ prövas av Stockholms tingsrätt.

Paragrafen anger vilken domstol som är behörig att pröva frågor om tillstånd till hemlig dataavläsning. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

I *första stycket* ändras den hittillsvarande hänvisningen till 27 kap. 2 § andra stycket 2–8 rättegångsbalken till att i stället avse 27 kap. 18 § andra stycket 2–7 rättegångsbalken med tillägg för vad som tidigare framgick av 27 kap. 2 § andra stycket 8. Ändringen är föranledd av att uppräkningen i 27 kap. 2 § andra stycket 2–7 förs över till 18 § andra stycket 2–7 och innebär inte någon ändring i sak.

13.14 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande

2 kap.

6 § När ett beslag enligt 2 eller 3 § har verkställts i den verkställande staten tillämpas följande bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken:

– 4 a § om utlämnande av föremål till målsägande eller någon annan som trätt i dennes ställe,

– 6 § om rättens prövning,

– 7 § om tid för åtals väckande,

– 8 § första, andra och fjärde styckena om hävande av beslag,

– 11 § om underrättelseskyldighet, och

– 13 § om protokoll och om rätt för den som drabbats av ett beslag att få ett bevis om beslaget.

När brottmålet avgörs, ska rätten med tillämpning av 27 kap. 8 § femte stycket rättegångsbalken pröva om beslaget eller penningbeslaget fortfarande ska bestå.

Paragrafen innehåller bestämmelser om det förfarande som ska tillämpas när ett beslut om beslag eller penningbeslag har verkställts i den verkställande staten. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

I *första stycket* tas den hittillsvarande *första strecksatsen* bort. Ändringen är en följd av borttagandet av 27 kap. 2 § fjärde stycket rättegångsbalken om åklagarens skyldighet att anmäla verkställt beslag av ett skriftligt meddelande, se författningskommentaren till den bestämmelsen.

Sammanfattning av betänkandet Beslag och husrannsakan – ett regelverk för dagens behov (SOU 2017:100)

Vårt uppdrag

Beslag och husrannsakan tillhör de vanligaste formerna av tvångsmedel i en brottsutredning. Beslag innebär att en brottsbekämpande myndighet tillfälligt tar om hand någon annans egendom i syfte att exempelvis säkra bevisning i en brottsutredning. För att leta efter egendom som kan tas i beslag använder man ofta husrannsakan. Flera av bestämmelserna om beslag och husrannsakan har inte ändrats sedan de tillkom på 1940-talet. Sedan dess har samhället förändrats avsevärt, inte minst när det gäller den tekniska utvecklingen.

Användningen av informationsteknik och möjligheten att kommunicera elektroniskt med andra har bidragit till att nya brottstyper utvecklats och att viss brottslighet har blivit svårare att utreda och lagföra. Mobiltelefoner och datorer används i stor utsträckning för att planera och begå brott. Detta för med sig att beslag och husrannsakan ofta måste göras i it-miljö. De brottsbekämpande myndigheternas förutsättningar och arbetsmetoder har därför förändrats radikalt sedan reglerna infördes.

Regler om beslag och husrannsakan kom till i en tid då främst papper var bärare av information. Numera är information i mycket stor utsträckning elektroniskt lagrad i form av till exempel skrift, bilder och ljud. Det är mycket vanligt att datorer, mobiltelefoner och andra liknande informationsbärare tas i beslag under en förundersökning. De brottsbekämpande myndigheterna får då tillgång till information som finns lagrad i föremålet. I de flesta fall är det just informationen – och inte föremålet i sig – som är av intresse. De befintliga reglerna om beslag och husrannsakan är dock utformade så att de tar sikte på fysiska objekt och miljöer. Eftersom informationen är lagrad i ett föremål som kan tas i beslag har reglerna dock kunnat tillämpas i en modern teknisk miljö.

Frågan om att anpassa reglerna om beslag och husrannsakan har diskuterats länge och varit föremål för flera utredningar. De förslag som lämnats under åren har emellertid inte lett till lagstiftning.

Målsättningen för uppdraget är att skapa så goda förutsättningar som möjligt för de brottsbekämpande myndigheterna att utreda brott på ett så effektivt och rättssäkert sätt som möjligt, samtidigt som man tillförsäkrar elektroniskt lagrad information ett gott skydd mot beslag och husrannsakan i de fall det behövs. För att möta den framtida utvecklingen på it-området bör regleringen vara så teknikneutral och flexibel som möjligt.

Utredningen har mot denna bakgrund haft i uppdrag att se över reglerna om beslag och husrannsakan i syfte att skapa ändamålsenliga regler som möjlig-

gör effektiva och rättssäkra brottsutredningar. I uppdraget ligger sammanfattningsvis bl.a. att

- anpassa bestämmelserna om beslag och husrannsakan till modern teknik och ta ställning till om kopiering av beslagtaget material bör lagregleras,
- överväga om nuvarande sekretessbestämmelser behöver ändras när det gäller uppgifter som förekommer i beslagtagna föremål och handlingar och kopior av dessa,
- överväga om man i vissa fall bör kunna dröja med att underrätta om ett beslag i fall då den som beslaget görs hos inte är närvarande och att
- lämna fullständiga författningsförslag.

Några utgångspunkter

Allmänhetens förtroende för rättsstaten bygger bl.a. på att samhället klarar av att förebygga, utreda och lagföra brott. Den straffprocessuella regleringen måste därför följa med i tiden och möta de behov som uppstår när samhället och tekniken förändras. Samtidigt är det ett absolut krav att de brottsbekämpande myndigheternas åtgärder är proportionerliga och rättssäkra.

Analysen av vilket behov det finns av att ändra regleringen bör utgå från hur verkligheten ser ut, bl.a. hur brott begås i dag och hur de kan tänkas begås i framtiden samt var bevis finns och var de kan finnas i framtiden.

De senaste decennierna har präglats av en snabb teknisk utveckling och ett alltmer teknifierat samhälle. Datorer, mobiltelefoner och läsplattor är en del av de flesta människors vardag. Elektronisk kommunikation i form av bl.a. e-post, sms, mms och olika chattfunktioner har i hög grad ersatt traditionell brevkorrespondens och telefonsamtal.

Användningen av informationsteknik och möjligheten att kommunicera elektroniskt med andra har också bidragit till att nya brottstyper utvecklats. Viss brottslighet har blivit svårare att utreda och lagföra. Det blir dessutom allt vanligare att information som är viktig för de brottsbekämpande myndigheterna inte finns lokalt lagrad i själva informationsbäraren, utan i stället finns lagrad externt, ofta i en internetbaserad tjänst i det s.k. molnet.

Många husrannsakningar och beslag syftar till att de brottsbekämpande myndigheterna ska få tillgång till information som finns elektroniskt lagrad i en informationsbärare eller externt. Rättegångsbalkens (RB) bestämmelser tar dock inte sikte på den elektroniskt lagrade informationen i sig utan, som sagt, på fysiska objekt och miljöer. Detta leder till osäkerhet om hur reglerna får tillämpas i it-miljö. I värsta fall kan osäkerheten om hur reglerna ska förstås leda till tveksamma ingripanden. Förmodligen är det dock vanligare att osäkerhet om reglernas innebörd leder till att de brottsbekämpande myndigheterna för säkerhets skull avstår från att vidta en tänkt åtgärd och att man därmed går miste om en viktig möjlighet att utreda brott.

Mot denna bakgrund står det klart att en effektiv brottsbekämpning förutsätter dels att myndigheter i rimlig omfattning kan få tillgång till och

säkra elektroniskt lagrad information, dels att regelverket är lättillämpat och svarar mot dagens – och morgondagens – behov.

Våra förslag och bedömningar

Säkrande av information genom beslag eller kopiering

Det finns i princip två sätt att säkra elektroniskt lagrad information och andra slags upptagningar som bevis i en brottsutredning, om man bortser från de hemliga tvångsmedlen. Det ena är beslag av informationsbäraren där informationen finns lagrad, vilket redan är möjligt. Den andra möjligheten är att man framställer en kopia av upptagningen. Kopiering sker redan i dag, men förfarandet är oreglerat.

De brottsbekämpande myndigheterna har, med beaktande av vad som är lämpligt och tillräckligt för det eftersträvade ändamålet, att välja det tvångsmedel som är minst ingripande i det enskilda fallet. Tvångsmedlet ska upphöra så snart som möjligt och senast när det har uppfyllt det ändamål som låg bakom beslutet. När myndigheterna bereder sig tillgång till innehållet i digitala och analoga informationsbärare, eller i pappershandlingar, är det i många fall minst ingripande att kopiering sker och att informationsbäraren eller pappershandlingen lämnas tillbaka till den drabbade. Valet av den minst ingripande åtgärden bör dock inte innebära att den enskilde går miste om rätten att begära domstolsprövning.

Mot denna bakgrund har vi övervägt kopiering som ett alternativ till beslag.

Kopiering av beslag och som ett alternativ till beslag

Det är mycket vanligt att beslagtagna handlingar och innehållet i beslagtagna informationsbärare kopieras. Vi föreslår att det klargörs i lag att det förfarandet är tillåtet. För att kopiering ska få ske bör det ställas i princip samma krav som för ett bevisbeslag.

Vi föreslår därutöver att kopiering införs som ett nytt tvångsmedel, nämligen i de fall kopiering kan ske i stället för att man tar handlingen eller informationsbäraren i beslag. På så sätt får de brottsbekämpande myndigheterna en möjlighet att göra en kopia av handlingen eller innehållet i informationsbäraren och att tillfälligt ta hand om handlingen eller informationsbäraren medan kopieringen sker. Tvångsmedlet får bara användas om kopiering kan ske utan att handlingen eller informationsbäraren avlägsnas från platsen. I annat fall bör beslag användas även i fortsättningen.

Kopiering i stället för beslag ska få ske om det skäligen kan antas att kopian har betydelse för en utredning om ett brott, eller en utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken. Vi föreslår vidare att det ska vara tillåtet för de brottsbekämpande myndigheterna att kopiera en upptagning som gjorts tillgänglig genom en undersökning på

distans, om kopian kan antas ha betydelse för utredningen (se nedan om undersökning på distans). När det handlar om kopiering av upptagningar i till exempel en dator eller ett internetbaserat användarkonto krävs inte att varje enskild upptagning i sig ska bedömas ha betydelse för utredningen. Det är nämligen inte alltid möjligt eller lämpligt att göra ett sådant urval. Något sådant krav ställs för övrigt inte heller för att ta en informationsbärare i beslag. Det bör därför i princip vara tillräckligt att det i det som kopieras finns upptagningar med värde för utredningen. Om informationsbäraren där upptagningarna finns lagrade hade kunnat tas i beslag, bör det alltså i princip vara tillåtet att kopiera innehållet. En annan sak är att behovs- och proportionalitetsprinciperna kan innebära att kopieringen i vissa fall bör begränsas.

Behörigheten att besluta om kopiering ska motsvara den som i dag gäller om att besluta om beslag. Det ställs dock inte något krav på att beslut som fattats av en polisman ska överprövas.

Beslagsförbudet ska också vara ett kopieringsförbud

I 27 kap. 2 § RB finns det regler som innebär att det i vissa fall är förbjudet att ta en skriftlig handling eller ett skriftligt meddelande i beslag. I första stycket regleras det s.k. frågeförbudsfallet. Där framgår det att en skriftlig handling inte får tas i beslag om den kan antas innehålla uppgifter som en befattningshavare eller någon annan som avses i 36 kap. 5 § RB inte får höras som vittne om, och handlingen innehas av honom eller henne eller av den som tystnadsplikten gäller till förmån för. I andra stycket regleras det s.k. närståendefallet, som innebär att vissa skriftliga meddelanden inte får tas i beslag. Vi återkommer till den närmare innebörden av beslagsförbudet i närståendefallet under nästa rubrik.

Eftersom det inte ska vara möjligt att kringgå beslagsförbudsreglerna genom att välja kopiering i stället för beslag, föreslår vi regler om kopieringsförbud som motsvarar reglerna om beslagsförbud. Vi föreslår vidare vissa andra ändringar av beslagsförbudsreglerna, vilka vi utvecklar i det följande.

Beslagsförbudet i närståendefallet avskaffas

Enligt beslagsförbudsbestämmelserna i 27 kap. 2 § andra stycket RB är det förbjudet att beslagta vissa meddelanden mellan närstående. Förbudet gäller både skriftliga meddelanden mellan den misstänkte och en närstående, och meddelanden mellan sådana närstående inbördes, men bara om meddelandet finns kvar hos den misstänkte eller någon i dennes närståendekrets. Sådana meddelanden kan dock tas i beslag vid förundersökningar som rör allvarliga brott där minimistraffet är fängelse i två år och vissa samhällsfarliga brott. Enligt gällande rätt tillämpas beslagsförbudsreglerna analogiskt på elektroniskt lagrad information (NJA 2015 s. 631).

Närståenderegeln, som syftar till att skydda förtroligheten mellan nära anhöriga, kom till under en tid då man sällan talade om brott inom familjen. En stor olägenhet med dagens reglering är att man i många fall inte kan ta meddelanden mellan närstående i beslag, trots att meddelandet kan vara betydelsefullt i en brottsutredning.

Vi har övervägt om förbudet bör begränsas på så sätt att beslagsförbudet exkluderar situationer där själva lämnandet av meddelandet utgör ett brott (till exempel olaga hot), och i fall där närstående begår brott tillsammans. Ett sådant steg vore enligt vår uppfattning emellertid inte tillräckligt. Det är nämligen i dag så vanligt att bevisning om brott finns i kommunikation mellan närstående att det framstår som orimligt att sådana meddelanden inte får tas i beslag. Vi föreslår därför att förbudet mot beslag av vissa meddelanden mellan närstående avskaffas.

Beslags- och kopieringsförbudet ska omfatta även bilder och upptagningar

Enligt beslagsförbudsreglerna i 27 kap. 2 § första stycket RB får en skriftlig handling inte tas i beslag, om den kan antas innehålla uppgifter som bl.a. en befattningshavare inte får höras som vittne om och handlingen innehas av denne eller den som tystnadsplikten gäller till förmån för. Vi kallar sådana uppgifter för skyddade uppgifter. Vi föreslår att beslagsförbudet görs tillämpligt även på skyddade uppgifter i form av bilder och, som tidigare sagts, uttryckligen ska omfatta även ett förbud mot kopiering. Bestämmelserna i paragrafen föreslås bara gälla för handlingar som har en fysisk form, till exempel pappershandlingar.

Vi föreslår vidare att det i en ny paragraf införs särskilda bestämmelser om förbud i vissa fall mot beslag och kopiering av informationsbärare som kan användas för lagring av digitala eller analoga upptagningar. Förslaget går ut på att en sådan informationsbärare inte får tas i beslag hos någon av de personer som avses i 27 kap. 2 § första stycket RB, och att dess innehåll inte heller får kopieras, om syftet med åtgärden är att tillföra utredningen en fil, inspelning eller liknande informationsenhet som kan antas innehålla skyddade uppgifter. Vi föreslår därutöver bestämmelser om kopieringsförbud vid en undersökning på distans (se vidare nedan om sådana undersökningar). Förbudet innebär att man vid en sådan undersökning inte får kopiera upptagningar i syfte att tillföra utredningen en sådan informationsenhet som kan antas innehålla skyddade uppgifter. Förbudet föreslås bara gälla om den som har tystnadsplikt om uppgifterna eller den som tystnadsplikten gäller till förmån för kan antas ha använt det undersökta informationssystemet.

Om beslaget eller kopieringen inte syftar till att man ska tillföra utredningen skyddade uppgifter, råder det inte något absolut förbud mot beslag eller kopiering enbart för att sådana uppgifter finns lagrade i informationsbäraren eller det informationssystem som undersöks på distans. Förekomsten av sådana skyddade uppgifter – s.k. skyddad sidoinformation –

och risken för att de röjs vid genomsökningen, ska i stället beaktas vid den proportionalitetsbedömning som ska föregå alla tvångsmedel.

Domstolsprövning av kopiering

När en kopia har tagits i samband med tvångsmedelsanvändning bör det av rättssäkerhetsskäl finnas en rätt till domstolsprövning av om myndigheten ska förvara kopian. Detta bör gälla inte bara för pappershandlingar och elektroniskt lagrad information, utan för alla slags upptagningar som lagras i en informationsbärare. Vårt ställningstagande gäller därför inte bara information i pappersform och elektronisk form, utan också exempelvis magnetband och videoband och upptagningar som lagrats med nya lagringsformer som kan tillkomma i framtiden.

Vi föreslår således att när kopiering har skett enligt de förslag som vi lägger fram och en kopia förvaras hos en myndighet, ska den som drabbats av kopieringen få begära rättens prövning av om kopian ska förvaras eller helt eller delvis förstöras. Man ska kunna begära en sådan prövning om det beslag som föregått kopieringen har verkställts utan att rätten beslutat om det och beslaget har hävts eller är föremål för rättens prövning. Den som drabbats ska vidare kunna begära rättens prövning om kopiering skett i stället för ett beslag och har verkställts utan att rätten beslutat om det. Man ska dessutom kunna begära rättens prövning om kopiering har skett
vid en undersökning på distans.

Förstörande av kopior

Det är mycket vanligt att beslagtaget material kopieras. Det kopierade materialet innehåller inte sällan information av personlig eller på annat sätt känslig karaktär. Med hänsyn främst till den enskildes integritetsintresse uppkommer frågan om hur kopior bör hanteras när beslaget hävts. Frågan aktualiseras såväl under förundersökning och rättegång som efter att förundersökningen avslutats eller lagts ned, eller brottmålet slutligen avgjorts.

Kopior av beslagtaget material är att betrakta som allmänna handlingar (se om den bedömningen nedan). Det betyder att arkivlagens (1990:782) bestämmelser om bevarande är tillämpliga. Dessa går något förenklat ut på att allmänna handlingar ska bevaras, men att de får gallras under vissa förutsättningar.

Enligt vår bedömning är det tillåtet att förstöra kopior av beslagtaget material så länge beslaget består och även omedelbart i samband med att det hävs. Det krävs dock författningsstöd eller ett beslut av Riksarkivet för att kopior som finns kvar därefter ska få förstöras.

Vi föreslår att alla exemplar och pappersutskrifter av kopior som har framställts inom ramen för ett beslag, eller med stöd av det nya tvångsmedlet kopiering, omedelbart ska förstöras, om det visar sig att det finns ett förbud mot kopiering enligt reglerna om beslags- och kopieringsförbud. Detsamma

ska gälla om det visar sig att kopiering är oproportionerlig med hänsyn till risken för att skyddade uppgifter röjs vid genomsökningen av kopian.

Det bör inte införas en möjlighet för de brottsbekämpande myndigheterna att under utredningen eller rättegången förstöra kopior, eller obligatoriska regler som innebär att de ska förstöra kopior när en förundersökning exempelvis läggs ned eller avslutas med ett negativt åtalsbeslut. Däremot bör det råda en skyldighet att förstöra kopior när en dom eller ett annat avgörande av själva saken har fått laga kraft, varför vi föreslår en särskild regel om det. På så sätt menar vi att man når en väl avvägd balans mellan de beaktansvärda intressena, att utredningsmaterial ska förvaras och – för den enskildes skull – att känsligt material inte sparas i onödan.

Senarelagd underrättelse om beslag eller kopiering

Om en husrannsakan sker utan att den berörda personen är närvarande, finns det en möjlighet att dröja med underrättelsen om åtgärden till dess att underrättelsen inte längre är till men för utredningen. Någon motsvarande möjlighet finns inte vid beslag som sker från någon som inte är närvarande vid beslaget. Då gäller att den drabbade utan dröjsmål ska underrättas om åtgärden och om vad som har hänt med det beslagtagna. Eftersom en husrannsakan ofta är en förutsättning för beslag, kan en omedelbar underrättelse om beslaget få effekten att även husrannsakan blir känd, vilket kan försvåra utredningen. Det finns ett behov av en möjlighet att i vissa fall kunna dröja med underrättelsen om ett beslag. Ett sådant behov kan särskilt finnas i samband med kontrollerade leveranser och infiltrationsoperationer men också i vissa andra fall, till exempel när det är av vikt att den misstänkte inför ett förhör inte har insikt i vad den brottsbekämpande myndigheten känner till.

Vi föreslår att det införs en möjlighet att dröja med underrättelsen om beslag. Det ska då krävas att brottet har fängelse i ett år eller mer i straffskalan och att det kan antas att en underrättelse skulle vara till men för utredningen. Om underrättelsen har skjutits upp, ska den lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen. Underrättelseskyldigheten vid kopiering ska motsvara underrättelseskyldigheten vid beslag.

Undersökning på distans

Undersökning på distans tillåts

Det finns ett mycket stort behov från brottsutredningssynpunkt av att de brottsbekämpande myndigheterna kan få tillgång till information som inte finns lokalt lagrad i en dator eller mobiltelefon eller annan liknande informationsbärare, utan som lagrats på annan plats och kan nås via en informationsbärare som undersöks under en husrannsakan eller efter ett beslag. Detta behov kommer med all säkerhet att öka ytterligare, eftersom det blir allt vanligare att information lagras externt, exempelvis i lagrings- eller

kommunikationstjänster i det s.k. molnet. Det bör därför införas en möjlighet att använda en informationsbärare som påträffats under en husrannsakan eller som har tagits i beslag för att bereda sig tillgång till information som finns lagrad på annan plats. Ofta kan detta enkelt ske genom att man klickar på en ikon eller liknande.

Det finns vidare ett behov av en möjlighet för de brottsbekämpande myndigheterna att genomföra en undersökning av elektroniskt lagrad information via kommunikationsnät och från sin egen tekniska utrustning. Det finns nämligen situationer där det i praktiken inte är möjligt med en husrannsakan eller ett beslag, till exempel i miljöer där en traditionell husrannsakan skulle medföra att polisen skulle bli igenkänd och datorn flyttas från platsen eller informationen raderas. I vissa fall kan det vara till fördel för den som drabbas av åtgärden om den genomförs på detta sätt och inte som en husrannsakan.

Vi föreslår mot denna bakgrund att det införs en möjlighet till undersökning på distans. Med en sådan undersökning avses att man via ett kommunikationsnät söker efter upptagningar för automatiserad behandling som finns lagrade i ett informationssystem. Med informationssystem avser vi dels kommunikationsutrustning såsom en dator, mobiltelefon, server eller liknande utrustning (dvs. normalt en informationsbärare som kan användas för kommunikation), dels ett användarkonto eller en på motsvarande sätt avgränsad del av en kommunikationstjänst, lagringstjänst eller liknande tjänst. En undersökning på distans kan alltså antingen avse en fysisk kommunikationsutrustning eller elektroniskt lagrad information som inte avgränsas genom sin fysiska lagringsplats utan genom att den lagrats i ett visst användarkonto eller liknande.

Undersökningen får bara ske genom inloggning

En undersökning på distans ska enbart få ske genom inloggning i informationssystemet eller motsvarande förfarande. Med inloggning avses att man på distans loggar in i systemet med hjälp av exempelvis användarnamn och lösenord. Detta kan bl.a. ske från den brottsbekämpande myndighetens egen tekniska utrustning. Ett motsvarande förfarande kan vara att man bereder sig tillgång till informationen med hjälp av en informationsbärare, till exempel en mobiltelefon, som man fått tillgång till under en husrannsakan eller som har tagits i beslag. I ett sådant fall krävs det många gånger inte att man knappar in några inloggningsuppgifter. I stället kan det, som sagts tidigare, ofta vara tillräckligt att klicka på en ikon eller liknande. Begränsningen till inloggningsfallen innebär att det inte ska vara tillåtet att installera programvara eller maskinvara i syfte att få tillgång till informationen via ett kommunikationsnät.

Brottsmisstanken och syftet med undersökningen

En annan förutsättning för en undersökning på distans ska vara att det finns anledning att anta att det har begåtts ett brott på vilket fängelse kan följa.

Undersökningen ska få göras i ett informationssystem som den som skäligen kan misstänkas för brottet kan antas ha använt. Syftet med undersökningen ska vara att söka efter upptagningar som kan kopieras enligt de regler som vi föreslår eller som annars kan ha betydelse för utredningen om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken. För en undersökning i ett informationssystem som den skäligen misstänkte inte kan antas ha använt, ska det krävas att det finns synnerlig anledning att man ska hitta sådana upptagningar som nyss sagts.

Beslutet

Ett beslut om en undersökning på distans ska som huvudregel fattas av åklagaren eller rätten. Undersökningsledaren eller en polisman får göra en undersökning på distans utan ett beslut av åklagaren eller rätten, om det är fara i dröjsmål. Beslutet får dock inte avse en sådan undersökning som kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som åtgärden görs hos. Beslutet om en undersökning på distans ska vara så specifikt som möjligt och omfattningen av åtgärden ska begränsas så långt det går med hänsyn till ändamålet.

Regleringen avgränsas mot de hemliga tvångsmedlen på så sätt att en undersökning på distans ska ge en ögonblicksbild av den information som finns lagrad vid ett visst tillfälle. Det ska alltså inte handla om en löpande övervakning.

Närvarorätt

Om en undersökning på distans sker under en husrannsakan ska reglerna i 28 kap. 7 § RB om rätt till närvaro och underrättelse vid husrannsakan tillämpas. Huvudregeln är alltså att det finns en rätt att vara närvarande och att tillkalla vittne.

I andra fall ska det som huvudregel inte finnas någon rätt till närvaro. En närvarorätt ska dock gälla om undersökningen görs i ett informationssystem som kan antas innehålla skyddade uppgifter, om det kan antas att den som har tystnadsplikt avseende uppgifterna eller den som tystnadsplikten gäller till förmån för har använt det undersökta informationssystemet. Om undersökningen gjorts i personens utevaro, ska den som åtgärden gjorts hos utan dröjsmål underrättas om åtgärden. Om det kan antas att underrättelsen skulle vara till men för utredningen ska man dock få dröja med underrättelsen till dess den kan ske utan något sådant men.

Undersökningen motsvarar i princip en husrannsakan

Genom bl.a. de nämnda begränsningarna och rättssäkerhetsgarantierna föreslår vi ett straffprocessuellt tvångsmedel som, i fråga om integritetsintrång och den enskildes rättssäkerhet, är tänkt att i princip motsvara en husrannsakan.

Territoriella begränsningar

I frågan om de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att genom undersökning på distans bereda sig åtkomst till elektronisk information som är lagrad i ett annat land, finns det anledning att fokusera på vilka andra anknytningsmoment som bör kunna grunda jurisdiktion, snarare än själva lagringsplatsen. Detta gäller särskilt vid ”loss of location”, dvs. situationer där man inte vet var elektronisk information är lagrad eller vilken stats regler som ska tillämpas på informationen. Tänkbara anknytningsmoment kan vara till exempel var brottet begåtts och vilket land som har straffrättslig jurisdiktion och utreder det, var den misstänkte befinner sig och om åtgärden kan vidtas utan hjälp från något annat lands myndigheter.

Det pågår för närvarande i Europeiska unionen och Europarådet arbeten som syftar till att nå en internationell konsensus på området. Ett ställningstagande i frågan om ett svenskt synsätt lämpar sig inte för lagstiftning, utan de närmare förutsättningarna för jurisdiktion bör i stället utmejslas i rättspraxis.

Biometrisk autentisering

Vi föreslår att det i vissa fall ska finnas en skyldighet för enskilda att öppna informationsbärare och andra informationssystem med hjälp av biometrisk autentisering, till exempel fingeravtryck eller ansiktsigenkänning. Behovet gör sig gällande bl.a. i situationer där en mobiltelefon eller dator har tagits i beslag och den är låst med en biometrisk spärr. Det kan då många gånger vara svårt eller omöjligt att få tillgång till innehållet i informationsbäraren. Samma situation kan uppstå vid en husrannsakan och en undersökning på distans som ska genomföras med hjälp av någons informationsbärare.

Om det finns skäl att anta att någon har möjlighet att öppna en informationsbärare med hjälp av biometrisk autentisering, föreslår vi att han eller hon ska vara skyldig att på tillsägelse medverka till detta. Om personen vägrar, ska en polisman ha möjlighet att verkställa autentiseringen och att använda våld på de förutsättningar som anges i polislagen (1984:387). En förutsättning för att någon ska vara skyldig att medverka bör vara att det kan antas att genomsökningen av informationsbäraren, husrannsakan respektive undersökningen på distans annars försvåras.

De biometriska uppgifterna ska inte få sparas och inte heller behandlas för något annat ändamål än att öppna informationsbäraren.

Genomsökning av informationsbärare

Som huvudregel gäller en rätt för den berörda personen att vara närvarande vid en husrannsakan, men undantag kan göras om närvaron leder till att förrättningen uppehålls. Den genomsökning som kan ske av en informationsbärares innehåll efter att den tagits i beslag eller kopierats är däremot oreglerad. Det finns inte heller några lagregler om hur de brottsbekämpande myndigheterna ska agera om man vid en genomsökning av en

informationsbärare eller dess kopia träffar på information som i pappersform hade omfattats av beslagsförbud.

Vi har kommit fram till att det från bl.a. praktiska utgångspunkter är uteslutet och inte heller sakligt motiverat med en obligatorisk rätt till närvaro i alla situationer där innehållet i en informationsbärare genomsöks efter beslag eller kopiering. I några särskilda situationer bör det dock gälla en rätt till närvaro för vissa personer, när det är motiverat för att tillgodose skyddet för sådan information som avses i 27 kap. 2 § första stycket RB, dvs. information som omfattas av frågeförbud enligt 36 kap. 5 § RB (skyddade uppgifter). Vi föreslår därför bestämmelser som innebär en rätt för den som har tystnadsplikt eller den som tystnadsplikten gäller till förmån för, att närvara vid genomsökningen av innehållet i en beslagtagen eller kopierad informationsbärare i vissa fall. Rätten gäller om det kan antas att informationsbäraren eller kopian innehåller skyddade uppgifter och beslaget eller kopieringen gjorts hos någon av de nyss nämnda personerna. Detsamma föreslås gälla om kopiering har skett vid en undersökning på distans. När kopieringen har gjorts under en sådan undersökning kopplas närvarorätten till vem som kan antas ha använt det aktuella informationssystemet.

Genomsökningen av innehållet i en informationsbärare, eller en kopia av dess innehåll, sker ofta i flera led. Den första sökningen, som normalt sker automatiskt med hjälp av sökord, kan resultera i ett antal träffar som sedan genomgås manuellt. Det är i denna senare fas som ett verkligt behov av en rätt till närvaro aktualiseras. Det är nämligen då som den berörda personen genom sin närvaro kan bidra till att den brottsbekämpande myndigheten inte tar del av skyddade uppgifter. Den föreslagna närvarorätten gäller alltså endast denna fas. Närvarorätten ger inte någon rätt att närmare ta del av innehållet i de handlingar som finns i informationsbäraren eller kopian.

Beslagtagna handlingar utgör allmänna handlingar

Det har under senare år diskuterats om beslagtagna handlingar och kopior av sådana handlingar ska betraktas som allmänna handlingar enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen (TF). I vårt uppdrag ligger att analysera vilken rättslig status som beslagtagna handlingar och kopior av dessa har. Uppdraget omfattar både traditionella pappershandlingar och upptagningar som lagras i beslagtagna föremål.

Enligt vår bedömning blir handlingar som tagits i beslag allmänna handlingar när beslaget har verkställts. Detsamma gäller upptagningar som lagras i beslagtagna föremål. Vår bedömning är vidare dels att kopior som framställs av beslagtaget material har samma status som originalhandlingen, dels att kopior som en myndighet framställer med stöd av det föreslagna nya tvångsmedlet kopiering, blir allmänna handlingar.

Det finns argument som talar mot denna ståndpunkt i frågan om beslagtagna handlingars rättsliga status. Dessa argument kan lika väl, eller kanske hellre, anföras till stöd för att det borde göras ett undantag i 2 kap. TF för beslagtagna handlingar på det sätt som skett i fråga om bl.a. säkerhetskopior.

Det ingår emellertid inte i vårt uppdrag att lämna förslag om ändringar i grundlag.

Sekretess

Beslag och kopiering innebär att mycket stora mängder information hanteras av de brottsbekämpande myndigheterna. Detta gäller inte minst vid beslag och kopiering i it-miljö. Den information som finns i sådana handlingar kan vara känslig i flera avseenden, och bl.a. innefatta uppgifter av privat natur och i vissa fall affärshemligheter. Frågan är om skyddet för uppgifterna bör stärkas genom införande av absolut sekretess, dvs. sekretess utan ett skaderekvisit.

Enligt vår bedömning vore det inte förenligt med 2 kap. 2 § TF att införa absolut sekretess för alla uppgifter i beslagtagna och kopierade handlingar, eller för alla uppgifter i en beslagtagen eller kopierad informationsbärare. Det vore i och för sig möjligt att införa regler om absolut sekretess för uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden i sådana handlingar och informationsbärare, men det finns enligt vår uppfattning inte ett tillräckligt starkt behov av sådana regler. Vi anser att det befintliga skyddet för sådana uppgifter, som innebär en presumtion för sekretess, är tillräckligt. Absolut sekretess bör därför inte införas.

Beslagtagna och kopierade handlingar undantas från registreringsskyldigheten

Enligt regler i 5 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) finns det normalt en skyldighet att registrera allmänna handlingar. Det är dock möjligt att undanta vissa kategorier av handlingar från registreringsskyldigheten. Det finns enligt vår uppfattning starka skäl för ett undantag från registreringsskyldigheten när det gäller handlingar som tagits i beslag eller som är lagrade i en beslagtagen informationsbärare. Skälen är framför allt att registreringsskyldigheten kan vara betungande och att allmänhetens intresse av insyn i handlingarna tillräckligt tillgodoses genom den registrering som sker enligt rättegångsbalkens regler. Skälen gör sig också gällande i fråga om upptagningar som myndigheten får tillgång till genom en undersökning på distans och kopior som framställts med stöd av det nya tvångsmedlet kopiering. Vi föreslår därför att Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, åklagarmyndigheterna, Kustbevakningen, Tullen och Skatteverket undantas från registreringsskyldigheten i dessa fall.

Enligt vår bedömning bör kopior av beslagtaget material och dubbletter av kopierat material betraktas som ett exemplar av den beslagtagna eller kopierade handlingen, varför det inte finns någon skyldighet att registrera dem. Det behövs därför inte något undantag från registreringsskyldigheten för sådana kopior.

En utvidgad möjlighet till edition och exhibition som ett alternativ till husrannsakan och beslag

Det finns ett behov av ett mindre ingripande alternativ för de brottsbekämpande myndigheterna att få tillgång till information än husrannsakan och beslag. Detta gäller oavsett om informationen är elektroniskt lagrad eller har fästs på papper eller i någon annan form. Behovet tillgodoses delvis genom de befintliga reglerna om skyldighet att tillhandahålla skriftlig och annan bevisning. Enligt vår uppfattning är det problematiskt att ett editionsföreläggande (skriftliga bevis) eller exhibitionsföreläggande (tillhandahållande av föremål för syn eller besiktning) inte kan användas innan förundersökningen har kommit så långt att det finns någon som skäligen kan misstänkas för brottet. Vi föreslår därför en möjlighet för rätten att meddela ett föreläggande om edition eller exhibition innan förundersökningen har kommit så långt att någon skäligen kan misstänkas för brottet, om det är uppenbart att den som föreläggandet riktas mot inte kan komma att misstänkas för brottet.

Vi föreslår dessutom att reglerna anpassas till modern teknik. Ändringarna går bl.a. ut på att reglerna om skriftligt bevis i 38 kap. 1 § RB görs uttryckligen tillämpliga på en upptagning av skrift som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med ett tekniskt hjälpmedel. Vi föreslår också förtydligande regler om hur en sådan upptagning får visas upp. Övriga regler i 38 kap. RB om en skriftlig handling och ett skriftligt meddelande görs uttryckligen tillämpliga på en sådan upptagning som nyss sagts.

Vi föreslår vidare att bestämmelserna om exhibitionsplikt i 39 kap. RB görs uttryckligen tillämpliga även på upptagningar samt att det ska gälla samma begränsningar av exhibitionsplikten som gäller i fråga om edition.

Lagförslagen i betänkandet Beslag och husrannsakan – ett regelverk för dagens behov

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att 28 kap. 3 a och 8 §§ ska upphöra att gälla,

dels att 19 kap. 12 §, 23 kap. 14 och 22 §§, 27 kap. 1–7, 8 a–19, 20 a och 24 §§, 28 kap. 1–11 och 12 a–15 §§, 38 kap. 1 § samt 39 kap. 5 § och rubrikerna till 27 och 28 kap. ska ha följande lydelse,

dels att det närmast före 27 kap. 1, 2, 3, 4, 4 a, 5, 6, 7, 8 a, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 14 a, 15, 17, 18, 19, 20 och 24 §§ samt 28 kap. 1, 4, 6, 9, 10, 11, 13, 13 a, 14 och 15 §§ ska införas nya rubriker av följande lydelse,

dels att det ska införas 24 nya paragrafer, 27 kap. 1 a–1 c, 2 a–2 d, 4 b, 6 a–6 d och 12 a §§, 28 kap. 1 a, 7 a och b, 10 a–10 f §§, 38 kap. 1 a § samt 39 kap. 5 a § av följande lydelse och närmast före 27 kap. 1 a, 1 b, 2 b, 2 d, 4 b, 6 a, 6 c, 12 a samt 28 kap. 1 a, 7 a, 7 b, 10 a, 10 c, 10 d och 10 e §§ nya rubriker av följande lydelse,

dels att det i 27 kap. ska införas nya rubriker, närmast före 8 § med lydelsen ”Hävande av beslag”, närmast före 20 §, med lydelsen ”Förutsättningarna för hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation”, närmast före 20 d § med lydelsen ”Hemlig rumsavlyssning”, närmast före 21 § med lydelsen ”Prövningen och beslutet”, närmast före 22 § med lydelsen ”Förbud mot avlyssning”, närmast före 23 § med lydelsen ”Upphävande av beslutet”, närmast före 23 a § ”Överskottsinformation” och närmast före 25 § med lydelsen ”Tekniska hjälpmedel och särskilda åtgärder”,

dels att det närmast före 28 kap. 12 § ska införas en ny rubrik som ska lyda ”Förutsättningarna för en kroppsbesiktning”.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
19 kap.	
12 §	
Vad som sägs i detta kapitel *skall* tillämpas även ifråga om domstolarnas befattning med förundersökning *och* användande av tvångsmedel. En sådan fråga får tas upp även av rätten i en annan ort än som följer av reglerna i detta kapitel, om beslut i frågan bör fattas utan dröjsmål.	Vad som sägs i detta kapitel tillämpas även ifråga om domstolarnas befattning med förundersökning, användande av tvångsmedel *och förvaring av kopia*. En sådan fråga får tas upp även av rätten i en annan ort än som följer av reglerna i detta kapitel, om beslut i frågan bör fattas utan dröjsmål.
23 kap.	
14 §	
Undersökningsledaren får inhämta yttrande från en sakkunnig.	Undersökningsledaren får inhämta ett yttrande från en sak-

Innan ett yttrande inhämtas från någon annan än en myndighet, *skall* den som misstänks för brottet eller hans försvarare ges tillfälle att yttra sig om valet av sakkunnig, om inte särskilda skäl talar mot detta.

Om en sakkunnig redan under förundersökningen bör utses av rätten, får undersökningsledaren framställa begäran om det. *Han* får också *hos rätten* begära föreläggande att skriftligt bevis *skall företes* eller föremål tillhandahållas för besiktning eller *förordnande* att allmän handling som kan antas ha betydelse som bevis *skall* tillhandahållas vid förundersökningen.

kunnig. Innan *ett* yttrande inhämtas från någon annan än en myndighet, *ska* den som misstänks för brottet eller hans *eller hennes* försvarare ges tillfälle att yttra sig om valet av sakkunnig, om inte särskilda skäl talar mot detta.

Om en sakkunnig redan under förundersökningen bör utses av rätten, får undersökningsledaren framställa *en* begäran om det. *Undersökningsledaren* får också begära *att rätten meddelar*

1. ett föreläggande att *ett* skriftligt bevis *ska visas upp* eller *ett* föremål *eller en upptagning* tillhandahållas för besiktning eller

2. ett beslut att *en* allmän handling som kan antas ha betydelse som bevis *ska* tillhandahållas vid förundersökningen.

Rätten får inte meddela ett föreläggande enligt andra stycket 1 innan förundersökningen har kommit så långt att någon skäligen kan misstänkas för brottet. Detta gäller dock inte om det är uppenbart att den som föreläggandet riktas mot inte kan komma att misstänkas för brottet.

22 §

Förundersökning enligt detta kapitel behöver inte genomföras, om det ändå finns tillräckliga skäl för åtal och det gäller ett brott som inte kan antas föranleda någon annan påföljd än böter eller ett sådant brott som avses i 45 kap. 2 § första eller andra stycket. Beslag får i dessa fall användas enligt vad som föreskrivs i 27 kap.

Vill åklagaren utvidga väckt åtal, *får det ske*, utan att förundersökning enligt detta kapitel ägt rum.

Förundersökning enligt detta kapitel behöver inte genomföras, om det ändå finns tillräckliga skäl för åtal och det gäller ett brott som inte kan antas föranleda någon annan påföljd än böter eller ett sådant brott som avses i 45 kap. 2 § första eller andra stycket. Beslag *och kopiering* får i dessa fall användas enligt vad som föreskrivs i 27 kap.

Åklagaren får utvidga *ett* väckt åtal utan att förundersökning enligt detta kapitel *har* ägt rum.

27 kap. Om beslag *och* hemliga tvångsmedel

27 kap. Om beslag, *kopiering* och hemliga tvångsmedel

Proportionalitetsprincipen

1 §

Föremål som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara avhänt någon genom brott eller förverkat på grund av brott får tas i beslag. Detsamma gäller föremål som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Vad som sägs i detta kapitel om föremål gäller också om skriftlig handling, i den mån inte annat är föreskrivet.

Tvångsmedel enligt detta kapitel får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Beslag och kopiering

Förutsättningarna för beslag

1 a §

Man får ta ett föremål i beslag om det skäligen kan antas att föremålet

1. har betydelse för en utredning om ett brott,

2. har tagits från någon genom ett brott,

3. ska förverkas på grund av ett brott,

4. har betydelse för en utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken, eller

5. kan användas för att genomföra en undersökning på distans.

Förutsättningarna för kopiering

1 b §

I stället för att göra ett beslag får man kopiera en handling, om det kan ske utan att handlingen eller den informationsbärare som

handlingen lagrats i avlägsnas från platsen. Kopiering får ske om det skäligen kan antas att kopian har betydelse för *1. en utredning om ett brott, eller* *2. en utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.* *Med informationsbärare avses ett föremål som kan användas för lagring av upptagningar.* *Det är också tillåtet att kopiera en upptagning för automatiserad behandling som har gjorts tillgänglig genom en undersökning på distans, om det skäligen kan antas att kopian har sådan betydelse som avses i första stycket.*	
1 c § *En handling som har tagits i beslag får kopieras om det skäligen kan antas att kopian har sådan betydelse som sägs i 1 b § första stycket. Detsamma gäller innehållet i en beslagtagen informationsbärare.*	
Förbud mot beslag och kopiering	
2 §	
En skriftlig handling *får inte tas i beslag* om 1. den kan antas innehålla uppgifter som en befattningshavare eller någon annan som avses i 36 kap. 5 § inte får höras som vittne om, och 2. *handlingen innehas av honom eller henne eller av den som tystnadsplikten gäller till förmån för.* *Ett skriftligt meddelande mellan den misstänkte och en närstående som avses i 36 kap. 3 §, eller mellan sådana närstående inbördes, får tas* *i beslag hos den misstänkte eller en närstående endast vid en förundersökning om*	En skriftlig handling *eller bild* får inte tas i beslag *eller kopieras* om 1. den kan antas innehålla uppgifter som en befattningshavare eller någon annan som avses i 36 kap. 5 § inte får höras som vittne om *(skyddade uppgifter)*, och 2. *han eller hon, eller den som tystnadsplikten gäller till förmån för, har handlingen.*

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

3. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

4. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

5. högförräderi, krigsanstiftan, spionerі, grovt spionerі, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

6. företagsspionerі enligt 3 § lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,

7. terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, brott enligt 3 eller 3 a § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall eller brott enligt lagen (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet, eller

8. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 2–7, om en sådan gärning är belagd med straff.

Ett beslut enligt andra stycket 2–8 får meddelas endast av rätten eller åklagaren.

Om åklagaren har beslutat om beslag enligt andra stycket, ska han eller hon utan dröjsmål anmäla åtgärden hos rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

2 a §

En informationsbärare får inte tas i beslag och dess innehåll inte heller kopieras om

1. syftet med åtgärden är att tillföra utredningen en fil, inspelning eller någon annan liknande informationsenhet som kan antas innehålla skyddade uppgifter och

2. någon av de personer som avses i 2 § har informationsbäraren.

Vid en undersökning på distans får kopiering inte ske i syfte att tillföra utredningen en sådan informationsenhet som sägs i första stycket 1, om det kan antas att någon av de personer som avses i 2 § har använt det undersökta informationssystemet.

Rätt till närvaro vid genomsökning av en informationsbärare eller kopia

2 b §

När en informationsbärare tas i beslag eller dess innehåll kopieras enligt 1 b § första stycket eller 1 c § ska den som åtgärden gjorts hos få tillfälle att närvara vid genomsökningen av innehållet, om det kan antas att

1. det innefattar skyddade uppgifter och

2. åtgärden görs hos någon av de personer som avses i 2 §.

Om en kopia som gjorts vid en undersökning på distans kan antas

innehålla skyddade uppgifter, ska en person som avses i 2 § beredas tillfälle att närvara vid genomsökningen av innehållet, om det kan antas att han eller hon har använt det undersökta informationssystemet.

Första och andra styckena gäller inte om det finns särskilda skäl mot närvaro.

2 c §

Den som har närvarorätt enligt 2 b § har rätt att ha ett biträde närvarande vid genomsökningen.

Ett biträde ska uppfylla de krav som ställs på en försvarare i 21 kap. 3 § tredje stycket.

Om den som närvarar är under 15 år bör den som har vårdnaden om honom eller henne också vara närvarande, om det kan ske utan men för utredningen.

Undersökningsledaren får besluta att den som har varit närvarande vid en genomsökning inte får uppenbara det som förekommit vid genomsökningen.

Förbud mot att ta del av skyddade uppgifter

2 d §

Om en informationsbärare tas i beslag eller kopieras hos någon av de personer som avses i 2 §, är det inte tillåtet att ta del av en fil, inspelning eller annan liknande informationsenhet som kan antas innehålla skyddade uppgifter.

Samma sak gäller om kopiering sker vid en undersökning på distans och det kan antas att någon av de personer som avses i 2 § har använt det undersökta informationssystemet.

Beslag hos postbefordringsföretag

3 §

Brev, telegram eller annan försändelse som finns hos ett *post- eller telebefordringsföretag*, får tas i beslag endast om *det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver* och försändelsen hade kunnat tas i beslag hos mottagaren.

En försändelse som finns hos ett *postbefordringsföretag*, får tas i beslag *eller kopieras* endast om

1. brottet har fängelse i ett år eller mer i straffskalan och

2. försändelsen hade kunnat tas i beslag *eller kopieras* hos mottagaren.

Behörighet att besluta om beslag

4 §

Den som med *laga rätt* griper eller anhåller en misstänkt eller verkställer häktning, husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får ta föremål som *därvid* påträffas i beslag.

Föremål, som i annat fall påträffas, får tas i beslag efter beslut av undersökningsledaren eller åklagaren. Vid fara i dröjsmål, får även utan sådant beslut åtgärden vidtas av polisman, om det inte är fråga om en försändelse som avses i 3 §.

Verkställs beslag av någon annan än undersökningsledaren eller åklagaren och har denne inte beslutat beslaget, skall anmälan skyndsamt göras hos honom, som omedelbart skall pröva om beslaget *skall* bestå.

Den som med *stöd av lag* griper eller anhåller en misstänkt eller verkställer häktning, husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får ta föremål som *då* påträffas i beslag.

Åklagaren eller undersökningsledaren får besluta om beslag av föremål som påträffas i något annat fall. En polisman får vidta åtgärden även utan ett sådant beslut, om

1. det är fara i dröjsmål och

2. det inte är fråga om en försändelse som avses i 3 §.

Om någon annan än undersökningsledaren eller åklagaren har beslutat och verkställt ett beslag, ska åtgärden skyndsamt anmälas till åklagaren eller undersökningsledaren. Han eller hon ska då omedelbart pröva om beslaget *ska* bestå.

Utlämnande till den som har bättre rätt till det beslagtagna föremålet

4 a §

Om en målsägande eller någon som *trätt i dennes ställe* har *framställt* anspråk på det beslagtagna föremålet och det är uppenbart att han eller hon har bättre rätt till detta än den *hos vilken beslaget har gjorts*, får undersökningsledaren eller åklagaren innan åtal väckts besluta att föremålet *skall* lämnas ut till honom eller henne.

Om en målsägande eller någon som *övertagit målsägandens rätt* har *gjort* anspråk på det beslagtagna föremålet och det är uppenbart att han eller hon har bättre rätt till detta än den *som beslaget har gjorts hos*, får undersökningsledaren eller åklagaren innan åtal väckts besluta att föremålet *ska* lämnas ut till honom eller henne.

En underrättelse om beslutet skall genast sändas till den hos vilken beslaget har gjorts.	*Det ska genast sändas en underrättelse om beslutet till den som beslaget gjorts hos.*
	Behörighet att besluta om kopiering
	4 b §
	Den som enligt 4 § får besluta om ett beslag får i stället besluta om kopiering enligt 1 b § första stycket. Ett beslut om kopiering vid en undersökning på distans fattas av åklagaren, undersökningsledaren eller den som annars verkställer undersökningen.
	Rättens beslut om beslag och kopiering
	5 §
Rätten *må förordna* om beslag *å* föremål, som *företes vid* rätten eller *eljest* är tillgängligt för beslag.	Rätten *får besluta* om beslag av ett föremål som *visas upp för* rätten eller *som annars* är tillgängligt för beslag.
Fråga om beslag må av rätten upptagas på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren. *Efter åtalet äge rätten även på yrkande av målsäganden så ock självmant upptaga fråga därom.*	*Rätten får ta upp en fråga om beslag* på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren. *Efter att åtal väckts får rätten även ta upp en fråga om beslag på eget initiativ eller på yrkande av målsäganden.*
Väckes vid rätten fråga om beslag, skall, så snart ske kan, förhandling därom äga rum inför rätten. Om sådan förhandling gälle i tillämpliga delar vad i 24 kap. 17 § är stadgat. Är fara i dröjsmål, må rätten omedelbart förordna om beslag att gälla, till dess annorlunda förordnas.	*Om det i rätten väcks en fråga om beslag, ska rätten så snart som möjligt hålla en förhandling. Bestämmelserna i 24 kap. 17 § gäller i fråga om förhandlingen. Om det är fara i dröjsmål, får rätten omedelbart besluta att föremålet ska tas i beslag till dess något annat bestäms.*
	Första till tredje styckena gäller också i fråga om kopiering enligt 1 b § första stycket.
	Rättens prövning av ett beslut om beslag
	6 §
Har ett beslag verkställts utan rättens förordnande, får den som drabbats av beslaget begära rättens prövning av beslaget. När	*Den som drabbats av ett beslag får begära rättens prövning av beslaget, om det har beslutats av någon annan än rätten. Rätten ska*

en sådan begäran har kommit in, skall rätten så snart som möjligt och, om det inte finns något synnerligt hinder mot det, senast inom fyra dagar därefter hålla en sådan förhandling som avses i 5 §. Om huvudförhandling sätts ut att hållas inom en vecka sedan begäran framställdes och rätten inte anser att det behöver hållas en särskild förhandling, får begäran dock prövas vid huvudförhandlingen.

Har beslut fattats enligt 4 a § om att ett beslagtaget föremål *skall* lämnas ut, får den som drabbats av beslaget begära rättens prövning av beslutet. *För denna prövning gäller vad som sägs i första stycket.* Den som har framställt anspråk på föremålet *skall* underrättas om förhandlingen.

då hålla en förhandling enligt 5 § så snart som möjligt. Förhandlingen ska hållas senast inom fyra dagar efter det att begäran kom in, om det inte finns något synnerligt hinder mot det. Begäran får dock i stället prövas vid huvudförhandlingen om

1. denna sätts ut att hållas inom en vecka från det att begäran kom in och

2. rätten inte anser att det finns behov av en särskild förhandling.

Om det har fattats ett beslut enligt 4 a § om att ett beslagtaget föremål *ska* lämnas ut, får den som drabbats av beslaget begära rättens prövning av beslutet. *Första stycket gäller då för prövningen.* Den som har framställt anspråk på föremålet *ska* underrättas om förhandlingen.

När rätten prövar en fråga om beslag får den besluta att beslaget ska ersättas med kopiering enligt 1 c §, om det är lämpligt.

Om förstörande av kopior

6 a §

Kopior som har framställts med stöd av 1 b eller 1 c § ska omedelbart förstöras, om det visar sig att

1. det föreligger förbud mot kopiering enligt 2 eller 2 a §, eller

2. kopiering är oproportionerlig med hänsyn till risken för att skyddade uppgifter röjs vid genomsökningen av kopian.

Trots första stycket får en skildring av barn i pornografisk bild läggas in i det nationella referensbiblioteket över barnpornografi.

Åtgärder enligt denna paragraf ska protokollföras.

6 b §

Kopior som har framställts med

stöd av 1 b eller 1 c § ska förstöras när en dom eller ett annat avgörande av saken har fått laga kraft. Trots detta får brottsutredande myndigheter behandla uppgifter från kopior i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag och en skildring av barn i pornografisk bild läggas in i det nationella referensbiblioteket över barnpornografi.

Rättens prövning av förvaring av kopior

6 c §

När kopiering har skett enligt 1 b eller 1 c § och en kopia förvaras hos en myndighet, får den som drabbats av kopieringen begära rättens prövning av om kopian ska förvaras eller helt eller delvis förstöras, om

1. det beslag som föregått kopieringen har verkställts utan att rätten beslutat om det och beslaget har hävts eller är föremål för rättens prövning,

2. kopiering har skett i stället för ett beslag och har verkställts utan att rätten beslutat om det, eller

3. kopiering har skett vid en undersökning på distans.

När en begäran enligt första stycket har kommit in ska rätten utan dröjsmål hålla en sådan förhandling som avses i 5 §.

Ett beslut om att kopian helt eller delvis ska förstöras hindrar inte att brottsutredande myndigheter behandlar uppgifter i kopian i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag och inte heller att en skildring av barn i pornografisk bild läggs in i det nationella referensbiblioteket över barnpornografi.

6 d §

En talan enligt 6 c § får inte prövas efter det att utredningen

lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet har avgjorts slutligt.	
	Tidsfrist för väckande av åtal
7 §	
Då rätten förordnar om beslag eller fastställer verkställt beslag, skall, om inte åtal redan har väckts, rätten utsätta den tid, inom vilken åtal skall väckas. Tiden får inte *sättas* längre, än vad som är nödvändigt.	*När rätten beslutar att ett föremål ska tas i beslag eller fastställer ett verkställt beslag, ska rätten samtidigt bestämma när åtal senast ska väckas, om åtal inte redan väckts. Tidsfristen* får inte *vara* längre än vad som är nödvändigt.
Om den tid som avses i första stycket är otillräcklig, får rätten medge förlängning av tiden, om framställning om detta görs före *tidens* utgång.	*Rätten får förlänga tidsfristen om den inte är tillräcklig och det görs en framställning om förlängning* före *fristens* utgång.
	Förfarandet när ett beslag hävts
8a §	
När ett beslag har hävts ska, om föremålet inte enligt 4 a § ska lämnas ut till målsäganden eller någon som *trätt i dennes ställe*, föremålet lämnas ut till den *hos vilken* beslaget har gjorts. Gör denne inte anspråk på föremålet eller kan det inte utredas *hos* vem beslaget har gjorts, ska föremålet lämnas ut till den som gör anspråk på det om denne kan visa sannolika skäl för sin rätt till föremålet.	När ett beslag har hävts ska, om föremålet inte enligt 4 a § ska lämnas ut till målsäganden eller någon som *övertagit målsägandens rätt*, föremålet lämnas ut till den *som* beslaget har gjorts *hos*. *Om* denne inte *gör* anspråk på föremålet eller kan det inte utredas vem beslaget har gjorts *hos*, ska föremålet lämnas ut till den som gör anspråk på det om denne kan visa sannolika skäl för sin rätt till föremålet.
Om den som ett föremål ska lämnas ut till enligt första stycket inte hämtar det, eller föremålet inte kan lämnas ut till någon enligt samma stycke, tillämpas lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m.	
	Om en handling eller innehållet i en informationsbärare har kopierats enligt 1 c § ska, när beslaget hävs, den som beslaget gjorts hos underrättas om att kopian finns.
8 b §	
När ett föremål enligt 8 a § ska lämnas ut till den *hos vilken* beslaget gjorts eller den som gör	När ett föremål enligt 8 a § ska lämnas ut till den *som* beslaget gjorts *hos* eller den som gör

anspråk på föremålet ska denne så snart som möjligt efter det att beslaget har hävts, underrättas om att föremålet kan hämtas *och att det, om det inte hämtas, kan komma att säljas för statens räkning*
eller förstöras.

Om det i fall som avses i 8 a § är känt att någon annan också har drabbats av beslaget ska även denne underrättas om att beslaget har hävts och, om föremålet ska lämnas ut, till vem utlämnandet ska ske.

anspråk på föremålet, ska denne så snart som möjligt efter det att beslaget har hävts, underrättas om att föremålet kan hämtas. *Denne ska samtidigt underrättas om att föremålet kan komma att säljas för statens räkning eller förstöras om det inte hämtas.*

Om det i ett fall som avses i 8 a § är känt att någon annan också har drabbats av beslaget ska även denne underrättas om att beslaget har hävts och, om föremålet ska lämnas ut, till vem utlämnandet ska ske.

Kvarhållande av en försändelse

9 §

Rätten får förordna, att försändelse som får tas i beslag och som väntas komma in till ett befordringsföretag *skall*, när försändelsen kommer in, hållas kvar till dess frågan om beslag har avgjorts. *Fråga därom får tas upp endast* på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren.

Ett förordnande skall meddelas att gälla viss tid, högst en månad, från den dag då förordnandet delgavs befordringsföretaget. *I förordnandet skall det tas in* en underrättelse om att meddelande om åtgärden inte utan tillstånd av undersökningsledaren eller åklagaren får lämnas till avsändaren, mottagaren eller någon annan.

När en försändelse *på grund av ett förordnande* hållits kvar, *skall* befordringsföretaget utan dröjsmål *göra anmälan hos* den som har begärt *förordnandet*. *Denne skall* omedelbart pröva, om *beslag skall ske*.

Rätten får besluta att *en* försändelse som får tas i beslag *eller kopieras* och som väntas komma in till ett befordringsföretag *ska*, när försändelsen kommer in, hållas kvar till dess frågan om beslag *eller kopiering* har avgjorts. *En fråga om kvarhållande får endast tas upp* på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren.

Ett beslut om kvarhållande ska vara tidsbestämt och får gälla högst i en månad från den dag då beslutet delgavs befordringsföretaget. *Beslutet ska innehålla* en underrättelse om att *något* meddelande om åtgärden inte utan tillstånd av undersökningsledaren eller åklagaren får lämnas till avsändaren, mottagaren eller någon annan.

När en försändelse *har* hållits kvar, *ska* befordringsföretaget utan dröjsmål *meddela* den som har begärt *åtgärden*. *Han eller hon ska* omedelbart pröva, om *försändelsen ska tas i beslag eller kopieras*.

9 a §

Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av

Åklagaren får fatta ett beslut enligt 9 § om det kan befaras att det

väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättens förordnande enligt 9 §, får ett sådant förordnande beslutas av åklagaren. När en försändelse har hållits kvar på grund av åklagarens *förordnande*, ska befordringsföretaget utan dröjsmål *anmäla* detta till åklagaren. Åklagaren ska omedelbart pröva om försändelsen ska tas i beslag.

Om åklagaren har beslutat *ett förordnande enligt första stycket*, ska han eller hon utan dröjsmål skriftligt *anmäla beslutet* till rätten. I *anmälan* ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten *finner* att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva *förordnandet*.

Om ett *förordnande* om att hålla kvar en försändelse har upphört att gälla innan rätten har prövat ett ärende enligt andra stycket, ska åklagaren anmäla åtgärden till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden.

skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättens beslut. När en försändelse har hållits kvar på grund av åklagarens *beslut*, ska befordringsföretaget utan dröjsmål *meddela* detta till åklagaren. Åklagaren ska *då* omedelbart pröva om försändelsen ska tas i beslag *eller kopieras*.

Om åklagaren har beslutat *att en försändelse ska hållas kvar*, ska han eller hon utan dröjsmål skriftligt *meddela detta* till rätten. I *meddelandet* ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten *anser* att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva *beslutet. Innan rätten prövat ärendet får även åklagaren upphäva beslutet.*

Om ett *beslut* om att hålla kvar en försändelse har upphört att gälla innan rätten har prövat tt ärende enligt andra stycket, ska åklagaren anmäla åtgärden till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden.

Hanteringen av beslagtagna föremål

10 §

Beslagtaget föremål skall tas i förvar av den som verkställt beslaget. Om det kan ske utan fara och *eljest* är lämpligt, får dock föremålet lämnas kvar i innehavarens besittning. *Ett föremål som lämnas kvar i innehavarens besittning skall* förseglas eller märkas som beslagtaget, *såvida det ej framstår som* obehövligt.

Den *från vilken beslag har skett* får *ej* överlåta föremålet eller *i strid mot ändamålet med beslaget förfoga över föremålet på annat sätt.* Ett föremål som *ej* tas i förvar eller förseglas får *nyttjas* av innehavaren, om *ej* annat beslutas.

Den som har verkställt ett beslag ska ta det beslagtagna föremålet i förvar. Om det kan ske utan fara och *även i övrigt* är lämpligt, får dock föremålet lämnas kvar i innehavarens besittning. *Föremålet ska då* förseglas eller märkas som beslagtaget, *om det inte är* obehövligt.

Den *som ett beslag har gjorts hos* får inte överlåta föremålet eller *förfoga över det på något annat sätt som strider mot ändamålet med beslaget*. Ett föremål som *inte* tas i förvar eller förseglas får *användas* av innehavaren, om *inte något* annat beslutas.

Föremål, som tagits i beslag, skall väl vårdas, och noggrann tillsyn skall hållas däröver, att det icke förbytes eller förändras eller annat missbruk sker därmed.	*Beslagtagna föremål ska vårdas väl och man ska noga se till att föremålet inte byts ut, förändras eller missbrukas på något annat sätt.*
	Underrättelse om beslag och kopiering
	11 §
Om den från vilken beslag sker, inte är närvarande vid beslaget, skall han utan dröjsmål underrättas om det och om vad som har skett med det beslagtagna. Om en försändelse hos ett befordringsföretag har tagits i beslag, skall, så snart det kan ske utan men för utredningen, mottagaren underrättas och, om avsändaren är känd, även denne.	*När man har tagit ett föremål i beslag från någon som inte var närvarande när beslaget gjordes, ska han eller hon utan dröjsmål underrättas om beslaget och om vad som har hänt med det beslagtagna. Om det kan antas att underrättelsen skulle vara till men för utredningen, får man dock dröja med underrättelsen, om brottet har fängelse i ett år eller mer i straffskalan. I så fall ska underrättelsen göras så snart det kan ske utan men för utredningen.* *Om man har tagit en försändelse i beslag hos ett befordringsföretag ska mottagaren underrättas om beslaget så snart det kan ske utan men för utredningen. Då ska även avsändaren underrättas, om man vet vem det är.* *Första och andra stycket gäller också i fråga om underrättelse om kopiering enligt 1 b §.*
	11 a §
Den *hos vilken ett beslag görs skall* underrättas om att det kan komma att fattas ett beslut enligt 4 a §. Någon underrättelse behövs inte, om det är uppenbart att ett sådant beslut inte kommer att fattas.	Den *som ett beslag görs hos ska* underrättas om att det kan komma att fattas ett beslut enligt 4 a §. Någon underrättelse behövs inte, om det är uppenbart att ett sådant beslut inte kommer att fattas.
	Undersökning av och information om vissa beslag
	12 §
Post- eller telegrafförsändelse, handelsbok eller annan enskild handling, som tages i beslag, må icke närmare undersökas, ej heller	

brev eller annan sluten handling öppnas av annan än rätten, undersökningsledaren eller åklagaren; dock må sakkunnig eller annan, som anlitas för utredningen angående brottet eller eljest därvid höres, efter anvisning av myndighet, som nu sagts, granska handlingen. Äger den som verkställer beslaget ej närmare undersöka handlingen, skall den av honom förseglas.

Handling, varom här är fråga, skall snarast möjligt undersökas. Kan innehållet i post- eller telegrafförsändelse i sin helhet eller till någon del utan men för utredningen meddelas mottagaren, skall avskrift eller utdrag av handlingen ofördröjligen tillställas honom.

Innehållet i en försändelse, annan handling eller innehållet i informationsbärare som tas i beslag ska undersökas snarast möjligt. Om innehållet i en beslagtagen försändelse helt eller delvis kan meddelas mottagaren utan men för utredningen, ska han eller hon utan dröjsmål få en kopia eller ett utdrag av försändelsen.

Biometrisk autentisering

12 a §

Om det finns skäl att anta att någon har möjlighet att öppna en beslagtagen informationsbärare med hjälp av biometrisk autentisering är han eller hon skyldig att på tillsägelse medverka till detta, om det kan antas att en genomsökning av informationsbäraren annars försvåras. Om han eller hon vägrar får en polisman verkställa autentiseringen. Åtgärder enligt denna paragraf ska protokollföras. De biometriska uppgifterna får inte sparas eller behandlas för något annat ändamål än som nu sagts.

Protokollföring

13 §

När ett föremål tas i beslag ska detta protokollföras. I protokollet ska ändamålet med beslaget och vad som förekommit vid beslaget *anges*. Det *beslagtagna föremålet* ska beskrivas noga. Vid omfattande beslag får de beslagtagna före-

När ett föremål tas i beslag eller *kopiering sker enligt 1 b §* ska detta protokollföras. I protokollet ska *man ange* ändamålet med beslaget *eller kopieringen* och vad som förekommit vid *åtgärden*. Det s*om har tagits i beslag eller kopierats* ska

målen beskrivas genom samlande beteckningar om det är lämpligt.

beskrivas noga. Vid omfattande beslag *eller kopiering* får de beslagtagna föremålen *eller de kopierade handlingarna* beskrivas genom samlande beteckningar om det är lämpligt.

Den som har drabbats av ett beslag har rätt att på begäran få ett bevis om *beslaget*. Beviset ska även innehålla uppgift om det brott som misstanken avser.

Den som har drabbats av ett beslag *eller kopiering enligt 1 b §* har rätt att på begäran få ett bevis om *åtgärden*. Beviset ska även innehålla uppgift om det brott som misstanken avser.

Protokoll ska även föras vid kopiering enligt 1 c §.

Protokoll ska även föras vid kopiering enligt 1 c §.

14 §

Vad i 25 kap. 8 § är stadgat om reseförbud äge motsvarande tillämpning beträffande beslag.

Bestämmelserna i 25 kap. 8 § om förhandling i fråga om reseförbud tillämpas i fråga om beslag och kopiering.

Beslag av vissa brottsverktyg

14 a §

Kan föremål skäligen antagas vara förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken, må det tagas i beslag. Härvid äga bestämmelserna i detta kapitel om beslag motsvarande tillämpning.

Om det skäligen kan antas att ett föremål ska förverkas enligt 36 kap. 3 § brottsbalken, får det tas i beslag. Bestämmelserna i detta kapitel om beslag ska då tillämpas.

Avspärrning och tillträdesförbud m.m.

15 §

För säkerställande av utredning om brott må byggnad eller rum tillstängas, tillträde till visst område förbjudas, förbud meddelas mot flyttande av visst föremål eller annan dylik åtgärd vidtagas.

I syfte att säkerställa en utredning om ett brott får man

1. stänga av en byggnad eller ett rum,

2. förbjuda tillträde till ett visst område,

3. förbjuda att ett visst föremål flyttas, eller

4. vidta någon annan liknande åtgärd.

Om åtgärd, som nu nämnts, gälle i tillämpliga delar vad i detta kapitel är stadgat om beslag.

Bestämmelserna i detta kapitel om beslag gäller för åtgärder enligt första stycket.

Avvikande bestämmelser

17 §

Hava i lag eller författning givits avvikande bestämmelser om beslag, vare de gällande.

Om en annan författning innehåller avvikande bestämmelser om beslag eller kopiering gäller dessa.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

18 §

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden, som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer, eller annan adress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas vid förundersökning som avser

1. brott *för vilket inte är föreskrivet* lindrigare straff än fängelse i två år,

2. *brott som avses i 2 § andra stycket 2–7,*

1. brott *som inte har* lindrigare straff än fängelse i två år *i straffskalan*,

2. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

3. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

4. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

5. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

6. företagsspioneri enligt 3 § lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,

	7. terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, brott enligt 3 eller 3 a § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall eller brott enligt lagen (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet,
3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i *1 eller 2*, om en sådan gärning är belagd med straff, eller	*8.* försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i *1–7*, om en sådan gärning är belagd med straff, eller
4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.	*9.* annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ger också rätt att vidta sådana åtgärder som anges i 19 §.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

19 §

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,
2. vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller
3. i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får sådana meddelanden som avses i första stycket 1 även hindras från att nå fram.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,
2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § brottsbalken, barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken som inte är att anse som ringa, narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), narkotikasmuggling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

3. brott som avses i *2 §* andra stycket 2–7, eller	3. brott som avses i *18 §* andra stycket 2–7, eller

4. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff.

I fall som avses i 20 § andra stycket får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation dock användas endast vid en förundersökning

som avser brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 18 § andra stycket.

Hemlig kameraövervakning

20 a §

Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda TV-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas.

Hemlig kameraövervakning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. brott som avses i *2 §* andra stycket 2–7,

2. brott som avses i *18 §* andra stycket 2–7,

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

Granskning och bevarande av upptagningar och uppteckningar

24 §

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska granskas snarast möjligt. *I fråga om sådan granskning tillämpas 12 § första stycket.*

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska granskas snarast möjligt.

Upptagningar och uppteckningar som avses i första stycket ska, i de delar de är av betydelse från brottsutredningssynpunkt, bevaras till dess förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet har avgjorts slutligt. I de delar som upptagningarna och uppteckningarna är av betydelse för att förhindra förestående brott ska de bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. De ska därefter förstöras.

Trots andra stycket får brottsutredande myndigheter behandla uppgifter från upptagningar och uppteckningar i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag. Uppgifter från hemlig rumsavlyssning får dock behandlas endast om de rör förestående brott eller brott som avses i 23 a § andra stycket.

28 kap. Om husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning

28 kap. Om husrannsakan, *undersökning på distans,* kroppsvisitation och kroppsbesiktning

Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får husrannsakan företas i hus, rum eller slutet förvaringsställe för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Hos annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får husrannsakan dock företas bara om brottet har begåtts hos honom eller henne eller om den misstänkte har gripits där eller om det annars finns synnerlig anledning att det vid rannsakningen ska anträffas föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller att annan utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken kan vinnas.

För husrannsakan hos den misstänkte får inte i något fall åberopas hans eller hennes samtycke, om inte den misstänkte själv har begärt att åtgärden ska vidtas.

Proportionalitetsprincipen

1 §

Tvångsmedel enligt detta kapitel får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Husrannsakan och undersökning av vissa platser

Förutsättningarna för en husrannsakan

1 a §

Husrannsakan är en undersökning i ett hus, rum eller slutet förvaringsställe.

Om det finns anledning att anta att det har begåtts ett brott på vilket fängelse kan följa, får man göra en husrannsakan hos den som skäligen kan misstänkas för brottet för att

1. söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar, kopieras eller användas vid en undersökning på distans, eller

2. ta reda på omständigheter som kan vara av betydelse för utredningen om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

För en husrannsakan hos någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet krävs dessutom att

1. brottet har begåtts hos honom eller henne,

2. den misstänkte har gripits där, eller

3. det annars finns synnerlig anledning att anta att man ska hitta föremål som avses i andra stycket 1 eller få reda på sådana omständigheter som avses i andra stycket 2.

För en husrannsakan hos den misstänkte får inte i något fall hans eller hennes samtycke åberopas, om inte den misstänkte själv har begärt att åtgärden ska vidtas.

2 §

För eftersökande av den som skall gripas, anhållas eller häktas, hämtas till förhör eller till inställelse *vid* rätten eller *underkastas* kroppsvisitation eller kroppsbesiktning *får husrannsakan företas hos honom, eller hos någon annan om det finns synnerlig anledning att anta att den sökte uppehåller sig där. Detsamma gäller i fråga om en tilltalad som söks för delgivning av stämning eller kallelse till förhandling, om försök till delgivning har misslyckats eller bedöms som utsiktslösa.*

En husrannsakan får göras för att man ska söka efter den som ska gripas, anhållas, häktas, hämtas till förhör eller till inställelse *i* rätten, eller *genomgå* kroppsvisitation eller kroppsbesiktning. *För att en sådan husrannsakan ska få göras hos någon annan än den som eftersöks, krävs att det finns synnerlig anledning att anta att den eftersökta personen finns där.*

Det som anges i första stycket gäller också i fråga om en tilltalad som söks för delgivning av stämning eller kallelse till förhandling, om försök till delgivning har miss-

lyckats eller bedöms som utsiktslösa.

2 a §

För att söka efter någon som skall gripas, anhållas eller häktas som misstänkt för brott, för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, eller försök till sådant brott, får husrannsakan företas i transportmedel på viss plats, om det finns särskild anledning att anta att den sökte kan komma att passera platsen.

En husrannsakan får göras i ett transportmedel på en viss plats för att man ska söka efter någon som ska gripas, anhållas eller häktas, om

1. den eftersökta personen är misstänkt för ett brott som inte har lindrigare straff i straffskalan än fängelse i fyra år, eller försök till ett sådant brott, och

2. det finns särskild anledning att anta att han eller hon kan komma att passera platsen.

3 §

I en lokal som är tillgänglig för allmänheten får *för ändamål som avses i 1 eller 2 § husrannsakan ske också i annat fall än som avses där*.

I en lokal som brukar användas gemensamt av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet får för ändamål som avses i *1* eller 2 § *husrannsakan ske, om det förekommer* anledning att *brott har förövats för vilket det är föreskrivet fängelse ett år eller däröver* och det finns särskild anledning att anta att ändamålet med rannsakningen kommer att uppfyllas. *Detta gäller dock inte lokal som huvudsakligen utgör bostad.*

Bestämmelsen i andra stycket gäller också utrymmen och fordon som finns i omedelbar anslutning till lokalen och *brukas* av dem som använder lokalen.

I en lokal som är tillgänglig för allmänheten får *man göra en husrannsakan för de ändamål som avses i 1 a eller 2 § utan att de villkor som anges där är uppfyllda*.

I en lokal som *inte huvudsakligen utgör bostad och* som brukar användas gemensamt av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet får *man göra en husrannsakan* för *de* ändamål som avses i *1 a* eller 2 §, om

1. det *finns* anledning att *anta att det begåtts ett brott som har fängelse i ett år eller mer i straffskalan* och

2. det finns särskild anledning att anta att ändamålet med *åtgärden* kommer att uppfyllas.

Bestämmelsen i andra stycket gäller också utrymmen och fordon som finns i omedelbar anslutning till lokalen och *används* av de personer som använder lokalen.

3 a §

Husrannsakan får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Behörighet att fatta beslut om en husrannsakan

4 §

Förordnande om husrannsakan meddelas, utom i fall som avses i tredje stycket, av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. Förordnande om husrannsakan för delgivning ska alltid meddelas av rätten. Kan i annat fall husrannsakan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den hos vilken åtgärden företas, bör, om det inte är fara i dröjsmål, åtgärden inte vidtas utan rättens förordnande.

Undersökningsledaren, klagaren eller rätten fattar beslut om en husrannsakan, utom i de fall som avses i tredje stycket. Det är dock rätten som fattar beslut om husrannsakan för delgivning. Rätten bör fatta beslutet om en husrannsakan kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som åtgärden görs hos, om det inte är fara i dröjsmål.

Fråga om husrannsakan får rätten ta upp på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren. Efter åtalet får rätten även på yrkande av målsägande eller självmant ta upp en sådan fråga. Fråga om husrannsakan för delgivning tas upp av rätten självmant eller på yrkande av Polismyndigheten eller åklagaren.

Rätten får ta upp en fråga om husrannsakan på begäran av undersökningsledaren eller åklagaren. Efter åtalet får rätten även ta upp en sådan fråga på begäran av en målsägande eller självmant. Rätten tar upp en fråga om husrannsakan för delgivning självmant eller på begäran av Polismyndigheten eller åklagaren.

Förordnande om husrannsakan för eftersökande av den som ska häktas enligt beslut som avses i 24 kap. 17 § tredje stycket eller hämtas till inställelse vid rätten meddelas av Polismyndigheten eller polisman enligt bestämmelser i polislagen (1984:387).

Ett beslut om husrannsakan för eftersökande av den som ska häktas enligt beslut som avses i 24 kap. 17 § tredje stycket eller hämtas till inställelse i rätten meddelas av Polismyndigheten eller *en* polisman enligt bestämmelser i polislagen (1984:387).

5 §

En polisman får *företa* husrannsakan utan *förordnande* enligt 4 §, om det är fara i dröjsmål. Detta gäller dock inte husrannsakan för delgivning.

En polisman får *göra* en husrannsakan utan *ett beslut* enligt 4 §, om det är fara i dröjsmål. Detta gäller dock inte en husrannsakan för delgivning.

Hur en husrannsakan ska genomföras

6 §

Vid husrannsakan må olägenhet eller skada ej förorsakas utöver vad som är oundgängligen nödvändigt. Rum eller förvaringsställe må, om

En husrannsakan ska genomföras på ett sådant sätt att den inte orsakar olägenhet eller skada utöver vad som är nödvändigt. Ett

det erfordras, öppnas med våld. Har så skett, skall det efter förrättningen på lämpligt sätt åter tillslutas. Husrannsakan må ej utan särskilt skäl verkställas mellan klockan nio eftermiddagen och klockan sex förmiddagen.

rum eller förvararingsställe får öppnas med våld om det behövs. Om så har skett ska det efter åtgärden tillslutas på ett lämpligt sätt. En husrannsakan får inte göras mellan klockan nio på eftermiddagen och klockan sex på förmiddagen, om det inte finns särskilda skäl.

7 §

Vid husrannsakan skall såvitt möjligt ett av förrättningsmannen anmodat trovärdigt vittne närvara. Förrättningsmannen äge anlita erforderligt biträde av sakkunnig eller annan.

Den, hos vilken husrannsakan företages, eller, om han ej är tillstädes, hans hemmavarande husfolk skall erhålla tillfälle att övervara förrättningen så ock att tillkalla vittne, dock utan att undersökningen därigenom uppehålles. Har varken han eller någon av hans husfolk eller av dem tillkallat vittne närvarit, skall han, så snart det kan ske utan men för utredningen, underrättas om den vidtagna åtgärden.

Vid förrättningen må målsägande eller hans ombud tillåtas att närvara för att tillhandagå med nödiga upplysningar; dock skall tillses, att målsäganden eller ombudet icke i vidare mån än för ändamålet erfordras vinner kännedom om förhållande, som därvid yppas.

Den som genomför en husrannsakan ska ha med sig ett trovärdigt vittne, om det är möjligt, och får anlita biträde av en sakkunnig eller någon annan om det behövs.

Den som husrannsakan görs hos ska få tillfälle att närvara vid åtgärden och att tillkalla ett vittne. Om han eller hon inte är där, ska i stället en medlem i hushållet som är hemma få tillfälle att närvara och att tillkalla ett vittne. Detta gäller dock inte om det skulle fördröja husrannsakan eller det kan antas vara till men för utredningen. Om en husrannsakan har genomförts utan att någon av de angivna personerna varit närvarande, ska den som husrannsakan gjorts hos underrättas om åtgärden så snart det kan ske utan men för utredningen.

En målsägande eller hans eller hennes ombud får tillåtas att närvara vid husrannsakan för att lämna nödvändiga upplysningar. Målsäganden eller ombudet ska dock inte få större inblick i det som kommer fram än vad som behövs för att tillgodose syftet med deras närvaro.

Biometrisk autentisering

7 a §

Om det finns skäl att anta att någon har möjlighet att öppna en informationsbärare eller ett annat informationssystem med hjälp av

biometrisk autentisering är han eller hon skyldig att efter tillsägelse medverka till detta, om det kan antas att en husrannsakan eller undersökning på distans annars försvåras. Om han eller hon vägrar får en polisman verkställa autentiseringen.

Åtgärder enligt denna paragraf ska protokollföras. De biometriska uppgifterna får inte sparas eller behandlas för något annat ändamål än som avses i denna paragraf.

Förbud mot att ta del av vissa informationsenheter

7 b §

Om innehållet i en informationsbärare undersöks under en husrannsakan, är det inte tillåtet att ta del av en fil, inspelning eller annan liknande informationsenhet som kan antas innehålla uppgifter som en befattningshavare eller någon annan som avses i 36 kap. 5 § inte får höras som vittne om (skyddade uppgifter), i fall husrannsakan görs hos honom eller henne eller den som tystnadsplikten gäller till förmån för.

8 §

Post- eller telegrafförsändelse, handelsbok eller annan enskild handling, som anträffas vid husrannsakan, må icke närmare undersökas, ej heller brev eller annan sluten handling öppnas i annan ordning än i 27 kap. 12 § första stycket sägs

Protokollföring

9 §

Över husrannsakan skall föras protokoll, vari angives ändmålet med förrättningen och vad därvid förekommit.

Den, hos vilken husrannsakan företagits, äge på begäran erhålla bevis därom, innehållande även

En husrannsakan ska protokollföras. I protokollet ska man ange ändamålet med åtgärden och vad som förekommit vid åtgärden.

Den som husrannsakan gjorts hos har rätt att på begäran få ett bevis om åtgärden. Beviset ska

uppgift *å* det brott misstanken avser.

För ändamål, som sägs i 1 eller 2 §, äge undersökningsledaren eller åklagaren så ock polisman företaga undersökning å annat ställe än i 1 § avses, även om det *icke* är tillgängligt för allmänheten.

även innehålla uppgift *om* det brott *som* misstanken avser.

Undersökning på andra ställen

10 §

Undersökningsledaren, åklagaren eller en polisman får för de ändamål som anges i 1 a eller 2 § genomföra en undersökning på ett annat ställe än som avses i 1 a §, även om det *inte* är tillgängligt för allmänheten.

Undersökning på distans

Förutsättningarna för en undersökning på distans

10 a §

Med undersökning på distans avses att man via ett kommunikationsnät söker efter upptagningar för automatiserad behandling som finns lagrade i en kommunikationsutrustning eller ett användarkonto eller en på motsvarande sätt avgränsad del av en kommunikationstjänst, lagringstjänst eller liknande tjänst (informationssystem).

En undersökning på distans får enbart göras genom inloggning i systemet eller ett motsvarande förfarande.

10 b §

Om det finns anledning att anta att det har begåtts ett brott på vilket fängelse kan följa, får man göra en undersökning på distans i ett informationssystem som den som skäligen kan misstänkas för brottet kan antas ha använt. En sådan undersökning får göras för att man ska söka efter upptagningar som

1. kan kopieras enligt 27 kap. 1 b § tredje stycket, eller

2. annars kan ha betydelse för utredningen om brottet eller om

förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

För en undersökning i ett informationssystem som den skäligen misstänkte inte kan antas ha använt krävs dessutom att det finns synnerlig anledning att anta man ska hitta sådana upptagningar som avses i första stycket.

För en undersökning i ett informationssystem som den misstänkte kan antas ha använt, får inte i något fall åberopas att den misstänkte har gett sitt samtycke, om inte han eller hon själv har begärt att undersökningen ska ske.

Behörighet att besluta om en undersökning på distans

10 c §

Beslut om en undersökning på distans fattas av åklagaren eller rätten. Rätten bör fatta beslutet om en sådan undersökning kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som åtgärden görs hos, om det inte är fara i dröjsmål.

Rätten får ta upp en fråga om en undersökning som avses i första stycket på begäran av undersökningsledaren eller åklagaren. Efter åtalet får rätten även ta upp en sådan fråga på begäran av en målsägande eller självmant.

Undersökningsledaren eller en polisman får göra en undersökning på distans utan ett beslut enligt första stycket, om det är fara i dröjsmål. Beslutet får dock inte avse en sådan undersökning som kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som åtgärden görs hos.

Hur en undersökning på distans ska genomföras

10 d §

Om en undersökning på distans sker under en husrannsakan tillämpas 7 § i fråga om rätt till närvaro vid undersökningen.

Vid undersökningar på distans som inte sker under en husrannsakan tillämpas 27 kap. 2 b andra och tredje styckena och 2 c §§ i fråga om rätt till närvaro vid undersökningen och om yppandeförbud.

Om en undersökning som avses i andra stycket har genomförts utan att den som åtgärden görs hos varit närvarande, ska han eller hon utan dröjsmål underrättas om åtgärden. Om det kan antas att underrättelsen skulle vara till men för utredningen får man dock dröja med underrättelsen. I så fall ska underrättelsen göras så snart det kan ske utan men för utredningen.

Övriga bestämmelser

10 e §

Vid en undersökning på distans är det inte tillåtet att ta del av en fil, inspelning eller annan liknande informationsenhet om

1. den kan antas innehålla skyddade uppgifter, och

2. det kan antas att den person som inte får höras som vittne om uppgiften eller den som tystnadsplikten gäller till förmån för har använt informationssystemet.

Bestämmelserna om protokollföring och rätt till bevis om åtgärden i 9 § tillämpas. I protokollet ska man anteckna när åtgärden påbörjades och avslutades.

10 f §

Om det kan antas att utredningen annars försvåras, är en person som är närvarande under en undersökning på distans skyldig att efter tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning som han eller hon bär med sig

	eller har på sig. Om han eller hon vägrar, får en polisman tillfälligt omhänderta utrustningen.
	Om det är nödvändigt för att söka efter egendom som anges i första stycket och brottet har fängelse i straffskalan, får en polisman kroppsvisitera den som är närvarande. Någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får dock kroppsvisiteras endast om det finns synnerlig anledning att anta att utredningen annars kommer att försvåras.
	Egendom som tas om hand enligt första stycket ska lämnas tillbaka så snart det inte längre finns skäl för åtgärden och senast vid den tidpunkt då undersökningen avslutas och eventuell kopiering skett. Egendom som inte hämtas ut efter det att omhändertagandet har upphört får förstöras eller säljas för statens räkning under de förutsättningar som anges i lagen (1974:1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m.
	Det ska föras protokoll över åtgärder enligt denna paragraf.
	Kroppsvisitation och kroppsbesiktning
	Förutsättningarna för en kroppsvisitation
	11 §
Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för brottet för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars *för att utröna* omständigheter som kan vara av betydelse för *utredning* om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.	Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får *en* kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för brottet för att *man* *1. ska* söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller *kopieras*, eller 2. annars *ska ta reda på* omständigheter som kan vara av betydelse för *utredningen* om brottet eller om förverkande av utbyte av

Annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får kroppsvisiteras, om det finns synnerlig anledning att anta att *det därigenom kommer att anträffas* föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller att det annars är av betydelse för utredningen om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.	brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken. *För en kroppsvisitation av någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet krävs dessutom att* det finns synnerlig anledning att anta att *1. man då kommer att hitta sådana* föremål som *avses i första stycket 1*, eller att *2. kroppsvisitationen annars är av* betydelse för utredningen om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig.

12 a §

Kroppsbesiktning genom tagande av salivprov får göras på den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa, om syftet är att göra en DNA-analys av provet och registrera DNA-profilen i det DNA-register eller det utredningsregister som förs enligt polisdatalagen (2010:361).	*En kroppsbesiktning* genom tagande av salivprov får göras på den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa, om syftet är att man ska göra en DNA-analys av provet och registrera uppgifter om resultatet av analysen i det DNA-register eller det utredningsregister som förs enligt polisdatalagen (2010:361).

12 b §

Kroppsbesiktning genom tagande av salivprov får göras på annan än den som skäligen kan misstänkas för ett brott, om 1. syftet är att genom en DNA-analys av provet underlätta identifiering vid utredning av ett brott på vilket fängelse kan följa, och 2. det finns synnerlig anledning att anta att det är av betydelse för utredningen av brottet.	*En kroppsbesiktning* genom tagande av salivprov får göras på *någon* annan än den som skäligen kan misstänkas för ett brott, om, 1. syftet är att genom en DNA-analys av provet underlätta identifiering vid utredning av ett brott på vilket fängelse kan följa, och 2. det finns synnerlig anledning att anta att det är av betydelse för utredningen av brottet.

Analysresultatet får inte jämföras med de DNA-profiler som finns registrerade i register över DNA-profiler som förs enligt polisdatalagen (2010:361) eller i övrigt användas för annat ändamål än det för vilket provet har tagits.

Första stycket gäller inte den som är under 15 år.

Gemensamma regler om kroppsvisitation och kroppsbesiktning

13 §

Beträffande kroppsvisitation och kroppsbesiktning skall i tillämpliga delar gälla vad i 3 a, 4, 8 och 9 §§ är föreskrivet om husrannsakan. Är fara i dröjsmål, får kroppsvisitation och kroppsbesiktning beslutas av polisman.

Förrättning, som är av mera väsentlig omfattning, *skall* verkställas inomhus och i avskilt rum. *Verkställs den av någon annan än en läkare, skall såvitt möjligt ett av förrättningsmannen anmodat trovärdigt vittne närvara. Blodprov* får inte tas av någon annan än en läkare eller en legitimerad sjuksköterska. *Annan* mera ingående undersökning får utföras endast av läkare.

Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av en kvinna får inte verkställas eller bevittnas av någon annan än en kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska. *En kroppsvisitation* som enbart innebär att föremål som en kvinna har med sig undersöks och kroppsbesiktning som enbart innebär att blodprov, alkoholutandningsprov eller salivprov för DNA-analys tas får dock verkställas och bevittnas av en man.

Vid beslut om kroppsvisitation och kroppsbesiktning gäller 4 §. En polisman får besluta om kroppsvisitation och kroppsbesiktning, om det är fara i dröjsmål. I fråga om protokollföring och rätt att få bevis om åtgärden gäller 9 §.

En åtgärd som är av mera väsentlig omfattning *ska* verkställas inomhus och i *ett* avskilt rum. *Om den verkställs av någon annan än en läkare ska den som utför undersökningen ordna så att ett trovärdigt vittne är närvarande, om det är möjligt. Ett blodprov* får inte tas av någon annan än en läkare eller en legitimerad sjuksköterska. *Någon annan* mera ingående undersökning får utföras endast av en läkare.

En kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av en kvinna får inte verkställas eller bevittnas av någon annan än en kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska. *En kroppsvisitation* som enbart innebär att föremål som en kvinna har med sig undersöks och kroppsbesiktning som enbart innebär att blodprov, alkoholutandningsprov eller salivprov för DNA-analys tas får dock verkställas och bevittnas av en man.

Om rätt att hålla kvar och ta med den som ska kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas

13 a §

Den som ska kroppsvisiteras får hållas kvar för ändamålet upp till tre timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar.

Den som ska kroppsbesiktigas får hållas kvar för ändamålet upp till sex timmar eller, om det finns

Den som ska kroppsvisiteras får hållas kvar för ändamålet *i* upp till tre timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar.

Den som ska kroppsbesiktigas får hållas kvar för ändamålet *i* upp till sex timmar eller, om det finns

synnerliga skäl, ytterligare sex timmar.	synnerliga skäl, ytterligare sex timmar.
En polisman får ta med den som ska kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas till den plats där åtgärden ska genomföras.	
	Fotografering och fingeravtryck
	14 §
Av den som är anhållen eller häktad må fotografi och fingeravtryck tagas; han vare ock underkastad annan dylik åtgärd. Vad nu sagts gälle ock annan, om det erfordras för vinnande av utredning om brott, varå fängelse kan följa.	*Den som är anhållen eller häktad får fotograferas och hans eller hennes fingeravtryck får tas. Även någon annan liknande åtgärd får göras på honom eller henne. Sådana åtgärder får också vidtas beträffande någon annan, om det behövs för att utreda ett brott på vilket fängelse kan följa.*
Närmare bestämmelser om åtgärd, som här avses, meddelas av regeringen.	*Regeringen får meddela föreskrifter om sådana åtgärder som avses i denna paragraf.*
	Avvikande bestämmelser
	15 §
Hava i lag eller författning *givits* avvikande bestämmelser om husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning, *vare de gällande.*	*Om en annan* författning *innehåller* avvikande bestämmer om husrannsakan, *undersökning på distans,* kroppsvisitation eller kroppsbesiktning *gäller dessa*.
	38 kap.
	1 §
Skriftlig handling, som åberopas till bevis, bör företes i huvudskrift. Sådan handling må företes i styrkt avskrift, om det finnes tillfyllest eller huvudskriften ej är att tillgå.	*En skriftlig handling som åberopas som bevis bör visas upp i original. En sådan handling får visas upp i styrkt kopia, om det anses tillräckligt eller originalet inte är tillgängligt. En upptagning av skrift som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel och som åberopas som bevis, ska visas upp i den form som är lämplig med hänsyn till ändamålet med beviset och till sådana förhållanden som avses i andra stycket.*
Innehåller handling även sådant, som innehavaren enligt 2 § ej äger eller är skyldig att yppa eller som eljest ej bör uppenbaras, må han i stället för handlingen förete styrkt utdrag därav.	*Om en skriftlig handling eller upptagning som avses i första stycket även innehåller sådant som innehavaren enligt 2 § inte får eller är skyldig att yppa eller som annars inte bör avslöjas, får innehavaren i*

	stället för handlingen eller upptagningen visa upp ett styrkt utdrag av den.
	1 a § *Om inte något annat anges gäller bestämmelserna i detta kapitel om en skriftlig handling och ett skriftligt meddelande även i fråga om en upptagning av skrift som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel.*
39 kap. 5 §	
Innehar någon föremål, som lämpligen kan flyttas till rätten och som kan *antagas äga* betydelse som bevis, *vare* han skyldig att tillhandahålla det för syn*; sådan skyldighet åligge dock ej i brottmål den misstänkte eller den som till honom står i sådant förhållande, som avses i 36 kap. 3 §.*	*Om någon innehar ett* föremål som lämpligen kan flyttas till rätten och som kan *antas ha* betydelse som bevis, *är* han *eller hon* skyldig att tillhandahålla det för syn, *om inte annat anges. Detsamma gäller om någon innehar en upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel och som kan antas ha betydelse som bevis.*
Stadgandet i 36 kap. 6 § om vittnes rätt att vägra att yttra sig äge motsvarande tillämpning i fråga om rätt för part eller annan att vägra att tillhandahålla föremål för syn. Om skyldighet att förete skriftlig handling för syn gälle vad i 38 kap. 2 § är stadgat. *Vad i 38 kap. 3–9 §§ är stadgat äge motsvarande tillämpning beträffande föremål eller skriftlig handling, som skall tillhandahållas för syn.*	*Bestämmelserna i 38 kap. 3–9 §§ tillämpas på motsvarande sätt i fråga om föremål, skriftliga handlingar och upptagningar som ska tillhandahållas för syn. När det gäller i vilken form en skriftlig handling eller upptagning ska tillhandahållas tillämpas 38 kap. 1 §.*
	5 a § *I ett brottmål har varken den misstänkte eller en närstående enligt 36 kap. 3 § till honom eller henne någon skyldighet att tillhandahålla föremål eller upptagningar. En part eller en närstående*

till honom eller henne är inte skyldig att tillhandahålla ett meddelande mellan parten och någon närstående eller mellan sådana närstående inbördes.

En befattningshavare eller någon annan som avses i 36 kap. 5 § får inte tillhandahålla ett föremål eller en upptagning, om dess innehåll kan antas vara sådant att han eller hon inte får höras som vittne om det. Om föremålet eller upptagningen innehas av en part som tystnadsplikten gäller till förmån för är parten inte skyldig att tillhandahålla den.

Bestämmelserna i 36 kap. 6 § om ett vittnes rätt att vägra att yttra sig tillämpas på motsvarande sätt i fråga om rätt för en part eller någon annan att vägra att tillhandahålla ett föremål eller en upptagning för syn.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande inkommit från Riksdagens ombudsmän (JO), Svea hovrätt, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Umeå tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Stockholm, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Kustbevakningen, Integritetsskyddsmyndigheten (tidigare Datainspektionen), Försvarsmakten, Tullverket, Finansinspektionen, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Uppsala universitet (juridiska fakultetsnämnden), Karlstads universitet, Lunds universitet (juridiska fakulteten), Riksarkivet, Sveriges advokatsamfund, Polisförbundet, Svenska Journalistförbundet (SJF), TU-Medier i Sverige (tidigare Tidningsutgivareföreningen), Svenska Föreningen för Immaterialrätt (SFIR), Svenska kyrkan och Sveriges kristna råd.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att svara: Stockholms universitet (juridiska institutionen), Kungl. Tekniska Högskolan, Amnesty International, Centrum för rättvisa, Dataskydd.net Sverige, Stiftelsen för Internetinfrastruktur, TCO, Akavia (tidigare Jusek), Rättighetsalliansen, Sveriges läkarförbund, Sveriges psykologförbund, Svenska Fondhandlareföreningen, Sveriges muslimska råd, Judiska centralrådet i Sverige och KRIS.

Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att 23 kap. 14 §, 27 kap. 1, 2, 11, 18, 19 och 20 a §§, 28 kap. 1 och 11 §§ och rubrikerna till 27 och 28 kap. ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas sjutton nya paragrafer, 27 kap. 11 b, 11 c och 17 a–17 f §§ och 28 kap. 10 a–10 i §§ och närmast före 27 kap. 17 a och 17 f §§ och 28 kap. 10 a och 11 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
23 kap.	
14 §[1]	
Undersökningsledaren får inhämta yttrande från en sakkunnig. Innan ett yttrande inhämtas från någon annan än en myndighet, *skall* den *som misstänks för brottet* eller *hans* försvarare ges tillfälle att yttra sig om valet av sakkunnig, om inte särskilda skäl talar mot detta.	Undersökningsledaren får inhämta *ett* yttrande från en sakkunnig. Innan ett yttrande inhämtas från någon annan än en myndighet, *ska* den *misstänkte* eller *försvararen* ges tillfälle att yttra sig om valet av sakkunnig, om inte särskilda skäl talar mot detta.
Om en sakkunnig redan under förundersökningen bör utses av rätten, får undersökningsledaren framställa begäran om det. Han får också *hos rätten* begära *föreläggande att* skriftligt bevis *skall företes* eller föremål tillhandahållas för besiktning eller *förordnande* att allmän handling som kan antas ha betydelse som bevis *skall* tillhandahållas vid förundersökningen.	Om en sakkunnig redan under förundersökningen bör utses av rätten, får undersökningsledaren framställa *en* begäran om det. Han *eller hon* får också begära *att rätten ska förelägga* att *ett* skriftligt bevis *ska läggas fram* eller *att ett* föremål *ska* tillhandahållas för besiktning eller *besluta att en* allmän handling som kan antas ha betydelse som bevis *ska* tillhandahållas vid förundersökningen. *Innan någon är skäligen misstänkt får ett föreläggande enligt andra stycket beslutas endast om det är uppenbart att den som föreläggandet riktas mot inte kan komma att misstänkas för brottet.*
27 kap. Om beslag och hemliga tvångsmedel	**27 kap. Om beslag, *kopiering, biometrisk autentisering* och hemliga tvångsmedel**

[1] Senaste lydelse 1990:443.

1 §[2]

Föremål som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara avhänt någon genom brott eller förverkat på grund av brott får tas i beslag. Detsamma gäller föremål som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Ett föremål får tas i beslag om det skäligen kan antas

1. ha betydelse för utredning om brott,

2. ha tagits ifrån någon genom brott,

3. vara förverkat på grund av brott,

4. kunna användas för att utföra en genomsökning på distans, eller

5. ha betydelse för utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Vad som sägs i detta kapitel om föremål gäller också om skriftlig handling, *i den mån* inte annat är föreskrivet.

Vad som sägs i detta kapitel om föremål gäller också om skriftlig handling, *om* inte annat är föreskrivet.

Tvångsmedel enligt detta kapitel får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

2 §[3]

En skriftlig handling får inte tas i beslag om

1. den kan antas innehålla uppgifter som en befattningshavare eller någon annan som avses i 36 kap. 5 § inte får höras som vittne om, och

2. handlingen innehas av honom eller henne eller av den som tystnadsplikten gäller till förmån för.

Ett skriftligt meddelande mellan den misstänkte och en närstående som avses i 36 kap. 3 §, eller mellan sådana närstående inbördes, får tas i beslag hos den misstänkte eller en närstående endast vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

3. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1,

[2] Senaste lydelse 2008:376.
[3] Senaste lydelse 2018:559. Ändringen innebär att andra–fjärde styckena tas bort. Ändring av 2 § har också föreslagits i propositionen Utlandsspioneri (prop. 2021/22:55).

2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

4. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

5. högförräderi, krigsanstiftan, spionerі, grovt spionerі, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

6. företagsspionerі enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,

7. terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, brott enligt 3 eller 3 a § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall eller brott enligt lagen (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet, eller

8. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 2–7, om en sådan gärning är belagd med straff.

Ett beslut enligt andra stycket 2–8 får meddelas endast av rätten eller åklagaren.

Om åklagaren har beslutat om beslag enligt tredje stycket, ska han eller hon utan dröjsmål anmäla åtgärden hos rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

11 §[4]

Om den *från vilken* beslag sker, inte är närvarande vid beslaget, *skall* han *utan dröjsmål* underrättas om det och om vad som har skett med det beslagtagna. Om en försändelse hos ett befordringsföretag har tagits i beslag, *skall*, så snart det kan ske utan men för utredningen, mottagaren underrättas och, om avsändaren är känd, även denne.

Om den *som* beslag sker *från* inte är närvarande vid beslaget, *ska* han *eller hon så snart det kan ske utan men för utredningen* underrättas om det och om vad som har skett med det beslagtagna. Om en försändelse hos ett befordringsföretag har tagits i beslag, *ska*, så snart det kan ske utan men för utredningen, mottagaren underrättas och, om avsändaren är känd, även denne.

11 b §

Vid genomsökning av handlingar i en beslagtagen elektronisk kommunikationsutrustning eller av en kopia av sådana handlingar ska den drabbade få tillfälle att närvara, om det kan antas att det kommer fram uppgifter som enligt 2 § hindrar beslag.

Det som sägs i första stycket gäller inte om det finns särskilda skäl mot närvaro.

Undersökningsledaren får besluta att det som förekommit vid en genomsökning inte får uppenbaras.

11 c §

Den som avses i 11 b § första stycket har rätt att ha ett biträde närvarande om det kan ske utan men för utredningen och biträdet uppfyller de krav som ställs på en försvarare i 21 kap. 3 § tredje stycket.

Om den som avses i 11 b § första stycket är under femton år bör den som har vårdnaden om honom eller henne vara närvarande vid genomsökningen, om det kan ske utan men för utredningen.

[4] Senaste lydelse 1993:602.

Kopiering

17 a §

En handling som omfattas av ett beslag eller påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans får kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Handlingar som inte får tas i beslag enligt 2 § får inte heller kopieras.

17 b §

Den som med laga rätt verkställer ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans får besluta om att en handling ska kopieras enligt 17 a §.

17 c §

Den som ska underrättas om ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans enligt 11 §, 28 kap. 7 eller 10 g § ska även underrättas om att en handling har kopierats enligt 17 a §, så snart det kan ske utan men för utredningen.

17 d §

Om en kopia enligt 17 a § varken läggs till grund för ett beslut att väcka åtal eller används som bevisning till stöd för åtalet, ska den förstöras när ett avgörande i sak har fått laga kraft eller när en åtalsunderlåtelse har beslutats.

En kopia ska omedelbart förstöras i de delar som den omfattas av förbud enligt 17 a § andra stycket.

En åtgärd enligt andra stycket ska protokollföras.

17 e §

Om en kopia enligt 17 a § förvaras hos en brottsbekämpande myndighet får den som drabbats av kopieringen begära rättens prövning av om kopian ska förstöras. Rätten till prövning gäller så länge förundersökningen pågår eller, om åtal har väckts, till dess att målet har avgjorts slutligt.

Om förutsättningarna för kopiering har upphört får rätten besluta att kopian ska förstöras. Rätten får även besluta att en kopia ska förstöras i de delar som den omfattas av förbud enligt 17 a § andra stycket.

När en begäran enligt första stycket har kommit in till rätten ska en förhandling enligt 5 § hållas så snart som möjligt. Bestämmelserna i 25 kap. 8 § om förhandling i fråga om reseförbud ska tillämpas även i fråga om kopiering.

Biometrisk autentisering

17 f §

Om det finns anledning att anta att någon har möjlighet att öppna ett avläsningsbart informationssystem genom biometrisk autentisering är han eller hon skyldig att på tillsägelse av en polisman medverka till detta, om en genomsökning av ett beslagtaget föremål, en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Om han eller hon vägrar, får en polisman genomföra autentiseringen.

18 §[5]

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden, som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, i hemlighet

[5] Senaste lydelse 2014:1419.

avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. *brott som avses i 2 § andra stycket 2–7*,

2. *sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,*

3. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

4. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

5. högförräderi, krigsanstiftan, spionerі, grovt spionerі, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

6. företagsspionerі enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,

7. terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, brott enligt 3 eller 3 a § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall eller brott enligt lagen (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott

	och annan särskilt allvarlig brottslighet,
3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 *eller 2*, om en sådan gärning är belagd med straff eller	*8*. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–*7*, om en sådan gärning är belagd med straff*,* eller
4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.	*9*. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ger också rätt att vidta åtgärder som anges i 19 §.

19 §[6]

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,
2. vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller
3. i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får sådana meddelanden som avses i första stycket 1 även hindras från att nå fram.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,
2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § brottsbalken, barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken som inte är att anse som ringa, narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), narkotikasmuggling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

3. brott som avses i *2* § andra stycket 2–7, eller	3. brott som avses i *18* § andra stycket 2–7, eller

4. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff.

I fall som avses i 20 § andra stycket får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation dock användas endast vid en förundersökning som avser brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 18 § andra stycket.

20 a §[7]

Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda *TV*-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk	Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda *tv*-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk

[6] Senaste lydelse 2014:1419.
[7] Senaste lydelse 2014:1419.

personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas.	personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas.

Hemlig kameraövervakning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. brott som avses i *2* § andra stycket 2–7,	2. brott som avses i *18* § andra stycket 2–7,

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

28 kap. Om husrannsakan *samt* kroppsvisitation och kroppsbesiktning	**28 kap. Om husrannsakan, *genomsökning på distans,* kroppsvisitation och kroppsbesiktning**
1 §[8]	
Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får husrannsakan företas i hus, rum eller slutet förvaringsställe för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.	Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får husrannsakan företas i hus, rum eller slutet förvaringsställe för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar *eller som kan användas för att utföra en genomsökning på distans* eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.
Hos annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får husrannsakan dock företas bara om brottet har begåtts hos honom eller henne eller om den misstänkte har gripits där eller om det annars finns synnerlig anledning att det vid *rannsakningen* ska anträffas föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller att annan utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken kan vinnas.	Hos annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får husrannsakan dock företas bara om brottet har begåtts hos honom eller henne eller om den misstänkte har gripits där eller om det annars finns synnerlig anledning att det vid *husrannsakan* ska anträffas föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller att annan utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken kan vinnas.

[8] Senaste lydelse 2008:376.

För husrannsakan hos den misstänkte får *inte i något fall åberopas hans eller hennes samtycke*, om inte den misstänkte själv har begärt att *åtgärden* ska *vidtas*.

För husrannsakan hos den misstänkte får *hans eller hennes samtycke inte åberopas i något fall*, om inte den misstänkte själv har begärt att *husrannsakan* ska *göras*.

Genomsökning på distans

10 a §

Genomsökning på distans innebär att söka efter handlingar som finns lagrade i ett avläsningsbart informationssystem utanför den elektroniska kommunikationsutrustning som används för att utföra genomsökningen.

10 b §

Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa får en genomsökning på distans utföras för att söka efter handlingar som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Genomsökning på distans får utföras i ett avläsningsbart informationssystem som den som skäligen kan misstänkas för brottet kan antas ha använt. Även i annat fall får en genomsökning på distans utföras om det finns synnerlig anledning att anta att det går att påträffa handlingar som avses i första stycket.

Genomsökning på distans får endast utföras genom autentisering i det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser.

10 c §

Genomsökning på distans får inte avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § hindrar beslag.

Om det vid en genomsökning på distans kommer fram uppgifter som omfattas av första stycket ska genomsökningen omedelbart av-

brytas i den del den avser sådana uppgifter.

10 d §

Beslut om genomsökning på distans fattas av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. En polisman får vidta åtgärden även utan ett sådant beslut, om det är fara i dröjsmål och genomsökningen inte kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas av åtgärden.

Om genomsökningen kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas av åtgärden bör, om det inte är fara i dröjsmål, åtgärden inte vidtas utan rättens beslut.

Fråga om genomsökning på distans får tas upp av rätten på begäran av undersökningsledaren eller åklagaren. Efter åtalet får rätten även på yrkande av målsäganden eller självmant ta upp en sådan fråga.

10 e §

Om en genomsökning på distans verkställs vid en husrannsakan ska 7 § tillämpas i fråga om rätt till närvaro vid genomsökningen.

I andra fall än som avses i första stycket, får den närvara som kan antas ha använt det avläsningsbara informationssystem som genomsökningen avser, om det kan antas att det i informationssystemet finns uppgifter som enligt 27 kap. 2 § hindrar beslag.

Det som sägs i första och andra styckena gäller inte om det finns särskilda skäl mot närvaro.

I övrigt ska 27 kap. 11 b § tredje stycket och 11 c § tillämpas vid en genomsökning på distans.

10 f §

Om det kan antas att utredningen annars försvåras, är den som

närvarar vid en genomsökning på distans skyldig att på tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning som han eller hon bär med sig eller har på sig. Om han eller hon vägrar, får en polisman tillfälligt omhänderta utrustningen.

Om det är nödvändigt för att söka efter sådan utrustning som anges i första stycket och det är föreskrivet fängelse för brottet, får en polisman kroppsvisitera den som är skäligen misstänkt för brottet. Någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får kroppsvisiteras endast om det finns synnerlig anledning att anta att utredningen annars kommer att försvåras.

10 g §

Om en genomsökning på distans har utförts utan att den som drabbats av åtgärden har varit närvarande ska han eller hon, så snart det kan ske utan men för utredningen, underrättas om åtgärden.

10 h §

En genomsökning på distans ska protokollföras. I protokollet ska följande anges:

– ändamålet med åtgärden,

– när åtgärden påbörjades och avslutades,

– om åtgärder enligt 10 f § har vidtagits, och

– vad som i övrigt förekommit vid genomsökningen.

Den som har drabbats av en genomsökning på distans har rätt att på begäran få ett bevis om åtgärden. Beviset ska även innehålla uppgift om det brott som misstanken avser.

10 i §

Bestämmelserna i 1 § tredje stycket, 3 a § och 8 § om husrann-

	sakan ska tillämpas även i fråga om genomsökning på distans.
	Kroppsvisitation och kroppsbesiktning
	11 §[9]
Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för brottet för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.	Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för brottet för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar *eller som kan användas för att utföra en genomsökning på distans*. *Kroppsvisitation får också göras* för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.
Annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får kroppsvisiteras, om det finns synnerlig anledning att anta att det därigenom kommer att anträffas föremål som *kan tas i beslag eller i förvar* eller att det annars är av betydelse för utredningen om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.	*Någon annan* än den som skäligen kan misstänkas för brottet får kroppsvisiteras *endast* om det finns synnerlig anledning att anta att det därigenom kommer att anträffas *sådana* föremål som *avses i första stycket* eller att det annars är av betydelse för utredningen om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.
Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon *bär* på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon *har* med sig.	Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon *har* på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon *bär* med sig.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

[9] Senaste lydelse 2008:376.

Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs att 36 och 36 f §§ lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
36 §[1]	
Om någon är misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får, om det finns särskilda skäl, beslag, husrannsakan och kroppsvisitation företas mot den unge, samt fotografi och fingeravtryck tas av honom eller henne enligt bestämmelserna i 23 kap. 9 a §, 27 och 28 kap. rättegångsbalken.	Om någon är misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får, om det finns särskilda skäl, beslag, husrannsakan, *biometrisk autentisering, genomsökning på distans* och kroppsvisitation företas mot den unge, samt fotografi och fingeravtryck tas av honom eller henne enligt bestämmelserna i 23 kap. 9 a §, 27 och 28 kap. rättegångsbalken.

Det som i 27 kap. 7 och 8 §§ rättegångsbalken sägs om åtal och om verkan av att åtal inte väcks ska i stället avse bevistalan och talan om förverkande samt verkan av att sådan talan inte väcks.

Vid kroppsvisitation som görs enligt 28 kap. rättegångsbalken ska 28 kap. 13 a § rättegångsbalken gälla med den skillnaden att den unge får hållas kvar för ändamålet i högst tre timmar.

36 f §[2]

Mot den som är under femton år får endast de tvångsmedel användas som är angivna i

1. denna lag,
2. 23 kap. 7–9 a §§ rättegångsbalken, eller — 2. 23 kap. 7–9 a §§ *och 28 kap. 10 f §* rättegångsbalken, eller
3. en annan författning där det uttryckligen föreskrivs att tvångsmedlet får användas mot den som är under femton år.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

[1] Senaste lydelse 2016:547.
[2] Senaste lydelse 2016:547.

Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387)

Härigenom föreskrivs att 10, 20 och 27 §§ polislagen (1984:387) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
10 §[1]	
En polisman får, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd, om	
1. han möts med våld eller hot om våld,	1. han *eller hon* möts med våld eller hot om våld,
2. någon som *skall* häktas, anhållas eller annars med laga stöd berövas friheten försöker undkomma eller polismannen annars möts av motstånd när han *skall* verkställa ett sådant frihetsberövande,	2. någon som *ska* häktas, anhållas eller annars med laga stöd berövas friheten försöker undkomma eller polismannen annars möts av motstånd när han *eller hon ska* verkställa ett sådant frihetsberövande,
3. det är fråga om att avvärja en straffbelagd handling eller en fara för liv, hälsa eller värdefull egendom eller för omfattande skada i miljön,	
4. polismannen med laga stöd *skall* avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller annan liknande åtgärd, vid beslag eller annat omhändertagande av egendom eller vid sådan husrannsakan som avses i rättegångsbalken,	4. polismannen med laga stöd *ska* avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme, eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller *någon* annan liknande åtgärd, vid beslag eller *något* annat omhändertagande av egendom eller vid sådan husrannsakan som avses i rättegångsbalken *eller vid genomsökning på distans*,
5. polismannen med laga stöd *skall* stoppa ett fordon eller annat transportmedel eller *skall* kontrollera ett fordon eller ett fordons last,	5. polismannen med laga stöd *ska* stoppa ett fordon eller *något* annat transportmedel eller *ska* kontrollera ett fordon eller ett fordons last,
6. polismannen annars med laga stöd *har att* bereda sig tillträde till, *avspärra*, tillstänga eller utrymma byggnad, rum eller område, biträda någon i myndighetsutövning med en sådan eller någon liknande åtgärd eller vid exekutiv förrättning enligt vad som är föreskrivet *därom*, eller	6. polismannen annars med laga stöd *ska* bereda sig tillträde till, *spärra av*, tillstänga eller utrymma *en* byggnad, *ett* rum eller *ett* område, *eller* biträda någon i myndighetsutövning med en sådan eller någon *annan* liknande åtgärd eller vid exekutiv förrättning enligt vad som är föreskrivet *om det*, eller
7. åtgärden i annat fall är oundgängligen nödvändig för den	7. åtgärden i *något* annat fall är oundgängligen nödvändig för den

[1] Senaste lydelse 2002:577.

allmänna ordningens eller säkerhetens upprätthållande och det är uppenbart att den inte kan genomföras utan våld.	allmänna ordningens eller säkerhetens upprätthållande och det är uppenbart att den inte kan genomföras utan våld.
I fall som avses i första stycket 4 och 6 får våld mot person brukas endast om polismannen eller den som han biträder möts av motstånd.	I fall som avses i första stycket 4 och 6 får våld mot person brukas endast om polismannen eller den som han *eller hon* biträder möts av motstånd.

Om rätt att i vissa fall bruka våld finns i övrigt föreskrifter i 24 kap. brottsbalken.

20 §[2]

För att söka efter en person som med laga stöd ska omhändertas får en polisman bereda sig tillträde till den eftersöktes bostad eller till annat hus, rum eller ställe som tillhör eller disponeras av honom eller henne. Detsamma gäller i fråga om en lokal som är tillgänglig för allmänheten. Finns det synnerliga skäl att anta att den eftersökte uppehåller sig hos annan, får polismannen bereda sig tillträde även dit. På motsvarande sätt får en polisman bereda sig tillträde till en bostad eller något annat ställe för att söka efter ett föremål som polisen med stöd av lag eller annan författning ska omhänderta. Det som nyss har sagts om den eftersökte gäller då i stället föremålets ägare eller innehavare.	För att söka efter en person som med laga stöd ska omhändertas får en polisman bereda sig tillträde till den eftersöktes bostad eller till *något* annat hus, rum eller ställe som tillhör eller disponeras av honom eller henne. Detsamma gäller i fråga om en lokal som är tillgänglig för allmänheten. Finns det synnerliga skäl att anta att den eftersökte uppehåller sig hos *någon* annan, får polismannen bereda sig tillträde även dit. På motsvarande sätt får en polisman bereda sig tillträde till en bostad eller något annat ställe för att söka efter ett föremål som polisen med stöd av lag eller *någon* annan författning ska omhänderta. Det som nyss har sagts om den eftersökte gäller då i stället föremålets ägare eller innehavare.
För att söka efter någon som har intagits i en kriminalvårdsanstalt efter att ha dömts till fängelse i minst fyra år och som har avvikit får en polisman undersöka transportmedel på viss plats, om den *avvikne* kan antas utgöra en allvarlig fara för annans liv eller hälsa eller för rikets säkerhet och det finns särskild anledning att anta att *den avvikne* kan komma att passera platsen. En polisman har samma befogenhet för att söka efter	För att söka efter någon som har intagits i en kriminalvårdsanstalt efter att ha dömts till fängelse i minst fyra år och som har avvikit får en polisman undersöka transportmedel på viss plats, om den *som har avvikit* kan antas utgöra en allvarlig fara för *någon* annans liv eller hälsa eller för rikets säkerhet och det finns särskild anledning att anta att *han eller hon* kan komma att passera platsen. En polisman har samma befogenhet

[2] Senaste lydelse 2014:588.

någon som genomgår psykiatrisk tvångsvård eller som överlämnats till rättspsykiatrisk vård och som avvikit från en sjukvårdsinrättning, om det med hänsyn till omständigheterna finns särskilda skäl att anta att den *avvikne* utgör en allvarlig fara för annans liv eller hälsa eller för rikets säkerhet.	för att söka efter någon som genomgår psykiatrisk tvångsvård eller som överlämnats till rättspsykiatrisk vård och som avvikit från en sjukvårdsinrättning, om det med hänsyn till omständigheterna finns särskilda skäl att anta att den *som har avvikit* utgör en allvarlig fara för *någon* annans liv eller hälsa eller för rikets säkerhet.

En åtgärd som avses i första eller andra stycket får endast i brådskande fall vidtas utan föregående beslut av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen. Endast om det finns särskilda skäl får åtgärden vidtas mellan klockan 21 och 6.

I fråga om husrannsakan för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller förvar och efter den som ska gripas, anhållas eller häktas eller hämtas till förhör eller inställelse vid domstol finns bestämmelser i rättegångsbalken.	I fråga om husrannsakan för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller förvar *eller användas vid en genomsökning på distans* och *söka* efter den som ska gripas, anhållas eller häktas eller hämtas till förhör eller inställelse vid domstol finns bestämmelser i rättegångsbalken.

27 §[3]

Protokoll ska föras över ingripande som innebär att någon avvisas, avlägsnas, omhändertas eller grips. Protokoll ska också föras över husrannsakan och liknande åtgärder enligt denna lag samt vid omhändertagande av föremål.

Av protokollet ska det framgå

1. vem som har fattat beslutet om ingripandet,
2. grunden för beslutet och tidpunkten när det har fattats,
3. vem eller vilka som har deltagit i ingripandet,
4. vem eller vilka som ingripandet har riktat sig mot,
5. tiden för ingripandet samt
6. vad som i övrigt har förekommit vid ingripandet.

Ansvarig för att protokoll upprättas är, i fråga om uppgifter som avses i andra stycket 1 och 2, den som har fattat beslutet och i fråga om uppgifter som avses i andra stycket 3–6, den som är att anse som förman vid ingripandet.

I rättegångsbalken finns bestämmelser om protokoll över förvar, beslag, husrannsakan samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning.	I rättegångsbalken finns bestämmelser om protokoll över förvar, beslag, husrannsakan*, genomsökning på distans* samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

[3] Senaste lydelse 2008:378.

Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §[2]	
Om husrannsakan verkställs av en polisman, får åklagaren *uppdra åt* Skatteverket att medverka vid förrättningen. Skatteverket får då genomsöka de utrymmen som är föremål för husrannsakan.	Om *en* husrannsakan *eller en genomsökning på distans* verkställs av en polisman, får åklagaren *ge* Skatteverket *i uppdrag* att medverka vid förrättningen. Skatteverket får då genomsöka de utrymmen som är föremål för husrannsakan *eller det avläsningsbara informationssystem som genomsökningen på distans avser*.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 2017:453.
[2] Senaste lydelse 2006:580.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 5 § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
5 kap.	
5 §[2]	
Utöver vad som följer av 1 § andra och tredje styckena lagen (2000:1225) om straff för smuggling *skall* vid brott enligt 1–1 c §§ följande bestämmelser i *nämnda* lag tillämpas:	Utöver vad som följer av 1 § andra och tredje styckena lagen (2000:1225) om straff för smuggling *ska* vid brott enligt 1–1 c §§ följande bestämmelser i *samma* lag tillämpas:
bestämmelserna om förverkande i 16–18 §§,	*– bestämmelserna om förverkande i 16–18 §§,*
bestämmelserna om förundersökning och tvångsmedel i 19–26 §§, 27 § första och tredje styckena, såvitt avser kroppsvisitation, och i 29 och 30 §§, samt	*– bestämmelserna om förundersökning och tvångsmedel i 19–26 a §§, 27 § första och tredje styckena, när det gäller kroppsvisitation, och i 29, 29 a och 30 §§, samt*
bestämmelserna om talan i 32 och 33 §§.	*– bestämmelserna om talan i 32 och 33 §§.*

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 2006:1510.
[2] Senaste lydelse 2005:460.

Förslag till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål

dels att 4 kap. 18 § ska upphöra att gälla,

dels att 2 kap. 2 § och 4 kap. 16, 17 och 19–22 §§ och rubriken närmast före 4 kap. 19 § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast efter 4 kap 13 § ska lyda ”Kvarstad, beslag, kopiering samt husrannsakan och andra åtgärder som avses i 28 kap. rättegångsbalken”.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
2 §[1]	
Rättslig hjälp som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–4, 6, 11 och 13 får lämnas även om den gärning som ansökan avser inte motsvarar ett brott enligt svensk lag. Rättslig hjälp som avses i 1 kap. 2 § första stycket 5, 7–10, 12 och 14 får endast lämnas om den gärning som ansökan avser motsvarar ett brott enligt svensk lag (dubbel straffbarhet), om inte annat följer av 4 kap. 20 § beträffande husrannsakan och beslag.	Rättslig hjälp som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–4, 6, 11 och 13 får lämnas även om den gärning som ansökan avser inte motsvarar ett brott enligt svensk lag. Rättslig hjälp som avses i 1 kap. 2 § första stycket 5, 7–10, 12 och 14 får endast lämnas om den gärning som ansökan avser motsvarar ett brott enligt svensk lag (dubbel straffbarhet), om inte annat följer av 4 kap. 20 § beträffande husrannsakan, *genomsökning på distans* och beslag.
4 kap.	
16 §	
En ansökan om beslag *i Sverige*, *eller om* husrannsakan *här för att söka efter egendom som är underkastad beslag,* handläggs av åklagare.	En ansökan om *att* beslag, husrannsakan *eller andra åtgärder enligt 28 kap. rättegångsbalken ska vidtas i Sverige* handläggs av åklagare.
Verkställda beslag *skall* skyndsamt anmälas hos rätten för prövning. *Rättten skall* så snart det kan ske hålla förhandling i frågan. Vid förhandlingen tillämpas bestämmelserna i 24 kap. 17 § andra stycket rättegångsbalken.	Verkställda beslag *ska* skyndsamt anmälas hos rätten för prövning. *Detsamma gäller handlingar som har kopierats enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken och som förvaras hos en brottsbekämpande myndighet. Rätten ska* så snart det kan ske hålla förhandling i frågan. Vid förhandlingen tillämpas

[1] Senaste lydelse 2021:239.

bestämmelserna i 24 kap. 17 § andra stycket rättegångsbalken.

17 §

Företrädare för den myndighet som begärt åtgärden får delta vid förhandling *rörande* kvarstad *och* beslag och får med rättens samtycke ställa frågor till den som drabbats av åtgärden.

Företrädare för den myndighet som begärt åtgärden får delta vid förhandling *om* kvarstad, beslag *och kopiering* och får med rättens samtycke ställa frågor till den som drabbats av åtgärden.

Beslag och överlämnande av egendom till annan stat

Beslag och *kopiering samt* överlämnande av egendom *eller en kopia av en handling* till *en* annan stat

19 §

Egendom får tas i beslag och överlämnas till den ansökande staten om egendomen skäligen kan antas

– ha betydelse för *utredning* om gärningen,

– ha betydelse för *utredningen* om gärningen,

– vara frånhänd någon genom brott, eller

– *ha tagits ifrån* någon genom brott, eller

– vara förverkad på grund av brott, om egendomen hade kunnat förverkas enligt svensk lag i en rättegång i Sverige och det finns särskilda skäl att överlämna egendomen till den ansökande staten.

En kopia enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken får överlämnas till den ansökande staten om kopian skäligen kan antas ha betydelse för utredningen om gärningen.

20 §[2]

Även om den gärning som ansökan avser inte motsvarar ett brott enligt svensk lag, får *husrannsakan enligt 16 § göras och egendomen* tas i beslag och överlämnas till den ansökande staten om ansökan har gjorts av en stat som är medlem i Europeiska unionen eller av Island, Norge, Schweiz eller Liechtenstein och det för gärningen kan dömas till fängelse i den ansökande staten.

Även om den gärning som ansökan avser inte motsvarar ett brott enligt svensk lag, får *egendom* tas i beslag och överlämnas till den ansökande staten om ansökan har gjorts av en stat som är medlem i Europeiska unionen eller av Island, Norge, Schweiz eller Liechtenstein och det för gärningen kan dömas till fängelse i den ansökande staten.

I ett sådant ärende om rättslig hjälp som avses i 1 kap. 5 § första stycket 1 får *husrannsakan göras samt* egendom tas i beslag och

I ett sådant ärende om rättslig hjälp som avses i 1 kap. 5 § första stycket 1 får egendom tas i beslag och överlämnas till den ansökande

[2] Senaste lydelse 2011:1208.

överlämnas till den ansökande staten om den gärning ansökan avser motsvarar ett brott för vilket enligt svensk lag eller enligt den ansökande statens lag är föreskrivet fängelse i sex månader eller mer. Vad som sagts nu gäller inte om första stycket är tillämpligt.	staten om den gärning ansökan avser motsvarar ett brott för vilket *det* enligt svensk lag eller enligt den ansökande statens lag är föreskrivet fängelse i sex månader eller mer. Vad som sagts nu gäller inte om första stycket är tillämpligt. *Första och andra styckena gäller även* *1. vid en husrannsakan för att söka efter egendom som kan tas i beslag eller användas vid en genomsökning på distans,* *2. vid en genomsökning på distans, och* *3. vid ett beslut om kopiering av handlingar som omfattas av ett beslag eller som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans.*
21 §	
Rätten *skall* pröva om *beslaget* är lagligen grundat och om egendomen *skall* överlämnas till den ansökande staten.	Rätten *ska* pröva om *beslutet om beslag eller kopiering* är lagligen grundat och om egendomen *eller kopian ska* överlämnas till den ansökande staten.
22 §	
Beslut att överlämna beslagtagen egendom till en annan stat verkställs av åklagaren.	*Ett* beslut *om* att överlämna beslagtagen egendom *eller en kopia av en handling* till en annan stat verkställs av åklagaren.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2000:1225) om straff för smuggling

dels att 1 och 26 §§ och rubriken närmast före 26 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 26 a och 29 a §§ och närmast före 29 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Denna lag innehåller bestämmelser om ansvar m.m. för gärningar som rör införsel till eller utförsel från landet av varor. Har det i lag eller annan författning föreskrivits straff för den som bryter mot ett förbud mot eller villkor för att föra in eller ut en vara, gäller i stället bestämmelserna i den författningen om inget annat är föreskrivet.	
I 19–22, 25 a–27 och 32 §§ finns särskilda bestämmelser om befogenheter för att förhindra, utreda och beivra brott enligt denna lag eller brott, som rör införsel till eller utförsel från landet av varor, enligt någon av de författningar som nämns i tredje stycket. Befogenheterna gäller även vid sådana brott enligt narkotikastrafflagen (1968:64), vapenlagen (1996:67) och lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor som avses i 12 § tredje stycket samt vid sådana terroristbrott som avses i 3 § 21 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott. Befogenheten enligt 32 § att väcka åtal eller besluta om förverkande gäller dock inte vid brott enligt narkotikastrafflagen, vapenlagen, lagen om brandfarliga och explosiva varor eller lagen om straff för terroristbrott.	I 19–22, 25 a–27*, 29 a* och 32 §§ finns särskilda bestämmelser om befogenheter för att förhindra, utreda och beivra brott enligt denna lag eller brott, som rör införsel till eller utförsel från landet av varor, enligt någon av de författningar som nämns i tredje stycket. Befogenheterna gäller även vid sådana brott enligt narkotikastrafflagen (1968:64), vapenlagen (1996:67) och lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor som avses i 12 § tredje stycket samt vid sådana terroristbrott som avses i 3 § 21 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott. Befogenheten enligt 32 § att väcka åtal eller besluta om förverkande gäller dock inte vid brott enligt narkotikastrafflagen, vapenlagen, lagen om brandfarliga och explosiva varor eller lagen om straff för terroristbrott.

De författningar som avses i andra stycket är lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen, lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter, lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden

[1] Senaste lydelse 2020:901.

och av tekniskt bistånd, tullagen (2016:253) samt lagen (2006:1329) om handel med vissa varor som kan användas till dödsstraff eller tortyr, m.m.

Bestämmelserna i 19–22, 25 a *och* 26 §§ samt 27 § första och tredje styckena, när det gäller kroppsvisitation, och bestämmelserna i 32 § gäller också vid brott som avses i 2–4 §§ skattebrottslagen (1971:69), om brottet rör underlåtenhet att lämna deklaration enligt 26 kap. 8 § 2 eller 37 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Bestämmelserna i 19–22, 25 a, 26 *och 26 a* §§ samt 27 § första och tredje styckena, när det gäller kroppsvisitation, och bestämmelserna i 32 § gäller också vid brott som avses i 2–4 §§ skattebrottslagen (1971:69), om brottet rör underlåtenhet att lämna deklaration enligt 26 kap. 8 § 2 eller 37 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Husrannsakan

Husrannsakan *och genomsökning på distans*

26 §

En tjänsteman vid Tullverket *eller Kustbevakningen* har i fråga om brott enligt denna lag eller andra brott som avses i 1 § andra stycket samma befogenhet som en polisman att enligt 28 kap. 5 § rättegångsbalken göra husrannsakan utan förordnande enligt 28 kap. 4 § rättegångsbalken.

En tjänsteman vid Tullverket *och en kustbevakningstjänsteman* har i fråga om brott enligt denna lag eller andra brott som avses i 1 § andra stycket samma befogenhet som en polisman att enligt 28 kap. 5 § rättegångsbalken göra husrannsakan utan förordnande enligt 28 kap. 4 § rättegångsbalken *och att enligt 28 kap. 10 d § första stycket samma balk utföra en genomsökning på distans.*

Förekommer anledning att brott enligt denna lag eller annat brott som avses i 1 § andra stycket har begåtts, får även i annat fall än som sägs i 28 kap. 1 § rättegångsbalken husrannsakan göras i magasin eller liknande utrymmen för att söka efter egendom som skäligen kan antas bli förverkad på grund av sådant brott. Husrannsakan enligt detta stycke får göras av en tjänsteman vid Tullverket *eller Kustbevakningen* eller en polisman. En sådan tjänsteman eller en polisman får i enlighet med 28 kap. 5 § rättegångsbalken göra denna husrannsakan utan förordnande enligt 28 kap. 4 § rättegångsbalken.

Förekommer anledning att brott enligt denna lag eller annat brott som avses i 1 § andra stycket har begåtts, får även i annat fall än som sägs i 28 kap. 1 § rättegångsbalken husrannsakan göras i magasin eller liknande utrymmen för att söka efter egendom som skäligen kan antas bli förverkad på grund av sådant brott. Husrannsakan enligt detta stycke får göras av en tjänsteman vid Tullverket*, en kustbevakningstjänsteman* eller en polisman. En sådan tjänsteman eller en polisman får i enlighet med 28 kap. 5 § rättegångsbalken göra denna husrannsakan utan förordnande enligt 28 kap. 4 § rättegångsbalken.

26 a §

En tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman har i fråga om brott enligt denna lag eller andra brott som avses i 1 § andra stycket samma befogenhet som en polisman att enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från den som är närvarande vid en genomsökning på distans och besluta om kroppsvisitation.

Biometrisk autentisering

29 a §

En tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman har i fråga om brott enligt denna lag eller andra brott som avses i 1 § andra stycket samma befogenhet som en polisman att enligt 27 kap. 17 f § rättegångsbalken genomföra biometrisk autentisering.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

Förslag till lag om ändring i lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall[1]

dels att 1 kap. 2 §, 2 kap. 1 § och 3 kap. 5–7, 10, 12, 14 och 17 §§, rubriken till 2 kap. och rubriken närmast före 2 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 2 kap. 3 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap.	
2 §	
Med frysningsbeslut avses i denna lag	Med frysningsbeslut avses i denna lag
1. ett beslut om kvarstad enligt 26 kap. rättegångsbalken, som avser värdet av förverkad egendom, *eller* ett beslut om beslag enligt 2 kap. 1 § denna lag,	1. ett beslut om kvarstad enligt 26 kap. rättegångsbalken, som avser värdet av förverkad egendom, *eller* ett beslut om beslag *eller kopiering* enligt 2 kap. 1 § denna lag,
2. ett beslut som har meddelats av en rättslig myndighet i en annan medlemsstat i Europeiska unionen i samband med ett straffrättsligt förfarande, i syfte att tillfälligt hindra förstöring, omvandling, flyttning, överföring eller överlåtelse av egendom som i den staten kan omfattas av förverkande eller utgöra bevismaterial, och som har översänts till Sverige för erkännande och verkställighet.	
2 kap. Beslut i Sverige om *kvarstad och beslag* enligt denna lag och översändande från Sverige av *frysningsbeslut*	**2 kap. Beslut i Sverige om *frysning* enligt denna lag och översändande från Sverige av *frysningsbeslutet***
Beslut i Sverige om beslag *enligt denna lag*	**Beslut i Sverige om beslag *och kopiering***
1 §	
Åklagare får, under de förutsättningar som anges i 27 kap. 1 § tredje stycket samt 2 och 3 §§ rättegångsbalken, besluta om beslag av föremål, som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara *på grund av brott* förverkat och som	*Åklagaren* får, under de förutsättningar som anges i 27 kap. 1 § tredje stycket samt 2 och 3 §§ rättegångsbalken, besluta om beslag av föremål, som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara förverkat *på grund av brott* och

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 2020:971.

kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat i Europeiska unionen, *utan hinder av* att föremålet inte är tillgängligt vid beslutet. *Ett sådant beslut får inte verkställas i Sverige.*

Vad som i detta kapitel sägs om föremål skall också gälla i fråga om skriftlig handling.

som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat i Europeiska unionen, *trots* att föremålet inte är tillgängligt vid beslutet.

Åklagaren får, under de förutsättningar som anges i 27 kap. 1 § tredje stycket och 17 a § andra stycket rättegångsbalken, besluta om kopiering av handlingar som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken och som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat i Europeiska unionen, trots att handlingarna inte är tillgängliga vid beslutet.

Beslut enligt första och andra styckena får inte verkställas i Sverige.

Det som sägs i detta kapitel om föremål ska också gälla i fråga om skriftlig handling.

3 b §

När ett beslut om kopiering av handlingar har verkställts i den andra medlemsstaten ska 27 kap. 17 c–17 e §§ rättegångsbalken tillämpas.

En kopia som överlämnas till Sverige ska anses vara kopierad enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken.

3 kap.

5 §[2]

Verkställbarhetsförklaring får inte meddelas

1. om intyget saknas eller till form eller innehåll är så bristfälligt att det inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en prövning av frågan om verkställbarhet,

2. om en sådan förklaring skulle strida mot bestämmelser om immunitet och privilegier,

3. om frysningsbeslutet avser en skriftlig handling *eller ett skriftligt*

3. om frysningsbeslutet avser en skriftlig handling och det enligt

[2] Senaste lydelse 2015:86.

meddelande och det enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hade funnits hinder mot att ta handlingen *eller meddelandet* i beslag, eller	27 kap. 2 § rättegångsbalken hade funnits hinder mot att ta handlingen i beslag, eller
4. om det i Sverige har meddelats dom, åtalsunderlåtelse eller straffvarning för den gärning som i den andra medlemsstaten är föremål för det straffrättsliga förfarande i vilket frysningsbeslutet har meddelats.	4. om det i Sverige har meddelats *en* dom, åtalsunderlåtelse eller straffvarning för den gärning som i den andra medlemsstaten är föremål för det straffrättsliga förfarande i vilket frysningsbeslutet har meddelats.
6 §	
Åklagaren *skall* i verkställbarhetsförklaringen ange att frysningsbeslutet *skall* verkställas	Åklagaren *ska* i verkställbarhetsförklaringen ange att frysningsbeslutet *ska* verkställas
1. med tillämpning av 27 kap. 10–13 §§ rättegångsbalken, om frysningsbeslutet avser ett föremål eller en skriftlig handling som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara *på grund av brott* förverkad, *eller*	1. med tillämpning av 27 kap. 10–13 §§ rättegångsbalken, om frysningsbeslutet avser ett föremål eller en skriftlig handling som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara förverkad *på grund av brott*,
2. som ett kvarstadsbeslut i brottmål, om frysningsbeslutet avser värdet av förverkad egendom.	2. som ett kvarstadsbeslut i brottmål, om frysningsbeslutet avser värdet av förverkad egendom*, eller*
	3. med tillämpning av 27 kap. 17 a och 17 c §§ rättegångsbalken.
7 §	
Om den andra medlemsstatens myndighet har begärt att ett visst förfarande *skall* tillämpas när ett frysningsbeslut verkställs enligt 6 § 1, *skall* åklagaren i verkställbarhetsförklaringen ange att det begärda förfarandet *skall* tillämpas. Detta gäller dock inte om förfarandet strider mot grundläggande principer i den svenska rättsordningen.	Om den andra medlemsstatens myndighet har begärt att ett visst förfarande *ska* tillämpas när ett frysningsbeslut verkställs enligt 6 § 1 *eller 3*, *ska* åklagaren i verkställbarhetsförklaringen ange att det begärda förfarandet *ska* tillämpas. Detta gäller dock inte om förfarandet strider mot grundläggande principer i den svenska rättsordningen.
10 §	
När ett frysningsbeslut *skall* verkställas enligt 6 § 1 får husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning göras enligt reglerna i 28 kap. rättegångsbalken.	När ett frysningsbeslut *ska* verkställas enligt 6 § 1 *eller 3* får husrannsakan, *genomsökning på distans,* kroppsvisitation eller kroppsbesiktning göras enligt reglerna i 28 kap. rättegångsbalken.

Om frysningsbeslutet avser en försändelse som väntas komma in till ett befordringsföretag, får åklagaren begära rättens förordnande om att försändelsen, när den kommer in, *skall* hållas kvar till dess att verkställighet har skett. Bestämmelserna i 27 kap. 9 § andra stycket och tredje stycket första meningen rättegångsbalken *skall* tillämpas.	Om frysningsbeslutet avser en försändelse som väntas komma in till ett befordringsföretag, får åklagaren begära rättens förordnande om att försändelsen, när den kommer in, *ska* hållas kvar till dess att verkställighet har skett. Bestämmelserna i 27 kap. 9 § andra stycket och tredje stycket första meningen rättegångsbalken *ska* tillämpas.
Husrannsakan får göras enligt första stycket och en försändelse får hållas kvar enligt andra stycket även om den gärning som frysningsbeslutet avser inte motsvarar brott enligt svensk lag, om det för gärningen kan dömas till fängelse i den andra medlemsstaten.	Husrannsakan *eller genomsökning på distans* får göras enligt första stycket och en försändelse får hållas kvar enligt andra stycket även om den gärning som frysningsbeslutet avser inte motsvarar brott enligt svensk lag, om det för gärningen kan dömas till fängelse i den andra medlemsstaten.

12 §

Polismyndigheten, Tullverket eller Kustbevakningen *skall* biträda åklagaren när ett frysningsbeslut *skall* verkställas enligt 6 § 1 och när egendom *skall* tas i förvar enligt 11 §.	Polismyndigheten, Tullverket eller Kustbevakningen *ska* biträda åklagaren när ett frysningsbeslut *ska* verkställas enligt 6 § 1 *eller 3* och när egendom *ska* tas i förvar enligt 11 §.

14 §

Åklagaren *skall* upphäva en verkställbarhetsförklaring	Åklagaren *ska* upphäva en verkställbarhetsförklaring

1. om det framkommer att ett frysningsbeslut inte får verkställas i Sverige,
2. om egendomen inte kan påträffas här, eller
3. om begäran om erkännande och verkställighet av ett frysningsbeslut återkallas.

Åklagaren får inte upphäva en verkställbarhetsförklaring efter att ett frysningsbeslut har verkställts och verkställbarhetsförklaringen prövats av *rättten*.	Åklagaren får inte upphäva en verkställbarhetsförklaring efter att ett frysningsbeslut har verkställts och verkställbarhetsförklaringen prövats av *rätten*.
Om åklagaren upphäver en verkställbarhetsförklaring, *skall* verkställighetsåtgärder som gjorts återgå.	Om åklagaren upphäver en verkställbarhetsförklaring, *ska* verkställighetsåtgärder som gjorts återgå *och en kopia som framställts med tillämpning av 27 kap. 17 a § rättegångsbalken förstöras.*

17 §

Om rätten fastställer åklagarens verkställbarhetsförklaring, *skall* rätten bestämma hur länge verkställigheten av frysningsbeslutet *skall* bestå. Rätten får förlänga den bestämda tiden. Om det inte längre finns tillräckliga skäl för att verkställigheten av frysningsbeslutet *skall* bestå, *skall* verkställbarhetsförklaringen upphävas av rätten.	Om rätten fastställer åklagarens verkställbarhetsförklaring, *ska* rätten bestämma hur länge verkställigheten av frysningsbeslutet *ska* bestå. Rätten får förlänga den bestämda tiden. Om det inte längre finns tillräckliga skäl för att verkställigheten av frysningsbeslutet *ska* bestå, *ska* verkställbarhetsförklaringen upphävas av rätten.
Om en verkställbarhetsförklaring upphävs, *skall* verkställighetsåtgärder som gjorts återgå.	Om en verkställbarhetsförklaring upphävs, *ska* verkställighetsåtgärder som gjorts återgå *och en kopia som framställts med tillämpning av 27 kap. 17 a § rättegångsbalken förstöras.*
När rätten bestämmer hur länge verkställigheten av frysningsbeslutet *skall* bestå får rätten uppställa villkor som är påkallade av hänsyn till enskilds rätt eller som är nödvändiga från allmän synpunkt.	När rätten bestämmer hur länge verkställigheten av frysningsbeslutet *ska* bestå får rätten uppställa villkor som är påkallade av hänsyn till enskilds rätt eller som är nödvändiga från allmän synpunkt.
Rätten får inte ändra ett beslut enligt första stycket eller ett villkor som har ställts upp enligt tredje stycket utan att åklagaren *beretts* tillfälle att yttra sig.	Rätten får inte ändra ett beslut enligt första stycket eller ett villkor som har ställts upp enligt tredje stycket utan att åklagaren *fått* tillfälle att yttra sig.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

Förslag till lag om ändring i lagen (2008:322) om Tullverkets och Kustbevakningens befogenheter att ingripa mot rattfylleribrott

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2008:322) om Tullverkets och Kustbevakningens befogenheter att ingripa mot rattfylleribrott

dels att 7 § och rubriken närmast före 7 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 7 a och 7 b §§, och närmast före 7 b § en ny rubrik med följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Husrannsakan	**Husrannsakan** ***och genomsökning på distans***
	7 §
En tjänsteman vid Tullverket *eller Kustbevakningen* har samma befogenhet som en polisman har enligt 28 kap. 5 § rättegångsbalken att göra husrannsakan med anledning av brott som avses i 1 §.	En tjänsteman vid Tullverket *och en kustbevakningstjänsteman* har samma befogenhet som en polisman har enligt 28 kap. 5 § rättegångsbalken att göra husrannsakan *och att enligt 28 kap. 10 d § första stycket samma balk utföra en genomsökning på distans* med anledning av brott som avses i 1 §.
	7 a §
	En tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman har samma befogenhet som en polisman har enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken att tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från den som är närvarande vid en genomsökning på distans och besluta om kroppsvisitation med anledning av brott som avses i 1 §.
	Biometrisk autentisering
	7 b §
	En tjänsteman vid Tullverket och en kustbevakningstjänsteman har samma befogenhet som en polisman har enligt 27 kap. 17 f § rättegångsbalken att genomföra biometrisk autentisering med anledning av brott som avses i 1 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 44 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
44 kap.	
2 §[1]	
Rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer av	Rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer av
1. beslut som har meddelats med stöd av 5 kap. 4 § *eller* 23 kap. 10 § sjunde stycket rättegångsbalken, och	1. beslut som har meddelats med stöd av 5 kap. 4 §*,* 23 kap. 10 § sjunde stycket *eller 27 kap. 11 b § tredje stycket* rättegångsbalken, och
2. 8 kap. 4 § första stycket andra meningen rättegångsbalken.	

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

[1] Senaste lydelse 2018:1919.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder

dels att 2 kap. 5, 13 och 14 §§ och 3 kap. 5, 9, 32, 40 och 42 §§ och rubrikerna närmast före 2 kap. 13 § och 3 kap. 32 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 2 kap. 15 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
5 §[1]	
Innan åklagaren utfärdar en utredningsorder ska åklagaren ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern, om utredningsåtgärden avser	
1. kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken,	
2. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning, eller	
3. rättsmedicinsk undersökning enligt 16 § lagen (1995:832) om obduktion m.m.	
I avvaktan på domstolens beslut får åklagaren under de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning utfärda en utredningsorder för kvarhållande av försändelse, hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig dataavläsning. Åklagaren ska utan dröjsmål anmäla till domstolen att en utredningsorder har utfärdats.	
Innan en utredningsorder för husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning utfärdas, får åklagaren enligt 28 kap. 4 § första stycket och 13 § första stycket rättegångsbalken ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern.	Innan en utredningsorder för husrannsakan, *genomsökning på distans,* kroppsvisitation eller kroppsbesiktning utfärdas, får åklagaren enligt 28 kap. 4 § första stycket*, 10 d § andra stycket* och 13 § första stycket rättegångsbalken ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern.
För domstolens handläggning gäller vad som är föreskrivet i rättegångsbalken eller annan författning för den åtgärd som avses.	
Beslag	**Beslag *och kopiering***
13 §	
En utredningsorder får utfärdas för *beslag av ett föremål som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat, trots att*	En utredningsorder får utfärdas för *1. beslag av ett föremål som kan antas komma att påträffas i en*

[1] Senaste lydelse 2020:67.

föremålet inte är tillgängligt vid utfärdandet.

annan medlemsstat, trots att föremålet inte är tillgängligt vid utfärdandet, eller

2. kopiering av handlingar enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken som kan antas komma att påträffas i en annan medlemsstat, trots att handlingarna inte är tillgängliga vid utfärdandet.

Vad som sägs i denna paragraf och i 14 och 15 §§ om föremål ska också gälla i fråga om skriftlig handling.

14 §

När en utredningsorder för beslag har verkställts i den andra medlemsstaten, ska följande bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken tillämpas:

- 2 § fjärde stycket om åklagarens skyldighet att anmäla verkställt beslag av ett skriftligt meddelande,

- 6 § första stycket om rättens prövning,
- 7 § om tid för åtals väckande,
- 8 § första och fjärde styckena om hävande av beslag,
- 11 § om underrättelseskyldighet, och
- 13 § om protokoll och om rätt för den som drabbats av ett beslag att få ett bevis om beslaget.

Den som berörs av beslaget ska, i förekommande fall, underrättas om möjligheten att begära rättens prövning av beslaget.

Om föremålet inte har överlämnats till Sverige när brottmålet avgörs, ska rätten med tillämpning av 27 kap. 8 § femte stycket rättegångsbalken pröva om beslaget fortfarande ska bestå.

15 a §

När en utredningsorder har verkställts i den andra medlemsstaten och handlingar som omfattas av ett beslag eller som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans har kopierats, ska 27 kap. 17 c–17 e §§ rättegångsbalken tillämpas.

En kopia som överlämnas till Sverige ska anses vara kopierad enligt 27 kap. 17 a § rättegångsbalken.

3 kap.

5 §[2]

En utredningsorder får inte erkännas och verkställas i Sverige om

1. det skulle strida mot bestämmelser om immunitet och privilegier eller om skydd för uppgifter som avses i 36 kap. 5 och 5 a §§ rättegångsbalken,

2. ordern avser beslag av en skriftlig handling *eller ett skriftligt meddelande* eller ett föreläggande att bevara en viss lagrad uppgift och det enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken finns hinder mot att ta handlingen *eller meddelandet* i beslag eller enligt 27 kap. 16 § fjärde stycket samma balk meddela ett föreläggande,

2. ordern avser beslag av en skriftlig handling eller ett föreläggande att bevara en viss lagrad uppgift och det enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken finns hinder mot att ta handlingen i beslag eller enligt 27 kap. 16 § fjärde stycket samma balk meddela ett föreläggande,

3. det skulle medföra fara för Sveriges säkerhet, äventyra enskilda personers säkerhet eller medföra risk för röjande av uppgifter som rör underrättelseverksamhet,

4. den gärning som avses i utredningsordern har begåtts utanför den utfärdande medlemsstatens territorium och helt eller delvis i Sverige, och gärningen inte motsvarar ett brott enligt svensk lag, eller

5. utredningsåtgärden inte motsvarar en åtgärd som anges i 1 kap. 4 §.

En utredningsorder får inte vägras enligt första stycket 5, om en annan utredningsåtgärd kan vidtas som ger motsvarande resultat som den åtgärd som utredningsordern avser.

9 §

Om utredningsordern avser en utredningsåtgärd som i en svensk förundersökning eller rättegång i brottmål endast kan vidtas efter rättens tillstånd, ska åklagaren överlämna till domstol att pröva om utredningsordern ska erkännas och verkställas. Detsamma gäller om utredningsordern avser en åtgärd som åklagaren i en svensk förundersökning eller rättegång i brottmål skulle ha inhämtat rättens tillstånd till enligt 28 kap. 4 § första stycket eller 13 § första stycket rättegångsbalken.

Om utredningsordern avser en utredningsåtgärd som i en svensk förundersökning eller rättegång i brottmål endast kan vidtas efter rättens tillstånd, ska åklagaren överlämna till domstol att pröva om utredningsordern ska erkännas och verkställas. Detsamma gäller om utredningsordern avser en åtgärd som åklagaren i en svensk förundersökning eller rättegång i brottmål skulle ha inhämtat rättens tillstånd till enligt 28 kap. 4 § första stycket*, 10 d § andra stycket* eller 13 § första stycket rättegångsbalken.

Första stycket gäller inte om åklagaren vägrar erkännande och verkställighet av utredningsordern.

[2] Senaste lydelse 2021:241.

Beslag	**Beslag *och kopiering***
32 §	
När en utredningsorder för beslag har verkställts, får den som har drabbats av beslaget begära prövning av verkställbarhetsförklaringen i domstol.	När en utredningsorder för beslag har verkställts, får den som har drabbats av beslaget begära prövning av verkställbarhetsförklaringen i domstol. *Detsamma gäller när en utredningsorder har verkställts och handlingar som påträffats vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans har kopierats.*
En utredningsorder för beslag som har verkställts med stöd av 27 kap. 2 § andra stycket 2–8 rättegångsbalken ska av åklagaren anmälas till domstolen för prövning av verkställbarhetsförklaringen.	
Bestämmelserna i 27 kap. 7 § rättegångsbalken om tid för väckande av åtal ska inte tillämpas.	
Behörig domstol enligt första *och andra styckena* är den tingsrätt inom vars domkrets beslaget har verkställts.	Behörig domstol enligt första *stycket* är den tingsrätt inom vars domkrets beslaget*, husrannsakan eller genomsökningen på distans* har verkställts.
Om domstolen vid sin prövning enligt första *eller andra* stycket finner att verkställbarhetsförklaringen ska upphävas, ska de verkställighetsåtgärder som vidtagits återgå, så långt det är möjligt.	Om domstolen vid sin prövning enligt första stycket finner att verkställbarhetsförklaringen ska upphävas, ska de verkställighetsåtgärder som vidtagits återgå, så långt det är möjligt *och en kopia som framställts med tillämpning av 27 kap. 17 a § rättegångsbalken förstöras.*
40 §	
Ett överlämnande av inhämtat bevismaterial ska skjutas upp i avvaktan på domstolens prövning, om	
1. en sådan prövning har begärts enligt 32 § första stycket,	1. en sådan prövning har begärts enligt 32 § första stycket, *eller*
2. åklagaren ska anmäla ett verkställt beslag till domstolen enligt 32 § andra stycket, eller	
3. åklagaren har meddelat en verkställbarhetsförklaring med stöd av 10 § och domstolen inte har fastställt förklaringen.	*2.* åklagaren har meddelat en verkställbarhetsförklaring med stöd av 10 § och domstolen inte har fastställt förklaringen.

Trots första stycket ska bevismaterialet överlämnas omedelbart om det finns särskilda skäl. Detta gäller inte om överlämnandet skulle medföra allvarlig skada för den som drabbas av åtgärden.

42 §

En verkställbarhetsförklaring ska utan dröjsmål upphävas, om

1. det framkommer omständigheter som medför att utredningsordern inte skulle ha erkänts om omständigheterna hade förelegat eller varit kända när verkställbarhetsförklaringen meddelades,
2. det inte finns tillräckliga skäl för att verkställigheten av en utredningsorder ska bestå enligt 41 §,
3. den utredningsåtgärd som utredningsordern avser inte kan verkställas i Sverige, eller
4. utredningsordern återkallas.

En verkställbarhetsförklaring som avser en utredningsorder som handläggs av domstol enligt 8 § första stycket upphävs av domstolen. Detsamma gäller vid upphävande enligt första stycket 2 om domstolen har bestämt tiden för verkställigheten enligt 41 §. I övriga fall upphävs verkställbarhetsförklaringen av åklagare. Åklagaren får begära att domstolen prövar frågan om upphävande i de fall domstolen har meddelat eller fastställt verkställbarhetsförklaringen och upphävandet ska ske med stöd av första stycket 1. Beslut om att upphäva en verkställbarhetsförklaring ska innehålla skälen för beslutet.

När bevismaterial, som har överlämnats till en behörig myndighet i den andra medlemsstaten med anledning av en utredningsorder för beslag, återlämnas till Sverige med stöd av 39 §, ska åklagaren upphäva verkställbarhetsförklaringen.

Om en verkställbarhetsförklaring upphävs, ska de verkställighetsåtgärder som vidtagits återgå, så långt det är möjligt.

Om en verkställbarhetsförklaring upphävs, ska de verkställighetsåtgärder som vidtagits återgå, så långt det är möjligt *och en kopia som framställts med tillämpning av 27 kap. 17 a § rättegångsbalken förstöras*.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

Förslag till lag om ändring i kustbevakningslagen (2019:32)

Härigenom föreskrivs i fråga om kustbevakningslagen

dels att 2 kap. 4 och 7 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 3 kap. 9 a, 9 b och 15 a §§, och närmast före 3 kap. 9 a och 15 a §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

2 kap.

4 §

En kustbevakningstjänsteman får, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd i den brottsbekämpande eller ordningshållande verksamheten, om

1. tjänstemannen möts med våld eller hot om våld,
2. någon som ska häktas eller anhållas eller annars med stöd i lag ska berövas friheten försöker undkomma eller tjänstemannen annars möts av motstånd när ett sådant frihetsberövande ska verkställas,
3. det är fråga om att avvärja en straffbelagd handling eller fara för liv, hälsa eller värdefull egendom eller för omfattande skada i miljön,

4. tjänstemannen med stöd i lag ska avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme, eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller någon annan liknande åtgärd, vid beslag eller något annat omhändertagande av egendom eller vid husrannsakan,	4. tjänstemannen med stöd i lag ska avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme, eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller någon annan liknande åtgärd, vid beslag eller något annat omhändertagande av egendom eller vid husrannsakan *eller vid genomsökning på distans,*

5. tjänstemannen med stöd i lag ska stoppa ett fartyg, fordon eller något annat transportmedel eller ska kontrollera ett fartyg eller fordon eller dess last, eller
6. tjänstemannen annars med stöd i lag ska bereda sig tillträde till eller spärra av en byggnad, ett rum eller ett område.

I fall som avses i första stycket 4 och 6 får våld mot en person användas endast om kustbevakningstjänstemannen eller den som han eller hon biträder möts av motstånd.

I 24 kap. brottsbalken finns också föreskrifter om rätten att i vissa fall använda våld.

7 §

Protokoll ska föras över ingripanden som innebär att någon avvisas, avlägsnas, omhändertas eller grips. Av protokollet ska det framgå

1. vem som har fattat beslutet,
2. grunden för beslutet och tidpunkten när det har fattats,
3. vem eller vilka som har deltagit i ingripandet,
4. vem eller vilka som ingripandet har riktat sig mot,

5. tiden för ingripandet, och

6. vad som i övrigt har förekommit vid ingripandet.

Ansvarig för att protokollet upprättas är, i fråga om uppgifter som avses i första stycket 1 och 2, den som har fattat beslutet och i övrigt den som varit förman vid ingripandet.

I rättegångsbalken finns bestämmelser om protokoll över förvar, beslag, husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning.	I rättegångsbalken finns bestämmelser om protokoll över förvar, beslag, husrannsakan, *genomsökning på distans,* kroppsvisitation och kroppsbesiktning.

3 kap.

Genomsöka på distans

9 a §

En kustbevakningstjänsteman har samma rätt som en polisman att enligt 28 kap. 10 d § första stycket rättegångsbalken utföra en genomsökning på distans för brott som omfattas av den direkta brottsbekämpningen.

9 b §

En kustbevakningstjänsteman har samma rätt som en polisman att enligt 28 kap. 10 f § rättegångsbalken tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från den som närvarar vid en genomsökning på distans och besluta om kroppsvisitation för brott som omfattas av den direkta brottsbekämpningen.

Genomföra biometrisk autentisering

15 a §

En kustbevakningstjänsteman har samma rätt som en polisman att enligt 27 kap. 17 f § rättegångsbalken genomföra biometrisk autentisering för brott som omfattas av den direkta brottsbekämpningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Härigenom föreskrivs att 4 och 15 §§ lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §	
Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen och inte annat anges i 6 § första stycket, beviljas vid en förundersökning om	
1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,	
2. brott som avses i 27 kap. *2* § andra stycket 2–7 rättegångsbalken,	2. brott som avses i 27 kap. *18* § andra stycket 2–7 rättegångsbalken,
3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff, eller	
4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.	
Ett tillstånd enligt första stycket får, om inte annat anges i 5 §, endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av någon som är skäligen misstänkt för brottet.	
Ett tillstånd enligt första stycket som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får, om inte annat anges i 5 §, även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.	
Ett tillstånd enligt första stycket som gäller kameraövervakningsuppgifter får endast avse en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.	
15 §	
Frågor om hemlig dataavläsning under en förundersökning prövas av den domstol som anges i 19 kap. rättegångsbalken. Om förundersökningen avser brott som anges i 27 kap. *2* § andra stycket 2–*8* rättegångsbalken får frågan även prövas av Stockholms tingsrätt.	Frågor om hemlig dataavläsning under en förundersökning prövas av den domstol som anges i 19 kap. rättegångsbalken. Om förundersökningen avser brott som anges i 27 kap. *18* § andra stycket 2–*7* rättegångsbalken *eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott om en sådan gärning är belagd med straff,* får frågan även prövas av Stockholms tingsrätt.
Frågor om hemlig dataavläsning enligt 7–10 §§ prövas av Stockholms tingsrätt.	

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande

dels att 4 kap. 13 § ska upphöra att gälla,

dels att 2 kap. 6 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

2 kap.

6 §

När ett beslag enligt 2 eller 3 § har verkställts i den verkställande staten tillämpas följande bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken:

- *2 § fjärde stycket om åklagarens skyldighet att anmäla verkställt beslag av ett skriftligt meddelande,*
- 4 a § om utlämnande av föremål till målsägande eller någon annan som trätt i dennes ställe,
- 6 § om rättens prövning,
- 7 § om tid för åtals väckande,
- 8 § första, andra och fjärde styckena om hävande av beslag,
- 11 § om underrättelseskyldighet, och
- 13 § om protokoll och om rätt för den som drabbats av ett beslag att få ett bevis om beslaget.

När brottmålet avgörs, ska rätten med tillämpning av 27 kap. 8 § femte stycket rättegångsbalken pröva om beslaget eller penningbeslaget fortfarande ska bestå.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2022.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2022-01-12

Närvarande: Justitieråden Mahmut Baran, Leif Gäverth och Malin Bonthron

Modernare regler för användningen av tvångsmedel

Enligt en lagrådsremiss den 30 november 2021 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
3. lag om ändring i polislagen (1984:387),
4. lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet,
5. lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter,
6. lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål,
7. lag om ändring i lagen (2000:1225) om straff för smuggling,
8. lag om ändring i lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet av frysningsbeslut i vissa fall,
9. lag om ändring i lagen (2008:322) om Tullverkets och Kustbevakningens befogenheter att ingripa mot rattfylleribrott,
10. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
11. lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder,
12. lag om ändring i kustbevakningslagen (2019:32),
13. lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,
14. lag om ändring i lagen (2020:968) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Christina Blomberg samt rättssakkunniga Peter Munck och Staffan Uhlmann.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Allmänt om förslagen

I lagrådsremissen föreslås lagändringar som är avsedda att modernisera regleringen av användning av öppna tvångsmedel som beslag och husrannsakan. Bakgrunden är teknikutvecklingen som har medfört att de gällande reglerna i vissa avseenden inte är lika effektiva för utredning av brott som tidigare.

Av de nyheter som föreslås kan särskilt nämnas det nya tvångsmedlet genomsökning på distans samt möjligheten att med tvång förmå någon att

öppna exempelvis en mobiltelefon genom biometrisk autentisering. Det senare anges vara en form av verkställighet av övriga öppna tvångsmedel, dvs. beslag, husrannsakan eller genomsökning på distans.

Vidare föreslås regler om kopiering av handlingar i samband med beslag, husrannsakan eller genomsökning på distans och en möjlighet till domstolsprövning när en sådan kopia förvaras hos en myndighet. Även reglerna om kopiering anges utgöra en form av verkställighet av de öppna tvångsmedlen. Det kan konstateras att kopiering i stor omfattning sker redan i dag i samband med beslag och husrannsakan, men att förfarandet hittills har varit oreglerat. I den delen innebär lagförslaget framför allt en reglerad ordning för kopieringen och ökade möjligheter för enskilda att ta till vara sina intressen i samband med kopiering.

Det nya tvångsmedlet genomsökning på distans innebär att det kommer att gå att genomsöka information som finns lagrad i ett avläsningsbart informationssystem utanför den elektroniska kommunikationsutrustning som används för att komma åt informationen. Det är alltså fråga om information som är lagrad exempelvis i det s.k. molnet. Bakgrunden är den tekniska utveckling som har skett och som inneburit att information i allt högre grad lagras någon annanstans än i den tekniska enhet som en person använder. Information som tidigare har gått att komma åt genom att exempelvis ta en mobiltelefon i beslag och söka igenom den enheten är i sådana fall inte åtkomlig förutom – i vissa fall – med hjälp av hemliga tvångsmedel.

En annan del i den tekniska utvecklingen på senare år är den ökade användningen av biometriska spärrar i stället för lösenordsspärrar för teknisk utrustning. Det kan exempelvis handla om att en mobiltelefon eller dator låses upp med hjälp av innehavarens fingeravtryck eller ansiktsgeometri. Enligt vad som upplysts vid föredragningen kan det i vissa fall vara svårare för brottsbekämpande myndigheter att ta sig igenom den typen av spärrar än rena lösenordsspärrar.

Förslaget innebär att om det finns anledning att anta att någon har möjlighet att öppna ett avläsningsbart informationssystem genom biometrisk autentisering, är han eller hon skyldig att på tillsägelse av en polisman medverka till detta om en genomsökning av ett beslagtaget föremål, en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Om han eller hon vägrar, får en polisman genomföra autentiseringen. I så fall får våld användas i den utsträckning detta är tillåtet enligt polislagen. Som exempel på möjlig våldsanvändning anges i lagrådsremissen att hålla fast en person en kort stund så att ansiktsavläsning kan ske eller att trycka hans eller hennes finger mot en mobiltelefon för att låsa upp den. Bestämmelsen utgör inte en självständig grund för våldsanvändning. Den ger vidare inte möjlighet att tvinga någon att använda sin röst för att låsa upp en spärr med röstigenkänning och kan inte användas som stöd för att tvinga någon att avslöja sådant som traditionella lösenord.

Det nya tvångsmedlet genomsökning på distans innebär att enskildas rätt till respekt för sitt privatliv och sin korrespondens inskränks utöver vad som gäller enligt dagens regelverk. Vidare utgör bestämmelsen om möjlighet för en polisman att mot den enskildes vilja genomföra biometrisk autentisering en regel som medger att den enskilde i vissa fall kan påtvingas ett kroppsligt ingrepp.

Lagrådet konstaterar att det i och för sig är möjligt att införa lagregler av angiven karaktär för ändamålet att kunna bekämpa brott på ett effektivt sätt. Det krävs då att reglerna är proportionerliga och utformade på ett rättssäkert sätt.

Enligt Lagrådets mening står det klart att den tekniska utvecklingen har varit sådan att det finns ett behov av nya regler. Det behövs för att återställa läget för brottsbekämpande myndigheter till det som rådde tidigare när information var åtkomlig i respektive teknisk enhet och biometriska spärrar inte användes. Frågan är då om förslagen utgör proportionerliga lösningar och om kravet på rättssäkerhet tillgodoses i tillräcklig grad.

Ett antal remissinstanser har uttryckt betänkligheter kring huruvida förslaget om genomsökning på distans är tillräckligt tydligt avgränsat mot regelverket avseende hemliga tvångsmedel, främst hemlig dataavläsning. Frågeställningen behandlas relativt utförligt i lagrådsremissens allmänmotivering. Där argumenteras för att tvångsmedlen skiljer sig åt i flera avseenden, bl.a. gällande den enskildes rätt att få kännedom om åtgärden, metoder för att samla in de aktuella uppgifterna och vilka handlingar de brottsbekämpande myndigheterna kan få tillgång till med respektive tvångsmedel.

När det gäller rätt att få kännedom om åtgärden föreslås till att börja med vissa regler om rätt att få närvara vid genomsökningen. Om genomsökningen verkställs vid en husrannsakan ska det finnas samma rätt till närvaro som för husrannsakan, medan det i andra fall ska finnas rätt till närvaro om det kan antas att det i det genomsökta systemet finns sådana uppgifter som inte får tas i beslag. I båda fallen kan närvaro uteslutas om det finns särskilda skäl mot den.

Om den som har drabbats av en genomsökning på distans inte har närvarat vid genomsökningen ska denne underrättas om åtgärden så snart det kan ske utan men för utredningen. Den föreslagna regleringen överensstämmer på den punkten med vad som redan gäller rörande husrannsakan och vad som i lagrådsremissen föreslås fortsättningsvis gälla även beträffande beslag.

För hemlig dataavläsning och övriga hemliga tvångsmedel är visserligen huvudregeln att den enskilde ska underrättas så snart det kan ske utan men för utredningen och senast en månad efter det att förundersökningen avslutades. Det finns emellertid långtgående undantag från denna huvudregel. Exempelvis ska underrättelsen skjutas upp om förundersökningssekretess gäller. Underrättelsen ska då ges först när sekretess inte längre gäller och behöver inte alls lämnas om sekretessen

har hindrat underrättelse under ett år från det att förundersökningen avslutades. (Se 27 kap. 31 § fjärde stycket och 33 § rättegångsbalken samt 28 § lagen om hemlig dataavläsning.)

I lagrådsremissens allmänmotivering beskrivs i viss utsträckning att den enskilde har större möjlighet till insyn enligt det föreslagna regelverket för genomsökning på distans än enligt reglerna för hemlig dataavläsning. Enligt Lagrådets mening bör resonemanget utvecklas något när det gäller undantagen från huvudregeln om underrättelse avseende hemliga tvångsmedel. I och med dessa undantag får det sägas stå klart att det finns stora skillnader mellan tvångsmedlen när det gäller den enskildes möjlighet till insyn.

Med beaktande av detta och av vad som i övrigt framförs i lagrådsremissen om skillnaderna mellan hemlig dataavläsning och genomsökning på distans, anser Lagrådet att det är tydligt att genomsökning på distans inte är ett hemligt tvångsmedel utan ett öppet sådant och att det finns en tillräckligt tydlig skiljelinje mot hemlig dataavläsning. En viktig skillnad är att genomsökning på distans i allt väsentligt kommer att ge en ögonblicksbild av den information som finns åtkomlig vid genomsökningen medan hemlig dataavläsning ger möjlighet att ta del av ett över tid pågående förlopp.

I fråga om förutsättningarna för användning och beslutsfattande och även i övrigt är regelverket utformat med reglerna om husrannsakan som förlaga. Kraven på rättssäkerhet får anses tillgodosedda. Sammantaget bedömer Lagrådet att det föreslagna tvångsmedlet genomsökning på distans utgör en proportionerlig åtgärd för att möta det behov som finns till följd av den tekniska utvecklingen. Förslaget kan således läggas till grund för lagstiftning.

När det gäller förslaget avseende biometrisk autentisering förs i lagrådsremissen, till bemötande av vissa remissynpunkter, ett resonemang rörande huruvida regleringen innebär ett ingrepp i misstänktas rätt att inte belasta sig själva. Lagrådet instämmer i regeringens slutsatser i denna del och anser således att detta inte utgör ett skäl att inte acceptera den föreslagna regleringen.

Som nämnts kan det bli fråga om påtvingade kroppsliga ingrepp för enskilda vid tillämpning av regleringen. I det föregående har konstaterats att den tekniska utvecklingen medför att det finns ett behov av bestämmelserna. Lagrådet instämmer i regeringens bedömning att det kroppsliga ingrepp det kan bli fråga om, i normalfallet bör vara kortvarigt och förhållandevis lindrigt. Det våld som kan komma att användas för att mot den enskildes vilja genomföra biometrisk autentisering är våld av den karaktär som polislagen tillåter och det finns därmed ett krav på att våldsanvändningen ska vara proportionerlig. Kraven på rättssäkerhet får anses tillgodosedda genom att det är fråga om en verkställighetsåtgärd till beslag, husrannsakan eller genomsökning på distans. Regelverket beträffande dessa tvångsmedel måste således vara uppfyllt innan åtgärden kan användas.

Mot den angivna bakgrunden bedömer Lagrådet att den föreslagna möjligheten att i vissa fall påtvinga enskilda ett kroppsligt ingrepp får anses vara en proportionerlig åtgärd för att möta det behov av åtgärden som finns. Även i denna del kan förslaget således läggas till grund för lagstiftning.

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

27 kap. 2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om att en skriftlig handling eller ett skriftligt meddelande under vissa förhållanden inte får tas i beslag (det s.k. beslagsförbudet). I lagrådsremissen föreslås att bestämmelserna i andra–fjärde styckena, som reglerar beslagsförbud i närståendefall, ska tas bort.

I lagrådsremissen redogörs för behovet av att ta bort reglerna om förbud mot beslag av meddelanden mellan den misstänkte och en närstående eller mellan två sådana närstående. Lagrådet anser att det finns tillräckligt underlag för att bedöma att ett sådant behov finns. Samtidigt kan det konstateras att rätten till skydd för privat- och familjeliv och korrespondens enligt regeringsformen och Europakonventionen medför att det knappast är proportionerligt att i alla situationer beslagta meddelanden mellan närstående. I allmänmotiveringen förs ett närmare resonemang om detta, medan det i författningskommentaren endast erinras om att proportionalitetsprincipen gäller.

Lagrådet anser att författningskommentaren bör utvecklas så att det tydligare framgår vilka värden som står mot varandra och att det exempelvis kan vara oproportionerligt att beslagta meddelanden mellan närstående vid alltför lindrig brottslighet.

27 kap. 11 b §

Paragrafen är ny och innehåller regler om rätt att närvara när handlingar i en beslagtagen elektronisk kommunikationsutrustning eller en kopia av sådana handlingar genomsöks och om yppandeförbud.

I första stycket anges att den som åtgärden gäller ska få tillfälle att närvara vid genomsökningen, om det kan antas att det kommer fram uppgifter som enligt 2 § hindrar beslag. Enligt Lagrådets mening skulle lagtexten bli tydligare avseende vem som har rätt att närvara vid en genomsökning om orden ”den drabbade” byts mot ”den som drabbats av åtgärden”.

Rätten att närvara ska, enligt andra stycket, inte gälla om det finns särskilda skäl mot närvaro. I författningskommentaren exemplifieras vad som avses med särskilda skäl. Dessa är bl.a. att den enskildes närvaro kan fördröja undersökningen, t.ex. genom att han eller hon inte kan infinna sig med tillräcklig skyndsamhet, eller att denne är förhindrad att närvara. De exempel som anges avser således i första hand problem som hänger samman med att den det gäller inte kan infinna sig, eller infinna sig tillräckligt skyndsamt.

Enligt Lagrådets mening torde det även kunna finnas andra skäl för att inte invänta den enskildes närvaro än sådana som är direkt hänförliga till dennes möjlighet att närvara. Ett sådant skäl skulle kunna vara utredning av ett pågående allvarligt brott, t.ex. ett terroristbrott. Om avsikten är att även förhindrande av ett pågående brott ska omfattas av de särskilda skälen för att genomföra undersökningen utan den berördes närvaro, bör detta tydliggöras i författningskommentaren.

Enligt tredje stycket ska undersökningsledaren kunna belägga de som har närvarat vid en genomsökning med yppandeförbud. Lagrådet anser att det i författningskommentaren bör tydliggöras att det inte är möjligt att meddela ett yppandeförbud för en försvarare i förhållande till dennes huvudman.

27 kap. 17 a §

Paragrafen, som är ny, inleder en rad paragrafer om kopiering av handlingar som påträffas vid beslag, vid en husrannsakan eller vid en genomsökning på distans. I paragrafen behandlas förutsättningarna för kopiering.

I den föreslagna paragrafens andra stycke anges att handlingar som inte får tas i beslag enligt 2 § inte heller får kopieras. Däremot föreslås inte någon motsvarande hänvisning till 3 §, som föreskriver att brev, telegram eller annan försändelse som finns hos ett post- eller telebefordringsföretag, får tas i beslag endast om det för brottet är föreskrivet fängelse ett år eller däröver och försändelsen hade kunnat tas i beslag hos mottagaren.

Såvitt gäller kopiering av handlingar som påträffas vid beslag kommer 3 § att gälla automatiskt, eftersom beslag inte är möjligt om den paragrafens rekvisit inte är uppfyllda. När det gäller handlingar som påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans kommer 3 § däremot inte att gälla. Den straffskala som krävs för att dessa tvångsmedel ska kunna tillgripas är lindrigare än vad som gäller enligt 3 §; det är tillräckligt att det finns anledning att anta att det har begåtts ett brott på vilket fängelse kan följa. Enligt Lagrådets mening är det inte rimligt att kopiering i samband med dessa tvångsmedel ska kunna ske av sådana handlingar som inte får tas i beslag enligt 3 §. Det bör därför i andra stycket föras in en hänvisning även till 3 §. Stycket kan lämpligen formuleras enligt följande.

En handling som inte får tas i beslag enligt 2 eller 3 § får inte heller kopieras.

Av 17 e §, som behandlar rättens prövning av om en kopia ska förstöras, framgår att kopiering endast är tillåten om den är proportionerlig. Att så är fallet framgår emellertid inte av lagtexten i eller författningskommentaren till 17 a §.

Reglerna om kopiering uppges, precis som bestämmelserna om biometrisk autentisering i 17 f §, utgöra en form av verkställighet av beslag,

husrannsakan eller genomsökning på distans. I författningskommentaren till 17 f § har utvecklats att det krav på proportionalitet som gäller för det tvångsmedel som verkställigheten avser gäller genom hela förfarandet och således även vid bedömningen av om biometrisk autentisering ska genomföras med tvång. Enligt Lagrådets mening finns det fog för det som anförs. Ett motsvarande resonemang bör föras in i författningskommentaren till 17 a § så att det även där tydligt framgår att det finns ett krav på proportionalitet vid bedömningen av om kopiering ska ske och varför så är fallet.

27 kap. 17 f §

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om att en person, under vissa förutsättningar, ska vara skyldig att på tillsägelse av en polisman medverka till biometrisk autentisering för att öppna ett avläsningsbart informationssystem.

Utredningen föreslog uttrycket informationsbärare för att avgränsa tillämpningsområdet för biometrisk autentisering (se utredningens lagförslag 27 kap. 12 a §). I lagrådsremissen anges att sedan utredningen lämnade sitt förslag har lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning trätt i kraft och att uttrycket avläsningsbart informationssystem som används i den lagen omfattar samma tillämpningsområde som det uttryck som utredningen föreslår.

Tillämpningsområdet för biometrisk autentisering i det remitterade förslaget avgränsas alltså genom uttrycket avläsningsbart informationssystem och det ska ges den innebörd som det har i 1 § lagen om hemlig dataavläsning. Där definieras uttrycket som en elektronisk kommunikationsutrustning eller ett användarkonto till, eller en på motsvarande sätt avgränsad del av, en kommunikationstjänst, lagringstjänst eller liknande tjänst.

Uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning som utgör en del av uttrycket avläsningsbart informationssystem ska följaktligen ha samma innebörd som det har i definitionen i lagen om hemlig dataavläsning. I förarbetena till den lagen (prop. 2019/20:64 s. 210) anges i sin tur att begreppet elektronisk kommunikationsutrustning ska ges samma innebörd som i annan tvångsmedelsreglering, t.ex. i 23 kap. 9 a § (tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning vid kollusionsfara) och 27 kap. 19 § rättegångsbalken (hemlig övervakning av elektronisk kommunikation) samt 1 § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet, inhämtningslagen. Uttrycket har inte definierats i lagtexten.

Av författningskommentarerna till 27 kap. 19 § rättegångsbalken och 1 § inhämtningslagen framgår att med elektronisk kommunikations-utrustning avses framför allt mobiltelefoner men även annan elektronisk utrusning som kan anslutas till ett elektroniskt kommunikationsnät (prop. 2011/12:55 s. 120 och 128). Ett motsvarande uttalande har gjorts i

författningskommentaren till 23 kap. 9 a § (prop. 2015/16:68 s. 84). I allmänmotiveringen till den sistnämnda bestämmelsen anges dock att uttrycket inte omfattar annan elektronisk utrustning än sådan som kan användas för kommunikation. Sådan utrusning som bara har en inspelningsfunktion omfattas t.ex. inte av uttrycket (a. prop. s. 74).

I förarbetena till 1 § lagen om hemlig dataavläsning utvecklas innebörden av uttrycket ytterligare. Där anges att elektronisk kommunikationsutrustning innefattar all slags utrustning som kan användas för att kommunicera elektroniskt, t.ex. datorer, mobiltelefoner, läsplattor, interaktiva högtalare, servrar, smarta klockor och annan liknande utrustning. Utrustning som är sammankopplad – fysiskt eller på annat sätt, t.ex. genom blåtandsteknik – med elektronisk kommunikationsutrustning, t.ex. sladdar, högtalare, tangentbord, USB-minnen, datormus och andra elektroniska tillbehör omfattas också av begreppet (prop. 2019/20:64 s. 211).

I samtliga ovan nämnda tvångsmedelsregleringar (tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning vid kollusionsfara, inhämtningslagen, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning) och i det i denna lagrådsremiss föreslagna tvångsmedlet genomsökning på distans förutsätts att det i varje situation som omfattas av respektive reglering finns minst en utrustning som kan anslutas till ett elektroniskt kommunikationsnät av något slag. Valet av uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning framstår därför som lämpligt för att uppnå syftet med respektive reglering. Det remitterade förslaget får däremot antas vara tänkt att även omfatta en situation där information som är lagrad i en utrustning som inte är ansluten till ett nät eller som inte är försedd med teknik för anslutning till ett nät ska kunna avläsas.

Vid föredragningen har upplysts att avsikten är att utrustning som kan anslutas till ett elektroniskt kommunikationsnät ska omfattas av uttrycket och att det även omfattar sådan utrustning som inte just vid tillfället kan anslutas till nätet, så länge det finns förutsättningar för det genom att lägga till en komponent – t.ex. ett USB-nätverkskort.

Frågan är alltså om det valda uttrycket omfattar utrustning som vid tidpunkten för omhändertagandet inte är eller kan bli ansluten till ett elektroniskt kommunikationsnät.

En möjlig tolkning av de uttalanden som har gjorts i förarbetena till de ovan angivna tvångsmedelsregleringarna är att elektronisk kommunikation även innefattar sådan kommunikation som sker mellan de olika komponenterna i en dator samt mellan en dator och dess tillbehör, t.ex. kommunikationen mellan en dator och en extern hårddisk som är ansluten till datorn med eller utan tråd. Kommunikationen mellan de olika komponenterna i en dator samt mellan datorn och dess tillbehör i sig anses då utgöra elektronisk kommunikation i den mening som avses i bestämmelsen. En sådan tolkning torde innebära att all elektronisk utrustning, även en fristående hårddisk eller en annan utrustning med bara

inspelnings- eller lagringsfunktion utgör elektronisk kommunikationsutrustning. Tillämpningsområdet för lagrådsremissens förslag sammanfaller då med vad som omfattas av utredningens förslag.

En annan möjlig tolkning är att med uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning avses sådan utrustning som typiskt sett används för kommunikation, såsom mobiltelefon, olika typer av datorer, modem, router eller annan utrustning som med eller utan tråd kan anslutas till ett elektroniskt kommunikationsnät. En komponent eller ett tillbehör som inte direkt kan anslutas till ett nät kvalificeras i så fall till en elektronisk kommunikationsutrustning endast om den eller det kan anslutas till en utrustning av det förstnämnda slaget. Det skulle innebära att ett minneskort anses utgöra en elektronisk kommunikationsutrustning eftersom det kan anslutas till en dator som i sin tur kan ansluts till ett nät. Det saknar då betydelse om en sådan utrustning inte är ansluten till ett nät vid tillfället för verkställigheten av tvångsmedlet. En sådan tolkning vinner stöd av vad som uttalas i författningskommentarerna till 23 kap. 9 a § och 27 kap. 19 § rättegångsbalken (se ovan). Det torde dock innebära att en dator, som är konstruerad så att den inte kan anslutas till ett nät, eller en annan elektronisk utrustning med inspelnings- eller lagringsfunktion som varken direkt eller indirekt kan anslutas till ett nät faller utanför tillämpningsområdet för uttrycket. Tillämpningsområdet blir därigenom något snävare än vad som omfattas av utredningens förslag och torde öppna för anpassningar och kringgåenden.

En annan tänkbar tolkning skulle kunna vara att ett lagringsmedium, t.ex. en hårddisk eller ett minneskort, som är möjligt att ansluta men inte är anslutet till en elektronisk kommunikationsutrustning vid tillfället för verkställigheten av tvångsmedlet helt faller utanför tillämpningsområdet för uttrycket. Uttalandet i allmänmotiveringen till bestämmelsen i 23 kap. 9 a § rättegångsbalken (se prop. 2015/16:68 s. 74) om att en elektronisk utrustning med enbart en inspelningsfunktion inte omfattas av uttrycket talar för den tolkningen. Det skulle innebära en ännu snävare tolkning av uttrycket. Det kan vidare noteras att ett ställningstagande som ligger i linje med detta uttalande har gjorts i lagrådsremissen nytt regelverk för kvalificerade säkerhetsärenden som för närvarande granskas av Lagrådet. I 5 kap. 4 § förslaget till lag om särskild kontroll av vissa utlänningar i den remissen finns bestämmelser om tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning. I författningskommentaren till den regleringen uttalas att uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning omfattar all utrustning som det går att kommunicera med, till exempel mobiltelefoner, datorer och surfplattor. Utrustning som enbart kan användas för inspelning eller lagring, till exempel ett USB-minne, omfattas däremot inte.

Mot den angivna bakgrunden bör frågan om tillämpningsområdet för biometrisk autentisering såvitt gäller uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning övervägas ytterligare vid den fortsatta beredningen.

De överväganden som redovisats ovan gör sig gällande även i fråga om uttrycket elektronisk kommunikationsutrustning i förslaget till 11 b §.

28 kap. 11 §

Paragrafen handlar om kroppsvisitation och kroppsbesiktning. Tredje stycket har i dag följande lydelse.

Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig.

I lagrådsremissen föreslås att stycket ändras till följande.

Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon *har* på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon *bär* med sig.

I lagrådsremissen anges att ändringen är avsedd att vara av enbart språklig karaktär och att ingen ändring i sak är avsedd.

Enligt Lagrådets mening är det inte självklart att den föreslagna ändringen i praktiken kommer att uppfattas som enbart språklig. Den språkliga skillnad som ligger i att någon ”har med sig”, respektive ”bär med sig”, väskor etc. kan få betydelse i det fallet att den som ska visiteras sitter i en buss eller flygplan och har sin resväska i bussens eller flygplanets bagageutrymme. Det kan då ifrågasättas om personen ”bär” med sig väskan. Detsamma gäller om personen åker tåg och har placerat väskan i ett utrymme för detta ändamål på tåget, eller om denne av annan anledning befinner sig på annan plats än i direkt närhet till väskan. Mot denna bakgrund förordar Lagrådet att bestämmelsen inte ändras.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 februari 2022

Närvarande: statsminister Andersson, ordförande, och statsråden Johansson, Hultqvist, Damberg, Shekarabi, Ygeman, Linde, Ekström, Strandhäll, Eneroth, Dahlgren, Hallberg, Nordmark, Sätherberg, Thorwaldsson, Gustafsdotter, Axelsson Kihlblom, Farmanbar, Danielsson, Karkiainen

Föredragande: statsrådet Johansson

Regeringen beslutar proposition Modernare regler för användningen av tvångsmedel